

გ. კადანდიაძე, ს. მიქაძე

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ღრძეარება პარზიის სჯრაფეზიული ჯურსია

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი — 1988

ნაშრომში სკკპ XXVII ყრილობის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის იანვრისა და ივნისის პლენუმების, საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობის, კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის გადაწყვეტილებათა შუქზე განხილულია პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის მნიშვნელოვანი საკითხები, განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესის დაჩქარებასა და ეკონომიკური მართვის გარდაქმნის საკითხებს.

ნაშრომი განკუთვნილია სახალხო უნივერსიტეტების პრობანდისტების, ლექტორებისა და მსმენელების დასახმარებლად.

0902040000—173

K-----10—1988.

M 601(08) — 88

ISBN 5—529—00034—7

© გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1988.

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXVII ყრილობა უდიდესი მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობის მოვლენაა, რომელიც 1986 წლის 25 თებერვლიდან 7 მარტამდე მიმდინარეობდა. მან შეაჯამა საბჭოთა ხალხისა და მისი ავანგარდის — კომუნისტური პარტიის მიერ გაწეული უდიდესი მუშაობა და მიიღო საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მესამე პროგრამის ახალი რედაქცია. როგორც საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაშია აღნიშნული, „საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მესამე პროგრამის ახლანდელი რედაქცია სოციალიზმის გეგმაზომიერი და ყოველმხრივი სრულყოფის პროგრამა, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების საფუძველზე კომუნიზმისაკენ საბჭოთა საზოგადოების შემდგომი წინსვლის პროგრამაა. ეს არის მშვიდობისა და სოციალური პროგრესისათვის ბრძოლის პროგრამა“.¹

ყრილობაზე აშხ. მ. ს. გორბაჩოვის მოხსენებასა და საბოლოო სიტყვაში, პარტიისა და მთავრობის სხვა ხელმძღვანელთა და ორატორების გამოსვლებში ყრილობის მიერ მიღებულ ძირითად დოკუმენტებში გაცემულია ზუსტი და ამომწურავი პასუხი თანამედროვეობის მთავარ საკითხებზე.

XXVII ყრილობის დოკუმენტებში შემდგომი განვითარება კპოვა მარქსის, ენგელსის, ლენინის რევოლუციურმა თეორიამ, მოძღვრებამ კომუნიზმის შესახებ. მეცნიერული სოციალიზმის ფუძემდებლებმა კარლ მარქსმა და ფრიდრიხ ენგელსმა, რომლებიც კლასობრივი ბრძოლის ისტორიულ გამოცდილებას, კაცობრიობის მოწინავე აზრის მიღწევებს ეყრდნობოდნენ, აღმოაჩინეს საზოგადოებრივი განვითარების ობიექტური კანონები, თეორიულად დაამტკიცეს

¹ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXVII ყრილობის მასალები, თბილისი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1986, გვ. 190.

კაპიტალიზმის მოსაზრების გარდუვალობა, მისი სოციალიზმით შეცვლის აუცილებლობა. ვ. ი. ლენინმა, მარქსისა და ენგელსის საქმის გენიალურმა განმგებლობამ, ახლებურ ისტორიულ პირობებში ყოველმხრივ განავითარა მათი მოძღვრება და პასუხი გასცა თანამედროვეობის ძირეულ საკითხებს. დიდი ლენინის მიერ შექმნილი პარტია გახდა მეცნიერული სოციალიზმისა და მუშათა მოძრაობის შერწყმის, თეორიისა და პრაქტიკის განუყრელი ერთიანობის ცოცხალი განსახიერება.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია ყოველ ისტორიულ ეტაპზე წარმატებით წყვეტს პროგრამით დასახულ ამოცანებს.

1903 წელს II ყრილობაზე პირველი პროგრამა რომ მიიღო. პარტია გაუძღვა რუსეთის მუშათა კლასს, გლეხობას. ყველა მშრომელს მეფის თვითმპყრობელობის, კაპიტალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში და ისტორიაში პირველად შეიქმნა მუშათა და გლეხთა სახელმწიფო. დაიწყო ახალი ერა მსოფლიო ისტორიის განვითარებაში.

1919 წელს VIII ყრილობაზე მიღებული მეორე პროგრამით პარტიამ წამოაყენა სოციალიზმის აშენების ამოცანა და საბჭოთა ხალხმა კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით განახორციელა ლენინის მიერ შემუშავებული სოციალისტური მშენებლობის გეგმა.

1961 წელს XXII ყრილობაზე მიღებული მესამე პროგრამის შესაბამისად პარტიამ უდიდესი მუშაობა გააჩაღა კომუნისტური მშენებლობის ყველა მიმართულებით. გაიზარდა საერთაშორისო აპარეზზე საბჭოთა კავშირის როლი.

მესამე პროგრამის მიღების შემდეგ განვილიშა დრომ დაადასტურა მისი ძირითადი თეორიული და პოლიტიკური დებულებების სისწორე. ამასთანავე, შეძენილი გამოცდილება შესაძლებლობას იძლევა უფრო ზუსტად და კონკრეტულად განისაზღვროს საბჭოთა საზოგადოების განვითარების პერსპექტივები, საბოლოო მიზნის — კომუნიზმის მიღწევის გზები და საშუალებანი, საერთაშორისო პოლიტიკის ამოცანები. სწორედ ამ მოთხოვნებს შეესაბამება სკკპ XXVII ყრილობის მიერ მიღებული პარტიის პროგრამის ახალი რედაქცია, რომელიც აფართოებს ჩვენს ცოდნას საზოგადოებრივი განვითარების პროცესების შესახებ.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მესამე პროგრამის ახლანდელი რედაქცია დიდი პოლიტიკური და თეორიული, მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობის დოკუმენტია, რომელშიც ნაჩვენა

ნებია ჩვენი ქვეყნის განვითარების პერსპექტივები და საერთაშორისო პოლიტიკის ამოცანები ახალ ისტორიულ პირობებში, მითითებულია ის მიჯნები, რომელსაც უნდა მიაღწიოს საბჭოთა საზოგადოებამ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების საფუძველზე. ეს მიჯნებია: ეკონომიკის დარგში — სახალხო მეურნეობის ამაღლება პრინციპულად ახალ მეცნიერულ-ტექნიკურ და ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ დონეზე, მისი დაყვანა ინტენსიური განვითარების რელსებზე; საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების, პროდუქციის ხარისხისა და წარმოების ეფექტიანობის უმაღლესი მსოფლიო დონის მიღწევა, ქვეყნის ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსის ოპტიმალური სტრუქტურისა და შეწონასწორების უზრუნველყოფა; შრომისა და წარმოების განზოგადოების დონის მნიშვნელოვანი ამაღლება;

სოციალურ დარგში — ხალხის კეთილდღეობის თვისებრივად ახალი დონის უზრუნველყოფა; უკლასო საზოგადოების სტრუქტურის შექმნა; ქალაქისა და სოფელს შორის არსებითი სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურულ-ყოფითი განსხვავების გაქრობა; ფიზიკური და გონებრივი შრომის სულ უფრო ორგანული შეერთება საწარმოო საქმიანობაში; საბჭოთა ხალხის, როგორც სოციალური და ინტერნაციონალური ერთობის შემდგომი შეკავშირება; მასების შემოქმედებითი ენერგიისა და ინიციატივის მაღალი დონე;

პოლიტიკის დარგში — ხალხის სოციალისტური თვითმმართველობის გაფართოება იმ გზით, რომ სულ უფრო სრულად ჩაებნენ მოქალაქენი სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საქმეთა მართვაში, გაუმჯობესდეს სახალხო ხელისუფლების არჩევითი ორგანოების საქმიანობა, გაძლიერდეს პროფკავშირების, კომკავშირის, მშრომელთა სხვა მასობრივი ორგანიზაციების როლი, ეფექტიანად იქნას გამოყენებული წარმომადგენლობითი და პირდაპირი დემოკრატიის ყველა ფორმა;

სულიერი ცხოვრების დარგში — საბჭოთა ადამიანების ცნობიერებაში სოციალისტური იდეოლოგიის შემდგომი განმტკიცება, სოციალიზმის მორალური პრინციპების, კოლექტივიზმისა და ამხანაგური ურთიერთდახმარების სულისკვეთების სრული დამკვიდრება, მოსახლეობის უფართოესი ფენების ზიარება მეცნიერების მიღწევების, კულტურის ღირებულებებისათვის, ყოველმხრივ განვითარებული პიროვნების ჩამოყალიბება.

ამ გარდაქმნების შედეგად ისტორიული ნაბიჯი გადაიდგმება წინ კომუნიზმისაკენ მიმავალ გზაზე. ამ ამოცანების გადაწყვეტა ძირითადად უნდა განხორციელდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შემდგომი გაღრმავების პირობებში, რომელიც მძლავრ ზემოქმედებას ახდენს თანამედროვე წარმოების ყველა მხარეზე, საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მთელ სისტემაზე, თვით ადამიანზე, სახავს შრომის ნაყოფიერების მნიშვნელოვანი ზრდისა და მთელი საზოგადოების პროგრესის ახალ პერსპექტივებს. ამდენად მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება სოციალიზმის გეგმაზომიერი და ყოველმხრივი სრულყოფის, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, საბჭოთა საზოგადოების შემდგომი წინსვლის, მშვიდობისა და სოციალური პროგრესისათვის ბრძოლის გადამწყვეტი პირობაა.

გარდაქმნის მნიშვნელოვან საკითხებს მიეძღვნა საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის 25-26 ივნისის პლენუმი. პლენუმმა მოისმინა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის მ. ს. გორბაჩოვის მოხსენება: „პარტიის ამოცანები ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის საქმეში“.

მოხსენებაში შეჯამებულია გარდაქმნის ზოგიერთი პოლიტიკური და ეკონომიკური შედეგი, განსაზღვრულია თანამედროვე ეტაპზე მისი პირველი რიგის ამოცანები. ყოველმხრივ და ღრმად არის განხილული გარდაქმნის უმნიშვნელოვანესი რგოლი — ეკონომიკის მართვის რადიკალური რეფორმა, მისი აუცილებლობა, არსი და სოციალური ასპექტი. პლენუმმა მოიწონა ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის ძირითადი მიმართულებანი და დაამტკიცა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს მიერ წარმოდგენილი „ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის ძირითადი დებულებანი“.

თავი პირველი

საგზოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია და მისი რეალიზაციის ძირითადი მიმართულებანი XII ხუთწლედსა და 2000 წლამდე პერიოდში

თანამედროვე მსოფლიოში ჩამოყალიბდა და ერთმანეთის გვერდით არსებობს მეურნეობისა და მისი შესაბამისი პოლიტიკური ზედნაშენის ორი სისტემა: კაპიტალისტური და სოციალისტური. მათ შორის ბრძოლის ხასიათი და შედეგი განსაზღვრავს მთელი ჩვენი ეპოქის შინაარსს და კაცობრიობის მომავალს.

მეურნეობის სოციალისტური სისტემის ძირითადი ნიშნები. მეურნეობის სოციალისტურ სისტემას არსებითი უპირატესობანი გააჩნია მსოფლიო კაპიტალისტურ სისტემასთან შედარებით. ნიშნები, რომლებიც განასხვავებენ მეურნეობის მსოფლიო სოციალისტურ სისტემას კაპიტალისტურისაგან. შემდეგია: პირველი, წარმოების საშუალებათა სოციალისტური საკუთრება და ექსპლოატაციისაგან თავისუფალი შრომა; მეორე, წარმოების განვითარება მშრომელთა მზარდი მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებების სულ უფრო სრულად დაკმაყოფილების მიზნით, მესამე, სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმაზომიერი ხასიათი; მეოთხე, წარმოების ანარქიისაგან თავისუფლება; მეხუთე, ეკონომიკური ზრდის მაღალი ტემპები; მეექვსე, სოციალისტურ სისტემაში შემავალი ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დონეთა გათანაბრება.

მეურნეობის სოციალისტური სისტემის ეკონომიკური საფუძველი წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრებაა. მარქსისტულ-ლენინური ეკონომიკური თეორია საკუთრებას განი-

ზილავს, როგორც ადამიანთა შორის დამყარებულ ურთიერთობას, რომელიც დაკავშირებულია მატერიალური დოვლათის წარმოებასთან, განაწილებასთან, გაცვლასა და მოხმარებასთან. წარმოებითი ურთიერთობის ხასიათი დამოკიდებულია უწინარეს ყოვლისა იმაზე, თუ ვის ეკუთვნის წარმოების საშუალებები: ცალკეულ პირს, სოციალურ ჯგუფებს ან კლასებს, რომლებიც ამ საშუალებებს მშრომელთა ექსპლუატაციისათვის იყენებენ, თუ საზოგადოებას, რომლის მიზანია მშრომელთა მასების მატერიალურ და კულტურულ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება. ამრიგად, წარმოებითი ურთიერთობის სისტემაში განმსაზღვრელი ადგილი წარმოების საშუალებათა საკუთრების ამა თუ იმ ფორმას უკავია.

სოციალიზმის დროს წარმოების პროცესის საზოგადოებრივ ხასიათს შეესაბამება წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივი საკუთრება, რომელიც განსაზღვრავს სოციალისტურ წარმოებით ურთიერთობათა არსს და მეურნეობის სოციალისტური სისტემის საფუძველს შეადგენს.

სოციალისტური საკუთრება ეს არის წარმოების საშუალებებზე მშრომელთა ერთობლივი საკუთრება. თანამედროვე მსხვილი მანქანური წარმოება, შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების ფართოდ განვითარებული სისტემა მრავალრიცხოვან საწარმოთა მუშაობას ერთიან საზოგადოებრივ საწარმოო პროცესად აერთიანებს, რაც განაპირობებს მილიონობით ადამიანთა გეგმაზომიერ ერთობლივ შრომას. სოციალისტური საკუთრება უშუალოდ აერთებს სამუშაო ძალასა და წარმოების საშუალებებს, რითაც ბოლო ეღება უშუალო მწარმოებელთა ზედმეტი შრომის აუნაზღაურებლად მითვისებას, ექსპლუატაციის ეკონომიკურ საფუძველს. სოციალიზმი ერთი სამეურნეო წყობის — სოციალისტური საკუთრების განუყოფელ ბატონობას გულისხმობს და პრინციპულად უარყოფს კერძო საკუთრების ყოველგვარ ფორმასა და სახესხვაობას.

სოციალიზმის დროს წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივ საკუთრებას ორი ფორმა გააჩნია: სახელმწიფო (საერთო-სახალხო) და საკოლმეურნეო-კოოპერაციული (კოლექტიურ-ჯგუფური).

სახელმწიფო (საერთო-სახალხო) სოციალისტური საკუთრება არის საკუთრება მთელი ხალხისა სოციალისტური სახელმწიფოს სახით. სოციალისტურ ქვეყანაში წარმოების საშუალებების ძირითადი ნაწილი სახელმწიფოს ეკუთვნის. საბჭოთა კავშირში სახელმწიფოს ეკუთვნის მიწა, მიწის წიაღი. ტყეები და წყლები, სამრეწ-

ველო საწარმოები, საბჭოთა მეურნეობები, რკინიგზის, წყლის, საპაერო, საავტომობილო ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობის საშუალებანი, ბანკები, კომუნალური საწარმოები, კულტურის დაწესებულებათა და სავაჭრო საწარმოთა ძირითადი ნაწილი. მთელი წარმოების საშუალებების 90%-ზე მეტი სახელმწიფოს საკუთრებაა, ამდენად საბჭოთა ქვეყნის სიმდიდრის უდიდესი ნაწილი, მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობისა და კულტურის ზრდის უმნიშვნელოვანესი წყაროები მთელი ხალხის კუთვნილებაა.

სახელმწიფოებრივი საკუთრება, როგორც სოციალისტური საკუთრების უფრო მომწიფებული ფორმა, წამყვანი და განმსაზღვრელია მთელ სახალხო მეურნეობაში. იგი უფრო სრულად პასუხობს საწარმოო ძალთა განვითარების თანამედროვე დონეს და განსაზოგადოების ხარისხის მიხედვით უფრო ახლოა კომუნისტურ საკუთრებასთან.

საკოლმეურნეო-კოოპერაციული (კოლექტიურ-ჯგუფური) სოციალისტური საკუთრება არის ცალკეულ კოლმეურნეობათა და კოოპერაციულ გაერთიანებათა საკუთრება. წარმოების საშუალებებზე კოოპერაციული საკუთრება არსებობს საწარმოო სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების, სამომხმარებლო და სარეწაო კოოპერაციულ გაერთიანებათა საკუთრების სახით. საკოლმეურნეო-კოოპერაციული საკუთრების ძირითად და გაბატონებულ ტიპს სოციალისტური ქვეყნის უმრავლესობაში სასოფლო-სამეურნეო არტელები (კოლმეურნეობები) წარმოადგენენ.

საკოლმეურნეო-კოოპერაციული სოციალისტური საკუთრება წარმოიშვა და განატიცდა იმ პირობებში, როცა სახალხო მეურნეობაში სახელმწიფო სოციალისტური საკუთრება იყო გაბატონებული.

იგი შეიქმნა კოლმეურნეთა კოლექტიური შრომით, მუშათა კლასის ხელმძღვანელობითა და აქტიური მონაწილეობით, სოციალისტური სახელმწიფოს უდიდესი მატერიალურ-ფინანსური და ორგანიზაციული დახმარებით. საკოლმეურნეო-კოოპერაციულ საკუთრებაში შედის: მანქანები, მუშა-პირუტყვი, ძირითადი ნაგებობანი და საწარმოო დანიშნულების ინვენტარი, თესლი, პირუტყვის საკვები, პროდუქტიული პირუტყვი და სხვა. აღნიშნული წარმოების საშუალებები ეკუთვნის არა მთელ საზოგადოებას, არამედ ცალკეულ შრომითს კოლექტივებს და გამოიყენება საზოგადოებრივი მეურნეობის წარმართვისათვის.

სამრეწველო წარმოების კოოპერაციული ფორმა სოციალისტური საზოგადოების განვითარების ამ ეტაპზე არსებობს სარეწაო არტელების საწარმოთა სახით, სსრ კავშირში სარეწაო კოოპერაციის საწარმოები გადაკეთებულია სახელმწიფო საწარმოებად.

საწარმოთა კოოპერაციული ფორმა ვაჭრობაში არსებობს სამომხმარებლო საზოგადოებათა სახით, რომლებიც აერთიანებენ უმთავრესად სოფლის მოსახლეობას. არსებობს აგრეთვე საბინაო-სამშენებლო და სააგარაკო-სამშენებლო კოოპერატივები.

პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ „პარტიის ყურადღების ცენტრში კვლავაც იქნება წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივი საკუთრების განმტკიცება და გამრავლება, რომელიც სოციალიზმის ეკონომიკური სისტემის საფუძველია. კვლავაც უნდა აკმაღლოთ წარმოების განსაზოგადოების, მისი გეგმავიზირების ორგანიზაციის დონე, განუხრელად გავაუმჯობესოთ საერთო-სახალხო საკუთრების უპირატესობათა და შესაძლებლობათა რეალიზაციის ფორმები და მეთოდები“¹.

პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის განვითარება მიჩნეულია საერთო-სახალხო და საკოლმეურნეო-კოოპერაციულ საკუთრებათა დაახლოების ძირითად გზად. სოფლის მეურნეობის საწარმოო ძალების შემდგომი აღმავლობა პერსპექტივაში უზრუნველყოფს სოციალისტური საკუთრების ამ ორი ფორმის შერწყმასაც. „ეს მოხდება — ნათქვამია პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში — სოციალისტური საკუთრების ორივე ფორმის ყოველმხრივი განვითარებისა და განმტკიცების, ეკონომიკის საკოლმეურნეო-კოოპერაციული სექტორის შესაძლებლობათა უფრო სრული რეალიზაციის შედეგად“².

წარმოების საშუალებებზე სოციალისტური საკუთრების ორ ფორმას სოციალისტურ საწარმოთა ორი ტიპი შეესაბამება: ა. სახელმწიფო საწარმოები — ფაბრიკები, ქარხნები, საბჭოთა მეურნეობები, სამრეწველო და სატრანსპორტო გაერთიანებები; ბ. საკოლმეურნეო-კოოპერაციული საწარმოები — კოლმეურნეობები, სამომხმარებლო და სამშენებლო კოოპერატივები.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 227.

² იქვე.

უნდა აღინიშნოს, რომ სოციალისტურ წარმოებით ურთიერთობათა წარმოშობასა და განვითარებასთან ერთად წარმოიშობა და ვითარდება ახალი ეკონომიკური კანონები, რომლებიც გამოხატავენ ექსპლოატაციისაგან თავისუფალ, საზოგადოებისათვის მომუშავე მშრომელთა წარმოებით ურთიერთობებს. სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონი, სახალხო მეურნეობის გეგმაზომიერი განვითარების კანონი, შრომის ნაყოფიერების განუხრელი ამალღების კანონი, შრომის მიხედვით განაწილების კანონი, სოციალისტური დაგროვების კანონი, სოციალისტური ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების ღონეთა გათანაბრების კანონი, მატერიალური დაინტერესების კანონი და სხვ.

სოციალიზმის ეკონომიკური კანონების უმნიშვნელოვანესი თავისებურება ის არის, რომ ისინი აღარ წარმოადგენენ სტიქიურად მოქმედ ძალას, შეგნებულად გამოიყენებიან საზოგადოების მიერ თავისი ინტერესებისათვის. ეს ნიშნავს ძირეულ შემოზღუდვებს საზოგადოების განვითარებაში სტიქიური განვითარებიდან ეკონომიკის გეგმაზომიერი განვითარებისაკენ. სწორედ ამით აიხსნება მარქსისტული ეკონომიკური თეორიის უდიდესი გარდამქმნელი ძალა, რომელიც სულ უფრო ღრმად ხსნის ობიექტური კანონების მნიშვნელობას საზოგადოების განვითარების საქმეში. ობიექტური ეკონომიკური კანონების მოთხოვნათა შეცნობა და სრული გამოყენება სოციალისტური საზოგადოების განვითარების საფუძველია. განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა ობიექტური ეკონომიკური კანონების გამოყენების მნიშვნელობას პარტიის XXVII ყრილობაზე. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში აღინიშნა, რომ „სოციალიზმის კომუნიზმად გადაზრდას განსაზღვრავს საზოგადოების განვითარების ობიექტური კანონები, რომელთა ანგარიშგაუწევლობა არ იქნება“¹.

სოციალისტურ საზოგადოებაში მოქმედებს ობიექტურ ეკონომიკურ კანონთა სისტემა, რომელიც განაპირობებს ეკონომიკური კანონების ურთიერთკავშირს. ეკონომიკური კანონები როგორც საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ მოვლენათა მყარი, მუდმივად განმეორებადი უცილობელი კავშირი გამოხატავს სოციალისტური წარმოების წესის ეკონომიკური ცხოვრების მოვლენათა და პროცესთა

---

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 216.

არსს, სოციალისტურ წარმოებით ურთიერთობათა განვითარებას. სოციალისტურ საზოგადოებაში მოქმედი ეკონომიკური კანონები ობიექტური ხასიათისაა, ატარებენ სრულიად ახალ შინაარსს და გამოიყენებიან საზოგადოების მიერ შეგნებულად, გეგმაზომიერად.

სოციალისტურ საზოგადოებაში მოქმედ ეკონომიკურ კანონთა სისტემა მოიცავს: ჯერ ერთი, იმ კანონებს, რომლებიც აღმოცენდნენ ახალი ეკონომიკური მოვლენების, სოციალისტური საზოგადოების ეკონომიკური წყობილების წარმოშობისა და განვითარების საფუძველზე. ასეთ ეკონომიკურ კანონებს განეკუთვნება: სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონი, სახალხო მეურნეობის გეგმაზომიერი განვითარების, შრომის მიხედვით განაწილების, სოციალისტური დაგროვების და სხვა ეკონომიკური კანონები; მეორე, ისეთი ეკონომიკური კანონები, რომლებიც საერთოა ყველა საზოგადოებრივი ეკონომიკური ფორმაციისათვის, მაგალითად: საწარმოო ძალთა განვითარების დონისა და ხასიათისადმი წარმოებით ურთიერთობათა შესაბამისობის, საწარმოო ძალებისა და წარმოებითი ურთიერთობების ერთიანობის, საწარმოო ძალებისა და წარმოებით ურთიერთობათა შორის წინააღმდეგობის, საზოგადოებრივი შრომის ზრდის, მატერიალური დაინტერესებისა და სხვა ეკონომიკური კანონები; მესამე, ასეთი ეკონომიკური კანონები, რომლებიც მოქმედებენ რამდენიმე საზოგადოებრივ ეკონომიკურ ფორმაციაში. ასეთებია: ღირებულების ეკონომიკური კანონი, ფულის მიმოქცევის ეკონომიკური კანონი და სხვა. მეორე და მესამე რიგის ეკონომიკური კანონები იძენენ სოციალიზმის პირობების შესაბამის სპეციფიკურ ფორმებს, ძირფესვიანად იცვლიან თავიანთი მოქმედების ხასიათს. კომუნისტური საზოგადოების ორი ფაზის შესაბამისად ეკონომიკური კანონების ერთი ნაწილი მოქმედებს საზოგადოებრივი განვითარების ორივე ფაზაში, ხოლო ნაწილი — მხოლოდ კომუნისტური საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის პირველ ფაზაში.

კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობაში ეკონომიკური კანონების სისტემის გამოყენება ნიშნავს იმას, რომ ანგარიში გავუწიოთ და გავითვალისწინოთ არა ერთი რომელიმე კანონის მოთხოვნები, არამედ მთელი სოციალისტური საზოგადოების ეკონომიკურ კანონთა მოთხოვნები, შეგნებულად უნდა გამოვიყენოთ კანონთა მთელი სისტემა. ამავე დროს არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სოციალისტურ საზოგადოებაში მოქმედ ეკონომიკური კანონების მთელ სის-

ტემაში წამყვანია სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონი. ამიტომ ბუნებრივია, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მისი მოთხოვნების ჯათვალისწინებას.

სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონი სოციალისტური წარმოების წესის განვითარების კანონია. ამდენად იგი განსაზღვრავს სოციალისტური წარმოების მიზანს და ამ მიზნის განხორციელების გზებს. ამჟამად არსებობს სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონის 40-მდე განსაზღვრება, თუმცა ყველა ისინი ვერ გაცდნენ სოციალიზმის ძირითადი ეკონომიკური კანონის სტალინისებურ განსაზღვრას.

სოციალიზმის დროს წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრება, წარმოებისა და მითვისების საზოგადოებრივი ხასიათი საზოგადოებას საშუალებას აძლევს წარმოება შეგნებულად დაუმორჩილოს საერთო ინტერესებს, მიზნად დაუსახოს ხალხის ინტერესები და მოთხოვნილებები, ხალხის კეთილდღეობის თვისებრივად ახალი დონის უზრუნველყოფა, ამისათვის კი საჭიროა: სახალხო მეურნეობის ამაღლება პრინციპულად ახალ მეცნიერულ-ტექნიკურ და ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ დონეზე, მისი გადაყვანა ინტენსიური განვითარების რელსებზე, საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების, პროდუქციის ხარისხისა და წარმოების ეფექტიანობის უმაღლესი მსოფლიო დონის მიღწევა, ქვეყნის ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსის ოპტიმალური სტრუქტურისა და შეთანასწოების უზრუნველყოფა, შრომისა და წარმოების განსაზოგადოების დონის მნიშვნელოვანი ამაღლება, საკოლმეურნეო-კოოპერაციული საკუთრების დაახლოება საერთო-სახალხო საკუთრებასთან, მასთან შერწყმის პერსპექტივა.

ძირითადი ეკონომიკური კანონი, სოციალისტური წარმოების მიზანი და ამ მიზნის მიღწევის მოთხოვნები განსაზღვრავს კომუნისტური პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის შინაარსს. ეკონომიკური სტრატეგიის ამოცანათა შორის უმნიშვნელოვანესია ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის განუზრვრელი ამაღლება. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში პირდაპირაა მითითებული, რომ: „თანამედროვე საშინაო და საერთაშორისო პირობებში საბჭოთა საზოგადოების ყოველმხრივი პროგრესი, კომუნიზმის გზით მისი წინსვლა-განვითარება შეიძლება უზრუნველდეს და უნდა უზრუნველდეს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების

დაჩქარების გზით. ეს არის პარტიის სტრატეგიული კურსი, რომლის მიზანია საბჭოთა საზოგადოების ცხოვრების ყველა მხარის თვისებრივი გარდაქმნა: მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ძირფესვიანი განახლება მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის მიღწევათა ბაზაზე; საზოგადოებრივი ურთიერთობის და უწინარესად ეკონომიკური ურთიერთობის სრულყოფა; ღრმა ცვლილებანი შრომის შინაარსსა და ხასიათში, ადამიანთა ცხოვრების მატერიალურ და სულიერ პირობებში; პოლიტიკური, საზოგადოებრივი და იდეოლოგიური ინსტიტუტების მთელი სისტემის გააქტიურება“¹.

სოციალისტური წარმოების ობიექტურად განპირობებული მიზანი, როგორც პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის ამოცანების განმსაზღვრელი საფუძველი, შესაბამისი, კონკრეტული ფორმით აისახა პარტიის XXVI ყრილობის მიერ მიღებულ ძირითად მიმართულებებში: „პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის უზენაესი მიზანი იყო და არის ხალხის ცხოვრების მატერიალრი და კულტურული დონის განუხრელი აღმავლობა. მომავალ პერიოდში ამ მიზნის რეალიზაცია მოითხოვს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებას, წარმოების ყოველმხრივ ინტენსიფიკაციასა და ეფექტიანობის ამაღლებას მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე“².

სოციალიზმის მეცნიერული ეკონომიკური თეორიის შემდგომი განვითარება მოცემულია სკკპ XXVII ყრილობის მიერ მიღებული პროგრამის ახალ რედაქციაში. კაპიტალიზმიდან სოციალიზმზე გარდამავალი პერიოდის დამთავრების შედეგად განხორციელდა ეკონომიკის მრავალწყობიანობის ლიკვიდაცია და აშენდა სოციალისტური ეკონომიკის საძირკველი. დაიწყო კომუნისტური საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის პირველი ფაზის — სოციალიზმის მშენებლობა. „ყოველივე ეს ნიშნავდა, რომ განხორციელდა მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობის სოციალური გადატრიალება — სამუდამოდ მოეღო ბოლო კერძო საკუთრების საუკუნეობრივ ბატონობას, მოისპო ერთი ადამიანის მიერ მეორის ექსპლოატაცია. მუშათა კლასის, კოლმეურნე გლეხობის, სახალხო ინტელიგენციის, ყველა ეროვნების მშრომელთა საერთო ინტერესების ბაზაზე ჩამოყალიბდა საბჭოთა საზოგადოების სოციალურ-პოლიტიკური და იდეური ერ-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 217.

² იქვე, გვ. 418-419.

დინაობა. მშრომელი კაცი ქვეყნის სრულუფლებიანი ბატონ-პატრონი გახდა. სსრ კავშირში ძირითადად აშენდა სოციალისტური საზოგადოება“¹ — ნათქვამია სსრ კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში, სოციალიზმის ძირითადად აშენების ეტაპი მოიცავს 1921-1936 წლებს.

შეორე ეტაპი ეს არის სოციალიზმის მთლიანად და საბოლოოდ გამარჯვების ეტაპი. პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ „სსრ კავშირმა მოკლე ვადაში მოიშუშა ომის მძიმე ჭრილობები, მნიშვნელოვნად გაზარდა ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური და თავდაცვითი პოტენციალი, განიმტკიცა საერთაშორისო პოზიციები, სოციალიზმმა ჩვენს ქვეყანაში მთლიანად და საბოლოოდ გაიმარჯვა“².

ეყრდნობოდა რა მიღწეულს, საბჭოთა საზოგადოება მტკიცედ განაგრძობდა წინსვლას ეკონომიკური, სოციალურ-პოლიტიკური და სულიერი განვითარების ყველა მიმართულებით. ქვეყანაში ჩამოყალიბდა ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსი. მნიშვნელოვნად გაიზარდა ეროვნულა შემოსავალი, საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება. არსებითად ამალდა ხალხის კეთილდღეობის დონე, რეალიზებულია საბინაო მშენებლობის გრანდიოზული პროგრამა, იმრავლა ხალხის სულიერმა სიმდიდრემ, განხორციელდა საყოველთაო საშუალო განათლებზე გადასვლა. თვალსაჩინო წარმატებანი მოიპოვეს საბჭოთა მეცნიერებამ და ტექნიკამ. განმტკიცდა სოციალისტური საზოგადოებრივი ურთიერთობა. ჩამოყალიბდა ადამიანთა ახალი სოციალურა და ინტერნაციონალური ერთობა — საბჭოთა ხალხი. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ საბჭოთა ხალხის შეუპოვარმა შრომამ, ეკონომიკაში, სოციალურ და პოლიტიკურ სფეროებში, მეცნიერებასა და კულტურაში მიღწეულმა თვალსაჩინო წარმატებებმა ჩვენი ქვეყანა გაიყვანეს ახალ ისტორიულ მიჯნებზე“³. ეს არის სოციალიზმის ახალი ეტაპი, როცა უკვე რეალურად იწყება კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის ამოცანის პრაქტიკულად გადაწყვეტა.

პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მოცემულია ის ძირითადი ნიშნები, რომლითაც ხასიათდება სოციალიზმის ეს ეტაპი. ეს ნიშნე-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 195.

² იქვე, გვ. 195-196.

³ იქვე, გვ. 196-197.

ზია: პ ი რ ვ ე ლ ი, წარმოების საშუალებებზე საერთო-სახალხო სა-
კუთრება, ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაციის, სოციალური
ჩაგვრის, პრივილეგირებული უმცირესობის ძალაუფლების, მილი-
ონობით ადამიანთა სიღატაკისა და უწიგნურობის მოსპობა;

მ ე ო რ ე, საწარმოო ძალების დინამიკური და გეგმაზომიერი
განვითარების უდიდესი შესაძლებლობანი, როდესაც მეცნიერულ-
ტექნიკურ პროგრესს მოსდევს არა მილიონთა უმუშევრობა, არამედ
ნთელი ხალხის კეთილდღეობის განუზრელი გაუმჯობესება;

მ ე ს ა მ ე, შრომის თანასწორუფლებათა უზრუნველყოფა პრინ-
ციპით: „თითოეულისაგან — უნარის მიხედვით, თითოეულს — შრო-
მის მიხედვით“, ისეთი სოციალური სიკეთით სარგებლობა, როგო-
რაცაა: უფასო საჩედიცინო მომსახურება, განათლება, მინიმალურ-
ქირიანი ბინა;

მ ე ო თ ხ ე, მუშათა კლასის, კოლმეურნე გლეხობისა და ინტე-
ლიგენციის ურღვევ კავშირის დამკვიდრება, ქალების მამაკაცებთან
თანასწორუფლებიანობა, ახალგაზრდა თაობათა ხვალისდელი დღის
იმედიანობა, ვეტერანთა სოციალური უზრუნველყოფა;

მ ე ხ უ თ ე, ეროვნული უთანასწორობის აღმოფხვრა და ყველა
ერისა და ეროვნების ფაქტობრივი და იურიდიული თანასწორობის,
მეგობრობისა და ძნობის დამკვიდრება;

მ ე ე ქ ე ს ე, ჯემოკრატიული ხელისუფლების დამყარება და
განვითარება; საწარმოო, საზოგადოებრივ და სახელმწიფო საქმეთა
მართვაში მოქალაქეთა სულ უფრო ფართო და სრულუფლებიანი
მონაწილეობის უზრუნველყოფა;

მ ე შ ვ ი დ ე, რეალური ცხოვრებისეული შინაარსის უზრუნველ-
ყოფა, თავისუფლების, ადამიანის უფლებების, პიროვნების ღირსე-
ბის იდეების, უფლებათა და შოვალეობათა ერთიანობის, ერთი ზნე-
ობის კანონებისა და ნორმების და ყველასათვის ერთიანი დისციპ-
ლინის მოქმედების უზრუნველყოფა;

მ ე რ ვ ე, ნამდვილად ჰუმანისტური მარქსისტულ-ლენინური იდ-
ეოლოგიის დამკვიდრება, მოწინავე კულტურის შექმნა, რომელიც
ისისხლხორცებს ყოველივე საუკეთესოს მთელი მსოფლიოს კულტუ-
რისაგან;

მ ე ც ხ რ ე, სოციალურ სამართლიანობაზე, კოლექტივიზმსა და
ამხანაგურ ურთიერთდახმარებაზე დაფუძნებული სოციალისტური

ცხოვრების წესის დამკვიდრება, რომელიც მშრომელ ადამიანს მათებს მომავლის რწმენას, აღამაღლებს მას სულიერად და ზნეობრივად როგორც ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის, საკუთარი სვე-ბედის შემოქმედს;

სოციალიზმი არის საზოგადოება, რომლის დროშაზეც წერია — „ყველაფერი ადამიანისათვის. ყველაფერი ადამიანის კეთილდღეობისათვის“. ეს არის საზოგადოება, რომელიც მხარს უჭერს ხალხთა სწრაფვას დამოუკიდებლობისა და სოციალური პროგრესისაკენ. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ „ისტორიული განვითარების ახალ ეტაპზე ჩვენი პარტიის, საბჭოთა ხალხის წინაშე მთელი საგრძნობი-სიგანით დადგა სოციალისტური საზოგადოების ყოველმხრივი სრულყოფის, კომუნისზმისაკენ შემდგომი წინსვლის მიზნით მის შესაძლებლობათა და უპირატესობათა უფრო სრული და ეფექტიანი გამოყენების ამოცანა“¹.

სოციალისტური სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი. საბჭოთა კავშირში სოციალისტური მშენებლობის პრაქტიკის საფუძველზე პარტიის პროგრამამ დაასაბუთა პროლეტარიატის დიქტატურის გადჭრდის აუცილებლობა სოციალისტური საზოგადოების ყველა მშრომელის პოლიტიკურ ზეღისუფლებად. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ „სოციალისტური რევოლუციის შედეგად დამყარებულმა პროლეტარიატის დიქტატურამ გადამწყვეტი როლი შეასრულა ახალი საზოგადოების შექმნაში. ამ პროცესში იგი თავად განიცდიდა ცვლილებებს. ექსპლოატატორული კლასების ლიკვიდაციასთან ერთად თანდათან გაქრა დამხობილ ექსპლოატატორთა წინააღმდეგობის დათრგუნვის ფუნქცია, სრული ძალით გაჩაღდა მისი მთავარი, აღმშენებლობითი ამოცანების განხორციელება. შეასრულა რა თავისი ისტორიული მისია, პროლეტარიატის დიქტატურა გადაიზარდა ყველა მშრომელის პოლიტიკურ ხელისუფლებად, ხოლო პროლეტარული სახელმწიფო — საერთო-სახალხო სახელმწიფოდ. იგი ჩვენს ქვეყანაში ამჟამად გვევლინება სოციალიზმის სრულყოფის მთავარ იარაღად, ხოლო საერთაშორისო ასპარეზზე სოციალისტურ მონაპოვართა დაცვის, მსოფლიო სოციალიზმის: პოზიციების განმტკიცების, იმპერიალისტური ძალების აგრესი-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 199.

ული პოლიტიკისადმი წინააღმდეგობის, ყველა ხალხთან მშვიდობიანი თანამშრომლობის განვითარების ფუნქციებს ახორციელებს“¹.

სოციალისტური სახელმწიფოებრიობის ამ ორ საფეხურს ერთმანეთისაგან განასხვავებს შემდეგი ნიშნები: პირველი, საერთო-სახალხო სახელმწიფო აღარ წარმოადგენს ერთი კლასის მიერ მეორე კლასის დათრგუნვის ორგანოს, რამდენადაც აღარ არსებობს ექსპლოატატორული კლასები; მეორე, პროლეტარიატის დიქტატურა გამოხატავდა მშრომელი კლასებისა და სოციალური ფენების ინტერესებს კაპიტალიზმიდან სოციალიზმზე გარდამავალ პერიოდში, მისგან განსხვავებით საერთო-სახალხო სახელმწიფო გამოხატავს სოციალისტური საზოგადოების ყველა სოციალური ფენის ინტერესებს; მესამე, საერთო-სახალხო სახელმწიფო პროლეტარიატის დიქტატურისაგან განსხვავებით, ძალდატანებას მიმართავს არა რომელიმე კლასის ან სოციალური ჯგუფის, არამედ კანონების დამრღვევი ცალკეული პირების წინააღმდეგ; მეოთხე, პროლეტარიატის დიქტატურა უმთავრესად პროლეტარიატის დემოკრატიის გამოხატულებაა მაშინ, როცა საერთო-სახალხო სახელმწიფო საერთო-სახალხო სოციალისტურ დემოკრატიას გამოხატავს; მეხუთე, პროლეტარიატის დიქტატურა არის კაპიტალიზმიდან სოციალიზმზე გარდამავალი პერიოდის, ზედნაშენის სისტემის მთავარი ელემენტი, სოციალიზმის აშენების მთავარი იარაღი, საერთო-სახალხო სახელმწიფო არის სრული და საბოლოო სახით გამარჯვებული სოციალიზმის ზედნაშენის სისტემის მთავარი ელემენტი, კომუნიზმის აშენების მთავარი იარაღი; მეექვსე, პროლეტარიატის დიქტატურა არის გარდამავალი საფეხური საერთო-სახალხო სახელმწიფოსაკენ, საერთო-სახალხო სახელმწიფო კი გარდამავალი საფეხურია კომუნისტური საზოგადოებრივი თვითმმართველობისაკენ.

სოციალისტური სახელმწიფოებრიობის ორი ტიპის საერთო ფუნქციებია: სამეურნეო ორგანიზაციული, კულტურულ-აღმზრდელითი, სოციალისტური საკუთრებისა და სოციალისტური კანონიერების დაცვისა და იმპერიალისტური აგრესიისაგან ქვეყნის თავდაცვის ფუნქციები. საერთო-სახალხო სახელმწიფოს სამეურნეო ორგანიზაციის ფუნქციასთან დაკავშირებულია სოციალისტურ საზოგადოებაში მატერიალური დოვლათის წარმოების, განაწილების, გაცვლისა და მოხმარების გვერდითი ორგანიზაციის ამოცანები. სწო-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 244-245.

რედ პროდუქტების წარმოების, განაწილების და გაცვლის გეგმაზომიერი ორგანიზაციის ხასიათში ვლინდება სოციალისტური სახელმწიფოს პრინციპულად ახალი ეკონომიკური როლი. სოციალისტური წარმოების ურთიერთობები, წარმოების საშუალებებზე სოციალისტური საკუთრება განაპირობებს საერთო-სახალხო სახელმწიფოს ახალ, ისტორიაში დღემდე უმაღალითა ეკონომიკურ როლს. წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრების განუყოფელი ბატონობის მეორებით სახელმწიფოს მიეცა შესაძლებლობა დაეყრდნოს სოციალიზმის ეკონომიკური კანონების მოთხოვნებსა და თავის საქმიანობაში მათი შეგნებული გამოყენებით განახორციელოს სახალხო მეურნეობის გეგმიანი ხელმძღვანელობა. შეასრულოს სამეურნეო-ორგანიზაციული ფუნქცია. საერთო-სახალხო სახელმწიფოს მთავარი, ჰიქრითადი ფუნქციაა სამეურნეო-ორგანიზაციული მოღვაწეობა, სახალხო მეურნეობის გეგმიანი ხელმძღვანელობა, ეკონომიკის მართვა. სახელმწიფო შეიმუშავებს სახალხო-სამეურნეო გეგმებს, ახორციელებს საზოგადოებრივი პროდუქტისა და ეროვნული შემოსავლის განაწილებას, ამუშავებს შრომის ანაზღაურების ძირითად პრინციპებს, გეგმავს და კონტროლს უწყვეს ქვეყნის ფინანსებს, ახორციელებს ფასებისა და კაპიტალდაბანდებათა გეგმიან პოლიტიკას, საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ეკონომიკურ კავშირს. მაგრამ რაც უნდა დიდი იყოს საერთო-სახალხო სახელმწიფოს სამეურნეო-ორგანიზაციული როლი, მას არ შეუძლია ეკონომიკური კანონების არც გაუქმება, არც „შემოღება“, მისი როლი და ამოცანა მდგომარეობს იმაში, რომ შეიმეცნოს, გეგმიანად გამოიყენოს ეკონომიკური კანონების მოთხოვნები.

სოციალიზმის ეკონომიკური კანონები სოციალისტურ წარმოებით ურთიერთობათა მოკლენებისა და პროცესების შინაგანად დამახასიათებელ აუცილებელ, მყარ, განმეორებად, მიზეზობრივ კავშირებსა და დამოკიდებულებებს გამოხატავენ, ისინი ადამიანის ნებისმიერი დამოუკიდებელი, განსაზღვრული, ეკონომიკური პირობებიდან წარმოიშობიან და ძალას კარგავენ ამ პირობების გაქრობასთან ერთად. სოციალისტური სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა არის სამეურნეო ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომელიც ემყარება სოციალიზმის ეკონომიკური კანონების შეგნებულ გამოყენებას და მიმართულია საზოგადოების განვითარების ამა თუ იმ ეტაპზე დასახული სამეურნეო, პოლიტიკური და კულტურული მშენებლობის ამოცანე-

ბის გადაჭრისკენ. სოციალისტური ურთიერთობანი სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკური კანონების შეგნებული გამოყენების შესაძლებლობასა და აუცილებლობას განაპირობებენ.

მეცნიერულად დასაბუთებული ეკონომიკური პოლიტიკა გამოხატულებას პპოვებს სახალხო მეურნეობის გეგმებში და წარმოადგენს სოციალისტური ხელმძღვანელობის ბაზას. სოციალისტური სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას საფუძვლად უდევს საზოგადოების განვითარების ობიექტური პროცესების მეცნიერული ანალიზი, რაც საშუალებას იძლევა არა მარტო სწორად შევაფასოთ წარსული შედეგები, არამედ განვსაზღვროთ კიდევაც მომავალი განვითარების ტენდენციები. საერთო-სახალხო სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას ღრმა მეცნაერული და რევოლუციური ხასიათი აქვს.

ეკონომიკის განვითარებისადმი მეცნიერული ხელმძღვანელობის განხორციელება ნიშნავს სამეურნეო პოლიტიკის აგებას სოციალიზმის ეკონომიკურ კანონთა საფუძველზე. მარქსისტულ-ლენინური პარტია და საერთო-სახალხო სახელმწიფო ღრმად წვდებიან ეკონომიკურ ურთიერთობათა არსს, ავლენენ დასახულ ტენდენციებს და პერსპექტივებს იმისათვის, რომ სწორად გამოიყენონ ეკონომიკური კანონების მოთხოვნები, სოციალიზმის უპირატესობანი და შემოქმედებითი შესაძლებლობანი. კომუნიზმში გადასვლის კვალობაზე სახელმწიფოს სამეურნეო-ორგანიზაციული საქმიანობა გაიზრდება, შეიცვლება თანაჟარდობა ხელმძღვანელობის ადმინისტრაციულ და ეკონომიკურ მეთოდებს შორის, გატარდება სახელმწიფო სამეურნეო ორგანოების შემდგომი დემოკრატიზაცია, სახალხო-სამეურნეო ორგანოების პოლიტიკური ფუნქციები თანდათანობით მოკვდება და სახელმწიფოს რივი ფუნქციები გადაეცემა საზოგადოებრივ თვითმმართველობას. ამჟამად „საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიას მიაჩნია რომ თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოების პოლიტიკური სისტემის განვითარების სტრატეგიული გეზია საბჭოთა დემოკრატიის სრულყოფა, ხალხის სოციალისტური თვითმმართველობის სულ უფრო სრულად განხორციელება სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ცხოვრების საკითხთა გადაწყვეტაში მშრომელების, მათი კოლექტივებისა და ორგანიზაციების აქტიური და ქმედითი მონაწილეობის საფუძველზე“¹.

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 245.

როგორც ცნობილია, მარქსისტულ-ლენინური ეკონომიკური თეორია ადამიანთა ყოველგვარ საქმიანობას ეკონომიკური შინაარსისა და მნიშვნელობის მიხედვით ორ ჯგუფად ყოფს. პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება საწარმოო საქმიანობა, რომლის წარმოების შედეგად მატერიალური დოვლათი იქმნება, ხოლო მეორე ჯგუფს — არასაწარმოო საქმიანობა, რომლის პროცესში მატერიალური დოვლათი არ იქმნება და მოიცავს პირადს და საზოგადოებრივ მოთხოვნილებათა მომსახურებას. ამის შესაბამისად მთელი სახალხო მეურნეობა შედგება წარმოებრივი და არაწარმოებრივი დარგებისაგან. წარმოებრივი დარგების ერთობლიობა ქმნის მატერიალური წარმოების სფეროს და წარმოადგენს ადამიანთა სხვა საქმიანობის მატერიალურ საფუძველს.

სსრკ ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველოს მიერ ამჟამად მიღებულია სახალხო მეურნეობის დარგთა შემდეგი კლასიფიკაცია: მატერიალური წარმოების დარგები: 1) მრეწველობა; 2) მშენებლობა; 3) სოფლის მეურნეობა; 4) სატყეო მეურნეობა; 5) სატვირთო ტრანსპორტი; 6) კავშირგაბმულობა (იმ ზომით, რა ზომითაც იგი წარმოების მომსახურებაზე იხარჯება); 7) მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგება; 8) ვაჭრობა (საბითუმო და საცალო); 9) სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის დამზადება; 10) გამოთვლითი და საინფორმაციო მომსახურება; 11) მატერიალური წარმოების სხვა დარგები (გამომცემლობა, მრეწველობა, შავი და ფერადი ლითონის ქართის მოგროვება, საუტილიზაციო მრეწველობა და სხვ).

არაწარმოებითი სფეროს ძირითადი დარგებია: კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწესებულებები და ორგანიზაციები, საკრედიტო ორგანიზაციები, მმართველობითი ორგანოები და სხვ.

მთელი მატერიალური დოვლათი და სამეურნეო ბრუნვაში ჩაბმული ბუნებრივი რესურსები, რომელიც ჩვენს ქვეყანას გააჩნია, ეროვნული სიმდიდრეა და ასახავს საზოგადოების მთელი წინა ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შედეგებს.

ეროვნულ სიმდიდრეს ადამიანები ქმნიან მრავალი საუკუნეების მანძილზე და რაც უფრო ვითარდება საზოგადოებრივი წარმოება, მით უფრო იზრდება ეროვნული სიმდიდრის როლი და მნიშვნელობა. შრომის პროდუქტების დაგროვების დონე საზოგადოების ეკონომიკური განვითარების უმნიშვნელოვანესი მაჩვენებელია. ეროვნული ქონება გაიანჯარიშება მისი ელემენტების მიხედვით, როგორიცაა:

ძირითადი საწარმოო ფონდები, ძირითადი არასაწარმოო ფონდები, საქონლის მარაგი და მოსახლეობის პირადი ქონების ჯამი.

1986 წლისათვის საბჭოთა კავშირში ეროვნული სიმდიდრის მთლიან შემადგენლობაში (მიწის, წიაღისეულის და ტყის ღირებულების გარეშე) ძირითად ფონდებს ეკავა 54,7%, აქედან — საწარმოო ფონდების ღირებულებას 43,4%, არასაწარმოო ფონდების ღირებულებას 21,3%, 20% მოდიოდა მოსახლეობის პირადი ქონების ჯამზე და დანარჩენი 15,2% შეადგენდა საქონლის მარაგს.

1986 წლისათვის ქვეყნის მასშტაბით მთელი ეროვნული სიმდიდრე (მიწის, წიაღისეულის და ტყის ღირებულების გარეშე) შეადგენდა 3,8 ტრილიონ მანეთს. აქედან ძირითად საწარმოო ფონდებზე მოდიოდა 1,65 ტრილიონი მანეთი, ხოლო არასაწარმოო ფონდების ღირებულებაზე კი 0,81 ტრილიონი მანეთი. უნდა ითქვას ისიც, რომ ეროვნული სიმდიდრე ზემოთაღნიშნული სტრუქტურით საბჭოთა კავშირში 1986 წელს 1970 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,71-ჯერ, 1975 წელთან — 1,9-ჯერ, ხოლო 1980 წელთან შედარებით კი 1,4-ჯერ¹.

ძირითადი ფონდების ღირებულება რესპუბლიკაში 1985 წელს 1970 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,36-ჯერ, 1975 წელთან — 1,76-ჯერ, 1980 წელთან კი 1,31-ჯერ. 1985 წელს ძირითადი ფონდების ღირებულებაში, რომელიც შეადგენდა 33,1 მლრდ მანეთს, მოდიოდა დარგების მიხედვით: მრეწველობაზე 28,2%, სოფლის მეურნეობაზე 16,7%, ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაზე 15,4%, მშენებლობაზე 3,0%, ვაჭრობისა და სხვა საწარმოო დარგების საწარმოო ფონდებზე 3,4%. ძირითადი ფონდების 33,3% შეადგენდა არასაწარმოო ძირითად ფონდებს. აქედან საბინაო მეურნეობაზე 17,9%, კომუნალურ მეურნეობაზე 4,0%, ჯანმრთელობაზე, განათლებასა და სხვა არასაწარმოო დარგებზე 9,4%².

ეროვნული ქონება შეიცავს რა მთელ მატერიალურ დოვლათს, რომელიც გააჩნია მოცემულ მომენტში საზოგადოებას, ასახავს მთელი წინა განვითარების შედეგებს. მისგან განსხვავებით ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი შეიცავს მატერიალურ დოვლათს, რომელიც შექმნილია დროის გარკვეულ, განსაზღვრულ პერიოდში.

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, М., 1987, с. 100.

² იხ. Народное хозяйство ГССР в 1985 году. Тбилиси, 1986, с. 19.

წლის განმავლობაში. ეროვნული ქონება. ყოველ მოცემულ მომენტში სახეზე მყოფი მატერიალური დოვლათის ერთობლიობაა, რომელიც მრავალი თაობის შრომითაა შექმნილი. ხოლო ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი კი გარკვეულ მომენტში შექმნილი მატერიალური დოვლათია.

ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი იქმნება მატერიალური წარმოების დარგებში (მრეწველობაში, მშენებლობაში, სოფლის მეურნეობაში, ტრანსპორტზე, მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების და სხვა), არასაწარმოო დარგებში, რომლებსაც მიეკუთვნება სახელმწიფო აპარატი, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დაწესებულებები და ორგანიზაციები, ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი არ იქმნება.

1986 წლისათვის სსრ კავშირში შექმნილი ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქციის მთლიან 1425,8 მლრდ მანეთიდან მრეწველობაზე 8625 მლრდ მანეთი მოდიოდა, მშენებლობაზე 147,9 მლრდ, სოფლის მეურნეობაზე 232,6, ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაზე 68,8, ვაჭრობაზე, დამზადებაზე, მატერიალურ-ტექნიკურ მომარაგებასა და სხვა დარგებზე 104,0 მლრდ მანეთი. 1985 წლისათვის შესაბამისი დარგების მიხედვით საქართველოს სსრ-ზე მოდიოდა მთელი ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის 21,9 მლრდ მანეთიდან მრეწველობაზე 13,0 მლრდ, მშენებლობაზე 2,0 მლრდ, სოფლის მეურნეობაზე 4,24, ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაზე 0,6 და სხვა დარგებზე 1,9 მლრდ მანეთი¹.

ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის ნაწილი, რაც უდრის წარმოების პროცესში მოხმარებული წარმოების საშუალებათა ღირებულებას, გამოიყენება წარმოებაზე დახარჯულ საშუალებათა ასანაზღაურებლად. ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის დარჩენილი ნაწილი, რომელშიც განხორციელებულია სოციალისტური წარმოების მუშაკთა ახლადდახარჯული შრომა, ეროვნულ შემოსავალს შეადგენს. საზოგადოებრივ პროდუქტში დახარჯული საშუალებით ასანაზღაურებელი ფონდი 1986 წლისათვის 59,0 პროცენტს შეადგენდა, ხოლო ეროვნული შემოსავალი 41,0 პროცენტს.

ეროვნული შემოსავალი არის მატერიალური წარმოების სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა შრომით ახლადშექმნილი ღირებულება,

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 122.

ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის ღირებულების ნაწილი.. ერთობლივ საზოგადოებრივ პროდუქტს და ეროვნულ შემოსავალს შორის საერთოა ის, რომ ორივე მატერიალური წარმოების სფერო-ში დასაქმებული მუშაკის შრომითაა შექმნილი და მეორე პირველის შემადგენელი ნაწილია. ამავე დროს მათ შორის არსებობს გარკვეუ-ლი განსხვავება რაოდენობრივად. ეროვნული შემოსავალი ერთობ-ლივ საზოგადოებრივ პროდუქტზე წარმოებაში მოხმარებულ წარ-მოების საშუალებათა ღირებულებითაა ნაკლები. ეროვნული შემოსა-ვალი ნატურალური ფორმით შედგება ქვეყანაში წარმოებული მოხ-მარების საგანთა მთელი მასისა და წარმოებულ წარმოების საშუა-ლებათა იმ ნაწილისაგან, რომელიც ხმარდება დაგროვებას, სოცია-ლისტური წარმოების განვითარებას.

ეროვნულ შემოსავალს, გარდა ნატურალური ფორმისა, გააჩნია ღირებულებითი ფორმა და შედგება აუცილებელი შრომით შექმნი-ლი აუცილებელი პროდუქტის ღირებულებისა და ზედმეტი შრომით-შექმნილი ზედმეტი პროდუქტის ღირებულებათა ჯამისაგან.

სოციალისტურ საზოგადოებაში ეროვნული შემოსავალი იზრ-დება ორი ფაქტორის მოქმედებით: პირველი, საზოგადოებრივი შრო-მის ნაყოფიერების ამაღლებისა და მეორე, მატერიალური წარმო-ების სფეროში დასაქმებულ მუშაკთა რიცხვის გადიდების ხარჯზე. ეროვნული შემოსავლის გაზრდის ძირითადი გზაა შრომის ნაყოფიე-რების გადიდება. 1986 წლისათვის ეროვნული შემოსავლის მატე-ბის 94% მიღებულია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე.

თავდაპირველად ეროვნული შემოსავალი იღებს შემოსავლის სხვადასხვა ფორმას იმ დარგებში, სადაც იგი იქმნება, ესე იგი, მა-ტერიალურ წარმოების სფეროში — სახალხო მეურნეობის სახელ-მწიფო სექტორში, კოოპერაციულ-საკოლმეურნეო სექტორში და მოსახლეობის საკარმიდამო მეურნეობებში. ეროვნული შემოსავა-ლი, რომელიც სახალხო მეურნეობის სახელმწიფო სექტორში იქმ-ნება, ორი ძირითადი ნაწილისაგან შედგება. ამ შემოსავლის ერთი ნაწილი, რომელიც წარმოადგენს მატერიალურ წარმოების მუშაკთა მიერ შექმნილ აუცილებელ პროდუქტს, იღებს სახელმწიფოს საწარ-მოების მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასის ფორმას. მეორე ნაწილი წარ-მოადგენს ზედმეტ პროდუქტს, რომლის ღირებულების ფულადი გამოხატულება მეურნეობის სოციალისტურ სექტორში წმინდა შე-მოსავალია. სახელმწიფოს საწარმოო სექტორის წმინდა შემოსავა-

ლი გამოდის ორი ძირითადი ფორმით: სახელმწიფოს საწარმოთა წმინდა შემოსავალი — საწარმოთა მოგების ფორმითა და სახელმწიფოს ცენტრალიზებული წმინდა შემოსავალი ბრუნვის გადასახადის ფორმით.

კოლპერაციულ-საკოლმეურნეო საზოგადოებრივ მეურნეობაში შექმნილი ეროვნული შემოსავალი წარმოადგენს კოლმეურნეობათა საკუთრებას და შედგება ორი ძირითადი ნაწილისაგან. ერთი ნაწილი წარმოადგენს აუცილებელ პროდუქტს, მეორე ნაწილი ზედმეტ პროდუქტს. კოლმეურნეობათა საზოგადოებრივ მეურნეობაში კოლმეურნეთა შრომით შექმნილი აუცილებელი პროდუქტი იღებს ფორმას ნატურალური და ფულადი შემოსავლისას, რომელიც კოლმეურნეებზე შრომის ხარისხისა და რაოდენობის მიხედვით ნაწილდება. გარდა ამისა, კოლმეურნეები ნატურალურ და ფულად შემოსავალს იღებენ თავიანთი შრომით პირად საკარმიდამო მეურნეობაში. კოლმეურნეთა შერეო საზოგადოებრივ მეურნეობაში შექმნილი ზედმეტი პროდუქტი წარმოადგენს კოლმეურნეობის წმინდა შემოსავალს. ამ შემოსავლის ნაწილი ხმარდება საკოლმეურნეო წარმოების განვითარებას, კოლმეურნეობათა მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, ნაწილი კი ფასების მექანიზმითა და საშემოსავლო გადასახადის საშუალებით გადადის სახელმწიფოს ცენტრალიზებულ წმინდა შემოსავალში. ჩვენს ქვეყანაში ეროვნული შემოსავლის ღირებულებამ 1986 წელს შეადგინა 587,4 მლრდ. მანეთი. ეროვნული შემოსავლის 43,9% მოდიოდა მრეწველობაზე, 20,6% — სოფლის მეურნეობაზე, 11,9% — მშენებლობაზე, 6,2% — ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაზე, 17,4% — ვაჭრობასა და მატერიალური წარმოების სხვა დარგებზე¹.

1986 წელს ეროვნული შემოსავლის 74,2% ჩვენს ქვეყანაში გამოყენებულ იქნა საზოგადოების წევრთა არასაწარმოო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, წარმოების გაფართოებას და სხვა ხარჯებს მოხმარდა 26,8%. ეროვნული შემოსავლის ზრდასთან ერთად იზრდება სახელმწიფო ბიუჯეტიც.

ეროვნული შემოსავლების საბოლოო გამოყენების სტადიაში მიმდინარეობს: პირველი — ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი მოხმარება; მეორე — დაგროვება — წარმოებითი და არაწარმოებითი სფეროების ძირითადი და საბრუნავი მატერიალური ფონდე-

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 122.

ზის ზრდა; მესამე — საწარმოო რეზერვებისა და მოხმარების სავან-
თა მარაგის მატება.

მოხმარების ფონდი ეროვნული შემოსავლის ის ნაწილია, რომ-
ელიც ხმარდება მოსახლეობის მზარდ მატერიალურ, კულტურულ და
სხვა მიმდინარე მითხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. მოხმარების
ფონდი იქმნება უწინარეს ყოვლისა იმ პროდუქტით, რომელსაც წა-
რმოების მუშაკთა აუცილებელი შრომა ქმნის. აგრეთვე მოხმარების
ფონდის არსებით ნაწილს ქმნიან სახელმწიფო კოლმეურნეობათა
კოოპერაციული გაერთიანებები იმ ზედმეტი პროდუქტით, რომელ-
იც მშრომელთა სოციალურ-კულტურულ საჭიროებებს ხმარდება.

მოხმარების ფონდი შედგება მოსახლეობის პირადი მოხმარების
ფონდისა და უშუალოდ მოსახლეობის მომსახურე დარგების, სამე-
ცნიერო ორგანიზაციებისა და მმართველობის ორგანოების მატერია-
ლური დანახარჯების ჯამისაგან. მოსახლეობის მოხმარების ფონდის
ფორმირებაში შრომის ანაზღაურების ფონდის გარდა დიდ როლს
ასრულებს მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდები რომლებიც ხმა-
რდება მთელი სოციალისტური საზოგადოების სხვადასხვა საჭიროე-
ბათა დაკმაყოფილებას. მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდები ერ-
ოვნული შემოსავლის ის ნაწილია, რომელიც სოციალისტური საზო-
გადოების წევრებს შორის ნაწილდება მატერიალურ და კულტურ-
ულ სიკეთეთა სახით უფასოდ ან შეღავათიან პირობებში. აგრეთვე
ფულადი საზღაურის სახითაც. მოხმარების საზოგადოებრივი ფონ-
დები წარმოიქმნება ზედმეტი პროდუქტის იმ ნაწილის ხარჯზე, რო-
მელსაც ქმნიან მატერიალური წარმოების მუშაკები. ამ ფონდებით
შრომის მიხედვით განაწილების ეკონომიკური კანონის შესაბამისად
ხელფასს იღებენ კულტურის საყოფაცხოვრებო დარგების მუშაკე-
ბი. საზოგადოებრივი მოხმარების ფონდის ნაწილიდან წარმოიქმნე-
ბიან ჯანმრთელობის დაცვის, სახალხო განათლების, სოციალური
დაზღვევისა და უზრუნველყოფის ფონდები. მოხმარების ფონდის
ნაწილი ხმარდება მმართველობის ხარჯების დაფარვას — სახელმ-
წიფო აპარატის მუშაკების ხელფასს და სხვ. სოციალისტური ეკო-
ნომიკის განვითარების კვალობაზე მოხმარების საერთო ფონდში
მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდის ან მიღებული მატერიალური
დოვლათის ჰვედრითი წონა სისტემატურად იზრდება. ასე, მაგალი-
თად, 1971-1986 წლებში მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდებიდან
მოსახლეობისათვის გაცემული მისაცემლებისა და შეღავათების სა-

ერთი მოცულობა გაიზარდა 2.4-ჯერ. ერთ სულ მცხოვრებზე გაანგარიშებით — 2,1-ჯერ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ყოველწლიურად იზრდება ხარჯები, რომელსაც გაიღებს სახელმწიფო ერთ მოსწავლეზე. 1986 წელს ერთ მოსწავლეზე იხარჯებოდა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში 250 მანეთზე მეტი, საშუალო სპეციალურ სასწავლებელში 805 მანეთზე მეტი. უმაღლეს სკოლაში 1200 მანეთზე მეტი. საშუალოდ ერთ ბავშვზე საბავშვო ბაგაში იხარჯებოდა 630 მანეთი, საბავშვო ბაღში 530 მანეთზე მეტი. დღიურად ერთ ავადმყოფზე იხარჯება 12 მანეთი;

ეროვნული შეჭოსავლის მეორე ნაწილს დაგროვების ფონდი შეადგენს. რომელიც ხმარდება სოციალისტური წარმოების გაფართოებას და სრულყოფას. საბინაო და კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დანიშნულების ობიექტებისა და რეზერვების შექმნას. დაგროვების ფონდის უმეტესი ნაწილი ხმარდება წარმოების გაფართოებას, კაპიტალურ დაბანდებათა დაფინანსებას მატერიალური წარმოების დარგებში.

დაგროვების ფონდის გარკვეული ნაწილი ხმარდება კულტურულ-საყოფაცხოვრებო დანიშნულების, სკოლების, საავადმყოფოებისა და კომუნალური მშენებლობის გაფართოებას.

დაგროვების ფონდის მესამე ნაწილი ქმნის საზოგადოების სარეზერვო, ანუ სადაზღვევო ფონდს.

მოკავშირე რესპუბლიკების ეკონომიკური დონის გათანაბრება. ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ ბოლო მოუღო ერების უფლებრივ უთანასწორობას, მაგრამ ფაქტობრივი ეკონომიკურ-კულტურული უთანასწორობა რუსეთის დაწინაურებულ ცენტრალურ სამრეწველო რაიონებსა და ჩამორჩენილ განაპირა ეროვნულ მხარეებს შორის კვლავაც რჩებოდა. სოციალიზმის აშენების ლენინური გეგმის წარმატებით გადაწყვეტის შედეგად ეროვნულ რესპუბლიკებში შეიქმნა თანამედროვე სოციალისტური მრეწველობა, განხტკიცდა საკოლმეურნეო წყობილება, მომზადდა ეროვნული კადრები, რის შედეგადაც ძირითადად დაძლეულ იქნა ეკონომიკური უთანასწორობა ერებსა და ეროვნებებს შორის. სკკპ პროგრამის ახალ რედაქციაში ნათქვამია: „სოციალისტური მშენებლობის პროცესში უზრუნველყოფილია ყოფილი ეროვნული განაპირა მხარეების სწრა-

ფი ეკონომიკურა, სოციალური და კულტურული პროგრესი¹. სოციალისტური ეკონომიკური და პოლიტიკური წყობის უდიდესი მონაპოვარია ჩვენს ქვეყანაში ინტენსიურად მიმდინარე საწარმოო ძალების ტერიტორიული განლაგების, სისტემატური სრულყოფის ბაზაზე მოკავშირე რესპუბლიკებისა და ეკონომიკური რაიონების განვითარების დონეზე გამოთანაბრების პროცესი. ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრები ერებისა და ეროვნებების რგოლის გათანაბრება.

ყოველი ხუთწლედის დავალებათა განხორციელება მნიშვნელოვანი მომენტი იყო ეკონომიკური უთანასწორობის დაძლევის გზაზე. უნდა ითქვას, რომ ეს ისტორიული პროცესი ჯერაც არ დამთავრებულა და წარმატებით მიმდინარეობს განვითარებადი სოციალისტური საზოგადოების პირობებში. „სრულეყოთ საზოგადოებრივი წარმოების ტერიტორიული სტრუქტურა, უზრუნველვყოთ ყოველ მოკავშირე რესპუბლიკასა და ყოველ ეკონომიკურ რაიონში ეკონომიკური და სოციალური განვითარების რაციონალური შეხამება. გავაუმჯობესოთ მათი ურთიერთმოქმედება ქვეყნის ერთიან სახალხო სამეურნეო კომპლექსში“² — ნათქვამია სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლებისა და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში.

1970-1985 წლები დაჩქარებული ეკონომიკური და სოციალური განვითარების, საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში თვისებრივი გარდატეხის პერიოდია საქართველოსათვის. უკანასკნელ ხუთმეტწლეულში განსაკუთრებით გაიზარდა რესპუბლიკის საერთო ეკონომიკური პოტენციალი, ამაღლდა მისი ხვედრითი წონა ერთიან სახალხო მეურნეობაში. მაგალითად, სსრ კავშირში ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი 1985 წელს 1970 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,19-ჯერ, საქართველოში კი 2,36-ჯერ; ეროვნული შემოსავალი შესაბამისად საბჭოთა კავშირში 2,02-ჯერ, საქართველოში 2,39-ჯერ. მრეწველობის მთლიანი პროდუქცია 2,14-ჯერ და საქართველოში 2,52-ჯერ, სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქცია სსრ კავშირში 1,45-ჯერ და საქართველოში 1,5-ჯერ, ერთ სულ მოსახლეზე რეალური შემოსავალი საბჭოთა კავშირში და საქართვე-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 195.

² იქვე, გვ. 489.

ლოში 2,09-ჯერ. ამავე პერიოდში საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება სსრ კავშირში გაიზარდა 1,70-ჯერ. საქართველოში 2.07-ჯერ, რესპუბლიკის განვითარების შედეგად 1985 წლისათვის მნიშვნელოვნად ამაღლდა საქართველოს სსრ ხვედრითი წონა ქვეყნის სახალხო მეურნეობაში. მაგალითად, 1970 წელს რესპუბლიკის წილი ქვეყნის ერთობლივ საზოგადოებრივ პროდუქტში 1,3%-ს შეადგენდა, 1985 წელს კი შეადგინა 1,8%. ეროვნული შემოსავალი შეადგენდა 1970 წელს 1,4%-ს, 1985 წელს კი შეადგინა 1.75%. მრეწველობის პროდუქციის ხვედრითი წონა შეადგენდა 1970 წელს 1,43%. 1985 წელს შეადგინა 1,82%, ხოლო სოფლის მეურნეობის პროდუქციის დამზადებაში 1970 წელს შეადგინა 1,3%, 1985 წელს კი იგი უდრიდა 2.1%-ს. 1985 წელს საბჭოთა კავშირში აწარმოეს 1383,6 მლრდ მანეთის ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი, საქართველოში კი 21,9 მლრდ მანეთისა, აქედან ეროვნული შემოსავალი შეადგენდა 10,4 მლრდ მანეთს¹.

სსრ კავშირის 1981-1985 წლების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი შედეგები. სკკპ XXVII ყრილობამ შეაიარაღა ჩვენი პარტია, მთელი ჩვენი ხალხი მკაფიო პოლიტიკური პროგრამით, რომლის ძირითადი არსი ნათლად არის ჩამოყალიბებული პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში, ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიკურ მოხსენებაში, სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლებისა და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში, გადაწყვეტილებებსა და რეზოლუციებში. რომლებიც მიიღო ყრილობამ.

მეთორმეტე ხუთწლედში დასახულ ღონისძიებათა მთელი სისტემის განხორციელება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მშრომელთა კეთილდღეობას, მათი შრომისა და ყოფა-ცხოვრების პირობებს, უზარუნველყოფს ჯანმრთელობის დაცვის, განათლების, კულტურის პროგრესს, რომელზეც თავის მხრივ გამოიწვევს პიროვნების განვითარების, სოციალისტური ცხოვრების წესის სრულყოფას.

პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ ხალხის ცხოვრების ღონის შემდგომი ამაღლების მთავარი პირობებია — ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება, წარმოების ყოველმხრივი ინ-

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет. с. 122—124.

ტენსიფიკაცია და ეფექტიანობის ამაღლება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე. პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის ძირეული საკითხი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის კარდინალური დაჩქარებაა. ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია, რომ: „მოგვიწევს თვისებრივად ახალ დონეზე ავიყვანოთ საწარმოო ძალები და წარმოებითი ურთიერთობა, კარდინალურად დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, უზრუნველვყოთ სწრაფი წინსვლა ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებებით, შევქმნათ საწარმოო პოტენციალი, რომელიც თავისი მასშტაბით საბჭოთა ხელისუფლების მთელ წინა წლებში დაგროვილი პოტენციალის ტოლი იქნება“¹.

საბჭოთა ეკონომიკამ განვითარების ისეთ დონეს მიაღწია და ისეთი მასშტაბები შეიძინა, რომ მაღალი ხარისხის პროდუქციაზე ადამიანთა მზარდი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, ისევე როგორც წარმოების პროცესში უახლესი ტექნიკის და ტექნოლოგიის გამოყენება, გეგმაზომიერი წინსვლის ყველაზე დიდმნიშვნელოვანი პირობა ხდება.

საბჭოთა ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელება ემყარება სოციალისტური საზოგადოების მეცნიერულად დასაბუთებულ მოთხოვნილებებს, შრომით, მატერიალურ და ფინანსურ რესურსებისა და რეზერვების მოთხოვნილებების ობიექტურ შეფასებას, საბჭოთა კავშირისა და სხვა სოციალისტური ქვეყნების სოციალიზმის მშენებლობის გამოცდილებას. თანამედროვე ეტაპზე ჩვენი ქვეყანა ფლობს მაღალ ეკონომიკურ პოტენციალს, აქვს უაღრესად განვითარებული მრავალდარგოვანი მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მძლავრი სატრანსპორტო საშუალებანი, რაც საშუალებას იძლევა გადავჭრათ სოციალისტური წარმოების ინტენსიური განვითარების ურთულესი პრობლემები.

პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის, სკკპ XXVII ყრილობაზე დასახული გრანდიოზული აღმშენებლობითი გეგმების განხორციელება ახალ, უფრო მაღალ საფეხურზე აიყვანს ჩვენს სამშობლოს, რომელიც კომუნისტური მომავლის გზას ადგას.

ახორციელებდა რა სკკპ XXVI ყრილობის გადაწყვეტილებებს, საბჭოთა ხალხმა ლენინური პარტიის ხელმძღვანელობით ახალი დი-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 419.

დი ნაბიჯი გადადგა საბჭოთა ადამიანების კეთილდღეობის ამალგა-
ზის, ეკონომიკის კველა დარგის განვითარების გზით. მნიშვნელოვ-
ნად გაიზარდა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი — ეროვნული
შემოსავალი 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით გაიზარდა 19,1%-
ით და ფაქტიურ ფასებში შეადგინა 578,5 მლრდ მანეთზე მეტი.

მეთერთმეტე ხუთწლედმა მოგვცა მნიშვნელოვნად უფრო დიდი
შედეგი, ვიდრე წინა ხუთწლედმა. საკმარისია ითქვას, რომ ერთობ-
ლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის აბსოლუტური მატება 1976-
1980 წლებში შეადგენდა 215,9 მლრდ მანეთს, ხოლო 1981-1985
წლებში 305,1 მლრდ მანეთს. ეროვნული შემოსავალი 1980 წელს
1975 წელთან შედარებით გაიზარდა 98,9 მლრდ მანეთით, ხოლო 1985
წელს 1980 წელთან შედარებით კი 116,3 მლრდ მანეთით. სამრეწვე-
ლო პროდუქცია 1980 წელს 1975 წელთან შედარებით გაიზარდა
105,1 მლრდ მანეთით, ხოლო 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით
264,2 მლრდ მანეთით¹.

სახალხო მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკი-
ცებას, საცხოვრებელი ბინების, სოციალურ-კულტურული და სხვა
ობიექტების მშენებლობას მოხმარდა 1980-1985 წლებში 840 მლრდ
მანეთზე მეტი კაპიტალური დაბანდება. ათვისებულია 19 ათასზე მე-
ტი ახალი სახეობების მანქანა-მოწყობილობის, აპარატებისა და
ხელსაწყოების გამოშვება, საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების
ზრდის შედეგად მიღებულია ეროვნული შემოსავლის მატების თითქ-
მის 90%, მეთერთმეტე ხუთწლედისათვის დამახასიათებელია მოხმა-
რების საგნების წარმოების უპირატესი ზრდა წარმოების საშუალებ-
ებთან შედარებით.

მნიშვნელოვნად გაიზარდა ატომური ენერგეტიკა, რომლის წი-
ლაც ამჟამად მოდის მთელი ელექტროენერგიის მეათედი. ჩვენი
ქვეყანა, რომელსაც აქამდე პირველი ადგილი ეკავა მსოფლიოში ნა-
ვთობის მოპოვების მხრივ, მეთერთმეტე ხუთწლედში ამავე ადგილ-
ზე გავიდა გაზის მოპოვების მხრივაც. აშენდა ახალი მაგისტრალუ-
რი გაზსადენები და მათი განშტოებანი, რომელთა საერთო სიგრძე
48 ათასი კილომეტრია. ამრიგად, წარმატებით სრულდებოდა ჩვენს
ქვეყანაში ენერგეტიკული პროგრამა.

გადიდდა ძირითად სახეობათა სოფლის მეურნეობის პროდუქტე-

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 122.

ბის წარმოება და შესყიდვა. სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის საშუალო წლიური მოცულობა გაიზარდა 6%-ით და 1986 წლისათვის მიაღწია 219,7 მლრდ მანეთს, ხორცის წარმოება მეთერთმეტე ხუთწლეულში მეათე ხუთწლეულთან შედარებით გაიზარდა 10%-ით, კვერცხისა 18%-ით¹.

უფრო სრულად კმაყოფილდებოდა საბჭოთა ადამიანების მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებები, გაუმჯობესდა მათი საბინაო პირობები. მუშა-მოსამსახურეთა საშუალო თვიური ხელფასი 13%-ით გაიზარდა და 1985 წელს 190,1 მანეთი შეადგინა. საზოგადოებრივ მეურნეობაში დასაქმებულ კოლმეურნეთა შრომის ანაზღაურება 29%-ით გადიდდა და თვეში 1534 მანეთს გადააჭარბა. მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდებიდან მისაცემლები და შეღავათები გადიდდა 25%-ით და 1985 წლისათვის ერთ სულ მოსახლეზე შეადგინა 530 მანეთი².

მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში და სხვა დარგებში ხორციელდებოდა ეკონომიკური ექსპერიმენტები, რომლებიც აფართოებდნენ გაერთიანებათა და საწარმოთა სამეურნეო დამოუკიდებლობას და აძლიერებდნენ მათ პასუხისმგებლობას, მტკიცდებოდა სამეურნეო ანგარიში, ვრცელდებოდა და ინერგებოდა შრომის კოლექტიური ორგანიზაციისა და სტიმულირების ეფექტიანი ფორმები და მეთოდები, რომლებიც ბრიგადულ იჯარაზე იყო დაფუძნებული.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ 1981-1985 წლებში მნიშვნელოვნად ამაღლდა ჩვენი რესპუბლიკის მოსახლეობის მატერიალურ-კულტურული დონე. რესპუბლიკაში 1981-1985 წლებში რეალური შემოსავალი გაიზარდა ერთ სულ მოსახლეზე 20%-ით, მუშა-მოსამსახურეთა საშუალო თვიური ხელფასი 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით გაიზარდა 10,3%-ით და შეადგინა 167,6 მანეთი, რაც 11%-ით ნაკლებია საშუალო საკავშირო მაჩვენებელზე. მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდიდან მისაცემლები და შეღავათები გადიდდა 16%-ით და 1985 წელს ერთ სულზე შეადგინა 4462 მანეთი, რაც 23,2%-ით ნაკლებია საერთო-საკავშირო მაჩვენებელზე.

ხალხის კეთილდღეობის ამაღლება თავის გამოხატულებას პპოვნებს ისეთ ეკონომიკურ პროცესებში, როგორიცაა საცალო საქონელბრუნვის განვითარება. 1985 წელს რესპუბლიკაში სახელმწიფო

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет. с. 214.

² სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 414-415.

და კოოპერაციული ვაჭრობის საცალო საქონელბრუნვამ 1.1 მლრდ მანეთით გადააჭარბა 1980 წლის დონეს და მიაღწია 5,5 მლრდ მანეთს.

საყოფაცხოვრებო მომსახურებებს მოცულობა 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით რესპუბლიკაში გაიზარდა 62%-ით, მათ შორის სოფლად 70%-ით.

შრომის ნაყოფიერება 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით გაიზარდა 21%-ით, საშუალო წლიური მატება შეადგენდა 4.5%-ს, 1985 წლისათვის შრომის ნაყოფიერების ერთი პროცენტის ზრდა ნიშნავს რესპუბლიკის ეროვნული შემოსავლის 85 მლნ მანეთით ზრდას, სამრეწველო პროდუქციის ზრდას 115 მლნ მანეთით და სამშენებლო-სამონტაჟო მოცულობათა ზრდას 16 მლნ მანეთით¹.

როგორც საქართველოს ეკონომიკის განვითარების შესწავლამ დაგვანახა, რესპუბლიკაში იწარმოებოდა ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტი 1971-1975 წლებში 49,4 მლრდ მანეთი, 1976-1980 წლებში 70,0 მლრდ მანეთი, ხოლო 1981-1985 წლებში 90,3 მლრდ მანეთი. 1971-1975 წლებში ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის საშუალო წლიური წარმოება შეადგენდა 9,8 მლრდ მანეთს, 1976-1980 წლებში 14,0 მლრდ მანეთსა და 1981-1985 წლებში კი 18,0 მლრდ მანეთს. უკანასკნელ თხუთმეტწლეულში ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის წარმოება გაიზარდა 26.8%-ით. ეროვნული შემოსავლის — 27,3%-ით. ეროვნული შემოსავლის საშუალო წლიური წარმოება შეადგენდა 1971-1975 წლებში 4.3 მლრდ მანეთს, 1976-1980 წლებში 6,3 მლრდ მანეთსა და 1981-1985 წლებში კი 7.8 მლრდ მანეთს. ასეთივე დიდი ძვრებია ეკონომიკის სხვა დარგებშიც².

1981-1985 წლების მუშაობის შედეგების მიხედვით გამოშვებული სამრეწველო პროდუქციის ზრდის 90,5% მიღებულია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე. უნდა ითქვას ისიც, რომ 1975-1985 წლებში საქართველოს მრეწველობის სტრუქტურაში იგრძნობოდა იმ დარგების ხვედრითი წილის შემცირება, რომლებიც განაპირობებენ წარმოების ინტენსიფიკაციას. ასე მაგალითად, 1985 წელს რესპუბლიკის მრეწველობის დარგობრივ სტრუქტურაში ენერგეტიკის ხვედრითი წილი 1975 წელთან შედარებით 0,5 პუნქტით შემცირდა, ქიმიური და ნავთობქიმიური მრეწველობის — 0,8 პუნქტით, სათბო-

¹ იხ. Народное хозяйство СССР в 1987 году, с. 167—177.

² იხ. Народное хозяйство СССР в 1985 году, с. 16.

ბი მრეწველობის — 0,9 პუნქტით. ამავე პერიოდში მანქანათმშენებლობისა და ლითონდამმუშავებელი მრეწველობის პროდუქციის ხვედრითი წილი ამაღლდა 2,2 პროცენტული პუნქტით. მანქანათმშენებლობისა და ლითონდამმუშავებელი მრეწველობის ზრდის ტემპების მიუხედავად რესპუბლიკაში მნიშვნელოვნად დაბალია ამ დარგის საშუალო სულადობრივი წარმოების მაჩვენებელი. ამავე დროს ზაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ რესპუბლიკაში არასაკმარის დონეზეა საზოგადოებრივი წარმოების განვითარების დონე. საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების დონე შეადგენს საშუალო საკავშირო დონის მხოლოდ 85,3%-ს. დაბალია ფონდშეიარაღებისა და ელექტროშეიარაღების დონე რესპუბლიკის სამრეწველო საწარმოებში. საქართველოს მრეწველობის ძირითად ფონდების სტრუქტურაში აქტიური ნაწილის ხვედრითი წილი 1985 წლისათვის არ აღემატებოდა 33%-ს, მაშინ როცა ანალოგიური მაჩვენებელი საბჭოთა კავშირის მრეწველობაში შეადგენდა 43,5%-ს. ყოველივე ეს მიგვანიშნებს რესპუბლიკის სამრეწველო პროდუქციაში ელექტროენერგეტიკის, მანქანათმშენებლობის, ქიმიური და ნავთობქიმიური პროდუქციის ხვედრითი წილის ამაღლების აუცილებლობას.

როგორც საქართველოს ეკონომიკის შესწავლამ დაგვანახა, რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში ჯერ კიდევ დაბალია მანქანათმშენებლობის ქიმიური და ენერგეტიკული მრეწველობის ხვედრითი წილი და მეურნეობის სპეციალიზაცია ემყარება ბუნებრივი ხასიათის უპირატესობებს, სოფლის მეურნეობის, კვებისა და მსუბუქი მრეწველობის დარგების განვითარების ხელსაყრელ პირობებს. რაც იწვევს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შენელებას რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში. ამიტომ ბუნებრივია უნდა განხორციელდეს რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის სპეციალიზაციის ახალ ეტაპზე თანდათანობით გადასვლა, რაც უზრუნველყოფილი უნდა იქნას გარკვეულ ღონისძიებათა შემუშავებით. ასეთ ღონისძიებებად მიგვაჩნია:

პირველი, მრეწველობის დარგობრივ სტრუქტურაში მანქანათმშენებლობის, ქიმიური, ელექტროენერგეტიკული მრეწველობის ხვედრითი წილის მკვეთრი ამაღლება;

მეორე, მანქანათმშენებლობისა და ლითონდამმუშავებელი მრეწველობის სტრუქტურის სრულყოფა, სპეციალიზაციის დონის შემდგომი გაღრმავება;

მესამე, მსუბუქი მრეწველობის დარგობრივი სტრუქტურის გაუმ-

ჯობესება. მაღალხარისხოვანი და ძვირადღირებული პროდუქციის ზედრითი წილის ანაღლება;

მეოთხე, კვებას მრეწველობის დარგების სრულყოფა, მისი სა-
ნედლეულო ბაზის განმტკიცება, რესპუბლიკის უნიკალური ბუნებ-
რივ-კლიმატური პირობების მაქსიმალური გამოყენება;

მეხუთე, საშენ ნასაღათა მრეწველობის შემდგომი აღმავლობა,
არსებულ შესაძლებლობათა მაქსიმალური გამოყენება;

მექექსე, სპეციალიზაციისა და კოოპერირების ფართოდ გამოყე-
ნება როგორც დარგებს შორის ასევე დარგს შიგნით.

ამ ამოცანების გადაწყვეტის გარეშე შეუძლებელი იქნება ეკო-
ნომიკური და სოციალური განვითარების ისეთი დონის მიღწევა,
რომელიც დასახულია სახალხო მეურნეობის განვითარების ძირითად
შემართულებებში.

პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია. პარტიის მიერ დასახული
ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების ამო-
ცანა ღრმა ძვრებს წოთბოვს უპირველესად ადამიანის საქმიანობის
გადამწყვეტ სფეროში — ეკონომიკაში. უნდა მოხდეს მკვეთრი შე-
მობრუნება წარმოების ინტენსიფიკაციისაკენ. უნდა მიეცეს ყოველ
საწარმოს, თითოეულ დარგს, მთლიანად სახალხო მეურნეობას ახა-
ლი გეზი — სრულად გამოიყენონ ეკონომიკური ზრდის თვისებრივი
ფაქტორები. უნდა განხორციელდეს გადასვლა ეფექტიანობის ეკო-
ნომიკაზე. პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია ითვალისწინებს ხანგ-
რძლივი მიზნების დასახვას, ამ მიზნების მიღწევის საშუალებებისა
და გზების მკვეთრად განსაზღვრას. სამეურნეო მშენებლობის სტრა-
ტეგიული ამოცანის არსს განსაზღვრავს უპირველეს ყოვლისა საბ-
ჭოთა ადამიანების კეთილდღეობის შემდგომი განუზრელი გაუმჯო-
ნებლობის სამსახურში ჩაყენოს მოწინავე მეცნიერების მიღწევები,
ყველაზე სრულყოფილი და მძლავრი ტექნიკა, შემოქმედებითი კო-
ლექტიური შრომის მზარდი ძალა¹.

ბესება. „სოციალიზმის ისტორიული მოწოდებაა კომუნისტური მშე-

პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია დაკონკრეტებულია სახალხო
მეურნეობის განვითარების მეთორმეტე ხუთწლედის გეგმაში. მომა-
ვალი თხუთმეტწლეულის სტრატეგიული ამოცანების რეალიზაციაში
უმნიშვნელოვანესი როლი ეკუთვნის მეთორმეტე ხუთწლედს. იგი

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 219.

შემობრუნების ეტაპი იქნება ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ყველა მიმართულებით.

სოციალისტური წარმოების მიზანი, როგორც პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის ამოცანის განმსაზღვრელი საფუძველი ახლებურად, შემოქმედებითად, არსებული პირობების შესაბამისად კონკრეტული ფორმით აისახა XXVII ყრილობის მიერ მიღებული პროგრამის ახალ რედაქციაში.

ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება ეს არის პარტიის სტრატეგიული კურსი, რომელიც უზრუნველყოფს ხალხის მზარდ მატერიალურ და სულიერ მოთხოვნილებათა უფრო სრულყოფილად დაკმაყოფილებას.

ეკონომიკური სტრატეგიის ამოცანებს შორის წინა პლანზეა ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის განუხრელი, მნიშვნელოვანი ამაღლება. ეკონომიკური სტრატეგია შეიცავს აგრეთვე იმ საშუალებების, გზების ერთობლიობასაც, რომელთა განხორციელებითაც მივდივართ დასახული მიზნებისაკენ. XXVII ყრილობაზე მეცნიერულად განისაზღვრა ჩვენი საზოგადოების კომუნიზმის გზით წინსვლა — განვითარების კონკრეტული გზები.

კომუნიზმის პერსპექტივა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების აუცილებლობა. სკკპ XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის საბოლოო მიზანი არის ჩვენს ქვეყანაში კომუნიზმის აშენება. კომუნისტურ საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ფორმაციაზე გადასვლა საზოგადოების უმაღლეს საფეხურზე ასვლას ნიშნავს. სოციალიზმი და კომუნიზმი ერთიანი კომუნისტური ფორმაციის ორი თანამიმდევრული ფაზაა. მათ შორის არ არის მკვეთრი მიჯნა: „სოციალიზმის განვითარება, მის შესაძლებლობათა და უპირატესობათა სულ უფრო სრული გამოვლენა და გამოყენება, მისთვის დამახასიათებელი ზოგადკომუნისტური საწყისების განმტკიცება ნიშნავს საზოგადოების ნამდვილ წინსვლას კომუნიზმისაკენ“¹.

კ. მარქსისა და ფ. ენგელსის შრომებში მოცემულია მომავალი კომუნისტური ფორმაციის ძირითადი ნიშნების საერთო დახასიათება. ბუნებრივია, მათ არ შეეძლოთ მოეცათ კომუნისტური საზოგადოების ყოველმხრივი და დეტალური ანალიზი, მისი ნიშნების ამოწურავი და კონკრეტული დახასიათება, რადგან მათ არ გააჩნდათ,

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 214

არ მოეპოვებოდათ ისტორიული ფაქტები და სათანადო მასალები კომუნისტური ფორმაციის სოციალურ-ეკონომიკური სტრუქტურის დასახასიათებლად. როგორც ე. ლენინი აღნიშნავს: „მარქსი ოდნავადაც არ ცდილობს შეთხზას უტოპები. ტყუილ-უბრალოდ ეწეოდეს ვარაუდს იმაზე, რისი ცოდნაც შეუძლებელია“¹.

ვ. ი. ლენინმა შემოქმედებითად განავითარა მარქსიზმი და განაზოგადა სოციალიზმის მშენებლობის პირველი წლების გამოცდილება, დაასაბუთა ქვეყნის სამეურნეო და კულტურული ცხოვრების ყველა სფეროში ძირეული გარდაქმნების აუცილებლობა და შექმნა სოციალიზმის აშენების გეგმა, რომლის განხორციელების საფუძველზე მიღწეული იქნა სოციალიზმის გამარჯვება. განვითარებადი სოციალიზმის ეტაპიდან კომუნისტური საზოგადოების უმაღლეს ფაზაზე გადასვლა არის კანონზომიერი ისტორიული პროცესი. რომელიც არ შეიძლება ნებისმიერად დაეარღვიოთ ან გვერდი ავუაროთ. შეუძლებელია უშუალოდ კაპიტალიზმიდან კომუნიზმზე გადასვლა, თუ არ გავიარეთ გარკვეული ეტაპები, გარდამავალი პერიოდი, სოციალიზმის მთლიანად და საბოლოოდ გამარჯვების პერიოდი დაბოლოს, განვითარებული სოციალიზმის ეტაპი. ამგვამდ, როგორც ეს სკკპ პროგრამის ახალ რედაქციაშია ნათქვამი: „საბჭოთა ხალხი წინაშე მთელი სიგრძნით-სივანით დადგა სოციალისტური საზოგადოების ყოველმხრივი სრულყოფის, კომუნიზმისაკენ შემდგომი წინსვლის მიზნით მის შესაძლებლობათა და უპირატესობათა უფრო სრული და ეფექტიანი გამოყენების ამოცანა“².

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია არ ისახავს მიზნად წინასწარ, დეტალურად განსაზღვროს სრული კომუნიზმის ნიშნები. მისკენ წინსვლის კვალობაზე კომუნისტური მშენებლობის გამოცდილების დაგროვების საფუძველზე ახალი საზოგადოების უმაღლესი ფაზის შესახებ გეცნიერული წარმოდგენა გამდიდრდება და დეკონკრეტდება. სოციალიზმიდან კომუნიზმში გადაზრდას განსაზღვრავს საზოგადოების განვითარების ობიექტური კანონები, რომელთა ანგარიშგაუწევლობა არ იქნება. როგორც პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაშია ნათქვამი. „ყოველგვარი სულსწრაფობა, საზოგადოების მატერიალური და სულიერი მოწაფულობის დონის გაუთვალისწინებლად კომუნისტური პრინციპების შემოღების ყოველი ცდა მკ-

¹ ვ. ი. ლენინი. თხზ., ტ. 25, გვ. 569.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 169.

რცხისათვის არის განწირული, რამაც შეიძლება როგორც ეკონომიკური, ისე პოლიტიკური ხასიათის ზიანი გამოიწვიოს, ამავ დროს პარტიას მიაჩნია, რომ დაუშვებელია გაუმართლებელი ზოზინი მომწიფებული გარდაქმნების განხორციელებაში.¹

საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიას მიაჩნია, რომ თანამედროვე საშინაო და საერთაშორისო პირობებში საბჭოთა საზოგადოების ყოველმხრივი პროგრესი, კომუნიზმის გზით მისი წინსვლა-განვითარება შეიძლება უზრუნველვყოთ და უნდა უზრუნველვყოთ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების გზით. ჩვენი საზოგადოების კომუნიზმის გზით წინსვლა-განვითარება უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების საფუძველზე, ეს არის პარტიის სტრატეგიული კურსი, რომლის მიზანი საბჭოთა საზოგადოების ცხოვრების ყველა მხარის თვისებრივი გარდაქმნაა.

ამ გარდაქმნების შედეგად საბჭოთა საზოგადოება თვისებრივად ახალ მდგომარეობას მიაღწევს და ისტორიული ნაბიჯი გადაიდგმება წინ კომუნიზმის უმაღლესი ფაზისაკენ მიმავალ გზაზე. აშენდება კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, რომელიც გულისხმობს ისეთი საწარმოო ძალების შექმნას, რომლებიც სახავენ საზოგადოებისა და პიროვნების გონივრულ მოთხოვნილებათა სრული დაკმაყოფილების შესაძლებლობას. მთელი საწარმოო საქმიანობა კომუნიზმის პირობებში წარმართება დიდად ეფექტიანი ტექნიკური საშუალებებისა და ტექნოლოგიების გამოყენებით, უზრუნველყოფილი იქნება ადამიანისა და ბუნების ჰარმონიული თანამოქმედება. „კომუნიზმი თავისუფალ და შეგნებულ მშრომელთა მაღალორგანიზებული საზოგადოებაა, რომელშიც დამკვიდრდება საზოგადოებრივი თვითმმართველობა, საზოგადოების საკეთილდღეო შრომა ყველა საათის გაზღედა პირველი საარსებო მოთხოვნილება და შეგნებული აუცილებლობა, თითოეულის უნარი გამოყენებული იქნება უდიდესი სარგებლობით ხალხისათვის“².

ჩვენი ქვეყანა ამჟამად იმყოფება ახალ ისტორიულ მიჯნაზე, განვითარებადი სოციალიზმის მშენებლობის ეტაპზე. განვითარებადი სოციალიზმის ეტაპიდან კომუნისტური საზოგადოების უმაღლეს ფაზაზე გადასვლა არის კანონზომიერი ისტორიული პროცესი.

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 216.

² იქვე, გვ. 215.

რომლის დასაბუთებული ძირითადი კანონზომიერებანი ჩამოყალიბებულია პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში. ეს კანონზომიერებანია: პირველი, კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნა და მისი შემდგომი განვითარება, რაც ერთობ რთულსა და მრავალმხრივ პროცესს შეადგენს; ეს არის კომპლექსური პრობლემა, რომლის წარმატებით გადაწყვეტა მოითხოვს ქვეყნის სრულ ელექტრიფიკაციას, ტექნიკის, ტექნოლოგიისა და საზოგადოებრივი წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფას; საწარმოო პროცესების კომპლექსურ მექანიზაციასა და ავტომატიზაციას; ქიმიის ფართო გამოყენებასა და კიბერნეტიზაციას; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის სწრაფ ტემპებსა და მშრომელთა მაღალ კულტურულ-ტექნიკურ დონეს;

მეორე, საწარმოო ძალების განუხრელი აღმავლობა, საზოგადოებრივი წარმოების ყველა დარგის განუწყვეტელი ზრდა და სრულყოფა, კაპიტალისტური საკუთრების საზოგადოებრივი, სოციალისტური საკუთრებით შეცვლა იძლევა წინათ არნახულ შესაძლებლობებს საწარმოო ძალთა განვითარებისათვის. ლენინმა ჯერ კიდევ რამდენიმე ათეული წლის წინათ იწინასწარმეტყველა, რომ „...კაპიტალისტთა ექსპროპრიაცია გარდაუვალად გამოიწვევს ადამიანთა საზოგადოების საწარმოო ძალთა გიგანტურ განვითარებას“.¹

მესამე, სახალხო მეურნეობის დაგეგმვის მეცნიერული დონის ამაღლება და სამეურნეო მექანიზმის სისტემატური სრულყოფა. პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია, რომ „პაოტიას საპიროდ მიაჩნია ამაღლოს დაგეგმვის, როგორც თავისი ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზაციის ინსტრუმენტის, კმედითობა. დაგეგმვა მოწოდებულია იყოს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე წარმოების ინტენსიფიკაციის, პროგრესულ სამეურნეო გადაწყვეტათა განხორციელების აქტიური ბერკეტი, უზრუნველყოს ეკონომიკის შეწონასწორებული და დინამიკური ზრდა“.

მეოთხე, მრეწველობის პროგრესული დარგების სწრაფი ტემპით განვითარება, წარმოების საშუალებათა წარმოების უპირატესი ზრდა მოხმარების საგნების წარმოებასთან შედარებით, განსაკუთრებით მანქანათმშენებლობის, მძიმე ინდუსტრიის განვითარება.

¹ ვ. ი. ლენინი. თხზ., ტ. 25, გვ. 583.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 232.

„მსოფლიოში ყველაზე სრულყოფილ და მძლავრ ეკონომიკად სსრ კავშირის ეკონომიკის გადაქცევა მოითხოვს კიდევ უფრო განვითარებით მძიმე ინდუსტრია — ეკონომიკური ძლიერების საფუძველი“¹. მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის განხორციელებაში, მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლეს მიღწევათა მატერიალიზაციაში პარტია საკვანძო როლს მანქანათმშენებლობას მიეკუთვნებს;

მ ე ხ უ თ ე, მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომი ზრდა, მეცნიერების უშუალო საწარმოო ძალად გადაქცევა. „პარტია ყოველნაირად შეუწყობს ხელს ქვეყნის მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომ ზრდასა და ეფექტიან გამოყენებას, იმ მეცნიერული კვლევის განვითარებას, რომელიც ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის თვალსაჩინო, რევოლუციური ძვრების ახალ შესაძლებლობებს გვისახავს. ყველგან უნდა დავნერგოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევები წარმოებაში, მართვაში, მომსახურებისა და ყოფა-ცხოვრების სფეროში. მეცნიერება მთლიანად უშუალო საწარმოო ძალა გახდება“²;

მ ე ე ქ ვ ს ე, მშრომელთა მილიონიანი მასების შემოქმედებითი შრომის გადაქცევა პირველ სასიცოცხლო მოთხოვნილებად. „პარტია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს შრომის შემოქმედებითი შინაარსისა და კოლექტივისტური ხასიათის გაძლიერებას, მისი კულტურის ამაღლებას, საზოგადოების საკეთილდღეო მაღალკვალიფიციური და მაღალპროდუქტიული მუშაობის წახალისებას. ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს შრომის თანდათან გადაქცევას თითოეული საბჭოთა ადამიანის უპირველეს საარსებო მოთხოვნილებად“³;

მ ე შ ვ ი დ ე, საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების განუზრეღი აღმავლობა, როგორც კომუნისტური წყობილების გამარჯვების ყველაზე მთავარი, ყველაზე გამამყვეტი და უმნიშვნელოვანესი პირობა. საბჭოთა კავშირმა მსოფლიოში პირველი ადგილი დაიკავა შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპით. საშუალოწლიური ტემპი შრომის ნაყოფიერების ზრდისა სსრ კავშირში 1961-1986 წლებში შეადგენდა 4,7%-ს, ხოლო ამერიკის შეერთებულ შტატებში კი 1,8%-ს⁴. შრომის ნაყოფიერების დონის მიხედვით, სსრ კავშირმა გაუსწრო ევროპის ბევრ კაპიტალისტურ ქვეყანას. უნდა ითქვას

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 223.

² იქვე, გვ. 220.

³ იქვე, გვ. 235.

⁴ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 654.

ისიც, რომ თანდათანობით მცირდება სხვაობა შრომის ნაყოფიერების დონეთა შორის სსრ კავშირსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებს შორის. ასე, მაგალითად სსრ კავშირის მრეწველობაში შრომის ნაყოფიერების დონე აშშ-ს მრეწველობის დონის 30%-ს შეადგენდა 1950 წელს, 1960 წელს შეადგინა 44%, 1970 წელს 53%, 1980 წელს 55%, 1985 წელს კი 56%. როგორც ციფრები მეტყველებენ ჯერ კიდევ დაბალია შრომის ნაყოფიერების დონე ჩვენი ქვეყნის სახალხო მეურნეობაში, იგი განსაკუთრებით დაბალია სოფლის მეურნეობაში, ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის მეურნეობის შრომის ნაყოფიერების დონე 20-25%-ს შეადგენს¹. ამიტომ, რომ ესოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების დონის შემდგომ გადიდებას: „მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, ტექნიკისა და ტექნოლოგიაში ძირეული გარდაქმნების, მთელი ტექნიკური, ორგანიზაციული, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების გამოყენების საფუძველზე უნდა მივაღწიოთ შრომის ნაყოფიერების მნიშვნელოვან ზრდას, ურომლისოდაც, როგორც ვ. ი. ლენინი გვასწავლიდა „კომუნიზმზე საბოლოო გადასვლა შეუძლებელია“. უდიდესი შრომის ნაყოფიერების მიღწევის გზაზე მომავალ თხუთმეტწლეულში დიდმნიშვნელოვან მიჯნად არის დასახული მისი 2,3-ჯერ გაზრდა“².

მე რ ვე, სოციალისტური საზოგადოებრივი წარმოებითი ურთიერთობის თანდათანობით კომუნისტური წარმოების ურთიერთობად ვარდაქმნა. ამ მიმართულებით პარტია განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივი საკუთრების განმტკიცებასა და გამრავლებას, რაც სოციალიზმის ეკონომიკური სისტემის საფუძველია.

სოფლად განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა სოფლის მეურნეობის საწარმოო ძალების აღმავლობას, სამეურნეობათაშორისო კოოპერაციისა და აგროსამრეწველო ინტეგრაციის განვითარებას, რაც ხელს შეუწყობს საკოლმეურნეო-კოოპერაციული და საერთო-სახალხო საკუთრებათა დაახლოებას და პერსპექტივაში — შერწყმასაც. ეს პროცესი განხორციელდება სოციალისტური საკუთრების ორივე ფორმის ყოველმხრივი განვითარებისა და განმტკიცების, ეკონომიკის, საკოლმეურნეო-კოოპერაციული სექტორის შესაძლებლობათა უფრო სრული რეალიზაციის შედეგად;

¹ იხ. Народное хозяйство СССР в 1985 году, М., 1986, с. 68.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 220.

მეცხრე, განვითარებული სოციალიზმის ეტაპიდან კომუნისტური საზოგადოებას უმაღლეს ფაზაზე გადასვლა ერთ-ერთი კანონზომიერებაა პარტიის სოციალური პოლიტიკის ამოცანების გადაწყვეტა. პარტია თავისი სოციალური პოლიტიკის ძირითად ამოცანებად მიიჩნევს: „საბჭოთა ადამიანებს ცხოვრებისა და შრომის პირობების განუზრგელ გაუმჯობესებას; საზოგადოებრივი ურთიერთობის ყველა ძირითად სფეროში სოციალური სამართლიანობის პრინციპის სულ უფრო სრულ განხორციელებას; კლასების, სოციალური ჯგუფებისა და ფენების დაახლოებას, გონებრივ და ფიზიკურ შრომას, ქალაქსა და სოფელს შორის არსებითი განსხვავების დაძლევას, ეროვნული ურთიერთობის სრულყოფას, ჩვენი ქვეყნის ყველა ერისა და ეროვნების ძმური მეგობრობის განმტკიცებას“¹.

სკკპ XXVII ყრილობის ისტორიულ გადაწყვეტილებებში, პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში, ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის მშენებლობის მდიდარი გამოცდილების თეორიული განზოგადებისა და პერსპექტივების საფუძველზე დასახულია სოციალიზმის სრულყოფისა და კომუნიზმში თანდათანობით გადასვლის კონკრეტული გზები და მიმართულებები. ყოველივე ეს არის ვ. ი. ლენინის მიერ აღმოჩენილი და მეცნიერულად დასაბუთებული კომუნიზმის მშენებლობის ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური კანონზომიერების კონკრეტიზაცია, მისი მოძღვრების შემდგომი განვითარება და ახალ საფეხურზე აყვანა სოციალიზმის მშენებლობის თანამედროვე პირობებში.

სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 2000 წლამდე პერიოდის ძირითადი მიმართულებანი. სკკპ XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ თხუთმეტწლეული დიდმნიშვნელოვანი ისტორიული პერიოდია სოციალიზმის სრულყოფის, კომუნიზმის მშენებლობის გზაზე. ამ პერიოდში თვისებრივად ახალ დონეზე ავა საწარმოო ძალები, წარმოებითი ურთიერთობა, უზრუნველყოფილი იქნება ეკონომიკის სწრაფი წინსვლა სტრატეგიული მიმართულებით, კარდინალურად დაჩქარდება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, შეიქმნება საწარმოო პოტენციალი, რომელიც თავისი მასშტაბით მთელ წინა წლებში დაგროვილი პოტენციალის ტოლი იქნება. ეს ნიშნავს, რომ 2000 წელს ქვეყნის ეროვნული სიმდიდრე 1985 წელთან შედარებით 2-ჯერ გაიზარდება. აქედან გამომდინარე

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 234.

2000 წლამდე უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მოსახლეობის ყველა ფენისა და სოციალური ჯგუფის კეთილდღეობის შემდგომი აღმავლობა, ღრმა ცვლილებები შრომის სფეროსა და ადამიანთა ცხოვრების პირობებში, გაძლიერდება ეკონომიკის განვითარების სოციალური ორიენტაცია.

განხორციელდება ფართო სოციალური პროგრამა, მოსახლეობის რეალური შემოსავალი ერთ სულ მაცხოვრებელზე გაანგარიშებით 1985 წელთან შედარებით გაიზრდება 1,6-1,8-ჯერ, ამალდება კეთილსინდისიერი, მაღალხარისხოვანი შრომის, პროფესიული ოსტატობის საზოგადოებრივი პრესტიჟი, შრომის ნაყოფიერების ზრდის კვალობაზე გადიდება შრომის ანაზღაურება და სრულყოფილი გახდება ანაზღაურების ფორმები. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა მუშების მორალურ წახალისებას და ამალდება საზოგადოების წინაშე შრომის შედეგებისათვის პირადი პასუხისმგებლობის გრძნობა.

განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა მოსახლეობის სრული და რაციონალური დასაქმების საკითხებს, არსებითად გაუმჯობესდება შრომის პირობები და ღელით შრომის წილი წარმოების სფეროში შემცირდება 15-20%-მდე. გაფართოვდება შესაძლებლობანი ყველა მოქალაქის შემოქმედებითი უნარის განვითარებისათვის.

უფრო სრულად დაკმაყოფილდება საბჭოთა ადამიანების მზარდი მოთხოვნილება მაღალხარისხოვან და მრავალფეროვან საქონელსა და მომსახურებაზე. გაიზრდება სახელმწიფო და კოოპერაციული ვაჭრობის საცალო საქონელბრუნვა 1,8-ჯერ.

თანამიმდევრულად გადაწყდება თითოეული ოჯახის ცალკე ბინით ან ინდივიდუალური სახლით უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანესი სოციალური ამოცანა. საექსპლოატაციოდ გადაეცემა ორ მილიარდზე მეტი კვადრატული მეტრი საერთო ფართობის საცხოვრებელი სახლები, გაუმჯობესდება ქალაქებისა და სოფლების საბინაო ფონდის დაცვა-შენახვა.

გაგრძელდება გეზი მოხმარების საზოგადოებრივი ფონდების დაჩქარებული ზრდისათვის, რომლებიც უფასო სახალხო განათლების, ჯანდაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის საერთო-სახელმწიფოებრივ სისტემათა შემდგომ განვითარებას ხმარდება. ამ ფონდების მოცულობა 2000 წლისათვის დაახლოებით 2-ჯერ გადიდება.

განსაკუთრებული ყურადღება მიექცევა წარმოების ინტენსიურ განვითარებას, საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების კარდინალ-

ურ ზრდასა და ამის საფუძველზე ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის ტენდენციის დაჩქარებას, ამის შედეგად 2000 წლისათვის ეროვნული შემოსავლის წარმოება თითქმის ორჯერ გადიდდება.

მიმდინარე თხუთმეტწლეულში უზრუნველყოფილი იქნება ეროვნული შემოსავლისა და მატერიალური წარმოების ყველა დარგის პროდუქციის მატება მთლიანად შრომის ნაყოფიერების ზრდის გზით, რისთვისაც დასახულია შრომის ნაყოფიერების ზრდა 2,3-2,5-ჯერ. დასახულია ამ საპროგრამო ამოცანის გადაწყვეტა და ამ მაჩვენებლის მიხედვით უმაღლესი მსოფლიო დონის მიღწევა 2000 წლისათვის¹.

დიდი, მნიშვნელოვანი ამოცანებია დასახული მომპირნეობის რეჟიმის დაცვისათვის. ამ მიზნით თხუთმეტწლეულში განსაზღვრულია გადაიქცეს რესურსდამზოგველობა სახალხო მეურნეობის დაკმაყოფილების ძირითად წყაროდ. მიღწეული იქნება, რომ სათბობის, ენერგიის, ნედლეულისა და მასალების არსებული მოთხოვნილების მატება 75-80 პროცენტით დაკმაყოფილდეს მათი ეკონომიის გზით. შემცირდება ეროვნული შემოსავლის ენერგოტევადობა 1,4-ჯერ და ლითონტევადობა თითქმის 2-ჯერ. კომპლექსურად იქნება გამოყენებული ბუნებრივი და მატერიალური რესურსები, მაქსიმალურად აღმოიფხვრება დანაკარგები და არარაციონალური ხარჯები. უფრო ფართოდ იქნება გამოყენებული მეორეული რესურსები და თანამდევი პროდუქტები.

უზრუნველყოფილი იქნება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ყოველნაირი დაჩქარება, მისი შედეგების საყოველთაო გამოყენება წარმოებასა და მართვაში, მომსახურების სფეროსა და ყოფა-ცხოვრებაში. სახალხო მეურნეობა მიაღწევს მეცნიერების, ტექნიკის და ტექნოლოგიის მოწინავე მიჯნებს. გაძლიერდება მეცნიერებისა და წარმოების ინტეგრაცია, გაუმჯობესდება მეცნიერული აღმოჩენის, ტექნიკური სიახლეებისა და გამოგონებების ორგანიზაცია და შემოღობვა დაგეგმვა-ათვისების ვადები სახალხო მეურნეობაში. გაუტოლდება პროდუქციისა და მომსახურების ხარისხი საუკეთესო სამუშაო და მსოფლიო მიღწევების დონეს.

უპირატესი ტემპით განვითარდება დარგები, რომლებიც განსაზღვრავენ მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს და სოციალური ამოცანების გადაწყვეტას. მრეწველობის პროდუქცია თხუთმეტწლეულში

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 418-427.

ლში გაიზრდება ორჯერ. უპირატესობა მიეცემა მძიმე ინდუსტრიის განვითარებას, ქვეყნის ეკონომიკის საძირკველად, წარმოების საშუალებებით სახალხო მეურნეობის უზრუნველყოფის საფუძველს.

მნიშვნელოვნად დაჩქარდება მანქანათმშენებლობის განვითარება. განხორციელდება გამოსაშვები პროდუქციის ტექნიკური დონის ძირეული ამაღლება. შეიქმნება ახალი ტექნიკა, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების კარდინალურ ამაღლებასა და მატერიალური დანახარჯების შემცირებას. განმტკიცდება მანქანათმშენებელი წარმოების მატერიალური და სამეცნიერო-ტექნიკური ბაზა. ეფექტიანად განვითარდება ქვეყნის სათბობ-ენერგეტიკული კომპლექსი, განხორციელდება სსრ კავშირის ენერგეტიკული პროგრამა. ღრმა თვისებრივი ცვლილებებია მოსალოდნელი მეტალურგიაში, ქიმიურ მრეწველობაში და კონსტრუქციული მასალების მწარმოებელ სხვა დარგებში.

ფართო პროგრამაა დასახული ჩვენი ქვეყნის სოფლის მეურნეობის განვითარების მიმართულებით. თანამიმდევრულად განხორციელდება სასურსათო პროგრამით დასახული ღონისძიებები. უფრო სრულად დაკმაყოფილება ქვეყნის მოთხოვნილება სოფლის მეურნეობის პროდუქტიაზე. განმტკიცდება სოფლის მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა. თხუთმეტწლეულში განხორციელდება აგროსამრეწველო კომპლექსის დარგების დაჩქარებული და პროპორციული განვითარება, დასრულდება სოფლის მეურნეობის გადაყვანა ინდუსტრიულ ბაზაზე კომპლექსური მექანიზაციის, ქიმიზაციის, ელექტროფიკაციის, მიწების მელიორაციის, ინტენსიურ ტექნოლოგიათა ფართოდ დანერგვის გზით. მიღწეულ იქნება სოფლის მეურნეობის კულტურების მოსავლიანობისა და მეცხოველეობის პროდუქტიულობის მნიშვნელოვანი ზრდა, სასოფლო წარმოების სტაბილურობა და მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი მისი დამოკიდებულება ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებზე.

მიმდინარე თხუთმეტწლეულში განხორციელდება სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოებისა და მომსახურების სფეროს განვითარების პროგრამა. გადიდება არასასურსათო საქონლის გამოშვება სულ ცოტა 1,8-1,9-ჯერ და მოსახლეობისათვის გაწეული მომსახურების მოცულობა 2,1-2,3-ჯერ.

თვისებრივად ახალ დონეზე იქნება აყვანილი კაპიტალური მშენებლობა, მიღწეული იქნება სამშენებლო წარმოების ძირეული გაუმჯობესება, სამუშაოთა ხარისხის მნიშვნელოვანი ამაღლება და

ლირებულების შემცირება, აქტიურად დაინერგება მშენებლობის პროგრესული მეთოდები, სრულყოფილი იქნება მშენებლობის ორგანიზაცია, საპროექტო გადაწყვეტილება. 1,5-2-ჯერ შემცირდება ობიექტების მშენებლობისა და რეკონსტრუქციის ვადები.

ლიდმნიშვნელოვანი ღონისძიებებია დასახული ტრანსპორტის განვითარების მიმართულებით, დაჩქარებით განვითარდება ელექტრო, ნავთობ და გაზომთარაგება, კავშირგაბმულობა, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სისტემა, ინფრასტრუქტურის სხვა დარგები.

უზრუნველყოფილი იქნება ყველა მოკავშირე რესპუბლიკის ჰარმონიული ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, გაძლიერდება რესპუბლიკებისა და ეკონომიკური რაიონების მეურნეობის განვითარების კომპლექსურობა და სპეციალიზაცია, გაიზრდება მათი წვლილი ქვეყნის ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსის განმტკიცებასა და სოციალური ამოცანების გადაწყვეტაში.

მნიშვნელოვნად ამაღლდება საწარმოო ძალების განლაგების ეფექტურობა. განხორციელდება მისთვის კომპლექსური სრულყოფა, უფრო ეფექტიანად იქნება გამოყენებული სოციალისტური გეგმიანი სისტემის უპირატესობანი და შესაძლებლობანი. სრულყოფილი გახდება სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის დარგების მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურა. ამაღლდება მართვის ეკონომიკური მეთოდების როლი, გაერთიანებებისა და საწარმოების სამეურნეო დამოუკიდებლობა, ეკონომიკური პასუხისმგებლობა. გაძლიერდება საფინანსო-საკრედიტო ბერკეტებისა და ფასთა სისტემის ზემოქმედება წარმოების ეფექტიანობაზე, გაუმჯობესდება სამეურნეო ანგარიშის შემდგომი გამოყენება, მანეთით კონტროლი. უფრო სრულყოფილი გახდება ფულის მიმოქცევა ჩვენს ქვეყანაში.

ყოველივე ეს მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს საბჭოთა საზოგადოების ეკონომიკური და სოციალური პროგრესის შემდგომ დაჩქარებას. სსრ კავშირი მესამე ათასწლეულს შეუდგება უფრო მძლავრ განვითარებულ სახელმწიფოდ და თავისი მიღწევებით სულ უფრო მზარდ პროგრესულ გავლენას მოახდენს მსოფლიო განვითარების მიმდინარეობაზე.

სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლების ძირითადი მიმართულებანი. პარტიის XXVII

ყრილობაზე აღინიშნა, რომ მომავალი თხუთმეტწლეულის სტრატეგული ამოცანების რეალიზაციაში უმნიშვნელოვანესი როლი ეკუთვნის მეთორმეტე ხუთწლედს. „იგი შემობრუნების ეტაპი უნდა გახდეს ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ყველა მიმართულებით“¹.

პარტიის XXVII ყრილობამ ასე განსაზღვრა მეთორმეტე ხუთწლედის მთავარი ამოცანა: „გავაძლიეროთ ეკონომიკის განვითარების ტემპი და ეფექტიანობა იმ ბაზაზე, რომ დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, განვახორციელოთ წარმოების ტექნიკური განახლება და რეკონსტრუქცია, ინტენსიურად გამოვიყენოთ შექმნილი საწარმოო პოტენციალი, სრულფასოვან მართვის სისტემა, სამეურნეო მექანიზმი და ამ საფუძველზე მივალწიოთ საბჭოთა ხალხის კეთილდღეობის შემდგომ აღმავლობას“².

ამდენად მეთორმეტე ხუთწლედის მთავარი ამოცანაა საბჭოთა ხალხის კეთილდღეობის შემდგომი აღმავლობა, ხოლო ამ ამოცანის გადაწყვეტის ძირითად მიმართულებებად მიჩნეულია: პირველი, ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების ტემპის დაჩქარება და წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება; მეორე, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება; მესამე, წარმოების ტექნიკური განახლებისა და რეკონსტრუქციის განხორციელება; მეოთხე, შექმნილი საწარმოო პოტენციალის ინტენსიური გამოყენება; მეხუთე, სამეურნეო მექანიზმისა და მართვის სისტემის სრულყოფა.

განვიხილოთ თითოეული მიმართულება ცალ-ცალკე.

პირველი. ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების ტემპის დაჩქარება და წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება. როგორც სახალხო მეურნეობის განვითარების სტატისტიკური მონაცემები გვიჩვენებს, უკანასკნელ წლებში ჩვენს ქვეყანაში შენელდა მეურნეობის განვითარების ტემპი, სუსტად ხორციელდებოდა წარმოების ინტენსიფიკაცია, წარმოების მართვისა და მეურნეობრივი სტრუქტურის გარდაქმნა. წარმოებაში არასაკმარისი ტემპით მიმდინარეობდა ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ათვისება. ზოგიერთმა რესპუბლიკამ, სამინისტრომ, გაერთიანებამ და საწარმომ ვერ მიაღწიეს წარმოების მოცულობის, შრომის ნაყოფიერების, პროდუქციისა და სამუშაოთა თვითღირებულების შემცირების, მატერიალური რესურ-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 427.

² იქვე, გვ. 427-428.

სების დაზოგვის, საწარმოო სიმძლავრეთა ამოქმედების ხუთწლიანი გეგმით დასახულ მიზნებს.

მიმდინარე ხუთწლედში ეროვნული შემოსავალი გადიდდება 19-22%-ით, ეროვნული შემოსავლის მთელი მატება ნავარაუდევია საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ზრდის გზით. ნავარაუდევია ეროვნული შემოსავლის მასალატევადობის შემცირება 4,5%-ით, ნაცვლად გასული ხუთწლედის 3%-სა; ეროვნული შემოსავლის ენერგოტევადობა შემცირდება 7-9%-ით, ნაცვლად მეთერთმეტე ხუთწლედის 5%-ისა და ლითონტევადობა 13-15%-ით ნაცვლად 6%-სა¹.

1986-1990 წლებში სამრეწველო პროდუქციის გამოშვება ნავარაუდევია 21-24%, მათ შორის წარმოების საშუალებებისა („ა“ ჯგუფი) 20-23%, და მოხმარების საგნებისა („ბ“ ჯგუფი) — 22-25%-ით². როგორც ჩანს მიმდინარე ხუთწლედში დასახულია მრეწველობაში დამზადებული წარმოების საშუალებათა წარმოებისა და მოხმარების საგნების წარმოების განვითარების ტემპების დაახლოება და მათ შორის თანამედროვე ეტაპისათვის შესატყვისი ოპტიმალური პროპორციების დამყარება. მეთორმეტე ხუთწლედისათვის დამახასიათებელი იქნება სახალხო მეურნეობის სისტემაში განხორციელებული სტრუქტურული ძვრები, რაც უნდა გამოიხატოს მოხმარების საგნების წარმოებისა და წარმოების საშუალებათა წარმოების ზრდის ტემპების დაახლოებით. სოციალისტური ეკონომიკა, რომელიც მეცნიერებისა და ტექნიკის დაჩქარებულ განვითარებას დაეყრდნობა, სულ უფრო მეტად შეწონასწორებული გახდება. ინარჩუნებს რა მძიმე ინდუსტრიის განვითარების უფრო სწრაფ ტემპს, პარტია კურსს იღებს მრეწველობის იმ დარგების სწრაფი განვითარებისაკენ, რომლებიც უშუალოდ აკმაყოფილებს მოსახლეობის მატერიალურ და კულტურულ მოთხოვნილებებს. მეთორმეტე ხუთწლედში სახალხო მეურნეობის ყველაზე პროგრესული დარგების ზრდით, მეურნეობის სოციალისტური სისტემის უპირატესობასთან მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების ორგანულად დაკავშირებით, საზოგადოებრივი წარმოების ინტენსიფიკაციის გაძლიერებით, პროდუქციის ხარისხისა და საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების გადიდებით დიდი ნაბიჯი იქნება გადადგმული სოციალისტური ეკონომიკის ახალი, მძლავრი აღმავლობის კარდინალური ამოცანების გადაწყვეტის გზაზე.

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 428.

² იხ. იქვე.

საინტერესოა თვით წარმოების საშუალებათა წარმოების ზრდისა და სტრუქტურის ანალიზი. როგორც მონაცემები მეტყველებენ. წარმოების საშუალებათა წარმოების სტრუქტურაში დიდი ხვედრითი წონა შრომის საგნებს უკავია. ასე, მაგალითად 1985 წლისათვის შრომის საგნებზე მოდიოდა მთელი წარმოებითი საშუალებების 80,6%, ხოლო შრომის იარაღებზე კი 19,4%. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ უკანასკნელ თხუთმეტწლეულში შეიმჩნევა შრომის იარაღების წარმოების უპირატესი ზრდა შრომის საგნებთან შედარებით. ასე, მაგალითად 1985 წელს წარმოების საშუალებათა წარმოება 1970 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,2-ჯერ. აქედან შრომის იარაღების წარმოება 3,1-ჯერ, ხოლო შრომის საგნების წარმოება კი 2-ჯერ¹.

საჭიროა ხაზი გაესვას შემდეგ გარემოებას, რომ სახალხო მეურნეობის I და II ქვედანაყოფებს შორის უკანასკნელ პერიოდში დამყარებული თანათარდება ოდნავადაც არა ცვლის წარმოების საშუალებათა წარმოების უპირატესობის ზრდის კანონის მოქმედების ობიექტურ ხასიათს და ეს კანონი თავის ძალას ინარჩუნებს განვითარებულ სოციალისტურ საზოგადოებაში და შეინარჩუნებს კომუნიზმის უმაღლეს ფაზაშიც. ამიტომაც, სახალხო მეურნეობის განვითარების ძირითად მიმართულებებში მითითებული: „უპირატესი ტემპით განვითაროთ მრეწველობის დამმუშავებელი დარგები. გავადიდოთ ამ დარგებში პროდუქციის წარმოების მოცულობა 25-28%-ით, ამასთან გავზარდოთ სათბობ-ნედლეულის დარგების პროდუქციის გამოშვება 11-13%-ით. დავაკმაყოფილოთ ქვეყნის მზარდი მოთხოვნილება სათბობსა და ენერგიაზე უმთავრესად სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების ყოველნაირი ეკონომიის, ატომური ენერგეტიკის, გაზის მრეწველობისა და ქვანახშირის ღია წესით მოპოვების დაჩქარებული განვითარების გზით.

დავაჩქაროთ მანქანათმშენებლობის განვითარება, ავამაღლოთ მისი ტექნიკური დონე. განვახორციელოთ მეტალურგიის რეკონსტრუქციისა და მოდერნიზაციის დასახული პროგრამა, დავაჩქაროთ სახალხო მეურნეობის ქიმიზაციისა და ელექტრიფიკაციის ტემპი“².

მეორე, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება. მეორეშედეგ ხუთწლეულის მთავარი ამოცანის გადაწყვეტის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებად მიჩნეულია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება და მეცნიერების განვითარება.

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 128.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 428-429.

სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია: „უზრუნველყოთ საკვანძო პოლიტიკური და სამეურნეო ამოცანის გადაწყვეტა — ყოველი ღონისძიებით დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი. მნიშვნელოვნად გავზარდოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის როლი საწარმოო ძალების თვისებრივ გარდაქმნაში, ყოველმხრივი ინტენსიფიკაციის რელსებზე ეკონომიკის გადაყვანაში, საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებაში. გავაძლიეროთ მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების ორიენტაცია სოციალური ამოცანების გადასაწყვეტად“¹.

პარტიის XXVII ყრილობამ დასახა კონკრეტული გზები ამ დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიებების განსახორციელებლად. წარმოების ტექნიკური ღონის კარდინალურად ამაღლების გზად პარტიამ ინვესტიციური და სტრუქტურული პოლიტიკის გარდაქმნა დასახა. საჭიროდ ჩათვალა, რომ თავი უნდა მოუყაროს რესურსებს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებებით — ელექტრონიკის, ატომური ენერგეტიკის, კომპლექსური ავტომატიზაციის, წარმოების ტექნოლოგიის და ახალი მასალების დამუშავების დარგთა განვითარებისათვის.

მეთორმეტე ხუთწლედში 1,5-2-ჯერ გაფართოვდება პროგრესული საბაზო ტექნოლოგიის გამოყენება, ფართოდ დაინერგება პრინციპულად ახლებური ტექნოლოგიური — ელექტრონულ-სხივური, პლაზმური, იმპულსური, ბიოლოგიური, რადიაციული, მემბრანული, კიმიური და სხვა ისეთი ტექნოლოგიები, რომლებიც შრომის ნაყოფიერების მრავალგზის გაზრდის საშუალებას იძლევიან, გაძლიერდება რესურსების გამოყენების ეფექტიანობა და შემცირდება წარმოების მასალატევადობა. მოხდება ინტენსიური გადასვლა ინდუსტრიულ ტექნოლოგიაზე მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში, ფართოდ იქნება გამოყენებული ბიოტექნოლოგიისა და გენური ინჟინერიის მეთოდები. დაჩქარდება ახალ თაობათა დიდადეფექტიანი ტექნიკის შემუშავება და წარმოებაში დანერგვა. გაიზრდება მანქანათმშენებლობის პროდუქციის საერთო მოცულობაში პირველად გამოშვებული ტექნიკის წილი სულ ცოტა 13%-მდე. მოხდება პერსონალური კომპიუტერების მასობრივი გამოშვება. გამოთვლითი ტექნიკის წარმოება გაიზრდება 2-2,3-ჯერ. შეიქმნება კოლექტიური

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 432.

სარგებლობის გამოთვლითი ცენტრები, მონაცემების ინტეგრირებული ბანკები, ინფორმაციის დამუშავებას და გადაცემის სქემები, ამალღდება მათი ეფექტიანობა.

დიდი ღონისძიებები არის დასახული მაღალთვისებიანი მასალების, მათ შორის სინთეზური, კომპოზიციური, ზეხალასი მასალების გამოშვების მიმართულებით.

გაიზრდება უმაღლესი ხარისხის მქონე პროდუქციის წილი 1,9-2,2-ჯერ, გადიღდება ხარისხის მართვის კომპლექსურ სისტემათა დანერგვა. ამალღდება მრეწველობის პროდუქციის ატესტაციისათვის მუშაობის დონე, რაც უზრუნველყოფს პროდუქციის ხარისხის ობიექტურ შეფასებას. განვითარდება პერსპექტიული მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების საფუძველზე ტექნოლოგიების ტიპიზაცია, გარმავდება მანქანების, კვანძებისა და დეტალების დარგობრივი და დარგთშორისი უნიფიკაცია.

არსებითად ამალღდება დარგობრივი მეცნიერების დონე და შედეგიანობა, განმტკიცდება მისი საქარხნო სექტორი. გაფართოვდება სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებათა ქსელი, გაძლიერდება საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური და საწარმოთა სხვა საინჟინრო მომსახურების როლი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უზრუნველყოფაში, მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა დროულ გამოყენებაში.

ფართოდ უნდა იქნას გამოყენებული მეცნიერული საქმიანობის ორგანიზაციის ახალი პროგრესული ფორმები, რომლებიც უმოკლეს ვადაში გადაჭრიან დიდ დარგთშორისო მეცნიერულ-ტექნიკურ პრობლემებს. შეიკმნება დარგთშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური კომპლექსები და ცენტრები, რომლებიც შეიმუშავენ პრინციპულად ახალ სახეობათა ტექნიკასა და ტექნოლოგიას, გაუმჯობესდება აკადემიების, დარგობრივი და უმაღლესი სასწავლებლების მეცნიერების სექტორების თანამოქმედება.

ფართო სახის პრობლემებია დასახული საზოგადოებრივ, საბუნებისმეტყველო და ტექნიკურ მეცნიერებათა წინაშე. განხორციელდება მეცნიერების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის გაუმჯობესების ღონისძიებანი. განმტკიცდება მეცნიერების საცდელ-საექსპერიმენტო ბაზა. ამ ღონისძიებებს მოხმარდება მეცნიერების განვითარებისათვის განკუთვნილი კაპიტალურ დაბანდებათა ნახევარი. არსებითად გაუმჯობესდება სამეცნიერო ორგანიზაციათა აღჭურვა თანამედროვე მოწყობილობით, ავტომატიზაციის საშუალებებით,

მასალებითა და პრეპარატებით მეცნიერული კვლევის მოსაწყობად. საზოგადოებრივი, საბუნებისმეტყველო და ტექნიკურ მეცნიერებათა მიღწევები მოხმარდება უმნიშვნელოვანეს სტრატეგიულ მიმართულებებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დაჩქარებას;

მესამე, წარმოების ტექნიკური განახლება და რეკონსტრუქციის განხორციელება. პარტიის XXVII ყრილობამ მეთორმეტე ხუთწლედის მთავარი ამოცანის გადაწყვეტის ერთ-ერთ გზად წარმოების ტექნიკური განახლება და რეკონსტრუქცია მიიჩნია: „მოვახმართ კაპიტალური დაბანდება უწინარეს ყოვლისა მოქმედ საწარმოთა რეკონსტრუქციას და ტექნიკურ განახლებას, 50%-მდე გავზარდოთ მისი წილი ამ მიზნით საწარმოო მშენებლობაში თანამიმდევრულად განვახორციელოთ სამშენებლო წარმოების შემდგომი ინდუსტრიალიზაციის კურსი“¹.

ამ მიზნით მეთორმეტე ხუთწლედში ნავარაუდევია თანამედროვე ტექნიკისა და მოწინავე ტექნოლოგიის საფუძველზე წარმოების ტექნიკური განვითარებისა და განახლების კომპლექსური პროგრამების შემუშავება და განხორციელება საწარმოებსა და გაერთიანებებში. გაძლიერდება წარმოების განვითარების ფონდების როლი საწარმოთა ტექნიკურ განახლებაში.

როგორც ცნობილია, თანამედროვე სოციალისტურ საწარმოს ახასიათებს ორგანიზაციულ-ადმინისტრაციული, ეკონომიკურ-ფინანსური და საწარმო-ტექნიკური ერთიანობა. საწარმო-ტექნიკური ერთიანობა განაპირობებს პროდუქციის დამზადების მთელ მსვლელობაში გამოყენებული შრომის იარაღებისა და ტექნოლოგიური პროცესების მკიდრო ურთიერთკავშირს, რაც მოითხოვს წარმოების ყველა ელემენტის: ტექნოლოგიის, ორგანიზაციის, ტექნიკური ბაზის არა ცალმხრივ, არამედ კომპლექსურ განვითარებას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება წარმოების ტექნიკური ბაზის, შრომის საშუალებების ერთობლიობის განახლებასა და რეკონსტრუქციას. დიდმნიშვნელოვანი როლი აკისრია წარმოების ყველა ფაზისა და სტადიის პროპორციულ განვითარებას. ამ მიზნით აუცილებელია წარმოების ყველა უბანზე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევათა დანერგვა, ძირითადი და დამხმარე საწარმოო პროცესების კომპლექსური მექანიზაცია და ავტომატიზაცია,

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 429.

წონასწორობის მიღწევა ერთი მხრივ ტექნიკასა და ტექნოლოგიას შორის, და მეორე მხრივ, წარმოების ორგანიზაციის დონეს შორის.

ტექნიკური ბაზის განვითარება შესაძლებელია ორი გზით: ახალი საწარმოო სიმძლავრეების ამოქმედებით და მოქმედი საწარმოების რეკონსტრუქციისა და ტექნიკური განახლების გზით. პარტიამ მეთორმეტე ხუთწლედის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ამოცანად სწორედ ეს მეორე გზა დასახა.

მოქმედი საწარმოების რეკონსტრუქციას მიეკუთვნება ერთიანი პროექტით განხორციელებული წარმოების სრული ან ნაწილობრივი გარდაქმნა, ამასთან საჭიროების შემთხვევაში დამხმარე და მომსახურე მნიშვნელობის ახალი ობიექტების მშენებლობა და არსებულის გაფართოება. რეკონსტრუქციაში იგულისხმება აგრეთვე იმავე მწარმოებლობის ან სიმძლავრის ახალი საამქროებისა და ობიექტების მშენებლობა, რაც შეესაბამება საწარმოთა საბოლოო პროდუქციის გამოშვების მოცულობას ლიკვიდირებული საამქროების ან ობიექტების ნაცვლად, რომელთა შემდგომი ექსპლოატაცია ტექნიკური თვალსაზრისით მიზანშეწონილად არ არის მიჩნეული.

მოქმედი წარმოების ტექნიკური განახლება გულისხმობს: საწარმოთა ტექნიკური განვითარების გეგმის შესაბამისად ღონისძიებათა კომპლექსის განხორციელებას, არსებული საწარმოო ფართობის გაზრდის გარეშე წარმოების უბნების, აგრეგატების, დანადგარების ტექნიკური ღონის ამაღლებას საწარმოო პროცესების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის გზით, საერთო საქარხნო მეურნეობის ორგანიზაციისა და სტრუქტურის გაუმჯობესებას. საწარმოთა ტექნიკური განახლება და რეკონსტრუქცია რთული ტექნიკური და ორგანიზაციული ამოცანაა, რომლის გადაწყვეტაც დიდ საინჟინრო მომზადებას, საინჟინრო-ტექნიკური სამსახურების მუშაობის ზუსტ დაგეგმვასა და ორგანიზაციას მოითხოვს.

სკკპ XXVII ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად მეთორმეტე ხუთწლედში მატერიალური და ფინანსური რესურსები უპირველეს ყოვლისა მოხმარდება მოქმედ საწარმოთა ტექნიკურ განახლებასა და რეკონსტრუქციას, რაც არსებითად გაზრდის ძირითადი ფონდების აქტიური ნაწილის — მოწყობილობების ხვედრით წონას, დააჩქარებს საწარმოო სიმძლავრეთა ათვისებას, ხელს შეუწყობს მოქმედ საწარმოებში ახალი პროდუქციის გამოშვებაზე სწრაფ გადასვლას.

მ ე თ ხ ე, შექმნილი საწარმოო პოტენციალის ინტენსიური გამოყენება. კვლევწარმოების მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრება განსხვავებს საზოგადოებრივი წარმოების განვითარების ორგვარ ფაქტორს: ექსტენსიურს და ინტენსიურს. სახალხო მეურნეობის განვითარების ექსტენსიური ფაქტორის პირობებში წარმოების ზრდა მიმდინარეობს მომწეშავეთა რაოდენობის ზრდით, წარმოების პროცესში დამატებითი მატერიალური რესურსებისა და კაპიტალურ-დამანდებათა ჩართვით. ხოლო ინტენსიური ფაქტორის მოქმედების შედეგად წარმოების ზრდა მიმდინარეობს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევათა დანერგვის, სამუშაო ძალის კვალიფიკაციისა და ხარისხის ამაღლების, დაგროვილ საწარმოო პოტენციალის უფრო რაციონალური გამოყენების, შრომის ნაყოფიერების ამაღლების, საწარმოო ფონდების სრულყოფისა და უკეთესად გამოყენების, ტექნიკური ღონის ამაღლების ღონისძიებათა გატარების გზით.

ამიტომ, რომ სკკპ XXVII ყრილობამ სახალხო მეურნეობის განვითარების ძირითად გზად ინტენსიური გზა დასახა: „მივაღწიოთ წარმოების ინტენსიფიკაციაში გარდატეხას იმ საფუძველზე, რომ ფართოდ გამოვიყენოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევები, განვახორციელოთ პროგრესული ძვრები წარმოების სტრუქტურასა და ორგანიზაციაში, გავაუმჯობესოთ შრომის, ტექნოლოგიური და სახელმწიფო დისციპლინა“¹.

ამ მიზნით მეთორმეტე ხუთწლედში ნავარაუდევია საწარმოო აპარატის განახლების დაჩქარება, უწინარეს ყოვლისა ნაკლებფექტიანი მოწყობილობების პროგრესული, დიდმწარმოებლური მოწყობილობით უფრო სწრაფი შეცვლის გზით განხორციელდება ძირითადი საწარმოო ფონდების საყოველთაო ინვენტარიზაცია. მესამედით და უფრო მეტად განახლდება მათი აქტიური ნაწილი. მეთერთმეტე ხუთწლედთან შედარებით სულ ცოტა 2-ჯერ გაიზრდება მოძველებული ძირითადი საწარმოო ფონდების კლების მოცულობა.

უფრო ინტენსიურად იქნება გამოყენებული შექმნილი საწარმოო და მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალი. მიღწეულ იქნება მოწყობილობების მაქსიმალური დატვირთვა, არსებითად გაიზრდება მისი მუშაობის ცვლიანობა.

გადიდდება მთლიანად შრომის ნაყოფიერება სახალხო მეურნეობაში 20-23%-ით, მათ შორის მრეწველობაში 23-25%-ით, მრეწ-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 429.

ველობის, სოფლის მეურნეობის, ტრანსპორტის და მშენებლობის პროდუქციის მთელი მატება მიღებული იქნება შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე. უზრუნველყოფილი იქნება შრომის ნაყოფიერების უპირატესი ზრდა მისი ანაზღაურების გადიდებასთან შედარებით.

მიღწეული იქნება პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის ძირეული გაუმჯობესება, რაც შეადგენს ეკონომიკის ინტენსიფიკაციისა და სახალხო მეურნეობის განვითარების უმნიშვნელოვანეს პირობას.

ფაქტობრივი მონაცემები მეტყველებენ, რომ სახალხო მეურნეობის განვითარების კვალდაკვალ სულ უფრო მეტად იზრდება ინტენსიური ფაქტორის როლი და მნიშვნელობა. ასე მაგალითად, ჩვენს ქვეყანაში შრომის ნაყოფიერების გადიდების ხარჯზე იქნა მიღებული სამრეწველო პროდუქციის მატების 62% 1961-1965 წლებში, 73% — 1966-1970 წლებში, 84% — 1971-1975 წლებში, 75% — 1976-1980 წლებში, 86% — 1981-1985 წლებში, ხოლო 1986 წელს კი მთელი პროდუქციის 94%¹. ხუთწლედში ნავარაუდევია მრეწველობის მოვლი პროდუქციის მატების მიღება შრომის ნაყოფიერების ხარჯზე.

ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის, მისი ეფექტიანობის გაზრდა უპირველეს ყოვლისა ნიშნავს, რომ წარმოების შედეგები უფრო სწრაფად იზრდებოდეს, ვიდრე მასზე დანახარჯები, რომ წარმოებაში შედარებით ნაკლები რესურსების ჩაბმის შედეგად შეგვეძლოს მეტის მიღწევა. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის, რომ წარმოება იზრდებოდეს მომუშავეთა ნაკლები რიცხოვნებით, შრომითი რესურსების რაციონალური გამოყენების შედეგად დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიებაა მომჭირნეობის რეჟიმის გატარება, ყველა სახეობის რესურსების რაციონალური და მომჭირნე ხარჯვა, მათზე დანაკარგების შემცირება. ამ მიზნით მეთორმეტე ხუთწლედში ნავარაუდევია გამოიყენონ 200-230 მილიონი ტონა პირობითი სათბობის ოდენობის ორგანული სათბობი, აქედან 75-90 მილიონი ტონა ატომური ენერგეტიკის განვითარების გზით, შავი ლითონების ნაგლინი — 12-14 მილიონი ტონის ოდენობით; მშენებლობაში შემცირდება შავი ლითონების ნაგლინის ხვედრითი ხარჯი 13-15%-ით, ცემენტისა 8-10 %-ით, ხე-ტყის მასალისა კი 10-12%-ით.

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 108.

ნავარაუდევია 1986-1990 წლებში პროდუქციის თვითღირებულების შენეირება მრეწველობაში 4-5%-ით, მშენებლობაში — 2-3%-ით, სოფლის მეურნეობაში (საბჭოთა მეურნეობებში) — 5-7%-ით¹.

მაშასადამე, მთლიანად საზოგადოებრივი წარმოების ინტენსიური განვითარების გზებია: პირველი, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი; მეორე. ძირითადი საწარმოო ფონდების რაციონალური გამოყენება, ფონდუკუგების, ძირითადი საწარმოო ფონდების ერთ მანეთზე წარმოებული პროდუქციის განუზრელი გაღიდება; მესამე, მატერიალური რესურსების რაციონალური გამოყენება მასალატევალობის, ფონდტევალობის, ენერგოტევალობის შემცირების გზით; მეოთხე, პროდუქციის ხარისხის ამაღლება, სამომხმარებლო თვისებების გაუმჯობესება, ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის პროდუქციის მოცულობის ზრდა.

სახალხო მეურნეობის განვითარების თანამედროვე პირობებში წარმოების ეფექტიანობის ზრდის ფაქტორების ყოველმხრივი ანალიზი მოცემულია სკკპ XXVII ყრილობის მასალებში.

მეხუთე, სამეურნეო მექანიზმისა და მართვის სისტემის სრულყოფა. საზოგადოებრივ წარმოებას, მისი სოციალური ფორმის მიუხედავად, ყოველთვის ახასიათებს შესაბამისი სამეურნეო მექანიზმი, რომლის მოქმედებაც განპირობებულია საზოგადოებაში გაბატონებული წარმოებით ურთიერთობათა სისტემით. საზოგადოებრივი წარმოების განვითარების შესაბამისად სულ უფრო რთულდება სამეურნეო მექანიზმიც. სამეურნეო მექანიზმის განსაზღვრული ფორმა, როგორი სრულყოფილიც უნდა იყოს, მოითხოვს აუცილებელ გარდაქმნებსა და ცვლილებებს საზოგადოებრივი წარმოების მომწიფებული მოთხოვნების შესაბამისად; სამეურნეო მექანიზმის შემდგომი სრულყოფის საკითხს მიექცა განსაკუთრებული ყურადღება პარტიის XXVII ყრილობაზე, სადაც აღინიშნა: „კვლავაც სრულვეყოთ სახალხო მეურნეობის მართვა. კომპლექსურად განვავითაროთ მართვისა და მეურნეობრიობის სისტემა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს დაგეგმვის, ეკონომიკური ბერკეტებისა და სტიმულების, მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურების ორგანული ერთიანობა და ეფექტიანი ურთიერთმოქმედება. ამ სისტემას მიზნად დავუსახოთ წარმოების განვითარების ინტენსიური ფაქტორების გამოყენებაზე მტკიცე გადასვლა, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრე-

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 430-431.

სის დაჩქარება, საზოგადოებრივ მოთხოვნილებათა უფრო სრული დაკმაყოფილება“¹.

სამეურნეო მექანიზმის სისტემატური სრულყოფის საკითხები, მისი მიზანშეწონილი ფორმებისა და მეთოდების ძიება მუდამ შეადგენდა პარტიის თეორიული და პრაქტიკული საქმიანობის საგანს. ვ. ი. ლენინი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა მეცნიერულ დონეზე ორგანიზებულ სამეურნეო მექანიზმს. იგი საკიროდ თვლიდა, რომ „სამეურნეო მექანიზმი მართლა ისე მუშაობდეს, როგორც მუშაობს საათი“². სოციალისტურ წარმოებით ურთიერთობათა პირობებში ასეთი შეიძლება იყოს სამეურნეო მექანიზმი, რომელიც სწორად ასახავს საზოგადოებრივი წარმოშობის მომწიფებულ მოთხოვნებს, წარმოების მასშტაბების ცვლილებების გათვალისწინებით და უნარი შესწევს გარდაქმნას შეცვლილი ეკონომიკური პირობების შესაბამისად საზოგადოებაში არსებული მატერიალური და შრომითი რესურსების გამოყენების ხასიათი საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების მიმართულებით. ამიტომაც დასახა პარტიამ, რომ „მეთორმეტე ხუთწლედში ეკონომიკის ყველა დარგი გადავიყვანოთ მეურნეობრიობის ახალ მეთოდებზე“³.

ამ მიზნით ნაგარაუდევია რიგ ღონისძიებათა გატარება მიმდინარე ხუთწლედში. კერძოდ: თანამიმდევრულად განვითარდება სახალხო მეურნეობის მართვაში დემოკრატიული ცენტრალიზმი, რომელშიც ერთიანი ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობა შეხამებულია ინიციატივასთან, შემოქმედებითს აქტიურობასა და მაღალ პასუხისმგებლობასთან მეურნეობრიობის ყველა დონეზე; განმტკიცდება ცენტრალიზებული საწყისი სახალხო მეურნეობის ხელმძღვანელობაში; სამეურნეო მართვის ზედა ეშელონის ძალისხმევა მოხმარდება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების უმნიშვნელოვანეს პრობლემათა გადაჭრას, სახალხო-სამეურნეო პროპორციების სრულყოფას, საკვანძო სამეცნიერო-ტექნიკური ამოცანების რეალიზაციას, გაერთიანებებისა და საწარმოების მუშაობისათვის უკეთესი პირობების შექმნას; მკვეთრად გაუმჯობესდება და ამაღლდება მართვის დარგობრივი ორგანოების მუშაობის დონე.

აღებულია კურსი, რომ ყველგან დამკვიდრდეს მეურნეობრიობის სოციალისტური სტილი, რომელსაც საფუძვლად უდევს ისეთი

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 508.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ. ტ. 27, გვ. 243.

³ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 508.

უმნიშვნელოვანესი ლენინური მოთხოვნები, როგორცაა პოლიტიკური და სამეურნეო ხელმძღვანელობის ერთიანობა, მაღალი ორგანიზებულობა, გერგილიანობა, კომპეტენტურობა, დისციპლინა, თითოეულის პირადი პასუხისმგებლობა დაკისრებული საქმისათვის.

გაიზრდება ძირითადი საწარმოო რგოლის — სამეცნიერო-საწარმოო, საწარმოო გაერთიანებებისა და საწარმოების როლი, გაფართოვდება მათი სამეურნეო დამოუკიდებლობა წარმოების ტექნიკურ განახლებასა და სრულყოფაში, დაგეგმვაში, გაძლიერდება მათი ეკონომიკური პასუხისმგებლობა მუშაობის საბოლოო შედეგებისათვის. „მივალწიოთ, რომ სამეურნეო მექანიზმი შრომითს კოლექტივებს მაქსიმალურად უსახავდეს მიზნად წარმოების ზრდის ტემპის დაჩქარებას და ეფექტიანობის გადიდებას“¹.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია დაგეგმვის მეცნიერული დონის შემდგომი ამაღლება, ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებაზე მისი ზემოქმედების გაძლიერება, გრძელვადიანი პროგნოზირების, პერსპექტიული და მიმდინარე დაგეგმვის ურთიერთკავშირის განმტკიცება. ამ მიმართულებით „მივიღოთ საჭირო ზომები, რათა გეგმის დავალებანი ემყარებოდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს, უზრუნველყოფდეს ყოველი დარგის განვითარებას ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ფართო გამოყენების ბაზაზე“².

მიმდინარე ხუთწლედში დასახულია საგეგმო მაჩვენებლების სისტემის სრულყოფა, ხუთწლიანი გეგმების როლის შემდგომი ამაღლება, საგეგმო დისციპლინის განმტკიცება და საჭირო საწარმოო და საფინანსო რეზერვების შექმნა. უზრუნველყოფილი იქნება დარგობრივი, ტერიტორიული და საპროგრამო დაგეგმვის ერთიანობა. გაუმჯობესდება ტერიტორიების კომპლექსური ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დაგეგმვა, ამაღლება სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის, როგორც ქვეყნის ცენტრალური სამეცნიერო-ეკონომიკური ორგანოს, როლი და პასუხისმგებლობა.

განვითარდება და სრულყოფილი გახდება მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების საერთო-სახელმწიფო სისტემა, გაძლიერდება მომარაგების ორგანოების პასუხისმგებლობა მიწოდების დისციპლინის დაცვისათვის, ნედლეულის, მასალების, წარმოების ნარჩე-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 510.

² იქვე, გვ. 511.

ნების ეკონომიური და რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფისათვის, განვითარდება გრძელვადიანი სამეურნეო კავშირთშორებობა და საბითუმო ვაჭრობა.

სამეურნეო მექანიზმის სრულყოფის ერთ-ერთი მიმართულებაა ეკონომიკური ბერკეტებისა და სტიმულების კმედითობის შემდგომი გაზრდა. ამ მიზნით უპირველესად გაძლიერდება მართვის ეკონომიკური მეთოდის როლი, მტკიცდება სამეურნეო ანგარიშიანობა წარმოების ყველა დარგში, სულ უფრო მეტი ყურადღება მიექცევა ხუთწლიანი გეგმის შედგენას დავალებებისა და დადგენილი ეკონომიკური ნორმატივების საფუძველზე. გაფართოვდება გაერთიანებებისა და საწარმოების შესაძლებლობანი შრომითი კოლექტივების წევრთა მატერიალური წახალისებისათვის საკუთარი სახსრების გამოყენების მიმართულებით.

არსებითად გაძლიერდება ეკონომიკური ბერკეტების — ფასების, საფინანსო-საკოედიტო სისტემის, აღრიცხვის, სტატისტიკის, საკონტროლო-სარევიზიო სისტემის როლი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებასა და მომჭირნეობის რეჟიმის დაცვაში, ძირითადი ფონდების განახლებაში, საბრუნავი სახსრების ბრუნვადობის დაჩქარებაში, თვითღირებულების შემცირებასა და წარმოების რენტაბელობის გადიდებაში. ნავარაუდევია საამორტიზაციო ანარიცხების ნორმებისა და გამოყენების წესის გადასინჯვა.

პარტიის XXVII ყრილობის მიერ სამეურნეო მექანიზმის კმედითობის გაძლიერების მნიშვნელოვან პირობად მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის სრულყოფაა მიჩნეული: „სრულყოფთ მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურა მის ყველა დონეზე და სახალხო მეურნეობის ყველა რგოლში. დავაზუსტოთ ან შევიმუშავოთ, სადაც ეს საჭიროა, სახალხო მეურნეობისა და მრეწველობის დარგების მართვის ახალი გენერალური სქემები, ამასთან გავითვალისწინოთ მართვის უპირატესად ორგანოლიან სისტემაზე გადასვლა“¹.

ამ მიმართულებით ნავარაუდევია შეიქმნას ურთიერთდაკავშირებული დარგების ჯგუფების მართვის ორგანოები, სრულყოფილი იქნეს დარგთაშორისი მართვის ფორმები, მეურნეობრიობის ახალი მეთოდების დანერგვის, გაერთიანებათა და საწარმოთა უფლებების გაფართოების გათვალისწინებით, აუცილებელია დაზუსტდეს სამინისტროებისა და უწყებების ფუნქციები და სტრუქტურა. მათი ძირი-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 513.

თადი საქმიანობა უნდა მოხმარდეს დარგების განვითარების პერსპექტივების განსაზღვრას, უმნიშვნელოვანესი პროპორციების დადგენას, ერთიანი სამეცნიერო-ტექნიკური და საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებასა და რეალიზაციას. მნიშვნელოვანი ყურადღება აქვს დათმობილი სამინისტროს პასუხისმგებლობის ზრდის საკითხებს. მიზანშეწონილად არის მიჩნეული სამინისტროების პასუხისმგებლობის გაზრდა სახელმწიფო გეგმების შესრულებისათვის, თანამედროვე ტექნიკურ დონეზე დარგის კომპლექსური განვითარებისათვის, წარმოების სპეციალიზაციისა და კოოპერირების საკითხთა ეფექტიანი გადაწყვეტისათვის, დარგის პროდუქციაზე სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისათვის. განხორციელდება სამინისტროებისა და უწყებების მუშაობის სტილისა და მეთოდების სრულყოფის ღონისძიებანი. უზრუნველყოფილი იქნება მსხვილი, საშუალო და მცირე სპეციალიზებული საწარმოების ოპტიმალური შეხამება.

სკკპ XXVII ყრილობამ განსაკუთრებით გაამახვილა ყურადღება უმაღლესი და საშუალო რგოლის სამეურნეო ხელმძღვანელებისა და სპეციალისტების კადრების მომზადების სისტემის გაუმჯობესების საკითხებზე. ამ მიმართულებით დასახული ღონისძიებებით ითვალისწინებენ კადრების მომზადებას თანამედროვე სამეცნიერო, ტექნიკურ და ეკონომიკურ დონეზე, გაუმჯობესდება ხელმძღვანელი მუშაკებისა და სპეციალისტების შერჩევა, განაწილება და გადამზადება, გაიზრდება კადრებისადმი მომთხოვნელობა. ყოველივე ეს გაზრდის მართვის აპარატის მუშაობის ეფექტიანობას. როგორც პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, მიღწეული იქნება წარმოებასა და მართვაში დასაქმებულ მუშაკთა რიცხვის ოპტიმალური თანაფარდობა, რაც გამოიწვევს მართვის აპარატის გაიაფებას: „მივალწით წარმოებასა და მართვაში დასაქმებულ მუშაკთა რიცხვის ოპტიმალურ თანაფარდობას. არსებითად გავამარტივოთ და გავიაფოთ მართვის აპარატი. უფრო ოპერატიულად გადავწყვიტოთ მიმდინარე საკითხები, მართვის ცენტრალური ორგანოები გავათავისუფლოთ წვრილმანი და მეორეხარისხოვანი საკითხების განხილვისაგან. გადაჭრით აღმოვფხვრათ ფორმალისმი და ბიუროკრატიზმი მუშაობაში, მკვეთრად შევამციროთ ინსტრუქციებისა და მითითებების რიცხვი“¹.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 514.

სსრ კავშირის ეკონომიკური თანამშრომლობა სოციალისტურ ქვეყნებთან. შრომის მსოფლიო განაწილების ბაზაზე სულ უფრო და უფრო ფართოდება ქვეყნებს შორის ეკონომიკური კავშირები. ჩვენი ქვეყანა აქტიურად მონაწილეობს ამ პროცესში. ამოცანა ისაა, რომ უფრო სრულად გამოვიყენოთ შრომის მსოფლიო განაწილების ხელსაყრელობა ჩვენი ქვეყნისა და მთელი სოციალისტური ბანაკის ქვეყნების ეკონომიკური და სოციალურა განვითარების დაჩქარების ამოცანის წარმატებით შესრულებისათვის. 1986 წელს სსრ კავშირი ვაჭრობდა 145 ქვეყანასთან. განსაკუთრებით მკიდრო ეკონომიკური ურთიერთობაა სოციალიზმის ბანაკის ქვეყნებთან. მათზე 1986 წელს მოდიოდა სსრ კავშირის საგარეო ვაჭრობის მაღიანი ბრუნვის 67%. ჩვენი ქვეყნის საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობანი მოიცავს საგარეო ვაჭრობისა და სამეცნიერო-ტექნიკურ თანამშრომლობას.

ომისშემდგომ პერიოდში საბჭოთა კავშირის ტექნიკური ხელშეწყობით ევროპის სოციალისტურ ქვეყნებში აშენდა და რეკონსტრუირებულია 1981 წლის 1 იანვრისათვის 1166 ობიექტი, აქედან ექსპლოატაციაშია შესული 879. განვითარებად ქვეყნებში 3599 ობიექტია, აქედან 2191 ობიექტი უკვე ფუნქციონირებს. სულ ფუნქციონირებაში მყოფი ობიექტიდან მრეწველობაზე მოდის 562%, აქედან 10,1% ელექტროენერგეტიკაზე, 11,7% ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაზე, 11,8% სოფლის მეურნეობაზე და ა. შ. საბჭოთა კავშირი 72-75%-ით აკმაყოფილებს ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ ქვეყნებს უმნიშვნელოვანეს სახეობათა ნედლეულისა და სათბობის იმპორტზე, თავის მხრივ საბჭოთა კავშირმა გაწვლილ ხუთწლეულში სოციალისტური ქვეყნებიდან მიიღო ასეული მლრდ მანეთის პროდუქცია. მარტო 1985 წელს მიღებულ იქნა 42,5 მლრდ მანეთის პროდუქცია, აქედან 99,2% ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ ქვეყნებზე მოდის¹. დიდ დანაზოგს აძლევს ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ ქვეყნებს გაერთიანებული ენერგოსისტემა „მშვიდობა“. წარმატებით მოქმედებს ეკონომიკური თანამშრომლობის საერთაშორისო ბანკი, ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების საერთო საინვესტიციო ბანკი, მტკიცდება მრავალმხრივი კავშირურთიერთობის სხვა ფორმებიც.

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, с. 640.

ყოველივე ეს თავის შედეგებს იძლევა, ზრდის საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობას, ამალღებს სახალხო მეურნეობის დონეს. განვლილ ხუთწლედში ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების სამრეწველო წარმოება 39%-ით გაიზარდა. გაფართოვდა აგრეთვე ამ ქვეყნების ვაჭრობა ერთმანეთთან.

როგორც სსრ კავშირს, ისევე ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ სხვა ქვეყნებს, მიაჩნიათ, რომ შრომის სოციალისტური დანაწილების შესაძლებლობებს ჯერ კიდევ ვერ იყენებენ სრულად. საჭიროა გაღრმავდეს წარმოების სპეციალიზაცია და კოოპერაცია, უფრო მჭიდროდ შეუთანხმონ სახალხო-სამეურნეო გეგმები, საჭიროა სოციალისტურ სახელმწიფოთა ეკონომიკური ინტეგრაციის შემდგომი გაღრმავება.

სოციალისტური ქვეყნების ეკონომიკური ინტეგრაცია ახალი და ართული პროცესია. იგი გულისხმობს ახლებურად, ფართოდ მიდგომას ბევრი ეკონომიკური საკითხისადმი, ყველაზე რაციონალურ გადაწყვეტათა გამონახვას, რომლებიც შეესაბამებიან არა მარტო მოცემული ქვეყნის, არამედ თანამშრომლობის ყველა მონაწილის ინტერესებსაც. იგი მოითხოვს ურყევ ორიენტაციას მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლეს მიღწევებზე, წარმოების უაღრესად რენტაბელურად და ტექნიკურად მოწინავე სახეობებზე.

ამიტომ განვითარების თანამედროვე ეტაპზე აუცილებელი ხდება ისეთ ღონისძიებათა შემუშავება, რომლებიც გაადიდებენ სოციალისტური სამეურნეო სისტემის ყველა რგოლის დაინტერესებას ნომე ქვეყნებთან ხანგრძლივი ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარების მიმართულებით. პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ ყოველმხრივ გაფართოვდება, სრულყოფილი იქნება სოციალისტურ ქვეყნებთან საბჭოთა კავშირის თანამშრომლობის კომპლექსური ფორმები.

„განუხრელად კანფაბორციელოთ ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის 2000 წლამდე პერიოდის ერთობლივი კომპლექსური პროგრამა“¹ ნათქვამია სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითად მიმართულებებში. გათვალისწინებულია, რომ ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ ქვეყნებთან ერთად თა-

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 506.

ნამდებერულად განხორციელდეს ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური თანამშრომლობის განვითარების 2000 წლამდე პერიოდის პროგრამები. განხორციელდება ხაზი, რომლის მიზანია საერთაშორისო საწარმოო კოოპერაციისა და სახალხო მეურნეობის სპეციალიზაციის ეფექტიანი ფორმების შემდგომი განვითარება. სულ უფრო მაღალ დონეზე იქნება აყვანილი სოციალისტური ეკონომიკური ინტეგრაცია. საერთაშორისო ეკონომიკური ინტეგრაცია სოციალისტური ქვეყნების მეურნეობაში რთული და ხანგრძლივი პროცესია, რომლის მსვლელობაშიც თანდათანობით იქმნება მატერიალური, ორგანიზაციული და სულიერი წანამძღვრები მომავალი ეკონომიკური კავშირუბრთიერთობის განმტკიცებისათვის.

ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების ეკონომიკური ინტეგრაციული განვითარება ასახავს მსოფლიო სოციალისტური სისტემის ობიექტურ კანონზომიერებასა და პრაქტიკულ გამოცდილებას.

სოციალისტური ეკონომიკური ინტეგრაციის ცალკეული ელემენტები ურთიერთაყვშირშია. მას არ შეუძლია რომელიმე ცალკეული დარგით. მაგალითად, სავალუტო-ფინანსური დამოკიდებულებით ან საწარმოო კოოპერირებით შემოიფარგლოს. ამიტომ ინტეგრაციული ღონისძიებები კომპლექსური ხასიათისაა.

კომპლექსური პროგრამის მიღებით სესიამ დასახა კონკრეტული მიზნები, ვადები, აგრეთვე დიდმნიშვნელოვან ეკონომიკურ ამოცანათა გადაწყვეტის გზები და საშუალებანი, რომლებიც ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების ხალხთა საარსებო მოთხოვნილებებს უპასუხებენ. მათ შორის უნდა დავასახელოთ: საწარმოო ძალების განვითარების დაჩქარება, სამეცნიერო-ტექნიკური დონის ამაღლება, საზოგადოებრივი წარმოებისა და შრომის ნაყოფიერების ეკონომიკური ეფექტიანობის მაქსიმალური ამაღლება, სათბობით, ეხერგიით, ნედლეულით, მოწყობილობით, სურსათით და სხვა საქონლით ქვეყნების მზარდ მოთხოვნილებათა უზრუნველყოფა. ამის საფუძველზე კი ხალხთა მატერიალური და კულტურული ცხოვრების დონის ამაღლება.

თითოეული ქვეყნისა და მთლიანად სოციალისტური თანამეგობრობის სახელმწიფოთა ინტერესების გათვალისწინებით განზრახულია თანამშრომლობის სხვადასხვა ფორმის გამოყენება საგეგმო სა-

ქმიანობის დარკში. კერძოდ, ურთიერთკონსულტაციები ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითად საკითხებში.

სოციალისტური ინტეგრაციის განვითარების კვალდაკვალ დიდ სახალხო-სამეურნეო პრობლემათა პერსპექტიული გადაწყვეტა შეუძლებელია ქვეყნებს შორის ეკონომიკური პოლიტიკის მთავარ მიმართულებათა შეთანხმების გარეშე. სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის პირობებში, მრეწველობის უმნიშვნელოვანესი დარგების განვითარების პრობლემები არ შეიძლება გადაიკრას მარტო უკვე მიღწეული დონის პოზიციებიდან, ე. უ. ს. წევრი ქვეყნების მომავლის მოთხოვნილებათა და საწარმოთა შესაძლებლობების ნათელი პერსპექტივების გარეშე.

თვით სოციალიზმის არსიდან გამომდინარეობს სოციალისტური ქვეყნების სულ უფრო მეტად დაახლოების ობიექტური მოთხოვნილება. რაც უფრო მაღლდება და უახლოვდება ერთმანეთს სოციალისტური ქვეყნების საზოგადოებრივი განვითარების დონეები, მით უფრო მდიდრდება, ღრმავდება მათი თანამშრომლობა და ორგანული ხდება მათი დაახლოების პროცესი. „ეკონომიკური ურთიერთობის დარგში საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია იღვწის სოციალისტური ეკონომიკური ინტეგრაციის. როგორც სოციალისტური ქვეყნების შეკავშირების მატერიალური ბაზის შემდგომი გაღრმავებისათვის“¹.

პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში ნაჩვენებია სოციალისტური ეკონომიკური ინტეგრაციის მიზნები: პირველი, წარმოების ინტენსიფიკაცია; მეორე, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება; მესამე, მეცნიერებისა და ტექნიკის მოწინავე მიჯნებზე გასვლის ამოცანის ერთობლივი გადაწყვეტა, ხალხის კეთილდღეობის შემდგომი გაუმჯობესების, მათი უშიშროების განმტკიცების მიზნით. „პარტია იბრძვის ხელმძღვანელობს, რომ ინტეგრაციამ სულ უფრო მეტად უნდა შეუწყოს ხელი თანამეგობრობის ქვეყნებში საზოგადოებრივი წარმოებისა და სოციალისტური ცხოვრების წესის პროგრესს, მათი ეკონომიკური განვითარების დონეთა გათანაბრების პროცესის დაჩქარებას, მსოფლიოში სოციალიზმის პოზიციების განმტკიცებას“². პარტია ხელს უწყობს ეკონომიკური ურთი-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 267.

² იქვე, გვ. 267-268.

ერთდამარების საბჭოს როლის გაზრდას, ორმხრივი და მრავალმხრივი პროგრამების ზაზაზე ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური თანამშრომლობის გაფართოებას. ამასთანავე პარტია იმით ხელმძღვანელობს, რომ სოციალისტური ინტეგრაციის განვითარება უნდა აძლიერებდეს თანამეგობრობის ტექნიკურ-ეკონომიკურ უვნებლობას იმპერიალიზმის მტრული აქციებისაგან, კაპიტალიზმისათვის დამახასიათებელი ეკონომიკური კრიზისებისა და სხვა ნეგატიური პროცესების გავლენისაგან.

თავი მეორე

საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების განუხრელი ზრდა მეთორმეტე ხუთწლედის მთავარი ამოცანის გაღაწევის ძირითადი პირობაა

სკკ XXVII ყრილობა შრომის ნაყოფიერების შემდგომი ამაღლების შესახებ. მეორე მეთორმეტე ხუთწლედში დასახული აქტუალური ეკონომიკური და პოლიტიკური ამოცანის — განვითარების ინტენსიურ გზაზე სახალხო მეურნეობის გადაყვანის განხორციელების მნიშვნელოვანი და გადაწყვეტი რთული სწორედ შრომის ნაყოფიერების ზრდას ენიჭება. სკკ გრძელვადიანი ეკონომიკური სტრატეგიის განხორციელების, მისი პრაქტიკული რეალიზაციის მთავარი პირობაა შრომის ნაყოფიერების განუხრელი, მაღალი ტემპებით ამაღლება.

შრომის ნაყოფიერება არის ადამიანთა კონკრეტული შრომის სასარგებლო შედეგი, მწარმოებლური საქმიანობის ეფექტურობა, რომელიც გამოხატავს დროის ერთეულში შრომის დანახარჯებისა და წარმოებული მატერიალური დოვლათის რაოდენობის თანაფარდობას. იგი განისაზღვრება პროდუქციის ერთეულის დამზადებაზე დახარჯული დროის ან დროის ერთეულში წარმოებული პროდუქციის რაოდენობით. შრომის ნაყოფიერების ზრდა ნიშნავს პროდუქციის ერთეულის წარმოებისათვის საჭირო შრომის დანახარჯების შემცირებას ან დროის ერთეულში წარმოებული პროდუქციის რაოდენობის გაზრდას. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსები დიდ

მნიშვნელობას ანიჭებდნენ შრომის ნაყოფიერების ზრდის საკითხებს. კ. მარქსის ვანძარტებით შრომის ნაყოფიერება მატერიალური წარმოების პროცესში დახარჯულ შრომის შედეგიანობის ხარისხია. კ. მარქსი აღნიშნავს, რომ „შრომა მუდამ მის სასარგებლო ეფექტთან დაკავშირებით განიხილება“¹.

კ. მარქსი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა შრომის ნაყოფიერების ზრდას ეკონომიკური და სოციალური ამოცანების გადაწყვეტაში. შრომის ნაყოფიერების ზრდის არსი კ. მარქსის თქმით იმაში მდგომარეობს, რომ „ცოცხალი შრომის წილი მცირდება და წარსული შრომის წილი ჯიშდება, მაგრამ დიდდება ისე, რომ საქონელში მოქცეული მთელი შრომის ჯამი კლებულობს“². შრომის ნაყოფიერების ზრდისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესს. „რაც უფრო მეტია შრომის მწარმოებლური ძალა. მით უფრო ნაკლებია ამა თუ იმ ნაწარმის დასამზადებლად აუცილებელი სამუშაო დრო, მით უფრო ნაკლები შრომის მასა მასში კრისტალიზებული, მით უფრო ნაკლებია მისი ღირებულება“³ — ასკვნის კ. მარქსი. კ. მარქსის აზრით შრომის ნაყოფიერების გადიდების პროპორციულად იზრდება წარმოების საშუალებათა ღირებულება, რომ ცოცხალ შრომას მოძრაობაში მოყავს განვითარებული შრომის სულ უფრო დიდი მასა. საზოგადოების პროგრესი დამოკიდებულია სწორედ შრომის ნაყოფიერების ზრდაზე. საზოგადოების განვითარების კვალობაზე სულ უფრო მეტად იზრდებოდა შრომის ნაყოფიერების ზრდის მნიშვნელობა. ამჟამად მას პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს. ვ. ი. ლენინი მიუთითებდა: „შრომის ნაყოფიერების გადიდება შეადგენს ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას, რადგან უიმისოდ კომუნიზმზე საბოლოო გადასვლა შეუძლებელია“⁴. ვ. ი. ლენინი შრომის ნაყოფიერების ზრდას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა წარმოების განვითარების და სოციალიზმის აშენების საქმეში. თავის ნაშრომში „დიადი თაოსნობა“ იგი მიუთითებს შრომის ნაყოფიერების ზრდის საკაცობრიო მნიშვნელობაზე: „შრომის ნაყოფიერება, ეს საბოლოო ანგარიშში, ყველაზე მნიშვნელოვანი, მთავარია ახალი საზოგადოებრივი წყობილების გასამარ-

¹ კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ. I, თბილისი, 1954, გვ. 58.

² კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ. III, ნაწ. I, გვ. 330-331.

³ კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ. I, გვ. 58.

⁴ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 29, გვ. 119.

ჯებლად. კაპიტალიზმმა შექმნა შრომის ნაყოფიერება, რომელიც გაუგონარი იყო პატონელობის დროს. კაპიტალიზმი შეიძლება საბოლოოდ დამარცხდეს და კიდევაც დამარცხდება საბოლოოდ იმით, რომ სოციალიზმი ქმნის შრომის ახალ, გაცილებით უფრო მაღალ ნაყოფიერებას¹.

კაპიტალისტური წარმოებითი ურთიერთობის დროს სამუშაო დრო იზოგება მოცუბის გადღების მიზნით, კაპიტალისტს აინტერესებს არა მთელი შრომის ეკონომია, არამედ მხოლოდ ანაზღაურებული შრომისა, აპიტომ მოთხოვნა შრომის ნაყოფიერების ზრდაზე აქ აწყდება წარმოების გაფართოების შეზღუდულ საზღვრებს, მშრომელთა დაუინტერესებლობას წარმოების განვითარებაში, რის გამოც შრომის ნაყოფიერების ზრდას აქ არ აქვს განუზრელი ზრდის ხასიათი, უცილობელი მნიშვნელობა.

სოციალიზმიც დროს წარმოების საშუალებებზე საზოგადოებრივი საკუთრების გამო მოხსნილია დაბრკოლებები შრომის ნაყოფიერების ზრდის გზაზე. სოციალისტურ საზოგადოებას აქვს შესაძლებლობა დაზოგოს შრომა ყოველგვარ ფორმაში, ამადლოს წარმოების ეფექტიანობა, გააფართოოს პროდუქციის წარმოება, მისცეს შრომის ნაყოფიერების ზრდას განუზრელი ხასიათი. ამდენად წარმოების საშუალებებზე სოციალისტური საკუთრების ბატონობა განაპირობებს საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების განუზრელი ზრდის აუცილებლობას და მას კანონის ხასიათს ანიჭებს.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის საყოველთაო ეკონომიკური კანონი სოციალისტურ საზოგადოებაში იძენს ახალ ეკონომიკურ შინაარსს ახალი ეკონომიკური პირობების შესაბამისად. შრომის ნაყოფიერების განუზრელი ზრდის კანონის მოქმედების თავისებურებებია: შრომის ნაყოფიერების ამაღლების შედეგების სრული შესაბამისობა მთელი საზოგადოების ინტერესებთან; მშრომელთა დაინტერესება პროდუქციის წარმოებაზე გაწეული შრომის დანახარჯების შემცირებით; შრომის ნაყოფიერების ზრდის გეგმაზომიერება; შრომის ნაყოფიერების ზრდის განუზრელი ხასიათი; შრომის ნაყოფიერების ზრდის მაღალი ტემპები; შრომის ნაყოფიერების ზრდის ახალი სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორების ჩამოყალიბება.

მოთხოვნება, როგელსაც სოციალისტური საზოგადოება უყენებს შრომის ნაყოფიერების განუზრელი ზრდის კანონს შემდეგია:

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 29, გვ. 499.

1. უზრუნველყოს მატერიალური დოვლათისა და ეროვნული შემოსავლის განუწყვეტელი ზრდა და მის ბაზაზე მოსახლეობის მატერიალურ-კულტურულ მოთხოვნილებათა რაც შეიძლება სრულყოფილი დაკმაყოფილება;

2. უზრუნველყოს პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება და შესაბამისად მოსახლეობის პირადი მოხმარების საგნებზე საცალო ფასების შემცირება;

3. მატერიალურ სფეროში შრომითი დანახარჯების შემცირების საფუძველზე არაწარმოებითი სფეროს განვითარების უზრუნველყოფა;

4. სამუშაო დროის თანდათანობით შემცირების საფუძველზე მშრომელთა თავისუფალი დროის გადიდებისათვის ხელის შეწყობა;

5. სოციალიზმის და კაპიტალიზმის ეკონომიკურ შეჯიბრებაში სოციალიზმის გამარჯვების უზრუნველყოფა.

შრომის ნაყოფიერების განუზრელი ზრდის ეკონომიკური კანონის მოთხოვნათა რეალიზაცია განაპირობებს: 1. მატერიალური დოვლათის, ეროვნული შემოსავლის მატებას, რაც უფრო მაღალია შრომის ნაყოფიერება სხვა თანაბარ პირობებში, მით უფრო მეტი ეროვნული შემოსავალი იწარმოება. მიმდინარე ხუთწლედში ეროვნული შემოსავლის მთელი მატება ნავარაუდევია შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე; 2. პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებას, ეს კი პირადი მოხმარების საგნებზე საცალო ფასების შემცირების ეკონომიკური საფუძველია. 3. შრომითი დანახარჯების შემცირებას მატერიალური წარმოების სფეროში. ეს იძლევა შესაძლებლობას დავასაქმოთ არამატერიალურ სფეროში მეტი მუშაკი და მაღლდება საზოგადოების წევრთა ინტელექტუალური დონე; 4. დროის ეკონომიას, შესაბამისად სამუშაო დროის თანდათანობით შემცირებასა და თავისუფალი დროის გადიდებას.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის ფაქტორები და რეზერვები. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა შრომებიდან გამომდინარე შრომის ნაყოფიერების ზრდაზე მოქმედ ფაქტორთა ერთობლიობა შეიძლება ოთხ დიდ ჯგუფად დაიყოს: 1. ტექნიკური ხასიათის ფაქტორები — დაკავშირებული შრომის იარაღებისა და შრომის საგნების სრულყოფის ღონისძიებებთან; 2. წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის სრულყოფა-წარმოების სპეციალიზაცია და კოოპერირება, წარმოებაში ნაკადური და კონვეიერული სისტემების დანერგვა, სახალხო

მეურნეობის დარგობრივი სტრუქტურის გაუმჯობესება, სამუშაო ღრის რაციონალურად გამოყენება; 3. სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები, წარმოებით ურთიერთობათა სისტემა, მეურნეობის გეგმიანი განვითარება, კადრების კულტურულ-ტექნიკური დონის ამაღლება; 4. ბუნებრივ-გეოგრაფიული ფაქტორები, სასარგებლო წიაღისეულის განლაგება, ნედლეულში სასარგებლო პროდუქციის შემცველობა, სამუშაო პერიოდის ხანგრძლივობის ცვლილება და სხვადასხვა სამთო-გეოლოგიური თავისებურებები და ა. შ. კ. მარქსი აღნიშნავდა: „შრომის მწარმოებლური ძალა განისაზღვრება მრავალნაირი გარემოებით, სხვათა შორის მუშის სამუშაო დახელოვნების ხარისხით, მეცნიერების განვითარებისა და მისი ტექნოლოგიური გამოყენების დონით, წარმოების პროცესის საზოგადოებრივი კომბინაციით, წარმოების საშუალებათა მოცულობითა და ქმედუნარიანობით და ბუნებრივი პირობებით“¹.

აღნიშნული ფაქტორებიდან ძირითადი და გადამწყვეტი ტექნიკური ხასიათის ფაქტორებია. მაგალითად, მრეწველობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ორ მესამედზე მეტი ტექნიკურ პროგრესზე მოდის. მნიშვნელოვანია სხვა ფაქტორების მოქმედების ძალაც. ამიტომაც, რომ პარტიის პროგრამის ახალ რედაქციაში მითითებულია: „მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, ტექნიკისა და ტექნოლოგიაში ძირეული გარდაქმნების, მთელი ტექნიკური, ორგანიზაციული, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების გამოყენების საფუძველზე უნდა მივაღწიოთ შრომის ნაყოფიერების მნიშვნელოვან ზრდას“².

შრომის ნაყოფიერების ზრდის ზემოთ დასახელებული ფაქტორები დარგის თავისებურებათა შესაბამისად ამა თუ იმ სახით მოქმედებენ მატერიალური წარმოების სხვადასხვა დარგებსა და საწარმოო უბნებზე.

ერთმანეთისაგან განსხვავდება შრომის ნაყოფიერების ზრდის ფაქტორები და შრომის ნაყოფიერების ზრდის რეზერვები. ამ ცნებების ძირითადი მეთოდოლოგიური დებულებანი მოცემულია მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა შრომებში. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა შეხედულებებით შრომის ნაყოფიერების ზრდის ფაქტორებად მიჩნეულია განსაზღვრული, რეალურად მოქმედი აუცილ-

¹ კ. მარქსი, კაპიტალი, ტ. I, გვ. 55-56.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 220.

ებელი კავშირები და კანონზომიერი ეკონომიკური მოვლენები, რომლებიც ამცირებენ პროდუქციის ერაუელის წარმოებაზე გაწეულ ცოცხალ და განივებულ შრომის დანახარჯებს. ხოლო შრომის ნაყოფიერების ზრდის რეზერვები — ეს არის შრომის დანახარჯების ეკონომიის, სამუშაო დროის ერთეულში პროდუქციის წარმოების გადიდების გამოუყენებელი შესაძლებლობანი. სწორედ შრომის ნაყოფიერების ზრდის ფაქტორები განვითარების გარკვეულ პერიოდში განსაზღვრავენ შრომის ნაყოფიერების გადიდების შესაძლებლობებს, მისი ზრდის რეზერვებს. საბჭოთა ეკონომიკურ ლიტერატურაში არსებობს შრომის ნაყოფიერების ზრდის რეზერვთა სხვადასხვა კლასიფიკაცია, ამ კლასიფიკაციის შესაბამისად შრომის ნაყოფიერების ზრდის რეზერვები შეიძლება პირობითად შემდეგნაირად დავაჯგუფოთ: 1. მოქმედების სფეროს მიხედვით — სახალხო-მეურნეობრივი, დარგთაშორისი, დარგობრივი და შიდასაწარმოო რეზერვები; 2. მოქმედების დროის მიხედვით — მიმდინარე და პერსპექტიული; 3. გამომწვევი მიზეზების მიხედვით — რეზერვები, რომლებიც დაკავშირებულია სხვადასხვა ხასიათის დანაკარგის ლიკვიდაციასთან და დაკავშირებულია ტექნიკის და ტექნოლოგიის ორგანიზაციის სრულყოფასთან. 4. წარმოების პროცესში მონაწილე ფაქტორების მიხედვით — ცოცხალი შრომის ეკონომიის რეზერვები და განივებულა შრომის ეკონომიის რეზერვები.

სამრეწველო საწარმოებისათვის დიდმნიშვნელოვანია შრომის ნაყოფიერების ზრდის შიდასაწარმოო რეზერვების გამოვლენა და გამოყენება.

პარტიის XXVII ყრილობაზე განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო შრომის ნაყოფიერების ამაღლების საკითხებს, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, ტექნიკისა და ტექნოლოგიაში ძირეული გარდაქმნების, ორგანიზაციული, ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების საფუძველზე შრომის ნაყოფიერების მნიშვნელოვანი გადიდების პრობლემებს, ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია: „გავზარდოთ საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება 20-23%-ით, მათ შორის მრეწველობაში — 23-25%-ით, მივიღოთ შრომის ნაყოფიერების ზრდის გზით მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გამოშვების, აგრეთვე რკინიგზის ტრანსპორტზე ტვირთზიდვისა და მშენებლობის სამუშაოთა მოცულობის მთელი მატება. უზ-

რუნველყოთ შრომის ნაყოფიერების უპირატესი ზრდა მისი ანაზღაურების გადიდებასთან შედარებით“¹.

მიმდინარე ხუთწლეულში ნაგარაუდევია საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების მატების სულ ცოტა ორი მესამედი მიღწეულ იქნას მეცნიერებისა და ტექნიკის გამოყენების გზით. წარმოების ტექნიკური დონის კარდინალურ ამაღლებას უნდა მივაღწიოთ ინვესტიციური და სტრუქტურული პოლიტიკის ძირეული გარდაქმნით. განზრახულია შრომითი, მატერიალური და ფულადი რესურსების თავმოყრა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებით, განხორციელდება წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფის ღონისძიებათა კომპლექსი, გაიზრდება ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის მრეწველობის პროდუქციის წილი 1,9-2,1-ჯერ, გადიდება ტექნიკის საიმედოობა და მუშაობის რესურსები, დამთავრდება ხარისხის მართვის კომპლექსურ სისტემათა დანერგვა, გაღრმავდება მანქანების, კვანძების და დეტალების დარგობრივი და დარგთაშორისი უნიფიკაცია.

სკკპ XXVII ყრილობამ საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების ზრდის მნიშვნელოვან რეზერვად შრომის ორგანიზაციის სრულყოფა მიიჩნია. ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია: „შევექმნათ უფრო ხელშემწყობი პირობები დიდად ეფექტიანი შრომისათვის, გაავუმჯობესოთ სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობები და უსაფრთხოების ტექნიკა, აეანოლოთ წარმოების კულტურა. უფრო აქტიურად ვწერგოთ შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია, კოლექტიური იჯარა, უფრო რაციონალურად გამოვიყენოთ სამუშაო დრო“².

შრომის ნაყოფიერების ამაღლება მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია საწარმოო ფონდების ეფექტიან გამოყენებაზე, საწარმოო სიმძლავრეების მაქსიმალურ დატვირთვაზე, ცვლიანობის კოეფიციენტის გადიდებაზე. ყრილობაზე აღინიშნა: „უფრო ინტენსიურად გამოვიყენოთ შექმნილი საწარმოო და მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალი. ვიღვაწოთ წარმოების რიტმულობისათვის, მოწყობილობის მაქსიმალური დატვირთვისათვის, არსებითად გავზარდოთ მისი მუშაობის ცვლიანობა“³.

საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ზრდის მნიშვნელოვან-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 430.

² იქვე, გვ. 431.

³ იქვე, გვ. 430.

ნი რეზერვია ნედლეულის, სათბობის, ენერგიის ეკონომიკური გამოყენება, პროდუქციის მასალატევადობის, ენერგოტევადობის და ლითონტევადობის შემცირება. ამ მიმართულებით ხუთწლედში განზრახულია მასალატევადობის შემცირება 4-5%-ით, ენერგოტევადობის — 7-9 და ლითონტევადობის — 13-15%-ით.

შრომის ნაყოფიერების ამაღლების მნიშვნელოვანი მიმართულებაა შრომითა, საწარმოო, ტექნოლოგიური და სახელმწიფო დისციპლინის შემდგომი განმტკიცება, ხოლო შრომის ნაყოფიერების ზრდის მნიშვნელოვანი გზაა სოციალისტური შეჯიბრების ფორმები და ორგანიზაციის შემდგომი გაუმჯობესება. „სრულყოფილი სოციალისტური შეჯიბრების ფორმები და ორგანიზაცია, მიზნად დაესახა მას მუშაობის მაღალი შედეგების მიღწევა“¹ — ნათქვამია ძირითად მიმართულებებში.

პარტიის XXVI ყრილობამ დიდი მნიშვნელობა მიანიჭა შრომის ნაყოფიერებისა და ხელფასის ზრდის ტემპებს შორის თანაფარდობის დაცვას. სახალხო მეურნეობის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, როცა განსაკუთრებით ამაღლდა ეკონომიკური ზრდის ინტენსიური ფაქტორების როლი, შრომის ნაყოფიერების ზრდის ტემპების წინაგამსწრებ ზრდას ხელფასთან შედარებით გადამწყვეტი როლი ენიჭება. უკანასკნელ პერიოდში კი შეინიშნება ამ ორ მაჩვენებელს შორის თანაფარდობის დარღვევის არასასურველი ტენდენცია. მაგალითად, მეათე ხუთწლიანი გეგმით ნავარაუდევია იყო შრომის ნაყოფიერების ნამატის ერთ პროცენტზე საშუალო ხელფასის ნამატის 0,44%; სინამდვილეში შეადგინა 0,69%, ნეთერთმეტე ხუთწლედში ნავარაუდევია იყო 0,65%. შეადგინა 0,82%. ამ თანაფარდობის დაცვის აუცილებლობა ნაკარნახევა იმით, რომ საზოგადოებრივი პროდუქტის ნამატის ნაწილი გამოყენებული უნდა იქნეს სოციალისტური დაგროვების, წარმოების გაფართოების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უზრუნველყოფის, არამატერიალური სფეროს განვითარებისა და საზოგადოებრივი მოხმარების ფონდების ზრდისათვის. ამიტომაც, ხელფასთან შედარებით შრომის ნაყოფიერების წინაგამსწრები ზრდა ობიექტურა ეკონომიკური აუცილებლობაა და მისი დარღვევა წარმოშობს მოუხონილებებს, რომელთა დაკმაყოფილების შე-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 510.

საძლებლობა წარმოების განვითარების მოცემული დონის პირობებში საზოგადოებას არ გააჩნია.

პარტიის პროგრამაში მითითებულია, რომ „გამუდმებით უნდა სრულდებოდეს ხელფასის სისტემა, რათა იგი სრულად შეესაბამებოდეს შრომის ოდენობისა და ხარისხის მიხედვით ანაზღაურების პრინციპს, ითვალისწინებდეს მის პირობებსა და შედეგებს, ასტიმულირებდეს მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლებას, შრომის ნაყოფიერების ზრდას, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებას, ყოველგვარი რესურსების რაციონალურ გამოყენებას და ეკონომიას“¹.

პარტიამ მეთორმეტე ხუთწლედში დასახა მუშა-მოსამსახურეთა საშუალო თვიური ხელფასის გაზრდა 13-15%-ით, ხოლო შრომის ნაყოფიერებისა — 20-23%-ით. კოლმეურნეთა საშუალო თვიური ხელფასის გადიდება ხუთწლედში ნავარაუდევია 18-20%-ით, შრომის ნაყოფიერებისა კი 21-23%-ით.

საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების განსაზღვრის მეთოდები. სოციალისტურ საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების დონის განსაზღვრისათვის გამოიყენება ორი მეთოდი: სამუშაო დროის ერთეულში გამომუშავებული პროდუქციის რაოდენობის განსაზღვრის მეთოდი, შრომის ნაყოფიერების დონის განსაზღვრის პირდაპირი მაჩვენებელი და პროდუქციის ერთეულის წარმოებაზე დახარჯული შრომის რაოდენობის განსაზღვრის მეთოდი ანუ შრომის ნაყოფიერების დონის განსაზღვრის არაპირდაპირი მაჩვენებელი.

საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების დონე სამუშაო დროის სხვადასხვა ერთეულში გამოსახება და ამის მიხედვით განასხვავებენ შრომის სამუშაო საათობრივ, სამუშაო დღიურ, სამუშაო თვიურ და სამუშაო წლიურ ნაყოფიერებას.

სამუშაო საათობრივი ნაყოფიერება მიიღება დროის განსაზღვრულ პერიოდში გამომუშავებული პროდუქციის მოცულობის შეფარდებით ფაქტიურად ნამუშევარ კაცსაათების რიცხვთან;

სამუშაო დღიური ნაყოფიერება მიიღება მოცემულ პერიოდში გამოშვებულ პროდუქციის მოცულობის გაყოფით ფაქტიურად ნამუშევარ კაცდღეების რიცხვზე. მისი სიდიდე დამოკიდებულია სამუშაო საათობრივ გამომუშავებასა და სამუშაო დროის სამუშაო ხანგრძლივობაზე;

სამუშაო თვიური ნაყოფიერება მიიღება თვის განმავლობაში

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 235-236.

გამომწვებული პროდუქციის შეფარდებით მუშების საშუალოსიობრივ რიცხვთან. იგი დამოკიდებულია საშუალო დღიური გამომწვევებისა და თვს სამუშაო დღეების რიცხვზე;

საშუალო წლიური ნაყოფიერება მიიღება წლის განმავლობაში გამომწვებული პროდუქციის მოცულობის გაყოფით მუშების საშუალოსიობრივ რიცხვზე. იგი დამოკიდებულია საშუალო თვიური გამომწვევებისა და წლის სამუშაო დღეების რიცხვზე. საწარმოთა შრომის ნაყოფიერების ზრდის გეგმებში აისახება ორი მაჩვენებელი: ერთი საშუალოსიობრივი მუშაკის წლიური გამომწვევა და პროდუქციის მნიშვნელოვან სახეობათა შრომატევადობა.

საწარმოთა პრაქტიკულ საქმიანობაში მუშაკის წლიური ნაყოფიერება გამოისახება ძირითადად ნატურალურ და ლირებულებით მაჩვენებლებში.

ნატურალური მაჩვენებლით გამოსახული გამომწვევა შრომის ნაყოფიერების დონის უფრო თვალსაჩინო. უტყუარი მაჩვენებელია. ეს მაჩვენებელი გამოიყენება ბრეგადის. მისი ცალკეული წევრის გამომწვევების განსაზღვრისათვის იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ასრულებენ ერთ-ერთი სახეობის სამუშაოს. ეს მაჩვენებელი არ გამოდგება მთლიანად საწარმოსათვის, თუკი იქ სხვადასხვა სამუშაო სრულდება. ამ შემთხვევაში გამოიყენება შრომის ნაყოფიერების განსაზღვრის ლირებულებითი მაჩვენებელი. რომელსაც ბევრი უპირატესობის მიუხედავად სერიოზული ნაკლი გააჩნია, კერძოდ, არასწორად ასახავს შრომის ნაყოფიერების დონესა და დინამიკას, იმ შემთხვევაში თუ იცვლება პროდუქციის ასორტიმენტი, მისი მასალა და შრომატევადობა. აგრეთვე თანაფარდობას შრომის ნაყოფიერების განსხვავებული დონის მქონე საწარმოო უბნებსა და ცალკეულ საწარმოებს შორის.

შრომატევადობა შრომითი დანახარჩებია პროდუქციის ერთეულზე და იზომება კაცდღეებით სამუშაოს ერთეულზე. განასხვავებენ ნორმატიულ, საგეგმო და ფაქტიურ შრომატევადობას.

სამუშაოთა ნორმატიული შრომატევადობა ისეთი შრომატევადობაა, რომელიც განისაზღვრება დამტკიცებული სახელმწიფო ნორმებით.

საგეგმო შრომატევადობა ისეთი შრომითი დანახარჩია, რომელიც გაიანგარიშება საწარმოების თვიურ, კვარტალურ და წლიურ გეგმებში საგეგმო ნორმატივების საფუძველზე. იგი ნაკლებია ნორმა-

ტიულ შრომატევადობაზე შრომის დანახარჯების ეკონომიის სიდიდით, რომელიც გაანგარიშებულია ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებების დაწესების ეფექტიანობის შესაბამისად.

ფაქტიური შრომატევადობა სამუშაოს ერთეულზე ან მზა პროდუქციის ერთეულზე ფაქტიური დანახარჯებია.

შრომის ნაყოფიერების დაგეგმვა საწარმოებში. შრომის ნაყოფიერების ზრდის დაჩქარება მოითხოვს მისი დაგეგმვის სრულყოფას შიდასაწარმოო რეზერვების ყოველნაირი გამოვლენისა და გამოყენების საფუძველზე. სამინისტროებსა და საწარმოებს ეგეგმებათ შრომის ნაყოფიერების ზრდის დავალებები ხუთწლიან გეგმებში წლების მიხედვით. სახელმწიფოს საგეგმო დავალება შრომის ნაყოფიერების ზრდის შიდასაწარმოო დაგეგმვის საფუძველია.

საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების გეგმების შემუშავების წესი იყოფა რამდენიმე ძირითად ეტაპად: პირველი, საამქროებსა და საწარმოო უბნებისათვის დავალების გაცნობა, მეორე, მიმდინარე პერიოდში შრომის ნაყოფიერების გადიდების გეგმის მოსალოდნელი შესრულების განსაზღვრა: მესამე, შრომის ნაყოფიერების ღონისძიებების და მისი შემდგომი ზრდის რეზერვების გამოვლენა; მეოთხე, გამოვლენილი რეზერვების გამოყენების ღონისძიებათა შემუშავება: მეხუთე, საგეგმო პერიოდში შრომის ნაყოფიერების გადიდების გაანგარიშება.

ამჟამად როგორც სამრეწველო საწარმოებში, ასევე მთლიანად სახალხო მეურნეობასა და მის ცალკეულ დარგებში შრომის ნაყოფიერების დაგეგმვა წარმოებს შემდეგი კონკრეტული ფაქტორების კლასიფიკაციით: წარმოების სტრუქტურული ცვლილება: წარმოების ტექნიკური ღონისძიებების ამაღლება; მართვის, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის სრულყოფა; წარმოების მოცულობის ცვლილება; დარგობრივი ფაქტორები.

შრომის ნაყოფიერების დაგეგმვისას გაიანგარიშება მომუშავეთა რაოდენობის შედარებითი ეკონომია ყველა ამ ფაქტორის მოქმედებისა და ტექნიკურ-ორგანიზაციულ ღონისძიებათა სისტემების განხორციელების საფუძველზე.

სამუშაო ადგილებზე, ბრიგადაში. უბანზე დაგეგმილ ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა განხორციელების შედეგად მიღებული ეკონომია განისაზღვრება ნორმა-საათობით. შემდეგ ხდება

ნორმა-საათების გადანგარიშება პირობითად გამონათვისუფლებულ მუშაკთა რაოდენობად.

საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების საერთო ზრდის განსაზღვრის მეთოდისა შემდეგნაირია: პირველი, აუცილებელია გაირკვეს მომუშავეთა რაოდენობა საგეგმო პერიოდისათვის; მეორე, უნდა განისაზღვროს მომუშავეთა შესაძლო შემცირება დაგეგმილ ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა განხორციელების შედეგად ფაქტორების მიხედვით; მესამე, განისაზღვროს შრომის ნაყოფიერების ზრდის საგეგმო პროცენტი, როგორც სამუშაო ძალის გეგმიანი ეკონომიის შეფარდება საგეგმო რაოდენობის მიმართ.

გეგმაში გამომუშავების აბსოლუტური სიდიდის განსაზღვრისათვის წარმოების მოცულობა მიღებული მაჩვენებლით უნდა გავყოთ სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის საგეგმო საშუალოსიობრივ რიცხოვნობაზე. უნდა განისაზღვროს აგრეთვე შრომის ნაყოფიერების გადიდების გზით პროდუქციის მატების წილი.

პროდუქციის გამომუშავება ერთ მომუშავეზე განისაზღვრება ღირებულებით, ნატურალურ და პირობით-ნატურალურ მაჩვენებლებში.

პრაქტიკაში ფართოდ იყენებენ გამომუშავების განსაზღვრის ღირებულებით მეთოდს, ამ მეთოდით ანგარიშობენ შრომის ნაყოფიერებას ისეთ საწარმოებში, რომლებიც სრულიად სხვადასხვაგვარ სახეობის პროდუქციას უშვებენ.

იყენებენ აგრეთვე დამზადებული პროდუქციის დამუშავების ღირებულების მეთოდს. შრომის ნაყოფიერების ამ მეთოდით განსაზღვრისას პროდუქციის ღირებულებიდან გამოაკლებენ ნედლეულის, მასალების, ნაყიდი ნახევარფაბრიკატების ღირებულებას და მას გაყოფენ მოძუშავეთა საშუალო წლიურ რაოდენობაზე.

იმ საწარმოებში, რომლებიც ერთგვაროვან პროდუქციას უშვებენ, იყენებენ შრომის ნაყოფიერების გაზომვის ნატურალურ მაჩვენებელს, ხოლო იქ, სადაც უშვებენ თავისი ხასიათით ერთგვაროვან, მაგრამ მოდელების, სახეების და ზომის მიხედვით სხვადასხვანაირ პროდუქციას, იყენებენ პირობით-ნატურალურ მაჩვენებლებს.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის საგეგმო მაჩვენებლის დასადგენად მიზანშეწონილია ცალკეულ ღონისძიებათა ეფექტიანობის გამოსახვა შრომით მაჩვენებლებში: ნორმისათვისა და კაცისათვის, აგრეთვე მუშახელის ეკონომიით.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის პირადი და ბრიგადული გეგმები. შრომის ნაყოფიერების ზრდის ბრიგადული და პირადი გეგმები წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების მნიშვნელოვანი პირობაა. ბრიგადული და პირადი გეგმების მნიშვნელობა ის არის, რომ გეგმების შემუშავებისას შრომის ნაყოფიერების ზრდის რეზერვების გამოვლენასა და გამოყენებაში ჩააბან მთელი კოლექტივი და აამაღლონ მშრომელთა აქტივობა ამ გეგმების განხორციელებისას. ცალკეული ბრიგადების, მუშების შრომის ნაყოფიერების ზრდის დავალებები თვალნათლივ უკავშირდება საწარმოთა, სამაქროების და საწარმოო უბნების შესაბამის მაჩვენებლებს. კარგ საფუძველს წარმოადგენს ხუთწლიანი და წლიური გეგმების ვადამდე შესრულებისათვის გამიზნული შემხვედრი გეგმებისა და სოციალისტური ვალდებულებების დასამუშავებლად და თითოეულ სამაქრომდე, უბნამდე, ბრიგადამდე, სამუშაო ადგილამდე ხუთწლიან დავალებათა უფრო გასაგებად დაყვანის საშუალებას იძლევა. პირადი და ბრიგადული გეგმების განხორციელება უზრუნველყოფს ხუთწლედის დავალებათა მთლიანად და გადაჭარბებით შესრულებას.

შრომის ნაყოფიერების გადიდების პირადი და ბრიგადული გეგმების შემუშავების მრავალი წლის გამოცდილებამ შესაძლებელი გახადა დადგენილიყო ინდივიდუალური შრომის შეფასების კრიტერიუმი, საერთო შედეგებში თითოეული მუშის წვლილის აღრიცხვის მეთოდები. პრაქტიკამ ცხადყო, რომ არასაკმარისია შრომის ნაყოფიერების დონის შეფასება მხოლოდ გამომუშავების ნორმების მიხედვით, ასევე შრომის ნაყოფიერების განსაზღვრის ღირებულებითი მეთოდიც. ამიტომ შრომის ნაყოფიერების განსაზღვრის მეთოდად შემოღებულ იქნა გამომუშავების მაჩვენებელი ნორმა-მანეთის სახით. შრომის დანახარჯების ასეთი მაჩვენებლის უპირატესობა ის არის, რომ იგი ითვალისწინებს დახარჯული შრომის არა მარტო ოდენობას, არამედ ხარისხსაც, თუ მუშა, ბრიგადა ასრულებს საბაზისო პერიოდთან შედარებით უფრო მაღალი თანრიგის სამუშაოს, ნორმა-საათობით ერთნაირი გამომუშავების დროსაც კი გამომუშავება ნორმა-მანეთობით უფრო ღირდია, რაც მატერიალურ სტიმულირებასთან ერთად აძლიერებს თითოეული მუშის მისწრაფებას აიმაღლოს კვალიფიკაცია და შეასრულოს უფრო მაღალი თანრიგის სამუშაო. მუშის, ბრიგადის პირად ხუთწლიან გეგმაში ნორმა-მანეთობით პროდუქციის მოცულობა დგინდება საწარმოსა-

თვის მიცემული შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხუთწლიანი გეგმის დავალებებისა და შესაბამისი პროდუქციის გამომუშავების მიღწეული დონის საფუძველზე.

ხუთწლიანი გეგმის გაანგარიშებისათვის დადგენილი წესისაგან განსხვავებით მუშის, ბრიგადის წლიური გეგმის განსაზღვრისას საწყის ბაზად იღებენ ბრიგადის წევრის ინდივიდუალურ გამომუშავებას და არა საშუალო გამომუშავებას პროფესიების მიხედვით, რაც საშუალებას იძლევა გეგმაში გავითვალისწინოთ ამა თუ იმ მუშის კვალიფიკაცია და გამოცდილება, მის მიერ მიღწეული გამომუშავების დონე. შრომის ნაყოფიერების ზრდის დავალება განისაზღვრება არა როგორც საშუალო სიდიდით საამქროსა თუ ქარხნის მიხედვით, არამედ ინდივიდუალურ თავისებურებათა გათვალისწინებით, თანაც გეგმაში შეაქვთ არსებული შიდასაწარმოო რეზერვები. ამასთან გაანგარიშება წარმოებს სამუშაო დროის ინდივიდუალური ფონდის გათვალისწინებით, ცალკე თითოეული მუშისათვის შევებულების პერიოდის, მუშის მიერ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დავალკებათა შესრულების დროის დანაკარგების შემცირების მხედველობაში მიღებით.

მუშის, ბრიგადის შრომის ნაყოფიერების ზრდის გეგმაში აისახება შემდეგი მაჩვენებლები: 1. პროდუქციის მოცულობის გეგმა — არსებული შრომატევადობით; 2. შრომის ნაყოფიერების ზრდა პროცენტებში საბაზისო პერიოდთან შედარებით — ფაქტორების გათვალისწინებით; 3. საათობრივი გამომუშავება — მოქმედი შრომატევადობით; 4. სამუშაოს დროის ინდივიდუალური ფონდი — საათებში.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, პირადი, ბრიგადული წლიური გეგმები შემუშავდება ინდივიდუალური წესით საამქროში, უბანსა და სამუშაო ადგილებზე გამოვლენილი რეზერვების გათვალისწინებით. პირადმა და ბრიგადულმა გეგმებმა უნდა უზრუნველყონ საწარმოო უზნებობის, საამქროების, მთლიანად საწარმოთა სახელმწიფო გეგმის შესრულება. საწარმოთა გამოცდილება ცხადყოფს პირადი და ბრიგადული გეგმების ბაზაზე გაშლილი სოციალისტური შეჯიბრების მაღალ ეფექტიანობას. ასეთი გეგმები საწარმოებში გავრცელდა კოლექტივის შრომაში მუშის პირადი წვლილის შეფასების კრიტერიუმში, გაჩნდა იმის შესაძლებლობა, რომ პრაქტიკულად ერთმანეთს შეადარონ სხვადასხვა პროფესიის მუშების, სხვადასხვა

სამქროსა და უბნის საქმიანობის შედეგები, ამასთან შეფასებისათვის გამოიყენონ ერთი მაჩვენებელი — ნორმა-მანეთობით დამზადებული პროდუქციის რაოდენობა. მუშებისა და ბრიგადების სოციალისტურ ვალდებულებებთან გეგმების ორგანულმა შეერთებამ გაამართლა თავისი დანიშნულება.

უნდა აღინიშნოს ისიც რომ პირადი, ბრიგადული გეგმების შემუშავებისას აუცილებელია გამოვლიოდეთ დარგის სპეციფიკიდან, წარმოების თავისებურებებიდან. უაღრესად მნიშვნელოვანია სწორად შევარჩიოთ მუშათა ცალკეული ჯგუფების შრომის შეფასების კრიტერიუმი. გაიზიადილება გვიჩვენებს, რომ თუ მანქანათსაშენებელ საწარმოებში სავსებით გამოსადეგია ნორმა-მანეთობით პროდუქციის გამომუშავების მაჩვენებელი, ისეთი საწარმოებისათვის, რომლებიც ერთგვაროვან პროდუქციას უშვებენ, მიზანშეწონილია ფართოდ გამოიყენონ ნატურალური მაჩვენებლები, ზოგ საწარმოებში საჭიროა პირობით ნატურალური მაჩვენებლების გამოყენება.

პირადი, ბრიგადული გეგმების შემუშავებისას საჭიროა ყველა მისი მონაწილის უზრუნველყოფა საბაზო პერიოდის საწყისი მონაცემებით, რომლებიც ეხება სამუშაოთა მოცულობის შესრულებას დადგენილი მაჩვენებლების მიხედვით, საათობრივი გამომუშავების ოდენობას, სამუშაო დროის ფაქტიურ გამოყენებას. საწყისი მონაცემების მიღების შემდეგ მნიშვნელოვანი მომენტია იმის განსაზღვრა, თუ რამდენად შეიძლება გაიზარდოს მუშისა თუ ბრიგადის საათობრივი გამომუშავება. საათობრივი შრომის ნაყოფიერების გაზრდა უბიძგებს კოლექტივის ცალკეულ წევრს და საწარმოს მთელ კოლექტივს ეძებოს შრომატევადობის შემცირებისა და პროფესიული დაოსტატების ძირითადი მიმართულებანი, გამოავლინოს ამ მიმართულებით არსებული რეზერვები. პირადი, ბრიგადული გეგმების დამტკიცების შემდეგ საწარმოში ეწყობა შეჯიბრება მათი წარმატებით შესრულებისათვის.

პირადი და ბრიგადული ნაყისრი ვალდებულებების საფუძველზე საწარმოებში მუშავდება ეკონომიკურად დასაბუთებული შემხვედრი გეგმები და ზუთწლედის ვადამდე შესრულების ვალდებულებანი.

საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების ამაღლების ჯგუბი. სოციალისტურ საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების ამაღლების კონკ-

რეტულ გზებს განეკუთვნება: ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის გაუმჯობესება. მართვის ფორმების სრულყოფა; განივებული შრომის ეკონომია; პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის ძირეული გაუმჯობესება; პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება.

თავის მხრივ საწარმოებში ტექნიკური პროგრესის ძირითადი მიმართულებაა საწარმოთა ტექნიკური დონის ამაღლება და ტექნიკის სრული გამოყენება; საწარმოო პროცესების მექანიზაცია და ავტომატიზაცია; ტექნოლოგიის, პროდუქციის დამზადებისა და სამუშაოთა შესრულების ხერხების სრულყოფა; წარმოების ჭიმინჯა; ენერგეტიკული ბაზის სრულყოფა; ტექნიკური შემოქმედების განვითარება.

საწარმოს ტექნიკური გამოყენების დონეზე, მის მიერ გამოშვებული მანქანების, მოწყობილობის, მასალების ხარისხზე ბევრად არის დამოკიდებული საწარმოებში შრომითი, მატერიალური და ფინანსური რესურსების უმცირესი დანახარჯებით უდიდესი სამეურნეო შედეგების წაღწევა. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს პროდუქციის ახალი სახეების დაგეგმვასა და გამოშვებული პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას. სამეურნეო ცხოვრებაში გვხვდება ფაქტები, როცა საწარმოები, რომლებიც სერიოზულად აახლებენ პროდუქციის ნომენკლატურას, პირველნი ქმნიან პროგრესულ ტექნიკას, წაგებული აღმოჩნდებიან ხოლმე იმათთან შედარებით. ვინც აწარმოებს დიდი ხნის წინათ ათვისებულ, ზოგჯერ მოძველებულ ნაკეთობებსაც კი. ამიტომ სკკპ XXVII ყრილობამ სერიოზული ყურადღება მიაქცია პროდუქციის ტექნიკური სრულყოფის დაგეგმვისა და სტიმულირების სისტემაში არსებულ ნაკლოვანებებს. ყრილობის მითითების სარეალიზაციოდ 1986 წლის ივნისში სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმმა მიიღო დადგენილება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე წარმოების ყოველმხრივი ინტენსიფიკაციისა და რაციონალიზაციის მიმართულებით.

მთელ რიგ შემთხვევებში საწარმოთა ტექნიკური განვითარება ითვალისწინებს მათ ძირეულ რეკონსტრუქციას, რომლის პროცესში მიმდინარეობს ახალი საამქროებისა და საწარმოო უბნების გაფართოება და მშენებლობა, მოძველებული მოწყობილობის შეცვლა, ახალი ტექნოლოგიური პროცესების დანერგვა. მოქმედ საწარმოთა რეკონსტრუქციის ეკონომიკური ეფექტი ის არის, რომ პროდუქც-

ის გამოშვება დადგება ნაკლები დანახარჯებით, ვიდრე ახალი მშენებლობის დროს.

საწარმოთა რეკონსტრუქცია მკიდრად უკავშირდება მოწყობილობათა მოდერნიზაციას, რაც ამალებს მოწყობილობათა ტექნიკურ დონეს და აუმჯობესებს წარმოების ტექნიკურ და ეკონომიკურ მაჩვენებლებს. მოდერნიზაცია — ეს არის ცალკეული კვანძებისა და დეტალების გამაგრება ან შეცვლა, მოწყობილობათა კონსტრუქციული ცვლილება, რომლებიც უზრუნველყოფენ სამუშაო რეჟიმის დაჩქარებას. მოწყობილობათა მოდერნიზაცია, რაც შედარებით მცირე დანახარჯებს მოითხოვს, არსებითად ამალებს მანქანათა ტექნიკურ დონეს, ხელს უწყობს უფრო სრულყოფილი პროდუქციის მზარდი მოცულობით გამოშვებას.

სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში ტექნიკის სრულყოფის ღონისძიებებს განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია სკკპ XXVII ყრილობამ. ყრილობაზე დასახული ღონისძიებანი ითვალისწინებენ ახალ თაობათა დიდადიფექტიანი ტექნიკის შემუშავებასა და წარმოებაში დანერგვას. მიმდინარე ხუთწლედში ნავარაუდევია მანქანათმშენებლობის პროდუქციის საერთო მოცულობაში პირველადი გამოშვებული ტექნიკის წილი გაიზარდოს სულ ცოტა 13%-მდე. მოეწყობა პერსონალური კომპიუტერების მასობრივი გამოშვება, გაიზრდება გამოთვლითი ტექნიკის წარმოების მოცულობა 2—2,3-ჯერ. სწრაფი ტემპით გადიდდება ყველა კლასის თანამედროვე დიდმწარმოებლური ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების გამოყენების მასშტაბები.

საწარმოო ბაზის ტექნიკური მომზადების სრულყოფის ღონისძიებებს განეკუთვნება საწარმოო პროცესების კომპლექსური მექანიზაცია და ავტომატიზაცია, რომელიც მაღალ ეკონომიკურ ეფექტს იძლევა იმ შემთხვევაში, როცა ყველა საწარმოო ოპერაცია მანქანებით სრულდება, მუშას კი ევალება მოწყობილობის გამართვა და შესაძლებელ უწესრიგობათა აღმოფხვრა. ავტომატიზაცია მომსახურების ზონას აფართოებს და შრომის ნაყოფიერებას მკვეთრად ზრდის. მიმდინარე ხუთწლედში ნავარაუდევია ავტომატიზებული სისტემების წარმოების სხვადასხვა სფეროში. უწინარეს ყოვლისა, მოწყობილობისა და ტექნოლოგიური პროცესების დაპროექტებისა და მართვის სფეროში დანერგვა. წარმოების ავტომატიზაციის დონე ამაღლდება დაახლოებით 2-ჯერ, შეიქმნება კომპ.

ბ. გ. კალანდაძე, ს. მიქაძე

ლექსურ-ავტომატიზებული წარმოებანი, საწარმოებში ტექნიკური განვითარების დონის შესაფასებლად გამოიყენება შემდგომი მაჩვენებლები:

1. საწარმოო პროცესების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის კოეფიციენტი;

2. შრომის მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის კოეფიციენტი.

3. შრომის იარაღებით მუშათა აღჭურვილობის კოეფიციენტი;

4. შრომის ენერგოაღჭურვილობის კოეფიციენტი.

ტექნიკური პროგრესის მაღალეფექტიანი მიმართულებაა ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფა. პროგრესულ ტექნოლოგიაზე გადასვლა შრომის ნაყოფიერების ზრდისა და პროდუქციის ხარისხის ამაღლების მნიშვნელოვანი პირობაა. მოწინავე ტექნოლოგია საშუალებას იძლევა კომპლექსურად ვიხმაროთ ნედლეული, შევამციროთ მისი ნარჩენები, ეფექტიანად გამოვიყენოთ კაპიტალური დაბანდებანი. მეთორმეტე ხუთწლეულში ფართოდ დაინერგება ბიოტექნოლოგიისა და გენური ინჟინერიის მეთოდები, ინდუსტრიული, ინტენსიური ტექნოლოგიები მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში. მსუბუქ მრეწველობაში სულ უფრო მეტად გამოიყენება ისეთი პროგრესული ტექნოლოგიური მეთოდები, როგორცაა უქსოვადი მასალების წარმოება. ფეხსაცმლისა და ტანსაცმლის დეტალების უნაკეროდ დაშავება დაწებვის მეთოდით.

ტექნოლოგია სრულყოფილი ხდება მშენებლობაში, სადაც შენობებისა და ნაგებობების დამონტაჟების პროცესში სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება მრეწველობაში დამზადებული მაღალხარისხოვანი კონსტრუქციები, დეტალები, კვანძები, რაც მნიშვნელოვნად ამცირებს შრომითს დანახარჯებს.

ტექნიკური პროგრესის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა წარმოების ქიმიზაცია. სკკპ XXVII ყრილობამ ხაზი გაუსვა, რომ აუცილებელია სულ უფრო მასშტაბური გავხადოთ სახალხო მეურნეობის ქიმიზაცია, მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობაში ფართოდ გამოვიყენოთ ქიმიური პროდუქტები და მასალები, დავნერგოთ ქიმიური ტექნოლოგიური პროცესები. ქიმიზაცია შრომის ნაყოფიერების ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორია, იგი აფართოებს სახალხო მეურნეობის სანედლეულო ბაზას, იძლევა საწარმოო პროცესების ინტენსიფიკაციის საშუალებას. მეთორმეტე ხუთწლეულში ნაგარაუდევია ქიმიური და ნავთობქიმიური მრეწველობის მნიშვნე-

ლოვნად გაზრდა 30-32%-ით. 1990 წელს მინერალური სასუქების წარმოება გადიდდება 41-43 მლნ ტონამდე, მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებანი — 440-480 ათას ტონამდე, სინთეზური ფისები და პლასტიკური მასები — 6,8-7,1 მილიონ ტონამდე, ქიმიური ბოჭკო და ძაფი — 1,85 მილიონ ტონამდე და სინთეზური კაუჩუკი — 2,7-2,9 მილიონ ტონამდე. ქიმიურ მრეწველობაში შრომის ნაყოფიერება გაიზრდება 29-31%-ით, პროდუქციის თვითღირებულება შემცირდება 7,5%-ით¹.

მიმდინარე რეზერვებში ნავარაუდევია თანამედროვე კონსტრუქციული პლასტიკური მასებისა და სხვა პოლიმერული მასალების წარმოების დაჩქარებული განვითარება. მცირეტირაჟიანი ქიმიური პროდუქციის, რაუდოიანი ორგანული სინთეზური პროდუქციის, მცენარეული ზეთებისა და ტექნიკური მიწებისაოვის გამოყენებული საკვები პროდუქტების შემცველთა გამოშვება და გაფართოება. ათვისებულ იქნება ახალ სახეობათა დიდი სიმტკიცის, მაღალმოდულური ქიმიური ბოჭკოსა და ძაფის წარმოება.

წარმოების ტექნიკური აღჭურვილობის ზრდა სულ უფრო მეტ მოთხოვნებს უყენებს ენერგეტიკულ ბაზას, მეტი რაოდენობით მოითხოვს ენერგიას, პირველ რიგში კი ელექტროენერგიას. ელექტროენერგიის გამოაშუაფების უდიდესი ზრდის მეოხებით ჩვენი ქვეყნის სახალხო ზღუდრნობაში განუხრელად დიდდება შრომის ენერგო-და ელექტროშეიარაღება. ხუთწლედის ბოლოსათვის უნდა გაწარმოოთ 1840-1880 მილიარდამდე კილოვატსაათი ელექტროენერგია, უზრუნველყოფილ იქნება ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა სტრუქტურის შემდგომი სრულყოფა. დაჩქარდება სწრაფნიტრონიანი რეაქტორების მქონე ატომური სადგურების მშენებლობა, სამანევრო ენერგეტიკული სიმძლავრეების შექმნა, განხორციელდება 10 მილიონი კილოვატი სიმძლავრის მოძველებული მოწყობილობის დემონტაჟი და სულ ცოტა 25 მილიონი კილოვატი სიმძლავრის ენერგეტიკული მოწყობილობის მოდერნიზაცია. გაგრძელდება ქვეყნის ერაიანი ენერგეტიკული სისტემის ფორმირება, აშენდება 500, 750 და 1150 კილოვოლტი ძაბვის ცვლადი დენის და 1500 კილოვოლტი ძაბვის მუდმივი დენის სისტემათშორისი ელექტროგადამცემი საზები, გამნაწილებელი ელექტროქსელები.

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 451-452.

ელექტროენერგეტიკაში ნავარაუდევია შრომის ნაყოფიერების გაზრდა 21-23%-ით, ელექტრული და სითბური ენერგიის თვითღირებულების შემცირება 4-5%-ით¹.

ტექნიკური პროგრესის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა საწარმოებში მასების ტექნიკური შემოქმედებითი განვითარება, გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორების მასობრივი მოძრაობა. წარმოების ტექნიკურ დონესთან ერთად იზრდება მომუშავეთა პასუხისმგებლობა საწარმოო პროცესების მიმდინარეობაზე, ტექნიკური შემოქმედება ხდება შრომითი პროცესის ელემენტი. ინჟინერთა, ტექნიკოსთა და მუშათა ტექნიკური შემოქმედების ერთ-ერთი მასობრივი გამოვლინებაა გამომგონებლობა და რაციონალიზაცია. ამჟამად ჩვენს ქვეყანაში 4,7 მილიონზე მეტი რაციონალიზატორი და გამომგონებელია, რომელთა საქმიანობას ყოველწლიურად მილიარდობით მანეთი ეკონომია მოაქვს ქვეყნისათვის. მარტო 1985 წლისათვის გამომგონებლობისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შედეგად ეკონომიურმა ეფექტმა 7,3 მილიარდი მანეთი შეადგინა. გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა ტექნიკური შემოქმედება რეგლამენტირებულია საკანონმდებლო აქტებით, დოკუმენტებით.

შრომის ნაყოფიერების ზრდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფა. სახალხო მეურნეობაში შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების გაღრმავების პროცესი გამოიხატება წარმოების ორგანიზაციის ისეთი ფორმებით, როგორიცაა კონცენტრაცია, სპეციალიზაცია, კოოპერირება, კომბინირება. სახალხო მეურნეობის ინდუსტრიულ საფუძველზე გადასვლა შესაძლებელია მხოლოდ წარმოების ორგანიზაციის ამ მოწინავე ფორმების საშუალებით. და მათი განვითარება წარმოების საზოგადოებრივი ხასიათის სრულყოფის საფუძველია. მეურნეობის სოციალისტური გაძლიერების პირობებში მას გეგმიანი ხასიათი აქვს, რაც უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების გადიდებას.

წარმოების კონცენტრაცია მსხვილ საწარმოებში წარმოების თავმოყრის პროცესია, რომელსაც ახასიათებს მსხვილ საწარმოთა ხვედრითი წონის ზრდა მოცემული დარგის პროდუქციის საერთო გამოშვებაში ან მის საერთო საწარმოო სიმძლავრეში. ახალი საწარმოების მშენებლობა, მოქმედი საწარმოების გაფართოება და რე-

¹ იხ. სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 453-454.

კონსტრუქცია უზრუნველყოფს წარმოების კონცენტრაციის დონის შემდგომ ამაღლებას.

წარმოების კონცენტრაციის თავისებურებას სხვადასხვა დარგში განსაზღვრავს მათი საწარმოო აპარატი, მოწყობილობის სიმძლავრე, გამოსაშვები პროდუქციის სირთულის დონე, ნედლეულის ბაზის მოცულობა და შესაბამისი პროდუქციის მოხმარების ადგილი.

მსხვილ საწარმოთა ტექნიკურ-ეკონომიკური უპირატესობებია ის, რომ მოწყობალობის სიმძლავრისა და წარმადობის ზრდასთან ერთად მცირდება ამ მოწყობილობის სიმძლავრის ერთეულის ღირებულება.

მსხვილი წარმოება ქმნის პირობებს, რათა დაინერგოს ახალი ტექნიკა და განხორციელდეს მოწყობილობის სისტემატური მოდერნიზაცია, გაუმჯობესდეს წარმოებისა და შრომის ორგანიზაცია საწარმოს შიგნით. იქმნება ცალკეული საამქროებისა და უბნების სპეციალიზაციის, წარმოების ნაკადური მეთოდების დანერგვის შესაძლებლობა.

საწარმოს ზოგიერთი დანახარჯი, როგორც ცნობილია, მატულობს წარმოებას მოცულობის ზრდის არაპროპორციულად (მაგალითად, წარმოების მართვასა და მომსახურებასთან დაკავშირებული დანახარჯები). ეს ხარჯები მსხვილი წარმოების პირობებში გამოსაშვები პროდუქციის ერთეულის თვითღირებულების მნიშვნელოვნად ნაკლებ ნაწილს შეადგენს, ვიდრე წვრილი წარმოების პირობებში. მსხვილი წარმოება საშუალებას იძლევა უკეთ მოეწყოს მომარაგება-გასაღების ოპერაციები და, მაშასადამე, შემცირდეს მათი ხარჯები, უფრო ეკონომიურად გამოვიყენოთ მასალები, სათბობი და ა. შ. ამიტომ მსხვილი საწარმოები უზრუნველყოფენ შრომის ნაყოფიერების უფრო მაღალ დონეს და თვითღირებულების შემცირებას.

შრომის ნაყოფიერების ამაღლების მნიშვნელოვანი გზაა სპეციალიზაციისა და კოოპერირების შემდგომი სრულყოფა, რაც საზოგადოებრივი ორგანიზაციის რაციონალური ფორმაა. მსხვილი და წვრილი სპეციალიზებული წარმოების ეკონომიკური უპირატესობანი მჭიდროდაა დაკავშირებული ერთმანეთთან. ყოველ პატარა სპეციალიზებულ საწარმოს აქვს მსხვილი საწარმოს თითქმის ყველა უპირატესობა და პირველ რიგში მაღალი წარმადობის მოწყობილობის გამოყენების შესაძლებლობა.

საშუალო და ჰატარა საწარმოების უპირატესობა ის არის, რომ მათი აგება და ამოქმედება შესაძლებელია მოკლე ვადებში, თუმცა სამშენებლო ინდუსტრიის განვითარებასთან ერთად მკვეთრად ჩქარდება მსხვილი ობიექტების მშენებლობის ტემპიც.

ამოცანა ის არის, რომ სწორად შევეუხამოთ მსხვილი, საშუალო და ჰატარა საწარმოების საქმიანობა.

სპეციალიზაციის პროცესები განაცალკევებს ან გამოჰყოფს გარკვეული მზა პროდუქციის ან მზა პროდუქტის ნაწილის გამომშვებ საწარმოებს, რომლებსაც აქვთ განსაკუთრებული მოწყობილობა, ჰყავთ სათანადოდ დასპეციალიზებული კადრები.

სახალხო მეურნეობაში საწარმოთა სპეციალიზაცია და კონცენტრაცია წარმოების ორგანიზაციის ეკონომიკურად ყველაზე მიზანშეწონილი ფორმებია.

სპეციალიზებული საწარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობა იმას ემყარება, რომ აქ აღვილდება მაღალი წარმადობის მოწყობილობის გამოყენება, წარმოების მექანიზაცია და ავტომატიზაცია, წარმატებით ინერგება მოწინავე ტექნოლოგია. წარმოების ორგანიზაციის ნაკადურა მეთოდები. უკეთ არის გამოყენებული საწარმოს მოწყობილობა, მაღალია სპეციალიზებული კადრების კვალიფიკაცია, რის შედეგად მკვეთრად დიდდება პროდუქციის გამომშვება, უმჯობესდება პროდუქციის მომსახურების ხარისხი, მცირდება მისი თვითღირებულება და შესრულების ვადები და შესაბამისად იზრდება შრომის ნაყოფიერება.

სპეციალიზაციის გავლენით მაღლდება მოწყობილობის გამოყენების დონე, რადგან ამით მცირდება ან საჭირო აღარ არის ხელახალი აღჭურვა ან უბრალო სახეობის პროდუქციის წარმოებიდან მეორე სახეობის პროდუქციის წარმოებაზე გადაყვანა.

სპეციალიზებულ საწარმოთა უპირატესობა უზრუნველყოფს წარმოების მოცულობის გადიდებას, განივთებული და ცოცხალი შრომის დაზოგვას. ამდენად სპეციალიზაციის განვითარება საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების უდიდესი ზრდის, სოციალისტური ეკონომიკის განმტკიცების წყაროა.

საწარმოთა სპეციალიზაციას თან ახლავს კოოპერირებაც. კოოპერირება არის რამდენიმე ისეთი საწარმოს მჭიდრო კავშირუბრუნობა, რომლებიც განსაზღვრული სახის რთულ პროდუქტს

აწარმოებენ. იგი განსხვავდება ჩვეულებრივ მომარაგებითი კავშირ-
ურთიერთობისაგან. კოოპერირება მოიცავს უმთავრესად ნახევარ-
ფაბრიკატების მიწოდებას გარკვეულ საწარმოთა დაკვეთით.
ერთმანეთისაგან განსხვავდება კოოპერირება. რომელიც ორგანიზა-
ციულ უკავშირდება სპეციალიზაციას, და კოოპერირება, რომელიც
საწარმოთა მხოლოდ ურთიერთდახმარებას ფორმას წარმოად-
გენს. განსხვავებენ აგრეთვე შინაარსიონულ და საარსიონთაშორისო
კოოპერირებას.

სპეციალიზაციის სახეობათა მიხედვით კოოპერაციის სამი ფორ-
მა არსებობს: საგნობრივი, დეტალური და ტექნოლოგიური კოო-
პერირება. საგნობრივი ისეთი კოოპერირებაა. როცა მომიჯნავე სა-
წარმო პროდუქციის საკომპლექტო მზა ნაწარმს აძლევს ძირითად
საწარმოს, მაგალითად, ძრავაშენებელი ქარხანა ძრავებს აწვდის
თვითმფრინავშენებელ ქარხანას; დეტალური კოოპერირება ისეთი
კოოპერირებაა, როცა ძირითადი ქარხანა მომიჯნავე საწარმოებისა-
გან იღებს დეტალებს და კვანძებს; ხოლო ტექნოლოგიური კოოპე-
რირების დროს ერთი საწარმო მეორეს აწვდის ნახევარფაბრიკატ-
ებს ან ასრულებს მისთვის ცალკეულ ტექნოლოგიურ ოპერაციებს.

საწარმოებში კოოპერირების დონე შეიძლება შემდეგი მაჩვენ-
ებლებით დაეხასიათოთ: პირველი, იმ საწარმოთა რაოდენობით,
რომლებიც ასორცირებულ კოოპერირებას ამა თუ იმ საწარმოებ-
თან: მეორე, კოოპერირების წესით შემოსული ნაწარმის ხვედრითი
წონა მზა პროდუქციის თვითღირებულებაში, რომელსაც მოცემუ-
ლი საწარმო ამზადებს.

წარმოების ორგანიზაციის შემდგომი ფორმაა კომბინირება. იგი
წარმოების ორგანიზაციის ისეთი ფორმაა, როცა სხვადასხვა სახის
პროდუქციისა და მომსახურების საწარმოები ერთიანდებიან ერთ
საწარმოში ტექნოლოგიური და ეკონომიკური ნიშნის მიხედვით.
განასხვავებენ კომბინირების რამდენიმე ფორმას: ა) ნედლეულის
თანამიმდევრულად გადამუშავების საფუძველზე აღმოცენებული
კომბინირება; ბ) ნედლეულის, მასალებისა და სათბობის მრავალ-
მხრივი კომპლექსური გამოყენების საფუძველზე აღმოცენებული
კომბინირება; გ) ტერიტორიულად აღმოცენებული კომბინირება.

წარმოების ორგანიზაციის მნიშვნელობის შესახებ პარტიის
XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „უფრო ფართოდ განვავითაროთ წა-

რმოების დარგობრივი და ტერიტორიული სპეციალიზაცია, კოოპერირება და კომბინირება“¹.

შრომის სოციალისტური ორგანიზაცია საზოგადოებრივი შრომის ორგანიზაციის უმაღლესი ფორმაა, იგი წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივ საკუთრებას ემყარება. შრომის სოციალისტური ორგანიზაცია ექსპლუატაციისაგან თავისუფალ მუშაკთა შრომის ორგანიზაციაა და მას გეგმაზომიერი ხასიათი აქვს. შრომის ნაყოფიერების ზრდაზე მოქმედ ფაქტორთა შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი შრომის ორგანიზაციას უკავია. მისი მნიშვნელობა მაღლდება საწარმოებში ტექნიკისა და ტექნოლოგიის გამოყენებასთან ერთად.

შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია საწარმოებში, მის ქვედანაყოფებსა და სამუშაო ადგილებზე უზრუნველყოფს სამუშაო ძალისა და შრომის იარაღების უფრო რაციონალურ გამოყენებას, ეს კი საშუალებას იძლევა მუშაკთა ნაკლები რაოდენობით შევქმნათ მეტი პროდუქცია. შრომის ორგანიზაციის სისტემატურ სრულყოფას თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. პარტიის პროგრამაში აღნიშნულია: „ფართოდ გამოვიყენოთ შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის პროგრესული ფორმები, ავამაღლოთ წარმოების კულტურა“².

შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია ტექნიკურ, ორგანიზაციულ და ეკონომიკურ ღონისძიებათა კომპლექსია, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის რაციონალურ დანაწილებასა და კოოპერირებას, შრომის პროცესისა და სამუშაო ადგილის ორგანიზაციის სრულყოფას, შრომისათვის ხელსაყრელი ფიზიოლოგიური, პიგიენური და ესთეტიკური პირობების შექმნას, შრომის ორგანიზაციის დარგში მოწინავეთა გამოცდილების შესწავლას, განზოგადებასა და დაწერვას.

შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის დროს კონკრეტულ ღონისძიებათა პრაქტიკულ დანერგვას წინ უძღვის შრომის პროცესისა და მათი შესრულების პირობების გულმოდგინე მეცნიერული ანალიზი, ხოლო თვით პრაქტიკული ღონისძიებები ემყარება თანამედროვე მეცნიერებისა და მოწინავე პრაქტიკის მიღწევებს. მეცნიერული ნიშნავს იმას, რომ შრომის ორგანიზაციის პრაქტიკული სა-

¹ სკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 431.

² იქვე, გვ. 221.

კათხების გადაწყვეტა ემყარებოდეს არა სუბიექტურ, ემპირიულ შეფასებასა და გადაწყვეტილებებს, მუშაობის არა თვითნებურ ხერხებსა და მეთოდებს, არამედ მეცნიერებისა და პრაქტიკის მიღწევათა მთელ ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის პროცესების ყველაზე რაციონალურ, ეფექტიან ორგანიზაციას, კომპლექსური მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის პირობებში შრომითი პროცესების მეცნიერული ორგანიზაციის მიზანია მანქანა-მოწყობილობის მომსახურების ისეთი ფორმებისა და მეთოდების დანერგვა, რომლის დროსაც მიღწეულ იქნება მათი გამოყენების უმაღლესი ეფექტი; ნაკადურ წარმოებაში კი იგი პირველ რიგში ითვალესწინებს შრომითი პროცესების სინქრონიზაციას, ხოლო ისეთ საწარმოებში, სადაც კარბობს ხელით შრომა, რაციონალურ შრომით მოძრაობათა დანერგვასა და სამუშაო ადგილის ორგანიზაციის სისტემატურ სრულყოფას.

შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის შინაარსი და ამოცანები დამოკიდებულია იმაზეც, თუ რა მასშტაბით—მთელი საწარმოს, ცალკეული საამქროს, საწარმოო უბნის თუ სამუშაო ადგილის მიხედვით ვიყენებთ მას. შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის შინაარსი მდგომარეობს ცოცხალი შრომის ყველაზე უფრო რაციონალურად გამოყენების უზრუნველყოფაში. ეს ხელს უწყობს მოცემულ საწარმოში არსებული ტექნიკური ბაზის ეფექტიანობის ამაღლებას, ზუშაკთა შრომის დანაწილებისა და კოოპერაციის ყველაზე უფრო ნაყოფიერი მეთოდების დაუფლებას, სამუშაო დროის დანაკარგების შემცირებას, სამუშაო ადგილების ორგანიზაციისა და მათი მომსახურების სრულყოფას.

შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია ამავე დროს იწვევს ცოცხალი შრომის მნიშვნელოვან ეკონომიას და წარმოების საშუალებათა გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებას, ხსნის ახალი კაპიტალური დაბანდების საჭიროებას, რადგანაც უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების ზრდას შრომის პროცესების აგების ყველაზე უფრო სრულყოფილი ორგანიზაციული მეთოდების გამოყენების შედეგად.

მატერიალური, შრომითი და ფუჴლადი რესურსების ეკონომია — მათი რაციონალური გამოყენება უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების ამაღლებას და მის საფუძველზე წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას.

შრომის ორგანიზაციის საბჭოური სისტემის შექმნის ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელი იყო ვ. ი. ლენინი. მის ნაშრომებში

მოცემულია შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის პრობლემის არსისა და მნიშვნელობის ღრმა მეცნიერული ანალიზი, განსაზღვრულია ცხოვრებაში მისი პრაქტიკული დანერგვის ძირითადი გზები.

ვ. ი. ლენინი დაბეჭილებით უსვამდა ხაზს, რომ შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის დანერგვის უმნიშვნელოვანესი პირობაა მუშაკთა თვითდისციპლინის განმტკიცება, მშრომელთა სოციალისტური შეჯიბრებისა და შემოქმედებითი ინიციატივის ყოველმხრივი განვითარება, მოწინავე საწარმოს გამოცდილების შესწავლა და გავრცელება.

ვ. ი. ლენინი გამოდიოდა არა მხოლოდ როგორც თეორეტიკოსი, იგი იყო შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის დარგში მრავალ პრაქტიკულ წამოწყებათა ინიციატორი. იგი მოითხოვდა, რომ ხელმძღვანელი საბჭოთა მუშაკები ჯერ თვითონ დაუფლებოდნენ შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის საფუძვლებს, რათა წარმატებით გაძლიერებოდნენ ამ მუშაობას, მოითხოვდა, რომ მათ „თავიანთი სამუშაო დრო მოანდომონ თეორიულ მომზადებას, შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის შესწავლას“¹.

სკკპ XXVII ყრილობის დადგენილების უქუზე შრომის მეცნიერულ ორგანიზაციას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ახლა შექმნილია მეტად ხელსაყრელი პირობები ამ დარგში მუშაობის საფუძვლიანად გარდაქმნისათვის, რათა ყოველ საწარმოში შრომის ორგანიზაციის სრულყოფას ჰქონდეს არა კამპანიური, არამედ ერთიანი გეგმის საფუძველზე ჩამოყალიბებული სისტემის სახე.

ყრილობაზე აღინიშნა: „უფრო აქტიურად ვნერგოთ შრომის მეცნიერული ორგანიზაცია, კოლექტიური იჯარა, უფრო რაციონალურად გამოვიყენოთ სამუშაო დრო. შევექმნათ სამუშაო ადგილების დაგეგმვის, არლიცხვის, ატესტაციისა და რაციონალიზაციის ერთიანი საერთო-სახელმწიფოებრივი სისტემა. თანამიმდევრულად შევამციროთ ხელისა და მძიმე ფიზიკური შრომის გამოყენება, მეტადრე დატვირთვა-გადმოტვირთვის, სასაწყობო და სხვა დამხმარე სამუშაოებზე“².

შრომის ნაყოფიერების ამაღლების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გზაა წარმოების მართვის სრულყოფა. პარტიის XXVII ყრილობის გადაწყვეტილებებში განსაზღვრულია ის ძირითადი მიმართულებები,

¹ ვ. ი. ლენინი. თხზ., ტ. 33, გვ. 572.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 431.

ბომლის მიხედვითაც უნდა განხორციელდეს საზოგადოებრივი წარმოების მართვის სრულყოფა. ესენია: ორგანიზაციული სტრუქტურის გაუმჯობესება, ეკონომიკური მეთოდების განვითარება, ტექნიკური ბაზის განმტკიცება, შრომითი კოლექტივების როლის ამაღლება, მასობრივი სოციალისტური შეჯიბრების გაშლა, სახალხო მეურნეობისა და მრეწველობის დარგების მართვის ახალი გენერალური სქემების შექმნა, დარგთშორისი მართვის ფორმების სრულყოფა.

წარმოების მართვის სრულყოფის ღონისძიებები, რომლებიც ყრილობამ შეიმუშავა, ითვალისწინებს მართვისა და მეურნეობრიობის სისტემის ისეთ გარდაქმნას, რომელიც უზრუნველყოფს დაგეგმვის, ეკონომიკური ბერკეტებისა და სტიმულების და მართვის ორგანიზაციის ორგანულ ერთიანობასა და ეფექტიან ურთიერთმოქმედებას. მეთორმეტე ხუთწლედში ეკონომიკის ყველა დარგი გადავა მეურნეობრიობის ახალ მეთოდებზე. თანამიმდევრულად განვითარდება სახალხო მეურნეობის მართვაში დემოკრატიული ცენტრალიზმი, რომელშიაც ერთიანი ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობა შეხამებული იქნება ინიციატივასთან, შემოქმედებითს აქტიურობასთან და მათ მაღალ პასუხისმგებლობასთან მეურნეობრიობის ყველა დონეზე. უფრო ფართოდ ჩაებმებიან მშრომელები წარმოების მართვაში. გაფართოვდება მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების, სახალხო დეპუტატთა საბჭოების უფლებები, გაძლიერდება მათი პასუხისმგებლობა ეკონომიკური და სოციალური განვითარების საკითხთა დროული და სწორი გადაწყვეტისათვის. ამაღლება დაგეგმვის მეცნიერული დონე, გაძლიერდება მისი ზემოქმედება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, საზოგადოებრივი წარმოების პროგრესული სტრუქტურის ჩამოყალიბების, მისი ინტენსიფიკაციის, შეწონასწორებული და პროპორციული განვითარების, საწარმოო და სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალის ეფექტიანი გამოყენების საქმეში. განხორციელდება საპირო ღონისძიებანი, რათა საგეგმო დავალებანი ემყარებოდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევებს, უზრუნველყოფდეს ყოველი დარგის განვითარებას ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ფართო გამოყენების ბაზაზე.

მიმდინარე ხუთწლედში დასახულია მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის სრულყოფა მეურნეობის ყველა დონეზე, სახალხო მეურნეობის ყველა რგოლში. დაზუსტდება და შემუშავდება სახალ-

ხო მეურნეობის მართვის ახალი გენერალური სქემები, სადაც გათვალისწინებული იქნება უპირატესად მართვის ორგანოლიან სისტემაზე გადასვლა. გაუმჯობესდება მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის მართვის სტრუქტურა საერთო-საკავშირო დანაწილებაში მათი როლისა და ადგილის გათვალისწინებით. შეიქმნება ურთიერთდაკავშირებული დარგების ჯგუფების მართვის ორგანოები. დაზუსტდება სამინისტროებისა და უწყებების ფუნქციები და სტრუქტურა, მათი მეცადინეობა მოხმარდება დარგების განვითარების პერსპექტივების განსაზღვრას, უმნიშვნელოვანესი პროპორციების ჩამოყალიბებას, ერთიანი სამეცნიერო-ტექნიკური და საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებასა და რეალიზაციას. განხორციელდება სამინისტროებისა და უწყებების მუშაობის სტილისა და მეთოდების გაუმჯობესების ღონისძიებანი.

განვითარდება სამეცნიერო-საწარმოო და საწარმოო გაერთიანებანი, განმტკიცდება მათი სამეცნიერო-ტექნიკური ქვეგანყოფილები, შეიქმნება დარგთშორისი გაერთიანებანი, რომლებიც დააჩქარებენ სამეცნიერო-ტექნიკური და სამეურნეო ამოცანების გადაწყვეტას. გატარდება ღონისძიებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მსხვილ, საშუალო და მცირე სპეციალიზებული საწარმოების ოპტიმალურ შეხამებას.

გაიზრდება მართვის აპარატის მუშაობის ეფექტიანობა, გაუქმდება ზედმეტი რგოლები, გაუმჯობესდება სამმართველო შრომის ორგანიზაცია და ტექნიკური აღჭურვილობა. გადაიდგმება ნაბიჯები წარმოებასა და მართვაში დასაქმებულ მუშაკთა რიცხვის ოპტიმალური რაოდენობის დასადგენად. გაიფრდება მართვის აპარატი, მართვის ცენტრალური ორგანოები განთავისუფლდება წვრილმანი და მეორეხარისხოვანი საკითხების განხილვისაგან. მკვეთრად შემცირდება ინსტრუქციებისა და მითითებების რიცხვი.

პარტიის პროგრამაში მითითებულია, რომ: „საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია აყენებს ამოცანას თანამიმდევრულად სრულყოფდეთ სახალხო მეურნეობის მართვის ორგანიზაციულ სტრუქტურას ყველა დონეზე, ვამცირებდეთ სამმართველო აპარატი და გაუქმებდეთ მის ზედმეტი რგოლებს. უნდა გავაუმჯობესოთ მსხვილი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსების, ერთმანეთთან დაკავშირებული და ერთგვაროვანი დარგების ჯგუფების მართვა, მივაღწიოთ მსხვილი, საშუალო და მცირე საწარმოების, დარგობრივი და ტერიტორიული მართვის რაციონალურ შეხამებას, გავაფართოოთ საწარმოო

და სამეცნიერო-საწარმოთა გაერთიანებების ქსელი და სრულვეყოთ მათი მუშაობა, გავალრმოთ წარმოების სპეციალიზაცია, განვავითაროთ მისი კომბინირება და კოოპერაცია“¹.

საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების ამაღლების საქმეში დიდ როლს ასრულებს განივთებული შრომის ეკონომია. მომჭირნეობის რეჟიმი წარმოების ყველა ელემენტის ეკონომიკურ და რაციონალურ გამოყენებას ნიშნავს, ხოლო ყოველი ეკონომია დროის მომჭირნეობაზე დაიყვანება. ამიტომაც კ. შარქსი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სწორედ დროის ეკონომიას ანიჭებდა, მიუთითებდა, რომ დროის ეკონომია, ისე როგორც სამუშაო დროის გეგმაზომიერი განაწილება, რჩება უპირველეს ეკონომიკურ კანონად.

სოციალისტური მეურნეობის ეკონომიკურად გაძღოლის დებულებები ჩამოყალიბებულია ვ. ი. ლენინის შრომებში. ვ. ი. ლენინმა პირველად კაცობრიობის ისტორიაში განსაზღვრა მომჭირნეობის რეჟიმის მნიშვნელობა ახალი საზოგადოების აშენების საქმეში. ჯერ კიდევ 1917 წლის ნოემბერში, დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების მეათე დღეს ბელადი ჩვენი ქვეყნის მშრომელებს მოუწოდებდა: „თვალის ჩინივით გაუფრთხილდით, მოუარეთ მიწას, პურს, ფაბრიკებს, იარაღებს, პროდუქტებს, ტრანსპორტს — ამიერიდან ყოველივე ეს სავსებით თქვენი, საერთო-საბალხო კუთვნილება იქნება“².

მეურნეობის ეკონომიკურად გაძღოლის ფართო შესაძლებლობანი იჭმნება ჩვენი ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე; რასაც განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა სკკ XXVII ყრილობაზე. ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია: „გავაძლიეროთ მომჭირნეობის რეჟიმი. განუხრელად ვიბრძოლოთ ყველა სახეობის რესურსების რაციონალური და მომჭირნე ხარჯვის, მათი დანაკარგების შემცირებისათვის, დაჩქარებით განვახორციელოთ რესურსდამზოგველ და უნარჩენო ტექნოლოგიებზე გადასვლა“³.

ყრილობამ მეურნეობის გაძღოლის მომჭირნეობის რეჟიმის სრულყოფის მიმართულებად მიიჩნია: შრომითი, მატერიალური და ფულადი რესურსების რაციონალური და მომჭირნე ხარჯვა; რესურსდამზოგველი და უნარჩენო ტექნოლოგიაზე გადასვლა; მეორეული რესურსებისა და წარმოების ნარჩენების გამოყენების მნიშვნე-

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 232.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 348.

³ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 430.

ნეკლოვნად გაუმჯობესება; მეორადი ნედლეულის შეგროვების ორგანიზაციის სრულყოფა; დამამზადებელ ორგანიზაციათა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება; ყოფა-ცხოვრებაში ენერგეტიკული რესურსების თადარიგიანი გამოყენება; სახალხო-სამეურნეო რესურსების ბრუნვალობის დაჩქარება; სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა ზენორმატიული მარაგის ლიკვიდაცია, მიმწოდებლებსა და მომხმარებლებს შორის უშუალოდ ხანგრძლივ სამეურნეო ურთიერთობათა განვითარება და სრულყოფა; მოწყობილობათა საბითუმო ვაჭრობის გაუმჯობესება.

სახალხო მეურნეობაში მატერიალური რესურსების ეკონომიის მრავალი რეზერვი და მიმართულება არსებობს. ყოველი ღონისძიების გატარება თავის მხრივ მოითხოვს დანახარჯებს და იძლევა შესაბამის ეფექტს. აუცილებელია ერთმანეთისაგან განვასხვაოთ მატერიალური რესურსების უკეთ გამოყენების რეზერვები და მათი ეკონომიის ძირითადი მიმართულებები. რეზერვში იგულისხმება მატერიალური რესურსების უკეთ გამოყენების არსებული შესაძლებლობები, იგი წარმოქმნისა და გამოყენების ღონის მიხედვით შეიძლება იყოს სახალხო მეურნეობრივი, დარგთშორისი და შიდასაწარმოო. ეს მიმართულებები ღონისძიებათა კომპლექსია, რომელიც უზრუნველყოფს რეზერვის მობილიზაციას მატერიალური რესურსების ეკონომიის მისაღებად. მატერიალური რესურსების ეკონომიის მიმართულებები პირობითად შეიძლება საწარმოო-ტექნიკურ და ორგანიზაციულ-ეკონომიკურ ჯგუფებად დაეყოთ. საწარმოო-ტექნიკურ მიმართულებებში კი გავაერთიანოთ მატერიალური რესურსების ეკონომიის ის მიმართულებები, რომლებიც გავლენას ახდენენ პროდუქციის მასალატევადობის შემცირებაზე. ესენია: ნედლეულის ხარისხის გაუმჯობესება, ნაკეთობათა კონსტრუქციების სრულყოფა, პროგრესული მატერიალური რესურსების გამოყენება, ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის დანერგვა, ნედლეულის მთლიანი კომპლექსური გამოყენება. აღნიშნულ ღონისძიებათა განხორციელებით შემცირდება მასალატევადობა როგორც მთელ სახალხო მეურნეობაში, ისე დარგში, გაერთიანებასა და ცალკეულ საწარმოში. მასალატევადობა მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. სახალხო მეურნეობის მიხედვით იგი გვიჩვენებს ეროვნული შემოსავლის ან დარგის, გაერთიანების წმინდა პროდუქციის ერთ მანეთზე მოხმარებული მასალის დანახარჯებს.

მატერიალური რესურსების ეკონომიის მეორე დიდ ჯგუფს შეადგენს ორგანიზაციულ-ეკონომიკური ღონისძიებები. ესენია: ქვეყნის სათბობ-ენერგეტიკული ბალანსის სტრუქტურის გაუმჯობესება; მეორეული ნედლეულისა და ენერგიის გამოყენება; დანაქარების აღკვეთა მატერიალური რესურსების მოპოვების, ტრანსპორტირებისა და შენახვისას; წარმოების მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების პროგრესული ფორმების დანერგვა; საბრუნავი საშუალებების ბრუნვალობის დაჩქარება; მატერიალური რესურსების ხარჯვის დანორმების გაუმჯობესება.

პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ უნდა გაძლიერდეს რესურსების ეფექტიანობა და შემცირდეს წარმოების ენერგო-და მასალატევადობა. განზრახულია 1990 წელს 1985 წელთან შედარებით დაიზოგოს 200-300 მილიონი ტონა პირობითი სათბობი. ეროვნული შემოსავლის ენერგოტევადობა შემცირდეს 7-9%-ით, ლითონტევადობა — 13-15%-ით, მასალატევადობა კი 4-5%-ით. დარგების მიხედვით მძიმე მრეწველობაში დაინერგება რესურსდამზოგველი ტექნიკა და ტექნოლოგია, ნედლეულის კომპლექსური გამოყენება. ნატურალური მასალების სინთეზური შეცვლა, შემცირდება ნედლეულისა და მასალების დანაქარგები, უზრუნველყოფილი იქნება მეორეული რესურსების უკეთ გამოყენება. კერძოდ, მანქანათმშენებლობაში გადიდდება პროგრესული საინსტრუქციო მასალების მცირედლეგიერებული ფოლადის ნაგლისის, გრეხილი, ფასონური და ზუსტი პროფილების, ლითონის ფხვნილების, საკომპოზიციო მასალებისა და პლასტმასების გამოყენება. მეთორმეტე ხუთწლედში შემცირდება მანქანა-მოწყობილობის ხვედრითი ლითონტევადობა 12-18%-ით, ენერგოტევადობა 7-12 პროცენტით, შეიკვეცება შავი ლითონების ნაგლისის ხარჯი საშუალოდ 20-22%-ით, ფერადი ლითონების ნაგლისისა — 21-23%-ით.

ჩარხსაშენებელ და საინსტრუმენტო მრეწველობაში მიმდინარე ხუთწლედში გაფართოვდება ლითონის ფხვნილების, პლასტმასებისა და სხვა მასალებისაგან დეტალების დამზადების ტექნოლოგია. განვითარდება ინსტრუმენტის სპეციალიზებული წარმოება, სამჭერ გაიზრდება სალი შენადნობებისა და ლითონკერამიკის ცვეთამდეგი მრავალფენოვანდანაფარიანი არაკვლავისაღესი ფინებით აღჭურვილი ინსტრუმენტების გამოშვება;

ხელსაწყობათმშენებლობაში მნიშვნელოვნად გაიზრდება სათბობ-ენერგეტიკული რესურსებისა და წყლის ხარჯვის კონტროლისა და

რეგულირების ხელსაწყოების გამოშვება, მნიშვნელოვნად გაფართოვდება ლაზერული და ბოჭკოვან-ოპტიკური ტექნიკის გამოყენება;

საავტომობილო მრეწველობაში ათვისებული იქნება იმ ავტომობილების და ავტომატარებლების წარმოება, რომლებსაც 25-30%-ით ნაკლები სათბობის ხვედრითი მოხმარება აქვთ. 15-20%-ით შეიკვეცება ხვედრითი ლითონტევადობა.

სატრაქტორო და სასოფლო-სამეურნეო მანქანათმშენებლობაში 1986-1990 წლებში გამოშვებულ ტრაქტორებსა და კომბაინებს ექნებათ 10-12%-ით ნაკლები სათბობისა და საპოხი ზეთების ხვედრითი ხარჯი; ნაწარმის ხვედრითი ლითონტევადობა კი შემცირდება 10-15%-ით; სამშენებლო, საგზაო და კომუნალურ მანქანათმშენებლობაში ათვისებული იქნება სრულყოფილი და ეკონომიკური მიწასათხრელი და სამელიორაციო ტექნიკა¹.

საკონსტრუქციო მასალებისა და ქიმიური პროდუქტების წარმოების მიმართულებით გაუმჯობესდება საკონსტრუქციო მასალების სტრუქტურა და ხარისხი ახალი პროგრესული ტექნიკის შექმნისა და ეკონომიკის განვითარების რესურსდამზოგველი მიმართულების რეალიზაციის ამოცანების შესაბამისად. დაჩქარებით განვითარდება ეკონომიკურ სახეობათა ლითონპროდუქციის, სინთეზური და სხვა პროგრესული მასალების წარმოება, გაფართოვდება საკონსტრუქციო მასალების ნომენკლატურა, გაუმჯობესდება მათი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები, გადიდდება სიმტკიცე და ანტიკოროზიული თვისებები.

შავ მეტალურგიაში განზრახულია გაფართოვდეს რკინის პირდაპირი მიღების ტექნოლოგია და ახალი ლითონური მასალების სა-მრეწველო ათვისება.

ფერად მეტალურგიაში ათვისებულ იქნება ხუთწლედში სულ ცოტა 300 ახალი სახეობის ნაკეთობათა გამოშვება, უფრო კომპლექსურად გამოიყენებენ მადნეულის ნედლეულს, 1990 წლისათვის სულ ცოტა 1,9 მილიონ ტონამდე გადიდდება ნარჩენებისა და წინათ გამოუყენებელი ძნელად გადასამუშავებელი ნედლეულის გადამამუშავების გზით ფერადი ლითონების წარმოება. შემცირდება სათბობენერგეტიკული რესურსების ხარჯვის ნორმები და დაიზოგება სულ ცოტა 3 მილიარდი კილოვატსაათი ელექტროენერგია.

¹ იხ. სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 447.

ქიმიურ და ნავთობქიმიურ მრეწველობაში განზრახულია ხუთწლელურში თანამედროვე საკონსტრუქციო პლასტიკური მასებისა და სხვა პოლიმერული მასალების წარმოების დაჩქარებული განვითარება. გადიდდება მცირეტონაჟიანი ქიმიური პროდუქციის, უწინარეს ყოვლისა რთული ორგანული სინთეზის პროდუქციის, აგრეთვე მცენარეული ზეთებისა და ტექნიკური მიწნებისათვის გამოყენებული საკვები პროდუქტების შემცველთა გამოშვება.

ხე-ტყის, ცელულოზა-ქაღალდისა და ხისდამმუშავებელ მრეწველობაში განზრახულია ხუთწლედში გაუმჯობესდეს ტყის ნედლეულის რესურსების გამოყენება, უწინარეს ყოვლისა, ნედლეული მერქნის გადამუშავება, უპირატესი ტემპით განვითარდება მერქნის ქიმიური და ქიმიურ-მექანიკური გადამუშავება. გადიდდება ცელულოზის გამოშვება 19-22%-ით, ქაღალდისა — 17-20%-ით, ხისბოჭკოვანი ფილებისა — 20-23%-ით, მუყაოს და ხის ბურბუშელის ფილებისა დაახლოებით 1,3-ჯერ. 1990 წელს გადიდდება რბილფოთლოვანი მერქნის გადამუშავება 65-70 მილიონ კუბურ მეტრამდე და ტყის ნარჩენების გამოყენება — 70-75 მილიონ კუბურ მეტრამდე¹.

საშენ მასალათა მრეწველობაში გათვალისწინებულია განვითარდეს მეორეული ნედლეულის ბაზაზე საშენ მასალათა წარმოება, სრულად იქნება გამოყენებული თანამდევ მოპოვების მასალები: სათბობ-ენერგეტიკული კომპლექსში ნავარაუდევია ენერგოდამზოგველი პოლიტიკის გატარება.

მინერალურ-სანედლეულო ბაზის სრულყოფის მიმართულებით ხუთწლედში ნავარაუდევია მაღალხარისხოვანი მადნების, მინერალური სასუქების და საშენი მასალების წარმოებისათვის ნედლეულის საბადოთა ძიებისა და დაზვერვის გაფართოება, მტკნარი მიწისქვეშა წყლების დაძებნილი მარაგის გადიდება.

სოფლის მეურნეობაში განზრახულია გადიდდეს საბოჭკოე ბამბის წარმოება 1990 წლისათვის 2,8-3 მილიონ ტონამდე, მარცვლის მთლიანი მოსავალი 250-255 მილიონ ტონამდე, შაქრის ჭარბის 92-95, მზესუმზირის — 7,0-7,1, კარტოფილის 40-42, ხილისა და კენკრის — 14,5-15,5 მილიონ ტონამდე². განხორციელდება შაქრის ჭარბის შაქრიანობის გადიდება, დანაკარგების აღმოფხვრის ღონისძიებანი. გაფართოვდება ქიმიზაციისა და ორგანული სასუქების გა-

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 452.

² იხ. იქვე, გვ. 459.

მოყენება, უფრო ეფექტიანად იქნება გამოყენებული ტორფი, საპროპელი და სხვა ადგილობრივი რესურსები. გაუმჯობესდება სხვადასხვა სახეობის აფსკის, პოლიმერული მასალებისა და სხვა ქიმიური პროდუქციის მიწოდება¹.

კვების, ხორცისა და რძის მრეწველობაში უზრუნველყოფილი იქნება ნედლეულის რაციონალურად გადამუშავება, გაფართოვდება კომბინირებული საკვები პროდუქციის წარმოება.

მიკრობიოლოგიურ მრეწველობაში მნიშვნელოვნად გაფართოვდება საკვები ცილისა და სხვა ბიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებათა წარმოება, განვითარდება ბიოტექნოლოგიის ნედლეულის ბაზა, მათ შორის გაზის გამოყენების გადიდების გზით. სოფლის მეურნეობის მოთხოვნილება სულ უფრო დაკმაყოფილდება მიკრობიოლოგიური სინთეზის პროდუქტებზე.

სატყეო მეურნეობაში გაუმჯობესდება ტყის რესურსების აღდგენა-განახლება, გაიზრდება დამცავი ტყის გაშენებისა და საძოვრების გატყიანების სამუშაოთა მოცულობა უდაბნო და ნახევრადუდაბნო რაიონებში.

განზრახულია ქვეყნის ერთიან სატრანსპორტო სისტემაში 1986-1990 წლებში განხორციელდეს ღონისძიება, რომელიც 5-10%-მდე შეამცირებს სატბობის ხვედრით ხარჯვას, ენერგიის გამოყენებას.

მშენებლობაში გაუმჯობესდება სამშენებლო კონსტრუქციებისა და მასალების სტრუქტურა, გაფართოვდება ეფექტიან სახეობათა ლითონის ნაგლინის, პლასტმასების, ფისების, პოლიმერების, მერქნის პროგრესული ნაწარმის, კერამიკული და სხვა არალითონური მასალების გამოყენება, უზრუნველყოფილი იქნება შავი ლითონების ნაგლინის ეკონომია 14-16%-ით, ცემენტისა — 10-12%-ით, ხე-ტყის მასალებისა 12-15%-ით. სოციალისტურ საწარმოებში მასალების დაზოგვის მრავალი შესაძლებლობაა.

მასალატევადობის შემცირება წარმოების ეფექტიანობის, კერძოდ საზოგადოებრივი შრომის ამაღლების მნიშვნელოვანი პირობაა. სსრ კავშირის მრეწველობის წარმოების დანახარჯებში 80%-ზე მეტი მატერიალურ დანახარჯებზე მოდის, მათ შორის 75% ნედლეულზე, ენერგიასა და მასალებზე. უნდა აღინიშნოს, რომ მატერიალურ წარმოებაში დანახარჯების ერთი პროცენტით შემცირება 1985 წელს 7 მლრდ მანეთის ეკონომიას იძლეოდა და ამდენად მნიშვნელოვან

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 462.

გავლენას ახდენდა საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების დონე-
სა და დინამიკაზე. მასალატევადობის შემცირებაში დიდი მნიშვნე-
ლობა აქვს: წარმოების პროცესში გამოყენებული ნედლეულის ხა-
რისხის ამალვებას, ქვანახშირისა და მადნის გამდიდრებას, მატყლისა
და ბამბის წინასწარ გაწმენდას, ხის მასალის გამოშრობას და ა. შ.,
ნაკეთობათა მოწყობილობების, მანქანათა კონსტრუქციულ გაუმჯო-
ბესებას, როპლითაც მიიღწევა წონითი მახასიათებლების შემცირე-
ბა. ეს ლითონების საგრძნობ ეკონომიას იძლევა; მშენებლობაში რა-
ციონალურ არქიტექტორულ გადაწყვეტებს. აგრეთვე გზების, მილ-
სადენი ტრასების ოპტიმიზაციას, პროდუქციის წარმოების ტექნო-
ლოგიის გაუმჯობესებას, ნაკეთობათა დამზადების პროგრესული
ტექნოლოგიის გაუმჯობესებას, ნაკეთობათა დამზადების პროგრე-
სული ტექნოლოგიური მეთოდების დანერგვას, ტრადიციული მასა-
ლების შეცვლას ახლით, ახალი მასალებისა კი უახლესით; ახალი,
პროგრესული მასალების გამოყენებას, ზრდის პროდუქციის გამძ-
ლეობას და ამცირებს შრომატევადობას, აუმჯობესებს მათ სახმარ,
თვისებებს, ექსპლოატაციის ხარჯებს, პროგრესული ტექნიკის დანე-
რგვას, რომელიც უზრუნველყოფს წარმოების პროცესის შემჭიდ-
როებულ ვადებში შესრულებას და იძლევა საწვავის, სათბობის,
ელექტროენერგიისა და ლითონის ეკონომიას, ნაკეთობათა ხარისხის
გაუმჯობესებას, ეს კი ზრდის პროდუქციის გამოყენების ხანმეტო-
ბას და ამით ამცირებს მოთხოვნებს ანალოგიურ პროდუქციაზე.
ზოგადას დიდძალ ნედლეულს, სათბობს, და ამით აღიდებს შრომის
ნაყოფიერებას.

სოციალისტურ საწარმოებში პროდუქციის მასალატევადობის
შემცირების ღონისძიებებთან ერთად დიდი მნიშვნელობა აქვს მა-
ტერიალური რესურსების შემცირების ისეთ ორგანიზაციულ-ეკო-
ნომიკური ღონისძიებების გატარებას, როგორიცაა: 1. ქვეყნის სათ-
ბობ-ენერგეტიკული ბალანსის სტრუქტურის გაუმჯობესება, ქვე-
ყნის ენერგეტიკულ სიმძლავრეთა სტრუქტურის შემდგომი სრულ-
ყოფა. ხუთწლედში ნავარაუდევია იაფი ქვანახშირის, საწვავი ფიქა-
ლების, ჰიდრო და ატომური ენერგიის ფართო გამოყენება, შემცი-
რდება მაზუთის სათბობად მოხმარება, მნიშვნელოვანი ყურადღება
მიექცევა მეორეული სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების გამოყე-
ნებას. ვათვალისწინებულობა თბომომარაგების შემდგომი ცენტრა-
ლიზაცია, რაც გამოიწვევს დანახარჯების მინიმუმამდე შემცირებას,
დაიზოგება დიდი რაოდენობის შრომითი და ენერგორესურსები,

შემცირდება კაპიტალდაბანდებათა მოცულობა, დაიზოგება სითბური რესურსები;

2. მეორეული ნედლეულისა და ენერგიის გამოყენება. როგორც გაანგარიშებები მოწმობს, ამჟამად ჩვენს ქვეყანაში დაბალია მეორეული რესურსების გადამუშავებისა და გამოყენების დონე. ხის დამმუშავებელ მრეწველობაში 80-85% ნარჩენებია, ხე-ტყის დამზადებაში — 20-25%. ეს იმ დროს, როცა ერთი ტონა ქალაქის მაკულატურისაგან შეიძლება დამზადდეს 700 კილოგრამი მუყაო, ერთი ტონა შალეულის ნარჩენისაგან 800 კილოგრამამდე ნატურალური მატყლი. ფერადი მეტალურგიის საწარმოებში გამოყოფილი აირები და ნარჩენები ძვირფასი ნედლეულია გოვირდმეივისა და იშვიათი ლითონების წარმოებისათვის. გაეარვარებული თხევადი წიდა შესანიშნავი ნედლეულია ბევრი სამშენებლო მასალის წარმოებისათვის. მერქნის ნარჩენები — სპირტის, ცელულოზის, ქალაქის, ხელოვნური ბოჭკოს, პლასტიკური მასების წარმოებისათვის, ერთი ტონა მერქნის ნარჩენების ქიმიური გადამუშავებით შეიძლება მივიღოთ 2-3 ათასი კვადრატული მეტრი ხელოვნური აბრეშუმი ან 5-5 ათასი წყვილი აბრეშუმის წინდა და ა. შ.;

3. მატერიალური რესურსების სწორად შენახვა და ტრანსპორტირება, ტრანსპორტირების დანაკარგების ლიკვიდაცია. ამ საქმეში კონტეინერების, სპეციალური პერმეტული ვაგონების, პროგრესული სატრანსპორტო საშუალებების ფართოდ გამოყენება;

4. მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების პროგრესული ფორმების დანერგვა, წარმოების პროცესში ნორმალური შეუფერხებელი მუშაობისათვის საჭირო მატერიალური რესურსების დროული უზრუნველყოფა. მომარაგების ორგანიზაციაზე დიდადაა დამოკიდებული საწარმოს მუშაობის რიტმულობა, მოწყობილობის მოცდენებისა და სამუშაო დროის დანაკარგების ლიკვიდაცია.

5. საბრუნავი საშუალებების ბრუნვალობის დაჩქარება. საბრუნავი საშუალებები საბრუნავი ფონდებისა და მიმოქცევის სახსრების ერთობლიობაა. საბრუნავი ფონდები თავის მხრივ იყოფა საწარმოო მარაგად, დაუმთავრებელ წარმოებად და მომავალი პერიოდის ხარჯებად. საბრუნავი საშუალებების ბრუნვალობის დაჩქარების გზებია: საწარმოო მარაგის შემცირება საწარმოების დაახლოებით მიმწოდებლებთან, სასაწყობო მეურნეობის რაციონალური ორგანიზაცია, სპეციალიზაციის დონის ამაღლება. საწარმოო ციკლის ხანგრძლივობის შემცირება წარმოების სწორი ორგანიზაციითა და შრო-

მის დისციპლინის განმტკიცებით, სასაქონლო პროდუქციის რეალიზაციის დაჩქარება-გასაღების პირობების შესწავლისა და პროდუქციის ხარისხისა და ასორტიმენტის გაუმჯობესების მეშვეობით;

6. რესურსების ხარჯვის ნორმების დამუშავების ორგანიზაციის გაუმჯობესება, კერძოდ, მატერიალური რესურსების ხარჯვის ნორმების მეთოდოლოგიის სრულყოფა და მისი მეცნიერული დონის ამაღლება.

მატერიალური რესურსების ეკონომიისა და მომპირნეობის ფართო პროგრამა დასახული მეთორმეტე ხუთწლედში. ამ პროგრამაში დიდი ადგილი უჭირავს სანორმატივო მეურნეობის გაუმჯობესების, ნორმებისა და ნორმატივების მამობილიზებული მნიშვნელობის, საწარმოთა მატერიალურ დაინტერესების ამაღლებას. ეკონომიკური სტიმულირების ფონდების სიდიდე დაშოკიდებულია მატერიალური რესურსების ეკონომიაზე. მატერიალური რესურსების დაზოგვით მიღებული ეკონომიის ნაწილს გაერთიანებები და საწარმოები პირდაპირ ჩარიცხავენ მატერიალური სტიმულირების ფონდებში. მუშებს, ოსტატებს, ტექნოლოგებს, კონსტრუქტორებსა და სხვა კატეგორიის ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკებს კონკრეტული მატერიალური რესურსების ეკონომიისათვის მიეცემათ პრემიები ეკონომიის თანხის 75%-მდე. ამასთანავე, მუშების პრემირება მატერიალური რესურსების ეკონომიისათვის დაიშვება დარგში დადგენილი პრემიის ოდენობის ზღვრული სიდიდის ზემოთაც.

მეორეული რესურსების გამოყენების საქმეში გაერთიანებათა, საწარმოთა, ორგანიზაციათა დაინტერესების მიზნით 1982 წლიდან დადგენილია, რომ საწარმოო ნარჩენებიდან დამზადებული პროდუქციისაგან მიღებული მოგება რჩება საწარმოებს, ჩაირიცხება ფართო მოხმარების ფონდში დადგენილი ნორმატივებით.

შრომის ნაყოფიერების გადიდების მნიშვნელოვანი გზაა პროდუქციის ხარისხის ძირეული გაუმჯობესება. პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის სრულყოფა იწვევს საზოგადოებრივი შრომის მნიშვნელოვან ეკონომიას — შრომის ნაყოფიერების ამაღლებასა და პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებას. ამჟამად პარტია დიდ ყურადღებას აქცევს პროდუქციისა და მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების საკითხებს. პარტიის პროგრამაში მითითებულია, რომ „პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკისა და მთელი პრაქტიკული მუშაობის ცენტრში დგება პროდუქციის ტექნი-

კური დონისა და ხარისხის ყოველნაირად ამაღლება“¹. ჩვენი პროდუქცია უნდა განასახიერებდეს მეცნიერული აზროვნების უკანასკნელ მიღწევებს, შეესაბამებოდეს ყველაზე მაღალ ტექნიკურ-ეკონომიკურ, ესთეტიკურ და სხვა სამომხმარებლო მოთხოვნებს, იგი უნდა იყოს კონკურენტუნარიანი მსოფლიო ბაზარზე. პროდუქციის ხარისხის ამაღლება საიმედო გზაა იმისა, რომ უფრო სრულად დავაყოფილოთ ქვეყნის მოთხოვნილება საჭირო პროდუქციაზე და მოსახლეობის მოთხოვნილება მრავალფეროვან საქონელზე. როგორც პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, მდარე ხარისხი და წუნი მატერიალური რესურსებისა და ხალხის შრომის ფლანგვაა.

პროდუქციის ხარისხის შემდგომი გაუმჯობესების ფართო პროგრამაა დასახული მეთორმეტე ხუთწლედში. სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლებისა და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში დასახულია პროდუქციის ხარისხის არსებითი გაუმჯობესების, უმაღლესი ხარისხის კატეგორიის პროდუქციის ხვედრითი წილის ამაღლების ამოცანა: „გაეზარდოს ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის სამრეწველო პროდუქციის წილი 1,9-2,1-ჯერ, გავადიდოს ტექნიკის საიმედოობა და ზუზაობის რესურსი, ძირითადად დავამთავროთ ხარისხის მართვის კომპლექსურ სისტემათა დანერგვა. დავაჩქაროთ პროდუქციის სტანდარტებისა და ტექნიკური პირობების გადასინჯვა, ამასთან გეზად დავისახოთ უმაღლესი მსოფლიო მიღწევები“².

პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის ძირეული გაუმჯობესება ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის, სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის მზარდ მოთხოვნილებათა უფრო სრულად დაკმაყოფილების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. პროდუქციის ხარისხი კომპლექსური, შინაარსტევადი ცნებაა, რომელიც კონკრეტულ პირობებში, თავისი დანიშნულების შესაბამისად განსაზღვრავს მომხმარებლის ამა თუ იმ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების დონეს. პროდუქციის ხარისხი უშუალო კავშირშია მის სახმარ ღირებულებასთან, მაგრამ იგი მისგან განსხვავებული კატეგორიაა. სახმარი ღირებულებისაგან განსხვავებით, რომელიც პროდუქციის თვისებათა ერთობლიობას ახასიათებს, ხარისხი გამოიხატება იმით, რომ იგი არკვევს, თუ რა დონით შეესაბამება ეს თვისებები მოთხოვნილებას.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 221.

² იქვე, გვ. 434.

სახმარი ღირებულება, ნივთის სარგებლიანობა განიხილება როგორც ხარისხობრივი თვალსაზრისით, ასევე რაოდენობრივადაც, პროდუქტზე მოთხოვნილების დაკმაყოფილების მხრივაც. ამდენად სახმარი ღირებულება განსაზღვრული პროდუქციის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებელის ერთობლიობაა. ამიტომ ერთსა და იმავე სახმარ ღირებულებას შეიძლება ჰქონდეს განსხვავებული სარგებლობითი დონე, ე. ი. ხარისხი. პროდუქციის ხარისხის კატეგორიას ობიექტური საზოგადოებრივ-ისტორიული ხასიათი აქვს და განპირობებულია მისი სახმარი ღირებულების ისტორიული განვითარებით. ყველა სახეობის პროდუქციის ხარისხს განსაზღვრავს სათანადო მაჩვენებელთა სისტემა. ამავე დროს ყოველ ნაკეთობას გააჩნია თავისი მთავარი განმაზოგადებელი მაჩვენებელი, რომელიც ახასიათებს მის ძირითად თვისებას. პროდუქციის ხარისხის მაჩვენებლები სახელმწიფო სტანდარტის — 16431-70-ის შესაბამისად იყოფა ერთეულ, კომპლექსურ და განზოგადებულ მაჩვენებლებად. ისინი აღნიშნავენ პროდუქციის მხოლოდ ერთ, მთავარ თვისებას; მაგალითად, ავტომობილის ტვირთამწეობას, მანქანის მწარმოებლურობას, რძის ცხიმოვანობას და ა. შ. იგი გამოიყენება პროდუქციის ცალკეულ თვისებათა ანალიზის დროს. რადგან პროდუქციის ხარისხი ხასიათდება მრავალი თვისებით, ხარისხის ერთეული შეფასება არადამაკმაყოფილებელია. ამიტომ იყენებენ პროდუქციის ხარისხის კომპლექსურ სისტემას, რომელიც საგნის რამდენიმე თვისებას ასახავს. მიმართავენ აგრეთვე ხარისხის განზოგადებულ მაჩვენებელს, რაც ერთეული და კომპლექსური მაჩვენებლების ერთობლიობაა.

ხარისხი იყოფა წარმოების სტადიების მიხედვით: საპროექტო, საწარმოო და საექსპლუატაციო მაჩვენებლებად.

არის ხარისხის მაჩვენებელთა სხვა კლასიფიკაციაც: პირველი, სასარგებლო ნივთიერებათა შემცველობის დონე პროდუქციის ცალკეულ სახეში; მეორე, ნაკეთობათა საიმედოობა იმ თვისებათა ერთობლიობაა, რომელიც უზრუნველყოფს მოცემულ პერიოდში მისი ყველა საექსპლუატაციო მაჩვენებლის შენარჩუნებას; მესამე, პროდუქციის გამძლეობა ნიშნავს მანქანის ნორმალური მუშაობის უნარს მწყობრიდან გამოსვლის ან სხვა ზღვრული მდგომარეობის დადგომამდე; მეოთხე, ნაკეთობის დამზადებისა და რემონტის ტექნოლოგიურობა; მეხუთე, ერგონომიური და ესთეტიკური მაჩვენებლები; მეექვსე, ეკონომიკური მაჩვენებლები, რომელსაც საწარმოო-

ტექნოლოგიურ მაჩვენებლებსაც უწოდებენ, ესენია: მასალატევადობა, შრომატევადობა, ენერგოტევადობა და სხვ. თითოეული მაჩვენებელი უნდა განვიხილოთ კონკრეტული პირობების გათვალისწინებით.

პროდუქციის ხარისხის შედარებითი დასასიათებისათვის გამოიყენება ხარისხის დონე, რასაც აღგენენ მისი ფაქტიური მაჩვენებლების შედარებით ანალოგიური, სამამულო და უცხოური პროდუქციის საუკეთესო ხარისხის ნიმუშთან ან ისეთ მაჩვენებელთან, რომლის მიღწევაც შესაძლებელია სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მოთხოვნათა გათვალისწინებით.

სოციალისტური საწარმოების მიერ გამოშვებული პროდუქცია ტექნიკური დონისა და ხარისხის მიხედვით იყოფა ხარისხის უმაღლეს და პირველ კატეგორიებად. უმაღლესი კატეგორიისაა პროდუქცია, რომლის ხარისხის მაჩვენებლები შეესაბამებიან მეცნიერებისა და ტექნიკის უმაღლეს საბჭოურ და საზღვარგარეთულ მიღწევებს ან აღემატებიან მათ. ასეთ პროდუქციას დადგენილი წესით ენიჭება ხარისხის სახელმწიფო ნიშანი: პირველი კატეგორიისაა პროდუქცია, რომლის ხარისხიც შეესაბამება თავისი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლებით ქვეყნის სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის თანამედროვე მოთხოვნებს; ამასთანავე ეს პროდუქცია ხარისხის შესაბამისი მაჩვენებლების სტაბილურობით უნდა ხასიათდებოდეს.

ხარისხის კატეგორიების მიხედვით პროდუქციის ატესტაციას ატარებენ სპეციალური კომისიები, მათ შემადგენლობაში შედიან როგორც მწარმოებელ, ისე მომხმარებელ საწარმოთა წარმომადგენლები. 1980 წელს დაამტკიცეს პროდუქციის ხარისხის ატესტაციის ახალი დებულება, იგი განსაზღვრავს იმ პროდუქციათა წრეს, რომლებიც ატესტაციას ექვემდებარება.

პროდუქციის ხარისხის დაცვისა და წუნის თავიდან აცილებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს გაერთიანებათა ტექნიკური კონტროლის სისტემას, უხარისხო პროდუქციის გამოშვების აღკვეთას. გაერთიანებათა ტექნიკური კონტროლის განყოფილებები მოქმედებენ ტიპური დებულებით, რომლებიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1979 წლის 11 დეკემბრის დადგენილებით.

პროდუქციის ხარისხის ამაღლების მნიშვნელოვანი ღონისძიებაა პროდუქციის სახელმწიფო მიღებაზე გადასვლა, რაც ჩვენს რესპუბლიკაში 1987 წლის იანვრიდან ხორციელდება. სახელმწიფო მიღება

მზა პროდუქტის მიღების არაუწყებრივი სისტემა, რომელიც სასტანდარტებთან შეიქმნა.

პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესება მშრომელთა ცხოვრების დონის ამაღლების უმნიშვნელოვანესი მატერიალური საფუძველია, საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების უმნიშვნელოვანესი წყაროა.

უნდა აღინიშნოს, რომ პროდუქციის ხარისხის ამაღლება საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ზრდის ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორია, ხელს უწყობს წარმოების საშუალებებისა და მოხმარების საგნების ტექნიკურ-ეკონომიკურ თვისებათა გაუმჯობესებას, მათი მწარმოებლურობის, საიმედოობის ამაღლებას, სახმარ თვისებათა სრულყოფას. პროდუქციის ხარისხის ამაღლება წარმოების მოცულობის ზრდის ტოლფასოვანია. დიდი მნიშვნელობა აქვს სამომხმარებლო საქონლის ხარისხის გაუმჯობესებას, რადგან მასზეა დამოკიდებული მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნილების სრულად დაკმაყოფილება.

პროდუქციის ხარისხის მართვა ისეთი მიზანმიმართული მოქმედებაა, რომელიც უზრუნველყოფს ოპტიმალური ხარისხობრივი მაჩვენებლების მქონე პროდუქციის წარმოებას. სახალხო მეურნეობის მართვის ეს უმნიშვნელოვანესი რგოლი მოიცავს ორგანიზაციულ, ტექნიკურ და ეკონომიკურ ღონისძიებათა ერთობლიობას. პროდუქციის ხარისხის მართვაში მონაწილეობენ სახელმწიფო ორგანოები, გაერთიანებები და საწარმოები.

პროდუქციის ხარისხის მართვის ძირითადი უმაღლესი ორგანოა სსრ კავშირის სტანდარტების სახელმწიფო კომიტეტი, რომლის ამოცანაა უზრუნველყოს სტანდარტიზაციის, სამრეწველო ნაკეთობათა უნიფიკაციისა და მეტროლოგიის ტექნიკურ-ეკონომიკური საფუძვლების დამუშავება და განვითარების ძირითად მიმართულებათა განსაზღვრა.

სტანდარტების სახელმწიფო კომიტეტი აგრეთვე ახორციელებს პროდუქციის ხარისხის ატესტაციის ორგანიზაციას, სტანდარტებისა და ტექნიკური პირობების დაცვისადმი სახელმწიფო კონტროლის ორგანიზაციას.

პროდუქციის ხარისხის მართვის მნიშვნელოვანი საშუალებაა სტანდარტები, რომლებიც აწესრიგებენ პროდუქციის ტექნიკურ დონეს, საიმედოობას, ხანგრძლივობას, ეკონომიკურ, ესთეტიკურ,

ერგონომიურ და სხვა მნიშვნელოვან ხარისხობრივ პარამეტრებს. სტანდარტები ითვალისწინებენ პროდუქციის ხასიათის ზუსტი და დასაშვები ნორმების ცენტრალიზებული წესით დადგენას, რომელშიაც აისახება წარმოების მოწინავე ტექნიკური და ორგანიზაციული დონე. სტანდარტებისაგან განსხვავდება წარმოების ტექნიკური პირობები, რომლებიც წესდება ისეთ პროდუქციაზე, რომლის გამოყენება მეტად შეზღუდულია და დაკვეთით, ან ცალკე შეთანხმებით მზადდება. სტანდარტებსა და ტექნიკურ პირობებში გათვალისწინებულია ყველა საწარმოსათვის სავალდებულო ნაკეთობათა ხარისხის ტიპური ნორმები, ზომები და თვისებები.

სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში განასხვავებენ სტანდარტების ოთხსა და ტექნიკური პირობების ორ კატეგორიას:

1. სახელმწიფო სტანდარტებს აწესებს სტანდარტების ზომისა და საზომი ხელსაწყოების სახელმწიფო კომიტეტი და სავალდებულოა საკავშირო. რესპუბლიკური და ადგილობრივი დაქვემდებარების ყველა ორგანიზაციისათვის. განსაკუთრებული დანიშნულების პროდუქციაზე სტანდარტებს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო აწესებს;

2. დარგობრივს აწესებენ სსრ კავშირის სამინისტროები ან სხვა ცენტრალური უწყებები და დაწესებულებები. სავალდებულოა მოცემული დარგის ყველა საწარმოსა და ორგანიზაციისათვის;

3. რესპუბლიკურ სტანდარტებს ადგენენ მოკავშირე რესპუბლიკების სამინისტროები, ან სახელმწიფო საგვემო კომიტეტი, სავალდებულოა მოცემული / რესპუბლიკის დაქვემდებარებაში მყოფი საწარმოებისა და უწყებებისათვის;

4. საწარმოს სტანდარტებს აწესებენ საწარმოს ან გაერთიანებათა ხელმძღვანელები იმ ორგანიზაციებთან შეთანხმებით, რომლებსაც ექვემდებარებიან და ძალა აქვთ მოცემულ გაერთიანებაში შემავალი საწარმოს დონეზე.

წარმოების ტექნიკური პირობები წესდება ისეთ პროდუქციაზე, რომლის გამოყენებაც მეტად შეზღუდულია და შეკვეთით მზადდება.

ამჟამად მოქმედებს 25 ათასზე მეტი სახელმწიფო, 50 ათასზე მეტი დარგობრივი, 8 ათასზე მეტი რესპუბლიკური სტანდარტი და 140 ათასზე მეტი ტექნიკური პირობა. სტანდარტები, როგორც წესი, ყოველ ხუთ წელიწადში გადაისინჯება.

მადალხარისხოვანი პროდუქციის გამოშვების ამოცანა კომპლექსურია, ამიტომ მის გადასაჭრელად საჭიროა მართვის კომპლექსური სისტემა. ბევრ ქვეყანაში შემუშავებულია პროდუქციის ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემა, რომელიც მუშავდება სამ ეტაპად: პირველი, საწარმოს მიერ ტექნიკური დავალების მომზადება; მეორე, ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემის სამუშაო პროექტის შემუშავება; მესამე, ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემის რეგისტრაცია. ხარისხის მართვის სისტემები უნდა შემუშავდეს მართვის იერარქიის ყველა რგოლზე. ამჟამად ქვეყანაში შექმნილია პროდუქციის მართვის დარგობრივი, რესპუბლიკური და საჭალაქო სისტემები.

პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ აუცილებელია მიმდინარე ხუთწლედში დამთავრდეს ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემების დანერგვა სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში.

პროდუქციის ხარისხის დონის ამაღლება იგეგმება მისი შეფასების ატესტაციის გზით და მიეკუთვნება ხარისხის ორი კატეგორიიდან ერთ-ერთი: უმაღლესი ან პირველი ხარისხი.

ხარისხის უმაღლეს კატეგორიას მიეკუთვნება პროდუქცია, რომელიც ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების მიხედვით საუკეთესო მსოფლიო მიღწევების დონეზეა ან აღემატება მათ, შეესაბამება ახლად დასამუშავებელ ან დასამუშავებლად ნაგულისხმევ პროდუქციის სტანდარტებით გათვალისწინებულ მნიშვნელობებს. უმაღლესი კატეგორიის პროდუქცია აღინიშნება ხარისხის სახელმწიფო ნიშნით.

ხარისხის პირველ კატეგორიას განეკუთვნება პროდუქცია, რომელიც ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლებით ქვეყნის სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის თანამედროვე მოთხოვნების დონეზეა.

პარტიის XXVII ყრილობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ 1986 წლის 12 მაისს „პროდუქციის ხარისხის ძირეულად ამაღლების შესახებ“ ვრცელი დადგენილება მიიღო, რომელმაც შეიტანა გადამწყვეტი გარდატეხა პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების საქმეში.

სამრეწველო საწარმოები, გაერთიანებები ხუთწლიან, წლიურ გეგმებში ითვალისწინებენ უმაღლესი კატეგორიის ნაწარმის წარ-

მოების ათვისებასა და გადიდებას. პროდუქციის სამომხმარებლო თვისებათა გაუმჯობესებასა და სტანდარტიზაციის მოთხოვნათა დაცვას, მოძველებული ნაწარმის შეცვლას ან წარმოებიდან მოხსნას.

ხარისხისადმი მოთხოვნის გაძლიერების თანამედროვე პირობებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პროდუქციის ხარისხის ამაღლების ძირითადი გზების დადგენას. ცალკეულ დარგებსა და საწარმოებში ამ თავისებურებათა სხვაობის მიუხედავად, გამოიყოფა სახალხო მეურნეობისათვის პროდუქციის ხარისხის სრულყოფის ზოგადი მიმართულებანი. ესენია: სახალხო მეურნეობაში მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევების ფართოდ გამოყენება; ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფა; მანქანა-მოწყობილობათა სწორი გამოყენება; ნედლეულისა და მასალების ხარისხის ამაღლება; შრომითი კოლექტივების მუშაობის ხარისხის გაუმჯობესება; მოწინავეთა გამოცდილების შესწავლა და გავრცელება; სოციალისტურ შეჯიბრებათა ფორმების სრულყოფა; შრომის ორგანიზაციის პროგრესული ფორმების დანერგვა და შრომითი კოლექტივების მატერიალური და მორალური დაინტერესება.

საწარმოებში პროდუქციის ხარისხი რთულ ტექნიკურ, ეკონომიკურ, ორგანიზაციულ და სოციალური ფაქტორების ზემოქმედებას განიცდის. პროდუქციის ხარისხის ამაღლების სასურველი შედეგი შეიძლება მიღწეულ იქნეს არა ცალკეულ, არამედ კომპლექსური ღონისძიებების გატარებით. ასეთი ღონისძიებებია: გამოყენებული ნედლეულისა და მასალების ხარისხის გაუმჯობესება, წარმოების ტექნიკური ღონის ამაღლება, მზა პროდუქციის მომხმარებლებამდე დაყვანის ორგანიზაციის გაუმჯობესება. საწარმოებში პროდუქციის ხარისხის ამაღლებისას აუცილებელია იმ სპეციფიკურობის გათვალისწინება, რომლებიც ახასიათებს დარგის მოცემულ საწარმოს. საწარმოებში ხარისხის ამაღლება მრავალ კონკრეტულ პირობებზეა დამოკიდებული. მაგრამ შეიძლება გამოიყოს ხარისხის სრულყოფის ამაღლების ზოგადი გზები. ესენია: მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევათა ფართოდ გამოყენება; მანქანა-მოწყობილობათა რაციონალური გამოყენება; ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფა; გამოყენებული ნედლეულისა და მასალების ხარისხის გაუმჯობესება.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ქმნის მაღალი, ხარისხის

შრომისა და პროდუქციის გამოშვებისათვის მატერიალურ პირობებს. ერთი მხრე, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შედეგად მაღლდება პროდუქციის ხარისხი და, მეორე მხრე, მაღალი ხარისხის პროდუქტია გვევლინება მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის დამაჩქარებელ ფაქტორად. ეს პროგრესი საწარმოებში ორი ძირითადი მიმართულებით ვითარდება: პირველი, ახალ სახეობათა პროდუქციის წარმოების ათვისება, ნაწარმის მახასიათებლების სრულყოფა; მეორე, წარმოების ტექნიკური ბაზის სრულყოფა პროგრესული ტექნოლოგიური პროცესების დანერგვის, წარმოების ავტომატიზაციისა და მექანიზაციის სრულყოფის გზით. აუცილებელია ამ ორ მიმართულებათა ორგანული შეთანაწყობა. მთავარია პირველი მიმართულება: სრულყოფილი მოწყობილობების შექმნა და წარმოებაში დანერგვა პროდუქციის ხარისხის ამაღლების ძირითადი ფაქტორია. თანამედროვე პირობებში ასეთ საშუალებად ელექტრონიკა იქცევა, რომლის დახმარებითაც ხორციელდება საწარმოო პროცესების მართვა სატრანსპორტო, დატვირთვა-გადმოტვირთვისა და საკონტროლო ოპერაციების ჩათვლით.

პროდუქციის ხარისხის ამაღლების მნიშვნელოვანი გზაა წარმოების ტექნოლოგიური პროცესების ამაღლება, ამჟამად წინა პლანზეა საბაზო ტექნოლოგიების გამოყენება. „განვანობრივლოთ წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფის ღონისძიებათა კომპლექსი. მეთორმეტე ხუთწლედში 1,5-2-ჯერ გაეფართოოთ პროგრესული საბაზო ტექნოლოგიების გამოყენება“¹ — ნათქვამია ძირითად მიმართულებებში.

როგორც პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, სახალხო მეურნეობაში ფართოდ დაინერგება პრინციპულად ახალი ტექნოლოგიები, რომლებიც მნიშვნელოვნად გაზრდიან შრომის ნაყოფიერებას, აამაღლებენ პროდუქციის ხარისხს და უზრუნველყოფენ ნედლეულის კომპლექსურ გადამუშავებას, მანქანა-მოწყობილობათა სამსახურის ვადის სამ-ხუთჯერ გახანგრძლივებას.

პროდუქციის ხარისხის ამაღლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გზას საწარმოებში შეადგენს მანქანა-დანადგარების რაციონალური ექსპლუატაცია. მანქანა-მოწყობილობათა სწორი გამოყენება ბევრად არის დამოკიდებული მუშაობის ცვადადობის კოეფიციენტის გადიდებაზე, აგრეთვე შრომის იარაღის გამოყენების დროის

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 433.

გახანგრძლივებაზე, მათი დატვირთვის ექსტენსიური გზით გადიდებაზე, მანქანის დროის ერთეულში გამოყენების გაუმჯობესებაზე. სახალხო მეურნეობის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, წუნდებული პროდუქცია ხშირად გამოწვეულია მასალებისა და ნედლეულის დაბალი ხარისხით. ამიტომ ბუნებრივია, რომ საწარმოებში დიდი ყურადღება უნდა მიექციონ მასალების, ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების მიღების კონტროლს, ჩტკიცედ უნდა იქნას დაცული სახელმშეკრულებო სისტემის ყველა მოთხოვნა. პროდუქციის ხარისხის ამაღლების მნიშვნელოვანი პირობაა წარმოებაში ახალი საკონსტრუქციო მასალების დანერგვა, რომლებსაც გააჩნიათ განსაკუთრებით მაღალი ზეიკური, ქიმიური და მექანიკური თვისებები (ზეეცხლგამძლეობა, ზეგამტარიანობა, ზესისუფთავე). ნედლეულის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით საჭიროა გაფართოვდეს ნედლეულის გამდიდება, გაძლიერდეს კონტროლი მისი ხარისხისადმი.

შრომითი კოლექტივების მუშაობის ხარისხის ამაღლება უწინარეს ყოვლისა გულისხმობს, რომ კარგად ფლობდე პროფესიულ ჩვევებს, წარმოების მაღალ კულტურას. ამასთან პროდუქციის ხარისხი მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია არა მარტო პროდუქციის შემქმნელთა საქმიანობაზე, არამედ სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო, გამსაღებელი ორგანიზაციების შრომითი კოლექტივების მუშაობის ხარისხზე. ამიტომ პარტიის XXVII ყრილობამ დასახა მნიშვნელოვანი ღონისძიებები საინჟინრო შრომის ეფექტიანობის შემდგომი ამაღლების მიმართულებით. „გავაძლიეროთ საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური და საწარმოთა სხვა საინჟინრო სამსახურების როლი მეცნიერულ-ტექნიური პროგრესის უზრუნველყოფაში, მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა დროულ გამოყენებაში“¹.

ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების საქმიანობაზეა დამოკიდებული ნახაზების უდეფექტო შესრულება, ტექნოლოგიური პროცესების, ტექნიკური ნორმებისა და ნორმატივების დაცვა, სამუშაო დროის ეკონომიური გამოყენება, შრომის ორგანიზაცია და შრომითი პროცესის ზუსტი რიტმი. საინჟინრო შრომის ხარისხის ამაღლების ძირითადი გზებია საინჟინრო ნამუშევართა შრომატევადობის, სამუშაო დროის არასაწარმოო დანახარჯების შემცირება, სამუშაო

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 436.

ფონტის გაფართოება და საშემსრულებლო სამუშაოთა ხარისხის გაუმჯობესება.

პროდუქციის მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფა შეიძლება მაშინ, თუ საწარმოს ყველა რგოლი კეთილსინდისიერად, სრული მოცულობით და ხარისხიანად ასრულებს დავალებებს. ამ პრინციპის საფუძველზე გუშაობს ლვოვში პროდუქციის უდევექტო დამზადების სისტემა, რომლის ძირითადი მიზანია პროდუქციის ჩაბარება პარველი წარდგენისთანავე. აქ გათვალისწინებულია ხარისხის მართვის ეამოცდილება, რომელიც სარატოველებმა, გორკელებმა და სხვებმა შეიძინეს. ამჟამად ლვოვის სისტემის საფუძველზე შემუშავებულია და მოქმედებს პროდუქციის ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემა. იგი საშუალებას იძლევა დავიცვათ ნაწარმის ხარისხის მაღალი დონე მისი კონსტრუირების, წარმოებისა და ექსპლუატაციის ყველა ეტაპზე. მისი ერთ-ერთი ელემენტია ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა, მოსამსახურეთა, მუშათა შრომის ხარისხის შეფასება. ეს შემსრულებლებს კვალიფიკაციის ამაღლების ინტერესს უნერგავს, პასუხისმგებლობას უმაღლებს მინდობილი საქმისადმი, შეფასება ხდება ხარისხის კოეფიციენტით — მისი მაქსიმალური ოდენობა ერთის ტოლია. კოეფიციენტის გასაანგარიშებლად ითვალისწინებენ მაჩვენებლებს, რომლებიც კოლექტივის წევრთა საქმიანობის სხვადასხვა მხარეს ახასიათებს.

ხარისხის ამაღლებაში დიდ როლს ასრულებს მოწინავეთა გამოცდილების შესწავლა. მოქმედებს შრომის მოწინავე მეთოდების შემსწავლელი კურსები და სკოლები; მოწინავეთა გამოცდილებას სწავლობენ ხარისხის რაიონულ და საქალაქო სახლებში, საწარმოთა ხარისხის მუდმივმოქმედ კაბინეტებში აწყობენ „ხარისხის დღეს“ და ა. შ.

პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების დიდ შესაძლებლობებს შეიცავს შრომის ორგანიზაციის ისეთი პროგრესული ფორმა, როგორიცაა ბრიგადული იჯარა. ამ მეთოდით მომუშავე ბრიგადების გამოცდილება ცხადყოფს მის მაღალ ეფექტიანობას. მკვეთრად მცირდება პროდუქციის წარმოების დრო, მოცდენების ლიკვიდაციისა და შრომის უკეთ ორგანიზაციის შედეგად 20-25%-ით მაღლდება შრომის ნაყოფიერება, რაციონალურად გამოიყენება ნედლეული, მასალები და ტექნიკა. მტკიცდება კოლექტივიზმის გრძნობა, ძლიერდება მუშაობის საერთო შედეგებით ბრიგადის თითოე-

ული წევრის დაინტერესება, იზრდება წარმოების რეზერვების უფრო სრულად გამოყენებისადმი მისწრაფება. ბაღღდება შრომისა და სოციალისტურ საკუთრებისადმი კომუნისტური დამოკიდებულება და უმჯობესდება პროდუქციის სამომხმარებლო თვისებები.

საწარმოები ფართოდ იყენებენ მატერიალური და მორალური წახალისების სისტემებს. პროდუქციის ხარისხის ამაღლებისათვის მუშაკთა წახალისების წყაროებია ხელფასის ფონდი და მატერიალური წახალისების ფონდი, აგრეთვე პრემიების სპეციალური ფონდები. მორალური წახალისების სხვადასხვა ფორმაა მოწინავე მუშაკების სახელთა შეტანა საწარმოს საპატიო წიგნში, საპატიო სიგელით, ვიმპლებით დაჯილდოება, „ხარისხის წარჩინებულის“ წოდების მინიჭება და სხვ.

პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება შრომის ნაყოფიერების ამაღლების მნიშვნელოვანი გზაა. სამეურნეო ანგარიშზე მყოფი საწარმოების ფულადი შემოსავალი რეალიზებული პროდუქციის ფასების ჯამია. სოციალისტური საწარმოები თავიანთ პროდუქციას მიჰყიდნიან მომხმარებლებს — სხვა საწარმოებსა და სავაჭრო ორგანიზაციებს ბითუმად. საწარმოო ფონდების ბრუნვის პროცესში ღირებულების წარმოქმნასთან ერთად ხორციელდება საწარმოთა შემოსავლის განაწილება. შემოსავლიდან იფარება ფულადი სახსრების დანახარჯები მომხმარებულ წარმოების საშუალებებსა და მომუშავეთა შრომის ანაზღაურებაზე. ეს დანახარჯები იღებენ საწარმოთა ხარჯების ფორმას. წარმოების საშუალებებზე გაწეული დანახარჯების ეკონომიკური ფორმა მათი ანაზღაურების ფონდია. საზოგადოების ერთობლივი ხარჯები პროდუქციის წარმოებაზე მისი მთლიანი ღირებულებით განისაზღვრება, ხოლო საწარმოს ხარჯებში შედის ღირებულების ის ნაწილები, რომლებიც შეესაბამება გამოყენებულ წარმოების საშუალებათა ღირებულებას, რაც გადატანილია მოცემულ პროდუქციაში და აუცილებელი შრომით შექმნილ ღირებულებას. პროდუქციის თვითღირებულების მნიშვნელოვანი თავისებურება ის არის, რომ პროდუქტების წარმოებისათვის გაწეული ხარჯები მასში გამოიხატება არა სამუშაო დროით, არამედ ფულადი ფორმით. თვითღირებულება ყალიბდება უშუალოდ საწარმოებში და ასახავს ურთიერთობას მთლიანად საზოგადოებასა და მის სამეურნეო რგოლებს შორის. ამჟამად სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის მიხედვით ღირებუ-

ლებაში შედის მატერიალური დანახარჯების დაახლოებით 56.3%, აუცილებელი პროდუქციის ღირებულების 22 პროცენტი და ზედმეტი პროდუქტის ღირებულების 21,7%, ე. ი. ღირებულების 78,3% მოდის პროდუქციის თვითღირებულებაზე.

ამდენად, პროდუქციის თვითღირებულება სრის ფულად გამოსახული საზოგადოებრივი დანახარჯების ნაწილი, რომელიც გაწეულია ცალკეულ საწარმოთა მიერ პროდუქციის დამზადებასა და მის რეალიზაციაზე. პროდუქციის თვითღირებულება წარმოების უმნიშვნელოვანესი განზოგადებული მაჩვენებელია. მასში გამოხატულია საწარმოს მუშაობის ყოველი მხარე, მისი როგორც საწარმოო, ისე სანეგურნეო და საფინანსო საქმიანობა. ის გვიჩვენებს საწარმოს მუშაობის ეფექტიანობას. პროდუქციის თვითღირებულების სტრუქტურის თვალსაზრისით, ერთმანეთისაგან ასხვავებენ შრომატევად, მასალატევად, ენერგოტევად და კაპიტალტევად დარგებს.

მრეწველობის ისეთ დარგებში, როგორიცაა ქვანახშირის, ტორფის, რკინის და სხვა წიაღისეულთა მომპოვებელი დარგები, სადაც შრომის საგნებს თვით ბუნება იძლევა, თვითღირებულებაში ძირითადია შრომის ანაზღაურების ხარჯები, ამიტომ ამ დარგებს შრომატევად დარგებს უწოდებენ ამ დარგებში ცოცხალი შრომის ეკონომია თვითღირებულების შემცირების მთავარი ფაქტორია.

ქიმიური და საფეიქრო მრეწველობის, შაქრის, ხორცის მრეწველობის დარგებში ჭარბობს დანახარჯები ნედლეულზე, მასალაზე. ამიტომ ეს დარგები მასალატევადი დარგებია. აქ შრომის საგნებზე, ნედლეულზე, მასალაზე დანახარჯების შემცირება, განივთებული შრომის ეკონომია თვითღირებულების შემცირების მთავარი წყაროა.

ფერადი მეტალურგიის მრეწველობის პროდუქტის თვითღირებულების დიდი ნაწილი ენერგიის ხარჯებზე მოდის, ამიტომ ეს დარგი ენერგოტევადი დარგია. ენერგიის ეკონომია — განივთებული შრომის შემცირება თვითღირებულების შემცირების ძირითადი მიმართულებაა.

ნავთობის მომპოვებელი მრეწველობის პროდუქციის თვითღირებულებაში მაღალი ხვედრითი წონა ძირითადი ფონდების ამორტიზაციაზე მოდის, ამდენად ეს დარგი მიეკუთვნება კაპიტალტევად დარგთა რიცხვს.

პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება სოციალისტური დაგროვების უმნიშვნელოვანესი წყარო, გასაცემი ფასების შემცირების, მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობისა და კულტურული დონის ზრდის საფუძველია. თვითღირებულების სისტემატური შემცირება სოციალისტური ეკონომიკის აღმავლობის აუცილებელი პირობა და შრომის ნაყოფიერების განუხრელი ზრდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ვაჟაა. მეთორმეტე ხუთწლედში ნაუარაუდევია პროდუქციისა და სამუშაოთა თვითღირებულების შემცირება მრეწველობაში 4-5%-ით, მშენებლობაში — 2-3%-ით, სოფლის მეურნეობაში 5-7%-ით¹.

თავი მესამე

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების საფუძველია

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და მისი განვითარების ფორმები.

საზოგადოებრივი ცხოვრება მოლიანად აღებული მატერიალური და სულიერი ცხოვრების პირობითი ერთობლიობაა. საზოგადოებრივი ცხოვრების საფუძველი ბუნებრივი, მატერიალური პირობებია, მისი განვითარების განმსაზღვრელი ძალა საარსებო საშუალებათა წარმოების წესია, მწარმოებელი მასები შეადგენენ ისტორიის შემოქმედს.

საზოგადოება ადამიანთა საერთო ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ისტორიულად ჩამოყალიბებული ფორმების ერთობლიობაა, რომელსაც, როგორც რთულ ორგანიზმს, თავისი მატერიალური და სულიერი მხარე გააჩნია. საზოგადოებრივი ისტორიის მეცნიერული ახსნა ემყარება საზოგადოებრივი ყოფიერების პირველადობასა და საზოგადოებრივი ცნობიერების მეორადობის აღიარებას. საზოგადოების ისტორიის მატერიალისტური გაგება მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების ერთ-ერთი უდიდესი აღმოჩენაა. როგორც ვ. ი. ლენინი აღნიშნავს, „მარქსმა ბოლო მოუღო შეხედულებას

¹ იხ. სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 431.

საზოგადოებაზე, როგორც ინდივიდთა მექანიკურ აგრეგატზე... და პირველად დააყენა სოციოლოგია მეცნიერულ წაღებაზე, შეიმუშავა საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის ცნება, როგორც მოცემულ წარმოებათ ურთიერთობათა ერთობლიობისა, და დაამტკიცა, რომ ამგვარი ფორმაციების განვითარება ბუნებრივ-ისტორიული პროცესია¹.

მთლიანად სამეცნიერო სახის მქონე პრაგმატული განვითარება. არაორგანულ ბუნებაში პრაგრესი მიმდინარეობს ნაკლებად რთულიდან მეტად რთულისაკენ. ორგანულ ბუნებაში პრაგრესული განვითარება ხასიათდება ორგანიზმის სტრუქტურაში ისეთი მორფოფიზიოლოგიური ცვლილებებით, რომლებიც ორგანიზმების არსებობის პირობების გაფართოებისა და გარემოს ცალკეული ფაქტორებისაგან მათი დამოკიდებულების შემცირების შესაძლებლობას ქმნიან. ორგანული ბუნებისათვის დამახასიათებელია აგრეთვე რეკრესიცია, ხოლო საზოგადოებრივი განვითარებისათვის მხოლოდ და მხოლოდ აღმავალი გზა.

მეცნიერება ქმნის ახალ ტექნიკურ საშუალებებს, წარმართავს არსებულ ტექნიკურ ფუნქციონირებას, ხდება წარმოების მუშაკთა საქმიანობის უცილობელი კომპონენტი. მეცნიერება სულ უფრო მეტად იკავებს წამყვან მდგომარეობას წარმოების განვითარებაში, განსაზღვრავს ტექნიკის ახალ სახეობათა, წარმოების ახალ დარგთა და პროდუქციის ახალ სახეობათა შექმნის გზებს. ამის შედეგად საარსებო მოთხოვნილება გახდა თეორიული და ექსპერიმენტული ბუნებისმეტყველების უპირატესი განვითარება ტექნიკის ზრდის მიმართ, ხოლო ტექნიკური შემოქმედებისა — წარმოების საერთო განვითარების მიმართ. მეცნიერების როლის ზრდა თანამედროვე საზოგადოებრივი განვითარების ერთ-ერთი კანონზომიერებაა. მეცნიერებას ახლა უპირველესი მნიშვნელობა აქვს ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებისათვის, შრომის ნაყოფიერების ამაღლებასა და წარმოების ეფექტიანობის გადიდებაში.

სოციალურ მოთხოვნილებათა გავლენით მნიშვნელოვნად დაჩქარდა თვით მეცნიერების განვითარების პროცესი, გაიზარდა მეცნიერული კვლევის ინტენსიურობა, გაძლიერდა მეცნიერებათა დიფერენციაცია, მომიჯნავე დარგებიდან წარმოიქმნებიან ახალი მეცნიერებანი. ამაღლდა არა მარტო ფუნდამენტური, არამედ გა-

¹ ვ. ი. ლენინი. თხზ., ტ. 1, გვ. 153.

შოყენებით მეცნერებათა როლი, მათ შორის უშუალოდ საწარმო-ებთან არსებულ დაწესებულებათა ქსელი. გონებრივი შრომის წი-ლი შრომითი დანახარჯის საერთო ოდენობაში განუწყვეტლივ იზ-რდება. 1960 წლიდან 1986 წლამდე სსრ კავშირში მეცნიერ მუშაკ-თა რაოდენობა 354,2 ათასიდან გაიზარდა 1,5 მილიონამდე, საქა-რთველოში კი 9,2 ათასიდან 27,6 ათასამდე. ყოველწლიურად იზრ-დება ბიუჯეტიდან დანახარჯები მეცნიერებაზე. ასე, მაგალითად, 1970 წელს სსრ კავშირში სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მეცნიერება-ზე დაიხარჯა 11,7 მლრდ მანეთი, 1980 წელს — 22,3 მლრდ მანე-თი, ხოლო 1986 წელს — 29,5 მლრდ მანეთი. 1986 წელს რეგისტ-რირებულია 328 აღმოჩენა, აქედან 15 აღმოჩენაში ასახული იყო საბჭოთა მეცნიერების დიდი მიღწევები ფიზიკაში, ქიმიის, გეოლო-გიის, ბიოლოგიისა და მედიცინის დარგებში¹.

მეცნიერების როლის ამალღებასთან ერთად არსებითი ცვლილ-ება განიცადა მეცნიერული საქმიანობის ორგანიზაციაში. საგრძნობ-ლად გაიზარდა მეცნიერების ტექნიკური შეიარაღება. ამჟამად პირობითად მეცნიერებას ოთხ დიდ ჯგუფად ყოფენ: ფილოსოფი-ურ, საბუნებისმეტყველო, საზოგადოებრივ და გამოყენებით ჯგუ-ფებად.

მეცნიერება, როგორც საზოგადოებრივი ცნობიერების ფორმა, წარმოადგენს ცოდნის ერთობლიობას, ცოდნის სისტემას ბუნების, საზოგადოებისა და აზროვნების კანონების შესახებ. განვითარებად სოციალისტურ საზოგადოებაში მეცნიერებას განსაკუთრებული ადგილი უკავია. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგ-რაშაში აღნიშნულია: „საწარმოო ძალების განვითარებასა და სა-ზოგადოებრივი ურთიერთობის სრულყოფაში, ტექნიკისა და ტექ-ნოლოგიის პრინციპულად ახალ სახეობათა შექმნაში, შრომის ნა-ყოფიერების ზრდაში, მიწის, წიაღის, ოკეანის, კოსმოსის ათვისე-ბაში, გარემოს დაცვასა და გაკეთილშობილებაში მზარდ როლს ასრულებს მეცნიერება“².

სკკპ XXVII ყრილობამ კონკრეტული ამოცანები დასახა სა-ზოგადოებრივ, საბუნებისმეტყველო და ტექნიკურ მეცნიერებათა წინაშე. „უფრო ღრმად შევისწავლოთ დიალექტიკური და ისტო-ლი მატერიალიზმის, მეცნიერული კომუნიზმის პოლიტიკური ეკო-

¹ იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, გვ. 69.

² სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 260.

ნომის აქტუალური პრობლემები. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელი როლის ზრდის საკითხები, საერთაშორისო კომუნისტური, მუშათა და ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის გამოცდილება¹. ღიდმნიშვნელოვანი ღონისძიებებია დასახული ცალკეული კონკრეტული ხასიათის მეცნიერულ დისციპლინებში.

„ავამაღლოთ სოციალისტური ეკონომიკის, დაგეგმვის, მართვის, შრომის, ფინანსების, ფასწარმოქმნისა და სტატისტიკის დარგში თეორიული გამოკვლევების დონე“² — აღინიშნა პარტიის XXVII ყრილობაზე. მეცნიერების ცენტრალური პრობლემის — ადამიანის, როგორც მეცნიერებისა და შრომის სუბიექტის შესწავლა მოითხოვს სისტემატურ მიდგომასა და კომპლექსურ დამუშავებას, რაც ქმნის აუცილებლობას საზოგადოებრივ, საბუნებისმეტყველო და ტექნიკურ მეცნიერებათა ურთიერთკავშირების გაძლიერებისას. „საბუნებისმეტყველო და ტექნიკის მეცნიერებათა დარგში გავათართოთ კვლევა, რომლის შედეგები შესაძლებლობას მოგვცემს უზრუნველყოთ ღრმა თვისებრივი ცვლილებები საწარმოო ძალებში, პრინციპულად ახალ სახეობათა პროდუქციის, ტექნიკისა და ტექნოლოგიის შექმნა“³ — ნათქვამია ძირითად მიმართულებებში. ფართო ღონისძიებებია დასახული თეორიული და გამოყენებითი მათემატიკის, ინფორმატიკისა და კიბერნეტიკის, ელემენტარულ ნაწილაკთა, ატომბირთვისა და მყარი სხეულების ფიზიკის, მიკრო და კვანტური ელექტრონიკის, რადიოფიზიკისა და ოპტიკის, ატომური და თერმობირთვული ენერგეტიკისა და სხვა მეცნიერებათა განვითარების მიმართულებით.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად პარტიამ მეცნიერების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზით უზრუნველყოფის გაუმჯობესების ღონისძიებები დასახა. განსაკუთრებით დაბალია ჩვენს რესპუბლიკაში ერთ მეცნიერ-თანამშრომელზე საკვლევი ტექნიკით აღჭურვის დონე. რესპუბლიკის აკადემიური მეცნიერების სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსების ზრდის ტემპი ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად ჩამორჩება კავშირში მეცნიერების დაფინანსების ზრდის ტემპს. კავშირში იგი 1981—1986 წელს შეადგენდა საშუალოდ 5,1%-ს, რესპუბლიკაში კი 3,7%-ს. დაბალია ერთ მეცნიერ მუშაკზე წლიური

1 სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 436-437.

2 იქვე, გვ. 437.

3 იქვე.

დანახარჯები საკავშიროსთან შედარებით. პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „არსებითად გავაუმჯობესოთ სამეცნიერო ორგანიზაციათა და უმაღლეს სასწავლებელთა აღჭურვა თანამედროვე ხელსაწყოებით, მოწყობილობით, ავტომატიზაციისა და გამოთვლითი ტექნიკის საშუალებებით, მასალებითა და პრეპარატებით. მეცნიერული კვლევის მოსაწყობად“¹.

მეცნიერებისა და წარმოების განვითარების პროცესში ერთ-ერთ ძირითად რგოლს ტექნიკის განვითარება წარმოადგენს. ტექნიკის ცნებაში იგულისხმება წარმოების იარაღების ერთობლიობა, რომელიც გამოიყენება ადამიანის მიერ მატერიალური დოვლათის წარმოებისათვის და შეადგენს საწარმოო ძალების ყველაზე მოძრავ და ქმედით ელემენტს.

თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი, როგორც თვით სახელწოდებიდან ჩანს, მოიცავს პროგრესს უწინარეს ყოვლისა მეცნიერებასა და ტექნიკაში. ის მეცნიერული და ტექნიკური პროგრესის ერთობლივი პროცესია. მეცნიერება და ტექნიკა ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული სპეციფიკური საზოგადოებრივი მოვლენებია და საზოგადოებრივ წარმოებას, მის სრულყოფასა და განვითარებას ემსახურებიან. მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარება არ შეიძლება ერთმანეთს მოვწყვიტოთ. ტექნიკის განვითარების საკიროება იწვევს მეცნიერების წინსვლას, ხოლო მეცნიერებას მონაპოვართა დანერგვა წარმოებაში დიდ როლს ასრულებს ტექნიკის დაჩქარებული განვითარების საქმეში. ამდენად მეცნიერება წამყვანი ძალაა ტექნიკის განვითარებაში. ისტორიულად ასეთი განსაკუთრებული როლი მეცნიერებამ პიისაკუთრა მას შემდეგ, რაც მატერიალური წარმოების პროცესის საფუძველი მანქანური ტექნიკა გახდა. ეს თვისებები გააჩნია არა მარტო ტექნიკური და გამოყენებითი ხასიათის მეცნიერებებს, რომლებიც ტექნიკის ამა თუ იმ დარგისადმი არიან მიმარჯვებული, არამედ ისეთ ფუნდამენტურ საბუნებისმეტყველო მეცნიერებასაც, როგორიცაა მათემატიკა, ფიზიკა, ბიოლოგია და გეოლოგია. ამდენად, მეცნიერება და ტექნიკა მჭიდროდ დაკავშირებული საზოგადოებრივი მოვლენები და ურთიერთგანპირობებული ცნებებია, რომელთა მიმართებაშიც მეცნიერების განვითარებას წამყვანი ადგილი უკავია.

მეცნიერებისა და ტექნიკის კავშირის მკაფიო და მასშტაბურ

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 438.

გამოხატულებად ითვლება მათი დამოკიდებულება ადამიანთა სა-
წარმოო მოთხოვნილებებსა და საარსებო დოვლათის წარმოებას-
თან. ფ. ენგელსი აღნიშნავდა, რომ მეცნიერებათა წარმოშობა და
განვითარება წარმოებითაა განპირობებული, წარმოება ყოველ-
თვის გარკვეულ ამოცანებს უსახავდა მეცნიერებას, მათი გადაწყ-
ვეტა კი შემდგომი სრულყოფისა და განვითარების შესაძლებლობას
ქმნიდა. განსაკუთრებით დიდია მეცნიერების როლი მანქანურ წარ-
მოებაში, სადაც მეცნიერული აღმოჩენის შეგნებული გამოყენება
ტექნიკური აუცილებლობა ხდება. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექ-
ნიკური პროგრესი ხასიათს უცვლის წარმოებისა და მეცნიერების
დამოკიდებულებას. მეცნიერების უშუალო საწარმოო ძალად გა-
დაქცევის პროცესში იგი წარმოების ახალ დარგებს წარმოშობს.
მეცნიერების შედარებითი დამოუკიდებელი, საკუთარი კანონზომი-
ერი ძალით განვითარება მისდევს ტექნიკურ განვითარებას. ხორც-
ციელდება მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესის ერთიანი პრო-
ცესი, რაც მეცნიერული ცოდნის მატერიალიზაციის შედეგია.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი მეცნიერებისა და ტექნი-
კის ისეთი განვითარებაა, რომლის შედეგადაც ხდება წარმოების
იარაღების, ნედლეულის, მასალებისა და ენერგიის ახალ და უახ-
ლეს სახეობათა შექმნა და არსებულის გაუმჯობესება, უფრო
პროგრესულ ტექნოლოგიაზე გადასვლა. მეცნიერულ-ტექნიკური
პროგრესი აუცილებელია გავიგოთ ორგვარი თვალსაზრისით. ჭერ
ერთი, ყოველგვარი ტექნიკური პროგრესი ღრმა კავშირშია მეც-
ნიერებაში მომხდარ პროგრესთან და მათ ისტორიულ ერთიანობას
განასახიერებს; მეორე, ეს ორი პროგრესი დროშიც ემთხვევა ერთ-
მანეთს, რადგან მეცნიერულ მონაპოვართა ტექნიკური რეალიზაცია
დროში მეტად უახლოვდება მეცნიერებაში მომხდარ პროგრესს. სა-
ზოგადოებრივი წარმოების სფეროში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგ-
რესი საშუალებას იძლევა წარმატებით გადაიჭრას საზოგადოების
წინაშე მდგომი ეკონომიკური და სოციალური ამოცანების კომპ-
ლექსი. ამიტომაც მას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მეთორმეტე
ჯუთწლედის ძირითად ამოცანათა გადაწყვეტის საქმეში. სსრ კავ-
შირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990
წლებისა და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში
დასახულია ის კონკრეტული გზები, რომლითაც ნავარაუდევია
წარმოების ტექნიკური დონის კარდინალური ამაღლება უპირველეს
ჯოვლისა იმ გზით, რომ გარდაიქმნას ინვესტიციური და სტრუქტუ-

რული პოლიტიკა, თავი მოეყაროს რესურსებს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებით ელექტრონიკის, ატომური ენერგეტიკის, კომპლექსური ავტომატიზაციის, წარმოების ტექნოლოგიისა და ახალი მასალების დამუშავების დარგში.

საზოგადოების განვითარების ისტორია გვიჩვენებს, რომ რევოლუციური გადატრიალება მეცნიერებაში გარკვეული პერიოდის შემდეგ ამზადებს ტექნიკურ რევოლუციებს, როგორც ნახტომს ტექნიკის განვითარებაში. რევოლუცია მეცნიერებაში წინ უსწრებს ტექნიკურ რევოლუციას, მაგრამ თავის მხრივ ტექნიკური რევოლუცია დიდად უწყობს ხელს მეცნიერულ რევოლუციას, მის განვითარებას.

თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია თვისებრივი ნახტომია კაცობრიობის მიერ ბუნების შეცნობასა და წარმოებაში მისი კანონების გამოყენებაში. იგი მოასწავებს თანამედროვე მეცნიერების მიღწევათა გავლენით წარმოების ტექნიკური საფუძვლის ძირეულ გარდაქმნას.

წარმოების განვითარების ისტორიიდან ცნობილია ის ფუნქციები, რომელსაც ადამიანი ასრულებს წარმოების პროცესში. პირველი, წარმოადგენს ფიზიკური ენერგიის წყაროს, მოძრაობაში მოჰყავს შრომის იარაღები და ზემოქმედებს ამ იარაღებით შრომის საგანზე; მეორე, აკონტროლებს საწარმოო პროცესებს და მართავს მას; მესამე, როგორც წარმოების სუბიექტური ფაქტორი, სრულყოფს მეცნიერებისა და ტექნიკის საფუძველზე წარმოებას. მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია ცვლის თანაფარდობას ამ ფუნქციებს შორის: პირველი ფუნქცია მინიმუმამდე დადის, მეორე მცირდება და მესამეს ფუნქცია მნიშვნელოვნად იზრდება. წარმოების თანამედროვე დონე მწარმოებელს ათავისუფლებს საწარმოო შეზღუდვებისაგან და სიმძიმის ცენტრი გადააქვს მის ინტელექტუალურ მოღვაწეობაზე. მეცნიერულ-ტექნიკურ რევოლუციას მწარმოებელი გაჰყავს ტექნოლოგიური პროცესის ფარგლებს გარეთ და მოითხოვს მართვის ზოგიერთი ფუნქციის გადაცემას.

მანქანათა სამრგოლიან სისტემას: ძრავა მანქანა — გადამცემი მექანიზმი — მუშა მანქანა თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ დაქუმატა მეოთხე — მმართველი, მარეგულირებელი, მაკონტროლებელი რგოლი და შეიქმნა მანქანათა ოთხრგოლიანი სისტემა: ძრავა მანქანა — გადამცემი მექანიზმი — მუშა მანქანა — მმარ-

თავი მანქანა, რომელშიაც ძირითადი ადგილი მმართვე მანქანას გა-
ეცუთვნება. ისევე როგორც XIX საუკუნის დასაწყისში მომხდარ
სამრეწველო რევოლუციის არსებით ნიშანს მუშა-მანქანის შექმნა
შეადგენდა. ასევე თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუ-
ციის არსებით ნიშანს მარეგულირებელი მანქანა შეადგენს. ყველაზე
ღრმა ცვლილება, რასაც ეს რევოლუცია ატარებს წარმოების იარაღში,
არის წარმოებისა და მართვის ავტომატიზაცია. რომელიც მან სა-
ვებით განსხვავებულ, ახალ ტექნიკურ საფუძველზე დააყენა. უნდა
ითქვას, რომ თანამედროვე ავტომატიზაცია შეადგენს იმ წარმა-
ტებათა საფუძველს, რაც მიღწეულია მეცნიერულ-ტექნიკური რე-
ვოლუციის ნიადაგზე. ავტომატიკა შეადგენს იმ ტექნიკურ საფუძ-
ველს, რომელთანაც დაკავშირებულია ატომგულის გამოყენება. ავ-
ტომატიკა წარმოართავს კოსმოსური ხომალდების მართვას, შრომის
საგნების ახალ სახეობათა შექმნის ტექნოლოგიას და სხვ. ავტო-
მატიზაციის მოთხოვნილებით წარმოიშვა ისეთი მეცნიერება,
როგორიცაა კიბერნეტიკა, ხოლო კიბერნეტიკის აღმოცენებამ გან-
საზღვრა ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების მთელი ოჯახის
შექმნა. რომლის მეშვეობითაც ავტომატიურად ხორციელდება მან-
ქანა-საწარმოთა სისტემების მართვა.

წარმოების მართვის პროცესების ავტომატიზაციის თანამედ-
როვე და უახლესი პერსპექტიული დონე არის მანქანური ტექნიკის
უმალღესი საფეხური და თვისებრივი ნახტომი საწარმოო ძალების
განვითარებაში. სწორედ ეს მანქანური ტექნიკაა უახლესი მომავ-
ლის წარმოების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის ძირითადი და გა-
დამწყვეტი ელემენტი, სწორედ ამ მანქანური ტექნიკის განვითა-
რების პრობლემატური საკითხებია დასმული სკკპ პროგრამაში,
სწორედ წარმოებისა და მართვის ავტონატიზაცია შეადგენს მეცნიე-
რულ-ტექნიკური რევოლუციის არსს.

თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია ხასიათ-
დება მთელი რიგი თავისებურებებით: პირველი, მყარდება მეცნიე-
რებასა და ტექნიკას შორის სულ უფრო მჭიდრო კავშირი მეც-
ნიერებათა უახლესი მიღწევების ფართოდ გამოყენების საფუძველ-
ზე. წინათ მეცნიერება და ტექნიკა მნიშვნელოვანწილად ერთმანე-
თისაგან განცალკევებით ვითარდებოდა; ტექნიკურ სიახლეებს უმ-
თავრესად ხანგრძლივი ემპირიული ძიებით აღწევდნენ, ხოლო მეც-
ნიერული აღმოჩენები დროდადრო ხორციელდებოდა და დიდხანს
პრაქტიკაში ვერ იყენებდნენ.

მეორე, თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის მნიშვნელოვანი თავისებურებაა ის, რომ თანამედროვე პირობებში მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევები პრაქტიკაში არაჩვეულებრივი სისწრაფით ინერგება და გამოიყენება. მეცნიერულ აღმოჩენასა და მის პრაქტიკულ გამოყენებას შორის დრო მხოლოდ ერთ-ორი წლით განისაზღვრება, მაშინ როცა ადრეულ პერიოდში ეს დრო 30—50 წელს უდრიდა. ასე, მაგალითად, პირველი ელექტროძრავი შეიქმნა 1821 წელს, ხოლო მის პრაქტიკაში დანერგვას 65 წელი დასჭირდა, ტელეფონის დანერგვას — 56 წელი, ელექტრონათურის გამოყენებას — 31 წელი, მეცნიერებმა რადარული დანადგარი შექმნეს 1925 წელს, გამოიყენეს 15 წლის შემდეგ. ასევე აღმოჩენიდან მრავალი წლის შემდეგ გამოიყენეს ბირთვული რეაქტორი, ტელეხედა და მთელი რიგი მნიშვნელოვანი აღმოჩენები. უკანასკნელ პერიოდში ფუნდამენტურ აღმოჩენებსა და მათ მასობრივ დანერგვას შორის ვადები მკვეთრად მცირდება. ტრანზისტორები 1948 წელს შეიქმნა, პრაქტიკაში დაინერგა სამი წლის შემდეგ, მზის ბატარეა — ორი წლის შემდეგ.

მესამე, თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია საყოველთაო ხასიათისაა და არ არსებობს მეცნიერების, ტექნიკისა და წარმოების არც ერთი დარგი, სადაც არ მიმდინარეობდეს რევოლუციური გარდაქმნები. ამ გარდაქმნებს მოიცავს წარმოებაში ყველა ნივთობრივი ელემენტები: ენერგეტიკა, შრომის იარაღები და შრომის საგნები. რევოლუციური ძვრები ადრინდელ მეცნიერებასა და ტექნიკაში ატარებდნენ ლოკალურ ხასიათს. ისინი დაკავშირებულნი იყვნენ ცალკეულ მეცნიერულ ან ტექნიკურ მიღწევებთან და ეხებოდნენ საზოგადოებრივი ცხოვრების ცალკეულ მხარეს, ვიწრო სფეროს. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია გლობალური ხასიათისაა და გამოირჩევა მეცნიერებისა და ტექნიკის სწრაფი აღმავლობით, მეცნიერების ინტენსიური განვითარებით და მისი საწარმოო ძალად გადაქცევით. ეს რევოლუცია ღრმა ზემოქმედებას ახდენს მატერიალური წარმოების დარგებზე, სატრანსპორტო საშუალებების განვითარებაზე, კავშირგაბმულობაზე, ინფორმაციის საშუალებებზე, სამხედრო წარმოებაზე, საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაზე, საერთაშორისო ვითარებაზე, ადამიანთა ურთიერთობის უკლებლივ ყველა სფეროზე.

მეოთხე, მანქანების მიერ ადამიანთა მართვა გარკვეულად ზღუდავდა შრომის ნაყოფიერების ზრდას, რაც დაკავშირებული

ყო მის ფსიქოფიზიოლოგიურ შეზღუდვებთან. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ წარმოების ავტომატიზაციის გავლენით გამოათავისუფლა ადამიანი ამ შეზღუდვისაგან და შესაძლებელი გახდა უზრუნველყო შრომის ნაყოფიერების ზრდის მაღალი ტემპები;

მეხუთე. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია მძლავრ ენერგეტიკულ ბაზას ემყარება. პირველ რიგში კი ატომური ენერგიის გამოყენებას, მისი ენერგიის უპირატესი ენერგიის წყაროდ გადაქცევას.

მექექსე. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ მანქანათმშენებლის ყველა ნივთობრივი ელემენტი ძირითადად გარდაქმნა. გაჩნდა პრინციპულად ახალი ძრავები, გარდაქმნები განიცადა თვით მუშა-მანქანებმაც, რაც ერთდროულად მთელი რიგი წარმოებითი პროცესების შესრულების საშუალებას იძლევა;

მეშვიდე. დიდი ცვლილებებია წარმოების სტრუქტურაში სხვადასხვა დარგის თანათარობასა და შიდადარგობრივ პროპორციებში. წარმოების გეოგრაფიულ განლაგებაში, მნიშვნელოვანი ძვრები მოხდა შრომის საზოგადოებრივ დანაწილებაშიც. თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის პირობებში დანაწევრებული, სპეციალიზებული ოპერაციები ერთიანდება ერთ მთლიან წარმოებით კომპლექსად, რის საფუძველზედაც იქმნება ავტომატიზებული მანქანათა სისტემა, ავტომატური ტექნიკა ძირფესვიანად ცვლის წარმოებას, წყვეტილ წარმოების პროცესს უწყვეტ წარმოებად აქცევს;

მერვე, თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის მნიშვნელოვანი თავისებურებაა ბუნების ნივთიერებათა კვლევის პროცესის გაღრმავება და ახალ ნივთიერებათა შექმნა, რაც ქიმიისა და ბუნებისმეტყველების სხვადასხვა მეცნიერებათა ერთობლივი მოღვაწეობის შედეგია.

მეცხრე, მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის განსაკუთრებული თავისებურებაა ის, რომ იგი არანახული სიძლიერითა და სისწრაფით დაეუფლა წარმოებას. ადამიანის მდგომარეობა წარმოების პროცესში ძირფესვიანად ცვლის, ათავისუფლებს მას მძიმე, მონოტონური ფიზიკური შრომისაგან, ამზადებს პირობებს შრომის გადასაქცევად პირველ სასიცოცხლო მოთხოვნილებად.

სოციალიზმის მშენებლობის თანამედროვე ეტაპზე წარმოების განვითარების ძირითად ფაქტორად მეცნიერულ-ტექნიკური პროგ-

რესი გვევლინება. იგი ცვლის მთელ საზოგადოებრივ წარმოებას, მწარმოებელთა მდგომარეობას, შრომის პირობებს, ხასიათსა და შინაარსს, საწარმოო ძალებისა და შრომის საზოგადოებრივი დანაწილების სტრუქტურას, რის შედეგადაც სწრაფად იზრდება შრომის ნაყოფიერება, რაც ზემოქმედებას ახდენს საზოგადოების ცხოვრების ყველა მხარეზე, მათ შორის ადამიანთა ყოფა-ცხოვრებასა და ფსიქოლოგიაზე.

სოციალისტურ წარმოებას ყველაზე ხელშემწყობი ობიექტური პირობები აქვს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებული განვითარებისათვის. წარმოების საშუალებათა საზოგადოებრივი საკუთრება, ეკონომიკის გეგმაზომიერი განვითარება საერთო-სახელმწიფო მასშტაბით, მისი კოორდინაცია და რესურსების რაციონალური გამოყენება, ექსპლუატაციისაგან თავისუფალი შემოქმედებითი შრომა და სოციალიზმის სხვა უპირატესობანი ქმნის შესაძლებლობას. რომ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები გამოვიყენოთ კომუნისტური მშენებლობის ეკონომიკური და სოციალური ამოცანების წარმატებით გადაწყვეტისათვის. „მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე წარმოების ყოველმხრივი ინტენსიფიკაციისა და რაციონალიზაციის, მისი უდიდესი ეფექტიანობისათვის ბრძოლა მეურნეობის გეგმიანი სოციალისტური სისტემის პირობებში ორგანულად უერთდება საბჭოთა საზოგადოების ჰუმანისტური მიზნების განხორციელებას, სრულ დასაქმებას, ადამიანთა ცხოვრების ყველა მხარის განუხრელ გაუმჯობესებას“¹. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ხელს უწყობს საზოგადოებრივ ურთიერთობათა შემდგომ სრულყოფას, საზოგადოების ყველა წევრის მოთხოვნილებათა რაც შეიძლება უკეთ დაკმაყოფილებას. მეტორმეტე ხუთწლედში გათვალისწინებულია, რომ გადაიდგას დიდი ნაბიჯი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების მეურნეობის სოციალისტური სისტემის უპირატესობასთან გაერთიანების საქმეში. უფრო ფართოდ განვითარდება მეცნიერებისა და წარმოების შეერთების სოციალიზმისათვის დამახასიათებელი ფორმები, ამალდება დარგობრივი მეცნიერების დონე და შედეგიანობა, განმტკიცდება მისი საქარხნო სექტორი, გაფართოვდება სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებათა ქსელი. მიმდინარე ხუთწლედში შეიქმნება და ფართოდ დაინერგება ახალი თაობის მოწყობილობათა და ტექნოლოგიური კომპლექსები. სახალხო-სამეურნეო გეგმებში უფრო

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 222.

სრულად აისახება მეცნიერული და საწარმოო საქმიანობა, დაუკავშირდებიან ერთმანეთს მეცნიერების, ტექნიკისა და წარმოების განვითარების გეგმები. მეთორმეტე ხუთწლედის სახალხო-სამეურნეო გეგმის დავალებას საფუძვლად უდევს მეცნიერულ-ტექნიკურ მიღწევათა შემდგომი განვითარება, მათი დანერგვა სახალხო მეურნეობის დარგებში. სახელმწიფო დაგეგმვის ობიექტი ხდება სისტემა „მეცნიერება-ტექნიკა-წარმოება-მოსმარება“, ფართო მასშტაბით განხორციელდება მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების გეგმების შეწონასწორება სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმების სხვა განყოფილებებთან წარმოების ყველა დონეზე, საწარმოო გაერთიანებათა — რეგიონალურ — დარგთაშორის — სახალხო-სამეურნეო დონეებზე.

მეცნიერულ-ტექნიკურ მიღწევებს სოციალიზმი იყენებს არა მარტო წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით, არამედ აგრეთვე უმნიშვნელოვანესი სოციალური ამოცანების გადასაწყვეტად. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევები უზრუნველყოფს მშრომელთა სრულ დასაქმებას, ამსუბუქებს და აუმჯობესებს შრომის პირობებს, განუწყვეტლივ ამაღლებს მშრომელთა მატერიალურ-კულტურულ დონეს. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი იძლევა არა მარტო ეკონომიკურ, არამედ დიდ სოციალურ ეფექტსაც.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების გზები. სკკპ XXVI ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესრულების შედეგად ახალი დიდი ნაბიჯი გადაიდგა საბჭოთა ადამიანების კეთილდღეობის აღმავლობისა და ეკონომიკის ყველა დარგის განვითარების გზაზე. მნიშვნელოვნად გაიზარდა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი. 1986 წელს 1980 წელთან შედარებით ეროვნული შემოსავალი გადიოდა 24,0%-ით¹. გამოუშვეს 20 ათასზე მეტი ახალი სახეობის მანქანა-მოწყობილობები. 1986 წლისათვის გამოგონებებისა და რაციონალიზატორობის წინადადების საერთო რაოდენობამ 4,7 მილიონს მიაღწია, მიღებულმა ეკონომიკურმა ეფექტმა 8,1 მილიარდ მანეთს გადააჭარბა. ახალი ტექნიკის დანერგვის ღონისძიებანი 1986 წელს 821 ათასზე მეტი იყო, დანახარჯები — 13,5 მილიარდი მანეთი. მოგების მატებამ 4,5 მილიარდ მანეთს გადააჭარბა, ხოლო ეკონომიკურმა ეფექტმა — 6,2 მილიარდ მანეთს². განვლილი ხუთწლეულის შე-

¹ იხ. Народное хозяйство СССР за 70 лет, М., 1987, გვ. 123.

² იქვე, გვ. 67—75.

დეგები მოწმობს, რომ ჩვენმა ქვეყანამ წინ წაიწია ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ყველა მიმართულებით.

ამასთანავე შეინიშნებოდა სახალხო მეურნეობის განვითარების ტემპის შენელება. სუსტად ხორციელდებოდა წარმოების ინტენსიფიკაცია, მართვის სტრუქტურის გარდაქმნა. არასაკმარისი ტემპით მიმდინარეობდა ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ათვისება წარმოებაში. ასე, მაგალითად, ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად მიღებულმა ეკონომიკურმა ეფექტმა 1971—1975 წლებში 16,8 მილიარდი მანეთი შეადგინა, 1976—1980 წლებში — 21,8 მილიარდი მანეთი, ხოლო 1981—1985 წლებში — 24,5 მილიარდი მანეთი. როგორც ჩანს, ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად ორჯერ შემცირდა მიღებული ეფექტის ზრდის ტემპი სახალხო მეურნეობაში. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზოგიერთი ჩვენი პროდუქციის ტექნიკური დონე და ხარისხი ჩამორჩება თანამედროვე მოთხოვნებს. ყოველივე ამან განაპირობა ის, რომ პარტიის XXVII ყრილობამ დასახა წარმოების ყოველმხრივი ინტენსიფიკაცია და ეფექტიანობის ამაღლება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის საფუძველზე. ამდენად, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი მიჩნეულია წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების მთავარ ბერკეტად. ყრილობაზე ხაზი გაესვა აგრეთვე მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარების საკითხებს და იგი პარტიის საკვანძო პოლიტიკურ და სამეურნეო ამოცანად იქცა. განისაზღვრა ის ძირითადი გზები, რომლებითაც დაიქარდება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შემდგომი განვითარება. ესენია: წარმოების ტექნიკური დონის ამაღლება, საწარმოო აპარატის განახლება, მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომი ზრდა, ძირითადი ფონდების ეფექტიანობის ამაღლება, პროდუქციისა და მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება, სახალხო მეურნეობის მართვის სრულყოფა.

წარმოების ტექნიკური დონის კარდინალური ამაღლება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების მნიშვნელოვანი პირობაა. პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „მეცნიერულ-ტექნიკური დონის კარდინალურ ამაღლებას, უწინარესად იმ გზით, რომ გარდავეყმნათ ინვესტიციური და სტრუქტურული პოლიტიკა, თავი მოვეყაროთ რესურსებს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებებით — ელექტრონიკის, ატომური ენერგეტიკის, კომპლექსური ავტომატიზაციის, წარმოების ტექნო-

ლოგისა და ახალი მასალების დამუშავების განვითარების გზით“¹. ძირითად მიმართულებებში აღნიშნულია, რომ აუცილებელია სიმძიმის ცენტრი ახალი მშენებლობებიდან გადატანილ იქნას საწარმოთა ტექნიკურ განახლებაზე, რესურსების მოპოვების გადიდებიდან მათს ყოველმხრივ მომპირნეობაზე, წარმოების მოცულობათა ტრადიციული რაოდენობრივი მატებიდან პროდუქციის ხარისხის მკვეთრი გაუმჯობესების უზრუნველყოფაზე. უარი უნდა ეთქვას წარსულში ჩამოყალიბებულ მეურნეობრიობის სტერეოტიპზე, საქმისადმი შაბლონურ მიდგომაზე, რომლის დროსაც წარმოების გაფართოების, მისი ტექნიკური დონის ამაღლების ძირითად მეთოდად მიაჩნდათ ახალი მშენებლობა, დიდი ხნის განმავლობაში არ ხდებოდა ბევრი მოქმედი საწარმოს ტექნიკური განახლება.

როგორც საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებაში ითქვა, აუცილებელია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ორგანული დაკავშირება საინვესტიციო პოლიტიკასთან. ამ მიმართულებით რესპუბლიკაში მიმდინარე ხუთწლედის ზანძილზე ნაგერაუდევია გამოყოფილ კაპიტალდაბანდებათა საერთო მოცულობაში საწარმოთა რეკონსტრუქციისა და ტექნიკური განახლების წილი გაიზარდოს სულ ცოტა 50%-მდე, პროექტებით გათვალისწინებული უნდა იყოს მხოლოდ ყველაზე თანამედროვე მრეწველობა და ტექნოლოგია.

საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ რესპუბლიკის ბევრ საწარმოში ჯერ კიდევ დაბალია წარმოების ტექნიკური დონე, მეშაობის ხარისხი, ნაწარმის ტექნიკური მახასიათებლები ვერ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს, საწარმოო სიმძლავრენი საშუალოდ დატვირთულია მხოლოდ 84—85%-ით, მოწყობილობის მეშაობის ცვლიანობის კოეფიციენტი არ აღემატება 1,3-ს, მაშინ როცა საშუალო საკავშირო მაჩვენებელი 1,5 პროცენტია. ძირეულ გარდაქმნას მოითხოვს ქუთაისის საავტომობილო ქარხანა, თბილისის ჩარხსაშენებელი საწარმოო გაერთიანება, რომლებმაც ორიენტირად უნდა გაიხადონ ისეთ საწარმოთა მოწინავე გამოცდილება, როგორიცაა საწარმოო გაერთიანება „ელმავალმშენებელი“, ქარხანა „ელექტროშედულება“, სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება „ანალიზხელსაწყო“, ფოთის ჰიდრომექანიზმების ქარხანა, ქუთაისის ელექტრომექანიკური ქარხანა, რომელთა

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 432—433.

პროდუქციაც ტექნიკური დონით შეესაბამება საუკეთესო საბჭოურ და საზღვარგარეთულ ნიმუშებს.

საწარმოებში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დანერგვის ძირითადი მიმართულებაა პროდუქციის ახალ სახეობათა შემუშავება-ათვისება და წარმოების ტექნიკური ბაზის დონის სრულყოფა პროგრესული ტექნოლოგიური პროცესების, არსებული საწარმოო სიმძლავრეების რეკონსტრუქციის, წარმოების ავტომატიზაციისა და მექანიზაციის დანერგვის გზით. უკანასკნელი წლების მანძილზე რესპუბლიკის მრეწველობაში მნიშვნელოვნად შემცირდა წარმოების ტექნიკური დონე. კერძოდ, ისეთი მაჩვენებლები, როგორიცაა ფონ-დალტერვილობა, შრომის ელექტროაღჭურვილობა, შრომის ენერგო-აღჭურვილობა.

მაგალითად, რესპუბლიკის მრეწველობაში შრომის ენერგო-აღჭურვილობა 1980 წელს 1975 წელთან შედარებით 25%-ით გაიზარდა, 1985 წელს 1980 წელთან შედარებით — 13%-ით. შრომის ელექტროაღჭურვა 1980 წელს 1975 წელთან შედარებით შემცირდა კიდეც, მაშინ როცა 1975 წელს 1970 წელთან შედარებით 13%-ით გადიოდა¹. მართალია, უკანასკნელ ხუთწლეულში შრომის ელექტრო-აღჭურვილობა იზრდებოდა, მაგრამ მისი მატება უმნიშვნელო იყო, რაც განაპირობებდა შრომის ნაყოფიერების ამალლების დაბალ დონეს რესპუბლიკის მრეწველობაში.

საწარმოო აპარატის ტექნიკური განახლება მოქმედი საწარმოო სიმძლავრეების სრულყოფის მნიშვნელოვანი გზაა, ტექნიკური დონის ამალლების ერთ-ერთი მძლავრი მიმართულებაა. მოქმედი წარმოების ტექნიკური განახლება გულისხმობს: გაერთიანებათა ტექნიკური განვითარების გეგმის შესაბამისად ღონისძიებათა კომპლექსის განხორციელებას არსებული საწარმოო ფართობის გაუზრდელად. საწარმოო უბნების, აგრეგატების, დანადგარების ტექნიკური დონის ამალლებას ახალი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის, საწარმოო პროცესების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის, ახალი, უფრო მწარმოებლური მოწყობილობით მოძველებული, ფიზიკურად და მორალურად გაცვეთილი მოწყობილობის მოდერნიზაციისა და შეცვლის გზით; საამქრო და საქარხნო მეურნეობის ორგანიზაციისა და სტრუქტურის სრულქმნის ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა გაუმჯობესებისა და საწარმოთა მუშაობის სხვა მაჩვენებლების სრულყოფის გზით.

¹ იხ. Народное хозяйство Грузинской ССР, Тб., 1987, გვ 39.

სკკპ XXVII ყრილობაზე დაისახა ის კონკრეტული ღონისძიებანი, რომელთა განხორციელებაც უზრუნველყოფს ჩვენს ქვეყანაში საწარმოო აპარატის სწრაფ განახლებას. „განვახორციელოთ წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფის ღონისძიებათა კომპლექსი. მეთორმეტე ხუთწლედში 1,5—2-ჯერ გავაფართოოთ პროგრესული საბაზო ტექნოლოგიების გამოყენება“¹. საწარმოო აპარატის სწრაფ განახლებას პარტიის პროგრამა უპირველეს მნიშვნელობას ანიჭებს. მეთორმეტე ხუთწლედში დასახულია პროგრესული საბაზო ტექნოლოგიების ფართოდ გამოყენება. დაინერგება პრინციპულად ახალი ტექნოლოგიები — ელექტრონული, სხივური, პლაზმური, იმპულსური, ბიოლოგიური, რადიაციული, მემბრანული, კიმიური და სხვა ისეთი ტექნოლოგიები, რომლებიც მნიშვნელოვნად გაზრდიან შრომის ნაყოფიერებას. დასახულია რესურსების გამოყენების გაძლიერება და პროდუქციის მასალატევადობის შემცირება. მნიშვნელოვანი ღონისძიებებია გათვალისწინებული სოფლის მეურნეობის შემდგომი ინტენსიფიკაციის მიმართულებით. პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „გადავიდეთ ინდუსტრიულ, ინტენსიურ ტექნოლოგიებზე მემცენარეობასა და მეცხოველეობაში, ფართოდ გამოვიყენოთ ბიოტექნოლოგიისა და გენური ინჟინერიის მეთოდები“².

თანამიმდევრულად გაუმჯობესდება წარმოების ორგანიზაციული და ტექნოლოგიური მოქნილობა. დაინერგება ავტომატიზებული სისტემები წარმოების სხვადასხვა დარგში. ამაღლდება წარმოების ავტომატიზაციის დონე დაახლოებით 2-ჯერ, შეიქმნება კომპლექსურ-ავტომატიზებული საწარმოები. დაჩქარდება ახალ თაობათა დიდადუფექტიანი ტექნიკის შემუშავება და წარმოებაში დანერგვა, დაიწყება ტექნოლოგიური მოწყობილობის მანქანებისა და კომპლექსების სისტემათა გამოშვება. ნავარაუდევია მანქანათმშენებლობის პროდუქციის საერთო მოცულობაში 13%-მდე გაიზარდოს ახალი მანქანა-მოწყობილობისა და ხელსაწყოების ხვედრითი წონა.

მოეწყობა პერსონალური კომპიუტერების მასობრივი გამოშვება. გამოთვლითი ტექნიკის წარმოება ხუთწლედულში ნავარაუდევია გაიზარდოს 2—2,3-ჯერ. სწრაფი ტემპით გადიდდება ყველა კლასის თანამედროვე დიდმწარმოებლური ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების გამოყენების მასშტაბი, გაფართოვდება კო-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 433.

² იქვე.

ლექტიური სარგებლობის გამოთვლითი ცენტრების, მონაცემების ინტეგრირებული ბანკების, ინფორმაციის დამუშავებისა და გადაცემის ქსელები, ამალდება მათი გამოყენების ეფექტიანობა.

ახალი ტექნოლოგიის შემუშავებისას გათვალისწინებულია ფართოდ გამოვიყენოთ პროგრესულ-კონსტრუქციულ-სინთეზური, კომპოზიციური, ზეხალასი და სხვა მასალები, რომლებიც მოგვცემენ დიდ ეკონომიკურ ეფექტს სახალხო მეურნეობაში.

საქართველოს რესპუბლიკის მრეწველობაში საწარმოო აპარატის განახლების პრობლემა 1970 წლიდან დაისვა. საწარმოთა ტექნიკურ-ეკონომიკური ანალიზი ცხადყოფს, რომ განახლების ტემპები მეტად დაბალია. როცა იზრდება სახალხო მეურნეობის მოთხოვნილება დარგის პროდუქციაზე, შესაბამისად მატულობს საწარმოო დავალებებიც, ასეთ პირობებში ყველაზე მიზანშეწონილი ფორმაა საწარმოო აპარატის განახლება, საწარმოთა ტექნიკური გადაიარაღება, ახალი ტექნოლოგიური პროცესების დანერგვა. რესპუბლიკის მრეწველობის ტექნიკურ დონეს ზუსტად ასახავს ძირითადი საწარმოო ფონდების აქტიური ნაწილის ტექნოლოგიური სტრუქტურა. მთელ რიგ დარგებში ახლაც იყენებენ მოძველებულ ტექნოლოგიას. ზოგიერთ მანქანათმშენებელ საწარმოში ლითონს ძირითადად ამუშავებენ მოძველებული მეთოდებით — კრით, ცხელი წნეხვით. ნაკლებად გამოიყენება ისეთი პროგრესული ტექნოლოგია, როგორიცაა ფიზიკურ-ქიმიური, სხივური, მემბრანული, თერმოქიმიური. დაბალია რესპუბლიკის მანქანათმშენებლობაში პროგრესულ მანქანა-მოწყობილობათა ხვედრითი წილი.

საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობაზე დაისახა დიდ-მნიშვნელოვანი ღონისძიებები რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში რობოტტექნიკის, ავტომატიზებული საწარმოო სისტემების, ელექტრონული გამომთვლელი მანქანების, მიკროპროცესორებისა და სხვა პროგრესული ტექნიკის გამოყენების გაფართოების მიმართულებით.

რესპუბლიკის მრეწველობაში უკანასკნელ თხუთმეტწლეულში ძირითადი ფონდების ამოქმედება მკვეთრად ჰარბობდა მოძველებული ფონდების წარმოებიდან გასვლას. ეს იწვევდა მოძველებული მანქანების ხვედრითი წილის ზრდას მანქანების მთელ პარკში. ამის შედეგად. ძველდებოდა და ნაკლებეფექტიანი ხდებოდა მოქმედი შრომის იარაღები. უარესდებოდა საქართველოს სსრ მრეწველობის დარგების ტექნოლოგიური მოწყობილობის პარკის ასაკობრივი სტრუქტურა. განსაკუთრებით მანქანათმშენებლობისა და ლითონდა-

მუშაების, მსუბუქი მრეწველობის, კვების მრეწველობის, ხე-ტყის მრეწველობის, სათბობის მრეწველობის დარგები, სადაც 15 წლისა და მეტი ხნის მოწყობილობები 25—30%-ია. მსუბუქი მრეწველობის ზოგიერთ ქვედარგში ვხვდებით 20 წელზე მეტი ხნის აბრეშუმის სახვევ მანქანებს, მექანიკურ საქსოვ დაზგებს, ბამბეულის მრეწველობის სავარცხნ და სართავ მანქანებს. მათ მოწყობილობების საერთო რაოდენობაში 45—68% უკავია. მოძველებული შრომის იარაღები ამუხრუჭებს წარმოების ინტენსიფიკაციასა და მის ეფექტიანობას. ამჟამად მათი გამოცლა და მათ ნაცვლად ახალი, მაღალი წარმადობის მანქანების დანერგვა გადაუდებელი ამოცანაა.

მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომი ზრდა და ეფექტიანად გამოყენება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამაში აღნიშნულია, რომ: „პარტია ყოველნაირად შეუწყობს ხელს ქვეყნის მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომ ზრდასა და ეფექტიან გამოყენებას, იმ მეცნიერული კვლევის განვითარებას, რომელიც ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის თვალსაჩინო, რევოლუციური ძვრების ახალ შესაძლებლობებს გვისახავს“¹.

პარტიის XXVII ყრილობამ მეთორმეტე ხუთწლედის ძირეულ ამოცანად დასახა მეცნიერებისა და წარმოების კავშირის შემდგომი განმტკიცება. ამ მიზნით 1986—1990 წლებში ნაგარაუდევია შეიქმნას მეცნიერების, ტექნიკისა და წარმოების ინტეგრაციის ისეთი ორგანიზაციული ფორმები, რომლებიც შესაძლებლობას იძლევა უზრუნველყვით მეცნიერული იდეების შეუფერხებელი და სწრაფი მსვლელობა ჩასახვიდან ფართო პრაქტიკულ გამოყენებამდე, გაძლიერდება სამეცნიერო ორგანიზაციების პასუხისმგებლობა გამოკვლევებისა და ნამუშევრების დონისათვის.

ფართოდ დაინერგება მეცნიერული საქმიანობის ორგანიზაციის ახალი პროგრესული ფორმები, რომლის დროსაც მოკლე ვადაში გადაიკრება დიდი დარგთშორისი მეცნიერულ-ტექნიკური პრობლემები. ყრილობამ დასახა საზოგადოებრივი, საბუნებისმეტყველო და ტექნიკურ მეცნიერებათა განვითარების პერსპექტივები, უჩვენა ის კონკრეტული გზები, რომლებითაც ამაღლდება მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის ქმედითობა, ეფექტიანობა. ერთ-ერთი მნიშვნე-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 220.

ლოვანი პირობაა სამეცნიერო კადრების სრულყოფა: „სრულყოფილ მუშაობა სამეცნიერო და სამეცნიერო-პედაგოგიური კადრების მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის“¹.

მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის შემდგომი ზრდის მიმართულებით რესპუბლიკაში მრავალი სამეცნიერო და საპროექტო დაწესებულება მუშაობს. იქმნება ახალი მანქანა-მოწყობილობების, ჰექანიზმებისა და აპარატების ნიმუშები. მარტო 1985 წელს რესპუბლიკაში შეიქმნა 76 ახალი ტიპის მანქანა, მოწყობილობა, აპარატი და ხელსაწყო. აქედან 20%-ზე მეტი ახალი სახის მანქანაზე, მოწყობილობასა და აპარატზე მოდიოდა. 1981—1985 წლებში შეიქმნა 50 მართვისა და ინფორმაციის დამუშავების ავტომატიზებული სისტემა². მაგრამ როგორც საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, ჯერ კიდევ დაბალია მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალის გამოყენების დონე, რომლის ამაღლების მიზნით ნაგარაუდევია რესპუბლიკაში მეცნიერების ფუნდამენტურ მიმართულებათა ინტენსიური განვითარება, საწარმოთა შეკვეთებით სამეცნიერო დაწესებულებათა მუშაობის გაფართოება, დარგობრივი სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო-საკონსტრუქტორო ინსტიტუტების, საქარხნო ლაბორატორიების, საინჟინრო სამსახურების გააქტიურება, უმაღლესი სასწავლებლების მეცნიერების როლის გაძლიერება. გათვალისწინებულია ყველა სამეცნიერო ორგანოს საქმიანობის კოორდინაცია, წარმოებასთან მათი ურთიერთქმედება.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გზაა ძირითადი ფონდების უკეთ გამოყენება. პარტიის პროგრამაში აღნიშნულია, რომ „მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეფექტიანობა დამოკიდებულია არა მარტო უახლესი ტექნიკის გამოშვების ზრდაზე, არამედ აგრეთვე ძირითადი ფონდების უკეთ გამოყენებაზე, ყოველი ერთეული მოწყობილობიდან, თითოეული კვადრატული მეტრი საწარმოო ფართობიდან პროდუქციის ანართმის გადიდებაზე“³.

როგორც ცნობილია, პროდუქციის საწარმოებლად გამოიყენება შრომის საშუალებანი, შრომის საგნები და თვით შრომა. შრომის საშუალებანი და შრომის საგნები წარმოების საშუალებებია და ქმნიან წარმოების მატერიალურ-ნივთობრივ საფუძველს.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 438.

² იხ. Народное хозяйство Грузинской ССР, Тб., 1987, გვ. 36—37.

³ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 221-222.

ფულადი შრომით გამოხატული წარმოების საშუალებანი სოციალისტურ საწარმოთა საწარმოო ფონდებია, რომლებიც იყოფიან ძირითად და საბრუნავ ფონდებად, არადამაკმაყოფილებლად ყალიბდება როგორც სსრ კავშირში, ასევე რესპუბლიკაში ძირითადი საწარმოო ფონდების მაჩვენებლები. ფონდუქუვების მაჩვენებელი სსრ კავშირის მრეწველობაში 1981—1985 წლებში დაეცა 14%-ით. რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში უკანასკნელ თხუთმეტწლეულში 12%-ით შემცირდა.

საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ზრდის ამოცანები მოითხოვს, რომ ტექნიკური პროგრესის დანერგვის შედეგად შრომის ფონდალქურვილობის გადიდებას უნდა უსწრებდეს შრომის ნაყოფიერების ამაღლება სახალხო მეურნეობის მასშტაბით. სულ ერთი როდია. თუ როგორ ვაღწევთ შრომის ნაყოფიერების გადიდებას — ძირითადი საწარმოო ფონდების მოცულობის ზრდის შედეგად, თუ მოქმედ ძირითად საწარმოო ფონდების გამოყენების გაუმჯობესებით.

შრომის ნაყოფიერებასა და ფონდალქურვილობას შორის თანაფართობის ცვლილება უშუალოდ დაკავშირებულია ფონდუქუვების ცვლილებასთან. შრომის ფონდალქურვილობის ზრდა, რაც ტექნიკური პროგრესის შედეგია, შრომის ნაყოფიერების ამაღლების აუცილებელი პირობაა, მაგრამ შრომის ნაყოფიერება სხვა ფაქტორების ზემოქმედებითაც იზრდება, ამდენად შრომის ნაყოფიერების ამაღლება უნდა უსწრებდეს ფონდალქურვილობის ზრდას ან შრომის ნაყოფიერების დონე უნდა მატულობდეს მაშინაც, როცა ფონდალქურვილობის დონე არ იცვლება.

შრომის ნაყოფიერებას, ფონდალქურვილობასა და ფონდუქუვებას შორის თანაფართობის შესწავლამ 1970-1985 წლებში დაგვაჩვენა, რომ მათ შორის თანაფართობა უარესდება. ფონდალქურვილობის ზრდა წინ უსწრებს შრომის ნაყოფიერების ზრდას და ეცემა ფონდუქუვების მაჩვენებელი.

საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში 1985 წელს 1970 წელთან შედარებით გადიდა 2,1-ჯერ, ძირითადი საწარმოო ფონდების მოცულობა 2,6-ჯერ. რესპუბლიკის მრეწველობაში 1976-1985 წლებში შრომის ნაყოფიერება გაიზარდა 1,5-ჯერ, ფონდალქურვილობა — 1,7-ჯერ¹. ამ მაჩვე-

¹ იხ. Народное хозяйство Грузинской ССР, Тб., 1987, გვ. 25—65.

ნებელთა ზრდის ტემპებს შორის თანაფარდობის დარღვევა განპირობებულია ძირითადი საწარმოო ფონდების დაბალი ტექნიკური დონით, მათი არაკომპლექსურობით და წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის, მათ შორის მეურნეობის მართვის ორგანიზაციის სერიოზული ნაკლოვანებებით. ამიტომაც, რომ საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობამ მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი დასაზარესპუბლიკის სახალხო მეურნეობაში ფონდუქუგების გასადიდებლად. ესენია: საწარმოთა რეკონსტრუქცია და გადაიარაღება, ძირითადი ფონდების აქტიური ნაწილის გადიდება, საწარმოო ფონდების განახლება, მათი საპროექტო სიმძლავრის სწრაფად და სრულად ამოქმედება, მოწყობილობის პარკის სტრუქტურის სრულყოფა, მოძველებული მანქანა-დანადგარების შეცვლა და მოდერნიზაცია; მოწყობილობათა თითოეული ერთეულის მწარმოებლურობის გადიდება, მოცდენათა ლიკვიდაცია ორგანიზაციული, ტექნიკური მიზეზების გამო, მანქანა-მოწყობილობათა არანაყოფიერი მუშაობის ლიკვიდაცია, დაუდგმელ მოწყობილობათა ამოქმედება, მუშაობის უფრო რაციონალური რეჟიმის შემოღება, ცვლიანობის კოეფიციენტის გადიდება, მოწყობილობათა რემონტის ხარისხის გაუმჯობესება და ა. შ.

პროდუქციის ხარისხი სხვა თანაბარ პირობებში გამოხატავს მოცემული საგნის სახმარი ღირებულებით გარკვეული საზოგადოებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების დონეს. ამიტომაც, რომ სკკპ პროგრამაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაეთმო პროდუქციის ტექნიკური დონისა და ხარისხის ამაღლების საკითხებს: „პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკისა და მთელი პრაქტიკული მუშაობის ცენტრში დგება პროდუქციის ტექნიკური დონისა და ხარისხის ყოველნაირად ამაღლება. საბჭოთა პროდუქცია უნდა განასახიერებდეს მეცნიერული აზრის უკანასკნელ მიღწევებს. შეესაბამებოდეს ყველაზე მაღალ ტექნიკურ-ეკონომიკურ, ესთეტიკურ და სხვა სამომხმარებლო მოთხოვნებს, იყოს კონკურენტუნარიანი მსოფლიო ბაზარზე. მისი ხარისხის ამაღლება საიმედო გზაა იმისა, რომ უფრო სრულად დავაკმაყოფილოთ ქვეყნის მოთხოვნილებანი საჭირო ნაწარმზე და მოსახლეობის მზარდი მოთხოვნა — მრავალფეროვან საქონელზე. მდარე ხარისხი და წუნი მატერიალური რესურსებისა და ხალხის შრომის ფლანგვაა. პარტია აქტიურად დაუქერს მხარს

საბჭოთა მარკის ღირსებისათვის ბრძოლას. პროდუქციის ხარისხი პროფესიული და პატრიოტული სიამაყის საგანი უნდა იყოს¹.

ამ საპროგრამო დებულების განსახორციელებლად პარტიის XXVII ყრილობაზე შემუშავდა კონკრეტული ღონისძიებანი. სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლებისა და 2000 წლამდე პერაოდის ძირითად მიმართულებებში დასახულია გამოშვებული პროდუქციისა და მომსახურების არსებითი გაუმჯობესების ამოცანა; გათვალისწინებულია უმაღლესი ხარისხის კატეგორიის პროდუქციის ხვედრითი წონის განუზრელი ზრდა. უნდა გაუმჯობესდეს ყველა სახეობის სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის, მომსახურების ხარისხი, დაკმაყოფილდეს საბჭოთა ადამიანების მზარდი მოთხოვნილება მაღალხარისხოვან და მრავალფეროვან საქონელსა და მომსახურებაზე. „გაეზარდოს ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის სამრეწველო პროდუქციის წილი 1,9—2,1-ჯერ, გავადიდოს ტექნიკის საიმედოობა და მუშაობის რესურსი, ძირითადად დავამთავროთ ხარისხის მართვის კომპლექსურ სისტემათა დანერგვა, დავაჩქაროთ პროდუქციის სტანდარტებისა და ტექნიკური პირობების გადასინჯვა, ამასთან გეზად დავისახოთ უმაღლესი მსოფლიო მიღწევები. გავაუმჯობესოთ სახალხო მეურნეობის მეტროლოგიური მომსახურება. ავამაღლოთ მრეწველობის პროდუქციის ატესტაციისათვის მუშაობის დონე. რათა უზრუნველვყოთ პროდუქციის ხარისხის ობიექტური შეფასება. განვახორციელოთ პერსპექტიული მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების საფუძველზე ტექნოლოგიების ტიპიზაცია, გავაღრმავოთ მანქანების, კვანძებისა და დეტალების დარგობრივი და დარგთშორისი უნიფიკაცია“².

ჩვენს რესპუბლიკაში მეთორმეტე ხუთწლედში გათვალისწინებულია ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის პროდუქციის ხვედრითი წონის მნიშვნელოვანი გადიდება სასაქონლო პროდუქციის საერთო რაოდენობაში. ასე, მაგალითად, 1985 წელს უმაღლესი კატეგორიის პროდუქციის ხვედრითი წონა სასაქონლო პროდუქციის მთელ მოცულობაში შეადგენდა 15%-ს, 1990 წლისათვის ნავარაუდევია გაიზარდოს 22%-მდე, ხოლო ზოგიერთ საკავშირო დაქვემდებარების საწარმოში — 35—40%-მდე.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 221.

² იქვე, გვ. 434.

რესპუბლიკაში ფართოდ ვრცელდება ისეთი კოლექტივების მუშაობის გამოცდილება, როგორიც არის მოსკოვის „დინამოს“ ქარხნის მუშათა პირადი საწარმოო გეგმების საფუძველზე შრომის ნაყოფიერების ამაღლების სისტემის დანერგვისათვის, ლვოვის „ელექტრონის“ საწარმოო გაერთიანებისა — „პროდუქციის ხარისხის მართვის კომპლექსური სისტემა“, ურალის სავაგონო ქარხნისა და „ურალმანქანის“ გაერთიანებისა — „მუშაობის ეფექტიანობის ამაღლებისა და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების კომპლექსური პირადი ანგარიშები“, მოსკოვის ლიხაჩოვის სახელობის საავტომობილო ქარხნისა — „მეცნიერების და ტექნიკის მიღწევათა წარმოებაში დანერგვის დაჩქარებისა და ამის საფუძველზე უმაღლესი ხარისხის პროდუქციის მწარმოებელ სიმძლავრეთა გადიდებისათვის“.

სამინისტროთა, უწყებათა, გაერთიანებათა, საწარმოთა და ორგანიზაციათა პარტიული ორგანიზაციებისა და ხელმძღვანელების მიზანმიმართული მუშაობის შედეგად რესპუბლიკაში მნიშვნელოვნად ამაღლდა გამოშვებული პროდუქციის ხარისხი. 1981 წლის დამლევისათვის სახელმწიფო ხარისხის ნიშანი ჰქონდა 2124 დასახელების ნაწარმს, 1983 წლისათვის 2379-ს, ხოლო 1985 წლისათვის 2539-ს.

რესპუბლიკაში არის საწარმოები, რომლებიც პროდუქციის ნახევარზე მეტს სახელმწიფო ხარისხის ნიშნით ამზადებენ. მიუხედავად აღნიშნული წარმატებებისა, პროდუქციის ხარისხის დონის მაჩვენებლები ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საშუალო-საკავშირო მაჩვენებლებს. ამიტომ საქართველოს კომპარტიის XXVII ყრილობაზე დაისახა კონკრეტული გზები პროდუქციის ხარისხის ძირეული გაუმჯობესების მიმართულებით. „საუკეთესო თვისებრივი მაჩვენებლების უპირველესი საფუძველი, ნათქვამია საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ანგარიშში — ის არის, რომ ძირეულად გაუმჯობესდეს პროდუქციის ხარისხი, რაც წარმოების ორგანიზაციის დონის, მისი აღჭურვილობის, დაკისრებული საქმისადმი ადამიანთა დამოკიდებულების უტყუარი კრიტერიუმი. მეთორმეტე ხუთწლედში ეს პრობლემა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პოლიტიკურ ამოცანად არის მიჩნეული, ვინაიდან დღეს მის გადაჭრას უკავშირდება ჩვენი წყობილების უდიდეს პოტენციურ შესაძლებლობათა გამოვლენა. ვასრულებთ რა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მოთხოვნებს პროდუქციის ხარისხის ძირეული

გაუმჯობესების შესახებ, უნდა შევიმუშაოთ და განვახორციელოთ ამ მუშაობის მექანიზმი გაძლიერების ხელშეწყობ ღონისძიებათა ფართო კომპლექსი მშრომელთა წინადადებების გათვალისწინებით, ჩავაბათ მასში მთელი აქტივი, თითოეული მშრომელი“¹.

მოკლედ შევხებით პროდუქციის ხარისხის მაჩვენებელთა სისტემას. სამრეწველო პროდუქციის მაჩვენებლები იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: საექსპლუატაციო და საწარმოო-ტექნოლოგიურ მაჩვენებლებად. საექსპლუატაციო მაჩვენებლებია — ხანგრძლივობა, საიმედოობა, რემონტვარგისიანობა, ტექნიკური დონე, ესთეტიკური და ერგონომიკური მახასიათებლები; საწარმოო-ტექნოლოგიურია: შრომატევადობის, მასალატევადობის, კონსტრუქციული და სხვა ტექნოლოგიური მაჩვენებლები.

ნაკეთობის ხანგრძლივობა — ესაა მისი მუშაობის ვადა სრულ გაცვეთამდე ტექნიკური მომსახურებისა და რემონტის სათანადო ვადების გათვალისწინებით. მისი ძირითადი მაჩვენებელია ტექნიკური რესურსი და სამსახურის ვადა. იგი იზომება მუშაობის დროით ან რაოდენობით.

ნაკეთობის საიმედოობა ნიშნავს ექსპლუატაციის ნორმალურ პირობებში მისი შეუფერხებელი მუშაობის უნარს საექსპლუატაციო თვისებების სრული შენარჩუნებით.

ტექნიკური დონე ეწოდება მანქანის საექსპლუატაციო-ტექნიკურ მაჩვენებელთა ერთობლიობას, რომლითაც ხასიათდება მისი შესაბამისობა თანამედროვე ტექნიკურ შესაძლებლობებსა და სახალხო მეურნეობის მოთხოვნილებასთან.

თანამედროვე პირობებში პროდუქციის ხარისხის შეფასებაში სულ უფრო დიდი ყურადღება ეთმობა ესთეტიკურ მაჩვენებლებს: სტილს, მოდას, პარმონიულობას, გარე მოპირკეთებას, ფერს, სუნს, სამუშაოს მოწერხებულობასა და კომფორტს.

მრეწველობის პროდუქციის ხარისხის ტექნოლოგიურ მაჩვენებლებს მიეკუთვნება: პროდუქციის ერთეულის დამზადების შრომატევადობა, მასალატევადობა, ენერგოტევადობა, დამუშავებისა და აწყობის პროგრესული მეთოდები. ასეთი კომპლექსური მაჩვენებლები საშუალებას იძლევა შედარებით ზუსტად ვილაპარაკოთ უფრო მაღალი ხარისხის ნაკეთობათა გამოშვების ეკონომიკურ მიზანშეწონილობაზე.

¹ საქართველოს კომუნისტი, № 2, 1986, გვ. 6.

პროდუქციის ხარისხი ღვინდება და იგეგმება. ხარისხის ნორმებში დიდმნიშვნელოვან როლს ასრულებს სტანდარტიზაციის სახელმწიფო სისტემა. სტანდარტი პროდუქციის ხარისხის მართვის სახელმწიფო სისტემის უმნიშვნელოვანესი ელემენტია.

სამრეწველო პროდუქციის სტანდარტიზაცია ნიშნავს პროდუქციის ხარისხის მინიმალურად დასაშვები ნორმების ცენტრალიზებული წესით დადგენას, სადაც აისახება წარმოების მოწინავე ტექნიკური და ორგანიზაციული დონე. სტანდარტები — ეს არის ნორმატივები, რომლებიც ეტალონს წარმოადგენენ წარმოებაში მიღებული პარამეტრების შესადარებლად პროდუქციის ხარისხის იმ მოთხოვნებთან, რომლებიც მათშია მოცემული.

ჩვენს ქვეყანაში პირველი საკავშირო მნიშვნელობის სტანდარტები შემოიღეს 1926 წელს. 1970 წლის 1 იანვრიდან ძალაში შევიდა სახელმწიფო სტანდარტი, რომელიც ადგენს სტანდარტების დაგეგმვის, შემუშავების, შეთანხმების, გაფორმების, აღრიცხვისა და რეგისტრაციის ერთიან წესს. სტანდარტიზაციის სისტემის ძირითადი მიზნები და ამოცანები ჩამოყალიბებულია სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1971 წელს მიღებულ დადგენილებაში „პროდუქციის გაუმჯობესებაში სტანდარტების როლის ამაღლების შესახებ“.

სტანდარტების სისტემაში შედის ოთხი კატეგორია: სახელმწიფო, დარგობრივი, რესპუბლიკური და საწარმოო სტანდარტები. პროდუქციის მაღალი ხარისხის მიღწევის გზები მრავალგვარია. პროდუქციის ხარისხზე უწინარეს ყოვლისა გავლენას ახდენს წარმოების ტექნიკური დონე; მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლეს მიღწევათა გამოყენება. რაც უფრო სრულყოფილია ტექნიკა, პროგრესულია ტექნოლოგია, მით უფრო მაღალია ხარისხი. საწარმოო პროცესების კომპლექსური მექანიზაცია და ავტომატიზაცია, უფრო სრულყოფილი კონსტრუქციის მანქანების, ჩარხების ათვისება ხარისხისათვის ბრძოლის ეფექტიანი საშუალებებია. განსაკუთრებული ადგილი უკავია მოწყობილობათა მოდერნიზაციას.

პროდუქციის ხარისხის ამაღლება ბევრად არის დამოკიდებული ტექნოლოგიის პროგრესულობაზე. ტექნოლოგიური დისციპლინა განუყოფელია შრომის ელემენტარული დისციპლინისაგან. პროდუქციის ხარისხის ამაღლებაზე კარგად მოქმედებს რიტმული მუშაობის ორგანიზაცია. ტექნოლოგიური პროცესის დეზორგანიზაცია, აერიზობანა თვის ბოლოს, მუშებისა და კონტროლიორების ზედ-

მეტად დატვირთვა უარყოფით გავლენას ახდენს პროდუქციის ხარისხზე.

ადამიანისათვის შრომითი საქმიანობის ხელსაყრელი პირობების შექმნა, წარმოების კულტურა ითვისებისთვის კარგ ჰიგიენურ და ესთეტიკურ ვითარებას, რაც ამცირებს მუშების დაქანცულობას, აუმჯობესებს მათ ფსიქოლოგიურ განწყობილებას. პროდუქციის ხარისხის მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას იწვევს უღეფეტოდ დამზადებისა და პირველი წარდგენისთანავე პროდუქციის ჩაბარების სისტემის დანერგვა.

პროდუქციის ხარისხი დამოკიდებულია რაციონალურ კონტროლზე. ეს კი შესაძლებლობას იძლევა დროულად აღმოვაჩინოთ წუნი და აღკვეთოთ უხარისხო ნაკეთობათა მიტანა მომხმარებელამდე. საწარმოებში კონტროლი ეკისრებათ ტექნიკური კონტროლის განყოფილებებს და მათ მუშაკებს — კონტროლიორებს. ერთ-ერთი პროგრესული მეთოდი, რომელიც ხელს უწყობს პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას, სტატისტიკური კონტროლია.

იმ კოლექტივების მორალური და მატერიალური წახალისებისათვის, რომლებიც საუკეთესო ხარისხისა და მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიან პროდუქციას უშვებენ, სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და მინისტრთა საბჭომ მიიღეს დადგენილება პროდუქციის ხარისხის ყოველწლიური ატესტაციის შესახებ. ატესტაციის დროს საწარმოთა მთელი პროდუქცია ორ კატეგორიად იყოფა: უმაღლესი — პროდუქცია, რომელიც შეესაბამება სამამულო და საზღვარგარეთელი მეცნიერებისა და ტექნიკის უმაღლეს მიღწევებს ან მასზე მაღლა დგას; პირველი კატეგორია — პროდუქცია, რომელიც შეესაბამება სტანდარტებისა და ტექნიკური პირობების თანამედროვე დონეს.

დადგენილია ატესტაციის სამი სახე: შიდასაქარხნო, დარგობრივი და სახელმწიფოებრივი. შიდასაქარხნო ატესტაცია გულისხმობს იმ ცალკეული დეტალების ან კვანძების ატესტაციას, რომლებიც საწარმოში მზადდება; დარგობრივი ატესტაციის დანიშნულებაა მთელი პროდუქციის დანაწილება უმაღლეს და პირველ კატეგორიებად. სახელმწიფოებრივი ატესტაცია გულისხმობს იმ ნაკეთობათა განსაზღვრას, რომელთა მაჩვენებლები უნდა შეესაბამებოდეს საუკეთესო მსოფლიო ნიმუშების დონეს ან უფრო მაღლა იდგეს. ხარისხის ნიშანი ნაკეთობათა უმაღლესი ხარისხის სახელმწიფო გარანტიაა.

პროდუქციის ხარისხის გასაუმჯობესებლად დიდი სამუშაოები ჩატარდა თბილისის კიროვის სახელობის ჩარხსაშენებელ ქარხანაში, რის შედეგადაც წლიდან წლამდე მცირდება მიღებული რეკლამაციების ოდენობა. თბილისის მექანიკურ ქარხანაში გადახალისდა პროდუქციის ასორტიმენტი, შემუშავდა სათანადო გრაფიკი და დაწესდა ოპერატიული კონტროლი მომხმარებლისადმი პროდუქციის მიწოდებაზე. შეიქმნა პროდუქციის გამოშვებისათვის საკირო ნამუხადის საკმაო მარაგი, რამაც საწარმოს პროდუქციის თანაბარზომიერი, რიტმული გამოშვების შესაძლებლობა მისცა. ყველა ამ ღონისძიებით ქარხანამ გეგმების სისტემატურ შესრულებას მიაღწია არა მარტო სამინისტროს მიერ დამტკიცებული პროდუქციის ძირითად სახეობათა მიხედვით, არამედ ქარხნის ტექნიკურ-ეკონომიკური გეგმით გათვალისწინებული უფრო ფართო ასორტიმენტის მიხედვითაც.

პროდუქციის ხარისხის გასაუმჯობესებლად დიდი ორგანიზაციულ-ტექნიკური ღონისძიებანი ხორციელდება თბილისის სახეის ჩარხების ქარხანაში, მაგრამ სასურველ ძვრებს როდი ვხვდებით ქ. თბილისის ყველა საწარმოში, პირიქით, ზოგან მდგომარეობა უარესდება.

სახალხო მეურნეობის მართვის სრულყოფა პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირეული, საკვანძო საკითხია. პარტიის XXVII ყრილობამ დასახა მართვის მეთოდების, ორგანიზაციისა და ტექნიკის სრულყოფის, სამმართველო კადრების მომზადებისა და გადამზადების სისტემის განვითარების ფართო პროგრამა. სოციალიზმის თანამედროვე ეტაპზე მართვის მნიშვნელობის ზრდას განაპირობებს მთელი რიგი ფაქტორები: წარმოების მასშტაბების მნიშვნელოვანი ამაღლება, ეკონომიკაში მომხდარი თვისებრივი ძვრები, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება, მშრომელთა ფართო მასების პროფესიული მომზადების გაუმჯობესება, თვით მართვის მეცნიერების შემდგომი განვითარება.

სკკპ პროგრამაში ხაზგასმულია ის დიდი მნიშვნელობა, რომელიც გააჩნია სახალხო მეურნეობის მართვის სრულყოფას ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების შემდგომი დაჩქარების მიმართულებით: „ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება მოითხოვს ნიადაგ სრულფასოვან სახალხო მეურნეობის ხელმძღვანელობა, უზრუნველყვით სამეურნეო მექანიზმის საიმედო და ეფექტიანი ფუნქციონირება, რომელიც შეიცავს მეურნეობ-

რიობის მრავალფეროვან, მოქნილ ფორმებსა და მეთოდებს, ამასთან, შევესატყვისოთ ისინი ეკონომიკური განვითარების ცვალებად პირობებსა და გადასაწყვეტი ამოცანების ხასიათს¹.

სახალხო მეურნეობის მართვის სრულყოფა უნდა ეყრდნობოდეს მეურნეობის სოციალისტური გეგმიანი სისტემის უპირატესობებისა და შესაძლებლობების, ეკონომიკური კანონების უფრო ღრმა და ყოველმხრივ გამოყენებას, სრულად ითვალისწინებდეს საწარმოო ძალებსა და წარმოების ურთიერთობაში მომხდარ ცვლილებებს, მშრომელთა ფართო მასების განათლების, შეგნების, კვალიფიკაციისა და გამოცდილების ზრდას. მართვის სრულყოფამ უნდა უზრუნველყოს პირადი ინტერესების, შრომითი კოლექტივების, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის ინტერესების ოპტიმალური შეხამება საერთო-სახელმწიფოებრივ, საერთო-სახალხო ინტერესებთან და გამოიყენოს ისინი ეკონომიკის ზრდის მამოძრავებელ ძალად.

პარტიის პროგრამაში აღინიშნა მართვაში ლენინური პრინციპებისა და, უწინარეს ყოვლისა, დემოკრატიული ცენტრალიზმის პრინციპის თანამიმდევრული განხორციელების აუცილებლობა; ჩამოყალიბებულია დემოკრატიული ცენტრალიზმის არსი, როგორც ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობის შეხამება მართვაში დემოკრატიზმისა და მშრომელთა მონაწილეობის ყოველმხრივ განვითარებასთან, როგორც ცენტრალიზმისა და საწარმოო-სამეურნეო დამოუკიდებლობის ერთიანობა. ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობა სოციალისტური წარმოების გეგმაზომიერების ყველაზე სრული გამოხატულებაა, ამიტომ ცენტრალიზმის პრინციპის შეხამება საწარმოთა დამოუკიდებლობასა და პასუხისმგებლობასთან ფუნდამენტურია მართვის მთელ სისტემაში. მართვის ცენტრალური ორგანოების ყურადღება სულ უფრო მეტად უნდა დაეთმოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სტრატეგიული ამოცანების გადაწყვეტას, ერთიანი პოლიტიკის გატარებას მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და კაპიტალური დაბანდების, სახალხო მეურნეობის სტრუქტურული ძვრების, საზოგადოებრივი წარმოების პროპორციულობისა და გეგმიანი საერთო-სახელმწიფო რეზერვების სისტემის განმტკიცების, საწარმოო ძალების განლაგების, შრომის ანაზღაურებისა და სოციალური უზრუნველყოფის, ფასების, ტარიფების, ფინანსების, აღრიცხვისა და სტატისტიკის მიმართულებით.

¹ სკკ XXVI ყრილობის მასალები, გვ. 228-229.

პროგრამაში მნიშვნელოვანი ყურადღებაა გამახვილებული და-
გეგმვის, როგორც ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზაციის ინსტ-
რუმენტის სრულყოფის საკითხებზე. „დაგეგმვა მოწოდებულია იყოს
ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების, მეც-
ნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ბაზაზე წარმოების ინტენსიფიკა-
ციის, პროგრესულ სამეურნეო გადაწყვეტათა განხორციელების აქ-
ტიური ბერკეტი, უზრუნველყოს ეკონომიკის შეწონასწორებული
და დინამიკური ზრდა“¹.

გათვალისწინებულია გეგმებში წამყვანი ადგილი დაეთმოს.
თვისებრივ მაჩვენებლებს, რომლებიც ასახავენ რესურსების გა-
მოყენების ეფექტიანობას, პროდუქციის განახლების მასშტაბებს,
შრომის ნაყოფიერების ზრდას მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღ-
წევათა საფუძველზე. გეგმებში კომპლექსურად გადაწყდება ეკო-
ნომიკური და სოციალური შინაარსის ამოცანები, ორგანულად შე-
ხამდება გრძელვადიანი, ხუთწლიანი, წლიური გეგმები, ამოღდება
დაგეგმვის მეცნიერული დონე, განმტკიცდება საგეგმო დისციპლინა,
უზრუნველყოფილი იქნება საერთო-სახელმწიფო ინტერესების
პრიორიტეტი, აღიკვეცება უწყებრიობისა და კუთხურობის. ბიუ-
როკრატიზმისა და ვოლუნტარიზმის ყოველგვარი გამოვლინება.

პარტია მართვასა და დაგეგმვაში, სტრატეგიული ამოცანების
გადაწყვეტაში ცენტრალიზებული საწყისების განვითარებისას აქ-
ტიურად განახორციელებს ძირითადი საწარმოო რგოლის — გაერ-
თიანებებისა და საწარმოების როლის გაძლიერების ღონისძიებებს,
თანამიმდევრულად განხორციელებდა გეზი მათი უფლებებისა და
სამეურნეო დამოუკიდებლობის გასაფართოებლად, მაღალი საბო-
ლო შედეგების მიღწევისათვის პასუხისმგებლობისა და ინტერე-
სების გასაძლიერებლად. მთელი ოპერატიულ-სამეურნეო მუშაობის.
სიმძიმის ცენტრი დააწევა შრომითს კოლექტივებს.

კიდევ უფრო განვითარდება და გაიზრდება სამეურნეო ანგა-
რიშის ქმედითობა. თანამიმდევრულად გადავა საწარმოები და გა-
ერთიანებები სრულ სამეურნეო ანგარიშზე, გაძლიერდება ეკონო-
მიკური ბერკეტები და შემცირდება ზემდგომი ორგანიზაციების
მიერ დაწესებული მაჩვენებლების რიცხვი. გაერთიანებათა და სა-
წარმოთა საქმიანობას სულ უფრო მეტად მოაწესრიგებს ხანგრძ-
ლივი მოქმედების ეკონომიკური ნორმატივები და ნორმები.

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 230.

მეთორმეტე ხუთწლედში ეკონომიკის ყველა დარგი გადავა შეურნეობრიობის ახალ მეთოდებზე. გაფართოვდება მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების, სახალხო დეპუტატთა საბჭოების უფლებები, გაძლიერდება მათი პასუხისმგებლობა ეკონომიკური და სოციალური განვითარების საკითხთა დროული და სწორი გადაწყვეტისათვის.

მიმდინარე ხუთწლედში ნავარაუდევია ყველგან დამკვიდრდეს შეურნეობრიობის სოციალისტური სტილი, რომლის საფუძველია ისეთი უმნიშვნელოვანესი ლენინური პრინციპები, როგორიცაა პოლიტიკური და სამეურნეო ხელმძღვანელობის ერთიანობა, მაღალი ორგანიზებულობა, გერგილიანობა, კომპეტენტურობა, დისციპლინა, თითოეულის პირადი პასუხისმგებლობა დაკისრებული საქმისათვის.

პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, რომ „ეკონომიკაში ახალ ამოცანებს ვერ გადავწყვეტთ, თუ ღრმად არ გარდავქმენით სამეურნეო მექანიზმი, არ შევქმენით მართვის მთლიანი, ეფექტიანი და მოქნილი სისტემა, რომელიც საშუალებას მოგვცემს უფრო სრულად შევასხათ ზოგადი სოციალიზმის შესაძლებლობებს“¹.

სამეურნეო მართვის სრულყოფის მიმართულებით ყრილობამ რადიკალური ღონისძიებები დასახა: „სამეურნეო მართვას, და ეს ცხადია, მუდმივი სრულყოფა ესაჭიროება. მაგრამ ახლა სიტუაცია ისეთია, რომ ნაწილობრივ გაუმჯობესებას ვერ დავჯერდებით — საჭიროა რადიკალური რეფორმა. მისი არსი ის არის, რომ ნამდვილად დავუქვემდებაროთ მთელი ჩვენი წარმოება საზოგადოებრივ მოთხოვნილებებს, ადამიანთა საჭიროებების დაკმაყოფილებას, მართვას მიზნად დავუსახოთ ეფექტიანობისა და ხარისხის ამაღლება, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება, შრომის შედეგებით მუშაკთა დაინტერესების, სახალხო მეურნეობის თითოეულ რგოლში და, უწინარეს ყოვლისა, შრომითს კოლექტივებში ინიციატივისა და სოციალისტური გერგილიანობის განვითარება“².

პარტიამ დასახა კონკრეტული გზები მართვის სრულყოფის მიმართულებით. ესენია: პირველი, ეკონომიკის ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობის ქმედითუნარიანობის გაზრდა, ცენტრის როლის გაძლიერება პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის ძირითადი მიზნების რეალიზაციაში, სახალხო მეურნეობის განვითარების ტემპებისა და პროპორციების, მისი შეწონასწორების განსაზღვრაში. ამასთან-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 49.

² იქვე, გვ. 50.

ნავე უნდა დაიძლიოს ქვემდგომი სამეურნეო რგოლების ოპერატიულ საქმიანობაში ცენტრის ჩარევის პრაქტიკა;

მეორე, გაერთიანებათა და საწარმოთა დამოუკიდებლობის საზღვრების მნიშვნელოვნად, გადაჭრით გაფართოება, მათი პასუხისმგებლობის გადიდება საუკეთესო საბოლოო შედეგების მიღწევისათვის. ამისათვის ისინი გადავლენ სამეურნეო ანგარიშზე, თვითანაზღაურებასა და თვითდაფინანსებაზე, კოლექტივების შემოსავლის დონე პირდაპირ დამოკიდებული გახდება მუშაობის ეფექტიანობაზე, მის სამეურნეო საქმიანობის შედეგებზე;

მესამე, ხელმძღვანელობის ეკონომიკურ მეთოდებზე გადასვლა ახალხო მეურნეობის ყველა დონეზე, რისთვისაც საჭიროა გარდაიქმნას მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგება, დაიხვეწოს ფასწარმოქმნის, დაფინანსებისა და დაკრედიტების სისტემა, შემუშავდეს ქმედითი ზარჯვასაწინააღმდეგო სტიმულები;

მეოთხე, მართვის სრულყოფის მნიშვნელოვანი გზაა მისთვის თანამედროვე ორგანიზაციული სტრუქტურის მინიჭება კონცენტრაციის, სპეციალიზაციისა და კოოპერირების ტენდენციითა გათვალისწინებით, საქმე ეხება ურთიერთდაკავშირებული დარგების კომპლექსების, სამეცნიერო-ტექნიკური დარგთშორისი ცენტრების, სხვადასხვა ფორმის სამეურნეო გაერთიანებების, ტერიტორიულ-საწარმოო ფორმირების შექმნას;

მეხუთე, განხორციელდება მართვის ყოველმხრივი დემოკრატიზაცია, გაიზრდება მათი შრომითი კოლექტივების როლი, გაძლიერდება კონტროლი ქვემოდან, ანგარიშვალდებულება და საჯაროობა სამეურნეო ორგანოების მუშაობაში;

მექექსე, განხორციელდება მეურნეობის დარგობრივი და ტერიტორიული მართვის ოპტიმალური შეხამება, რესპუბლიკებისა და რეგიონების კომპლექსური ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, რაციონალური დარგთშორისი კავშირუროთიერთობის მოგვარება.

როგორც პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა, ჩვენ ვდგავართ სოციალისტური სამეურნეო მექანიზმის უაღრესად სერიოზული გარდაქმნის წინაშე. მისი განხორციელება დაიწყო აგროსამრეწველო კომპლექსების შექმნით. უმჯობესდება მანქანათმშენებლობის კომპლექსის მართვა. ინდუსტრიის საწარმოები ძირითადად გადადიან მართვის ორრგოლიან სისტემაზე. ექსპერიმენტულად შემოწმებული მეურნეობრიობის ახალი მეთოდები 1988 წლის 1 იან-

გრიდან მკვიდრდება საწარმოსა და გაერთიანებებში. მართვის ახალი სისტემები დაინერგება საყოფაცხოვრებო მომსახურების სფეროში, მშენებლობაში, ტრანსპორტზე. უფრო ფართოდ იქნება გამოყენებული შრომის ორგანიზაციის ახალი ფორმები, სტიმულირების კოლექტიური ფორმები, სამეურნეო იჯარა. „მაგრამ ჩვენ მხოლოდ გზის დასაწყისში ვართ. ჩვენი ქვეყნის პირობებში, რომელსაც უდიდესი და რთული ეკონომიკა აქვს, სამეურნეო მექანიზმის გარდაქმნისათვის საჭიროა დრო და ენერგიული ღონისძიებანი. შეიძლება წავაწყდეთ სიძნელეებს, დაზღვეული არა ვართ შეცდომებისაგანაც, მაგრამ ახლა მაინც მთავარია მიზანდასახულად, თანდათანობით ვიაროთ არჩეული მიმართულებით, შევავსოთ და სრულვყოთ სამეურნეო მექანიზმი შეძენილი გამოცდილების საფუძველზე, აღმოვფხვრათ ყველაფერი, რამაც დრო მოკპამა ან ვერ გაამართლა“¹.

მ. ს. გორბაჩოვის პოლიტიკურ მოხსენებაში განსაზღვრულია ღონისძიებანი ამ გზების განსახორციელებლად. ასეთ ღონისძიებებად მიჩნეულია ცენტრალური ეკონომიკური ორგანოებისა და, უწინარეს ყოვლისა, სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის საქმიანობის გარდაქმნა. საგეგმო კომიტეტი საქმით უნდა გახდეს ქვეყნის ნამდვილი სამეცნიერო ეკონომიკური შტაბი, რომელიც უნდა განთავისუფლდეს მიმდინარე სამეურნეო საკითხებისაგან. შეიქმნება დარგთშორისი კომპლექსების ხელმძღვანელობის ახალი ორგანოები. ოპერატიული მართვის ფუნქციათა ძირითადი ნაწილი უშუალოდ მიენიჭებათ საწარმოებსა და გაერთიანებებს. ხოლო სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტმა, სხვა ეკონომიკურმა უწყებებმა მთელი ყურადღება უნდა მიაპყრონ დაგეგმვის პერსპექტიულ საკითხებს, ეკონომიკის პროპორციული და შეწონასწორებული განვითარების უზრუნველყოფას, სტრუქტურული პოლიტიკის განხორციელებას, ეკონომიკური პირობებისა და სტიმულირების შექმნას, რათა სახალხო მეურნეობის თითოეულმა უკრდმა მიაღწიოს საუკეთესო საბოლოო შედეგებს. სერიოზულ გაუმჯობესებას მოითხოვს სტატისტიკური, აღრიცხვის სამუშაოები.

უკანასკნელ ხანს შესუსტდა ეკონომიკაზე საფინანსო-საკრედიტო ზემოქმედება. საფინანსო სისტემა საკმარის გავლენას ვერ ახდენს ეკონომიკის ეფექტიანობის ზრდაზე. დიდი მასშტაბი მიიღო

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 51.

შემოსავლის გადანაწილების მოქმედმა უვარგისმა სისტემამ, როცა ჩამორჩენილ საწარმოთა, სამინისტროთა, რეგიონთა ზარალი იფარება მოგებით მომუშავეთა ხარჯზე, რაც ძირს უთხრის სამეურნეო ანგარიშს, წარმოშობს სხვის მოიმედლობას, დაუსრულებელ მოთხოვნებს, რომ ცენტრიდან გაუწიონ დახმარება. თავისი ნამდვილი დანიშნულება დაკარგა კრედიტმაც. ყოველივე ეს დღის წესრიგში აყენებს საფინანსო-საკრედიტო ორგანოების მუშაობათა ძირეულ გარდაქმნას. მათი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა არა საწარმოთა საქმიანობის წვრილმანი რეგლამენტაცია, არამედ ეკონომიკური სტიმულირება, ფულადი მიმოქცევის, სამეურნეო ანგარიშის განმტკიცება, რომელიც თავისთავად ყველაზე საუკეთესო კონტროლიორია. ყველაფერი უნდა ექვემდებარებოდეს საბოლოო შედეგს. აუცილებელი ხდება ბიუჯეტში ბრუნვის გადასახადის, მოგების გადასახდელებისა და სხვა შემოსულობათა გადახდეინების პრაქტიკის სრულყოფა იმ მიმართულებით, რომ მათი ოდენობა და გადახდის წესი უფრო აქტიურად ზემოქმედებდეს წარმოების დანახარჯების შემცირებაზე, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებასა და მისი რეალიზაციის დაჩქარებაზე.

მართვის სრულყოფის ღონისძიებათა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ფასების სისტემის გარდაქმნა. პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „ეკონომიკური და სოციალური პოლიტიკის აქტიური ინსტრუმენტი უნდა გახდეს ფასები. გეგმაზომიერად უნდა გარდაქმნათ ფასების სისტემა, როგორც ერთი მთლიანი, კმედითი სამეურნეო ანგარიშის მოგვარების ინტერესებისათვის და მოსახლეობის რეალური შემოსავლის გადიდების ამოცანათა შესაბამისად. ფასებს უნდა მივანიჭოთ მეტი მოქნილობა, დავეუკავშიროთ მათი დონე არა მარტო დანახარჯებს, არამედ აგრეთვე საქონლის სამომხმარებო თვისებებს, ნაწარმის ეფექტიანობას, საზოგადოებრივ მოთხოვნილებებთან და მოსახლეობის მოთხოვნასთან წარმოებული პროდუქტის შეწონასწოების დონეს. უფრო ფართოდ უნდა გამოვიყენოთ სალიმიტო და სახელშეკრულებო ფასები“¹.

სერიოზულ გარდაქმნას მოითხოვს მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების სისტემაც. იგი უნდა გადაიქცეს მოქნილ ეკონომიკურ მექანიზმად, რომელიც სახალხო მეურნეობას დაეხმარება იმუშაოს რიტმულად და სტაბილურად. სახმომარაგების უშუალო ამოცანაა

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 53.

აქტიურად უწყობდეს ხელს სახელშეკრულებო საფუძველზე მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შორის პირდაპირი ხანგრძლივი კავშირის დამყარებას, მიწოდების დისციპლინის განმტკიცებას, მნიშვნელოვნად უნდა განვითარდეს წარმოების საშუალებათა საბითუმო ეაქრობა.

ყველა ეს ღონისძიებათა სისტემა, რაც კეთდება მართვისა და დაგეგმვის სრულყოფისათვის, ორგანიზაციული სტრუქტურების გარდაქმნისათვის მიზნად ისახავს სამეურნეო სისტემის ძირითადი რგოლის — გაერთიანებებისა და საწარმოების ეფექტიანი მუშაობის პირობების შექმნას. დადგა დრო ბოლოს და ბოლოს, აღიკვეთოს სამინისტროებისა და უწყებების მხრივ საწარმოთა წვრილმანი მეურნეობის პრაქტიკა. სამინისტროებმა თავიანთ საქმიანობაში მთელი ყურადღება უნდა დაუთმონ ტექნიკური პოლიტიკის საკითხებს, შიდადარგობრივ პროპორციებს, თავიანთი დარგების მაღალხარისხობრივ პროდუქციაზე სახალხო მეურნეობის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. საწარმოებსა და ორგანიზაციებს უნდა მიეცეთ უფლება დამოუკიდებლად გაასაღონ ზეგეგმითი პროდუქცია, გამოუყენებელი ნედლეული და მასალები, მოწყობილობა, ასეთივე რამ უნდა დაკანონდეს მოსახლეობასთან ურთიერთობაშიც. მიზანშეწონილია ის ზედმეტი მასალები, რომლებიც აქვთ საწარმოებს, მიეყიდოს მოსახლეობას საოჯახო მეურნეობაში გამოსაყენებლად.

დიდ მნიშვნელობას იძენს ეკონომიკური ნორმატივები, რომლებიც შესაძლებლობას მისცემენ გაერთიანებებს და საწარმოებს გამოავლინონ შიდასაწარმოო რეზერვები, შეიმუშაონ გეგმები, რომლებიც უზრუნველყოფენ წარმოების ზრდის უფრო სწრაფ ტემპს, მისი ეფექტიანობის მნიშვნელოვანმატებას.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ საწარმოთა და ორგანიზაციათა დამოუკიდებლობის გაზრდა, რომლებიც ფუნქციონირებენ სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოებისა და მომსახურების სფეროში. ამ მიზნით დასახულია მიმდინარე ხუთწლიელში გარდაიქმნას მსუბუქ მრეწველობაში ეკონომიკური მექანიზმი. მკვეთრად შეიზღუდოს ამ დარგის საწარმოებისათვის ზემოდან დამტკიცებული დავალებათა წრე. მათი გეგმების დავალებები შემუშავდება საეკონომიკური ორგანიზაციებთან ხელშეკრულებათა საფუძველზე. მთავარი ყურადღება მიექცევა არა მთლიან მაჩვენებელს, არამედ საქონლის იმ რაოდენობას, რომელიც ადამიანებს ესაქიროებათ. ნაგარაუდევია შეიქმნას მსუბუქ მრეწველობაში საქონლის დამზადებისა და რეა-

ლიზაციის დარღვევების საწარმოო და სამრეწველო-სავაჭრო გაერთიანებები, გაფართოვდება საფირმო ვაჭრობა.

საწარმოში ხელფასის ფონდის ოდენობა უშუალოდ უნდა დაეუქვებოდეს მათი პროდუქციის რეალიზაციის შედეგად მიღებულ შემოსავალს. ეს გამოიყენება გამოუსადეგარი, მდარე ხარისხის ნაწარმის წარმოებასა და მიწოდებას.

მართვის სრულყოფის ღონისძიებათა სისტემაში მოთქმულ მდგომარეობას მოითხოვს მსხვილი, საშუალო და წვრილი საწარმოების რაციონალური შენაშენი. როგორც გამოცდილება მოწმობს, პატარა, ტექნიკურად აღჭურვილ საწარმოებს ხშირად თავიანთი უპირატესობანი აქვთ. მათ უფრო სწრაფად და მოქნილად შეუძლიათ გაითვალისწინონ ტექნოლოგიური სიახლენი, მოთხოვნის ცვლილებები, უფრო ოპერატიულად დააკმაყოფილონ საჭიროებანი წვრილსერიულ და საცალო პროდუქციაზე. უკეთ გამოიყენონ თავისუფალი შრომითი რესურსები, განსაკუთრებით პატარა ქალაქებში.

დაგეგმვასა და მართვაში ერთ-ერთი ღონისძიებაა ტერიტორიული მდგომარეობის გაძლიერება. აგრომრეწვის გარდა გაფართოვდება მშენებლობის, დარღვევების წარმოებების, სოციალური და საწარმოო ინფრასტრუქტურის მართვაში რესპუბლიკური და ადგილობრივი ორგანოების უფლებები. სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტისა და სამინისტროების საქმიანობაში გაძლიერდება გეგმების ტერიტორიულ კრილზე მუშაობა. მნიშვნელოვანი პრობლემაა დიდი ეკონომიკური რაიონების მიხედვით სახალხო მეურნეობის მართვის გაუმჯობესება. უზრუნველყოფილი იქნება რეგიონების განვითარების კომპლექსურობა. მართვის ტერიტორიული პრინციპის განმტკიცების მოთხოვნის შესაბამისად თითოეულ რესპუბლიკაში, ქალაქში, რაიონში, საწარმოში ამალდება სამეურნეო ხელმძღვანელობის დონე. მომავალში სოციალური საჭიროებისათვის გამოყოფილი რესურსების მოცულობა მკიდრად დაუქვებირდება რეგიონალური ეკონომიკის ეფექტიანობას.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის შედეგად მნიშვნელოვნად უმჯობესდება წარმოების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები, იზრდება შრომის ნაყოფიერება. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი საზოგადოებრივი წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობის ამალლების მთავარი გზაა. ამიტომ, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითადი მიმართულებები უნდა განვიხილოთ როგორც მთლიანად სახალხო მეურნეობაში, ასევე მის ცალკეულ

დარგებში და დარგების შიგნით ცალკეულ გაერთიანებებსა და საწარმოს დონეებზე. სახალხო მეურნეობა წარმოადგენს ცალკეულ დარგთა ერთობლიობას, რომლებსაც კონკრეტული მიზნობრივი დანიშნულება აქვთ და შრომის საზოგადოებრივ დანაწილებაში გარკვეულ ფუნქციებს ასრულებენ.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითად მიმართულებად შეიძლება მივიჩნიოთ: წარმოების ელექტრიფიკაცია, წარმოების ავტომატიზაცია, წარმოების ქიმიზაცია, ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფის ორგანიზაცია, რობოტიზაცია, კომპიუტერიზაცია, ბიოტექნოლოგიზაცია და გენური ინჟინერია.

სახალხო მეურნეობის მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის საფუძველს ქვეყნის ელექტრიფიკაცია შეადგენს. ამჟამად არ არსებობს სახალხო მეურნეობის არც ერთი დარგი ან წარმოების ისეთი სახეობა, სადაც არ გამოიყენებოდეს ელექტროენერგია. ჩვენს ქვეყანაში ელექტროენერგიის გამომუშავება წლითიწლობით იზრდება. 1970 წელს აწარმოეს 741 მილიარდი კილოვატსაათი ელექტროენერგია, 1980 წელს — 1294 კილოვატსაათი, 1985 წელს კი 1544 მილიარდი კილოვატსაათი¹. 1990 წლისათვის გამომუშავება მიაღწევს 1840—1680 მილიარდ კილოვატსაათს².

სახალხო მეურნეობაში მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა ქიმიზაცია. წარმოებაში ქიმიური მასალების გამოყენება და ქიმიური ტექნოლოგიის ფართოდ დანერგვა პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების მნიშვნელოვანი პირობაა. მეთორმეტე ხუთწლეულში ქიმიურ და ნავთობქიმიურ მრეწველობაში გაიზრდება პროდუქციის წარმოების მოცულობა 30—32%-ით, გაფართოვდება ასორტიმენტი და გაუმჯობესდება მისი ხარისხი. 1990 წლისათვის მინერალური სასუქების წარმოება გადიდდება 41—43 მილიონ ტონამდე, მცენარეთა დაცვის ქიმიური საშუალებანი — 440—480 ათას ტონამდე, სინთეზური ფისები — 6,8—7,1 მილიონ ტონამდე, ქიმიური ბოჭკოს და ძაფის წარმოება — 1,85 მილიონ ტონამდე და სინთეზური კაუჩუკისა კი 4.7—4,9 მილიონ ტონამდე³.

ტექნიკური პროგრესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა წარმოების პროცესის მექანიზაცია და ავტომატიზაცია. მექანი-

¹ იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, М., 1987, გვ. 162.

² იხ.: სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 453.

³ იხ.: იქვე, გვ. 451.

ზებულად ითვლება სამუშაო, რომლის ძირითადი ოპერაციები მანქანებისა და მექანიზმების საშუალებით სრულდება. თუ ხდება ნაწილი ოპერაციების ხელით შესრულება, საქმე გვაქვს ნაწილობრივ მექანიზაციასთან. მექანიზაციის უმაღლესი საფეხურია წარმოების ავტომატიზაცია, რომელიც ემყარება მანქანათა სისტემის ისეთ გამოყენებას, რომელიც არა მარტო გამორიცხავს მუშების ფიზიკური შრომის არსებობას, არამედ სპეციალური ხელსაწყოების დახმარებით ახორციელებს მართვასა და მათ მუშაობაზე შესაბამის კონტროლს. მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის დანერგვა საწარმოებში უმთავრესად ხორციელდება დეტალებისა და ნაკეთობათა წარმოების ისეთი სახის ოპერაციების შესრულებაში, როგორიცაა მანქანების აწყობის სამუშაოთა მექანიზაცია, კვანძებისა და დეტალების მექანიზებულ ნაკადურ ხაზებზე დამზადება.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა საწარმოებში ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფა. 1970—1985 წლებში მრეწველობის მთელ რიგ დარგებში ინერგებოდა პროგრესული ტექნოლოგია — ლითონის ზუსტი ჩამოსმა, მაღალი სიხშირის დენით დეტალების წრთობა, ვაკუმში ელექტროწილური ულტრაბგერითი და დიფუზორული შედუღება, რაც მატერიალური რესურსების მნიშვნელოვან ეკონომიას იძლეოდა.

წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების ახალი მიმართულებაა სახალხო მეურნეობის რობოტიზაცია. განასხვავებენ რობოტის სამ სახეობას: ჩისტის პროგრამით მოქმედ, ადამიანის მიერ მართულსა და ხელოვნური ინტელექტის მქონე, ადამიანის ჩაურევლად მოქმედს. ამჟამად ფართო გამოყენება პოვა წარმოებაში სენსორული ტიპის რობოტებმა, რომლებსაც აქვთ შეგრძნობადობის გადამწოდი, რომელიც აღიქვამს ინფორმაციას გარემოს შესახებ და მიღებულ ინფორმაციას დაამუშავებს სპეციალიზებული ელექტროგამომთვლელი მანქანა შემსრულებელი მექანიზმის მეშვეობით. მიმდინარე ხუთწლეულში ნავარაუდევია რობოტი — მანიპულატორის მასობრივად დანერგვა სამრეწველო საწარმოებში.

კომპიუტერიზაცია — საწარმოო პროცესების კომპიუტერებით მართვის პროცესია. კომპიუტერი მოწყობილობაა, რომელიც ავტომატურად მუშაობს წინასწარი პროგრამით; გამოიყენება წარმოების პროცესების სამართავად. მეთორმეტე ხუთწლეულში მოეწყობა კომ-

პიუტერების მასობრივი წარმოება. გამოთვლითი ტექნიკის გამოშვება ნავარაუდევია გაიზარდოს 2,3—3-ჯერ. საფუძველი ჩაეყრება ტექნოლოგიური პროცესების მასიურ კომპიუტერიზაციას.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ერთ-ერთი თანამედროვე მიმართულება ბიოტექნოლოგიზაციაა. ბიოტექნიკურ ღონისძიებათა განხორციელებით შესაძლებელი ხდება ნადირის, ფრინველის, თევზის მრავალი ძვირფასი სახეობის აღდგენა და მათი სულადობის გაზრდა. ბიოტექნოლოგიზაციის მიზანია სარეწი ცხოველების მარაგის გაზრდა, სარეწი ცხოველებს პროდუქტული თვისებების გაუმჯობესება. ჩვენს ქვეყანაში ბიოტექნიკის მეცნიერულ-პრობლემებს ამუშავებს და შედეგებს პრაქტიკაში ნერგავს სამონადირეო მეურნეობისა და მონადირეობის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და სხვადასხვა სამეცნიერო დაწესებულება. პარტიის XXVII ყრილობამ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია ბიოტექნიკის განვითარების საკითხებს: „მიკრობიოლოგიურ მრეწველობაში ერთიორად გაეზარდოთ პროდუქციის გამოშვება ხუთწლედში. მნიშვნელოვნად გავაფართოოთ საკვები ცილისა და სხვა ბიოლოგიურად აქტიურ ნივთიერებათა წარმოება. განვაფართოოთ ბიოტექნოლოგიის ნედლეულის ბაზა, მათ შორის გაზის გამოყენების გადილების გზით“¹.

გენური ინჟინერია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის უახლესი მიმდინარეობაა. იგი უჩრდის აგებულების ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდი, ორგანიზმის მემკვიდრეობასა და ცვალებადობასთან დაკავშირებულ საკითხებს იკვლევს, მეცნიერების ახალი დარგია, ამიტომაც პარტიის XXVII ყრილობაზე მის განვითარებას დიდი ყურადღება დაეთმო: „უფრო აქტიურად დავენერგოთ სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევები ბიოტექნოლოგიისა და გენური ინჟინერიის დარგში“².

მეცნიერებისა და ტექნიკის ინტენსიური განვითარების პირობებში პირველ რიგში ისახება ამ სფეროს განვითარების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მართვის მეთოდების სრულყოფის ეკონომიკური პრობლემები. ყრილობაზე შემუშავდა ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელთა მიზანია მართვის მექანიზმის სრულყოფა მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებით სახალხო მეურნეობაში, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების ეკონომიკური ბერ-

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 465.

² იქვე, გვ. 465.

კეტებისა და სტიმულების გაძლიერება. ამ პრობლემის ერთ-ერთი საკვანძო საკითხია მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების პროგნოზირება. ამ საკითხების წინა პლანზე წამოწევა განპირობებულია იმით, რომ დღის წესრიგში დგება ისეთი რთული და მრავალმხრივი ამოცანების რეალიზაციის საკითხი, რომელთა გადაწყვეტაც დროის მცირე მონაკვეთში შეუძლებელია. პროგნოზირება დაგეგმვის პარიზონტს აფართოებს და შესაძლებელს ხდის გრძელვადიან გეგმებში წინასწარ მოიხაზოს ტექნიკისა და მეცნიერების გამოყენების კონტურები მომავალ ათწლეულებში.

დაგეგმვის საერთო-სახელმწიფოებრივ სისტემაში წამყვანი ადგილი უჭირავს ოცწლიანი პერიოდისათვის — ხუთწლეულების მიხედვით განაწილებული მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის კომპლექსური პროგრამის შემუშავებას. კომპლექსური პროგრამა. რომელიც შემუშავებულია 2010 წლისათვის, საფუძვლად დაედო 1986-1990 და 2000 წლამდე გეგმის ძირითად მიმართულებათა დადგენას. ამჟამად ამუშავებენ კომპლექსურ პროგრამას უფრო შორეული პერიოდისათვის.

ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრა. სახალხო მეურნეობის დარგებში პროდუქციის გამოშვების გადიდება. შრომის ნაყოფიერების გაზრდა, მასალების, ენერგიის, სათბობის ხარჯის შემცირება და პროდუქციის ხარისხის ამაღლება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლების მაჩვენებელია.

წარმოების ეფექტიანობა ხასიათდება გამოშვებული პროდუქციის მოცულობისა და ერთობლივი, ცოცხალი და განივთებული შრომის დანახარჯების თანაფარდობით. ახალი ნაწარმისა და პროგრესული ტექნოლოგიის შექმნა გარკვეულ დანახარჯებს მოითხოვს სამეცნიერო-კვლევით, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, სარეკონსტრუქციო სამუშაოებისათვის.

ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტი გამოიხატება ურთიერთდაკავშირებულ მაჩვენებელთა სისტემით მთელი საზოგადოებრივი წარმოებისა და ცალკეული საწარმოების დონეზე. ამისდა მიხედვით განასხვავებენ ეფექტის ორ სახეს: სახალხო მეურნეობრივსა და სამეურნეოანგარიშოანს. ამ ეფექტების განსაზღვრის აუცილებლობას განაპირობებს, ერთი მხრივ, მთელი საზოგადოების, ხოლო, მეორე მხრივ, საწარმოს მიერ გაწეული დანახარჯების შინაარსისა და მოცულობებს შორის არსებული განსხვავება.

სახალხო მეურნეობრივი ეფექტიანობის განსაზღვრისას ახალი ტექნიკის შექმნასა და დანერგვაზე გაწეული დანახარჯები მოიცავს საზოგადოების მთელ ხარჯებს, შედეგები კი წარმოადგენენ ტექნიკის, წარმოებისა და მოხმარების სფეროებში მიღებულ ეკონომიკურ ეფექტს. ეფექტიანობა განსაზღვრავს მთელ სახალხო მეურნეობის ინტერესებს. ხოლო ცალკეული გაერთიანებებისა და საწარმოების მიერ ახალ ტექნიკაზე გაწეული დანახარჯებისა და ამ დანახარჯებით მიღებული ეკონომიკური შედეგების თანაფარდობა კი ახასიათებს მხოლოდ ამ საწარმოს საქმიანობას. ეფექტიანობის შედეგი გამოიხატება მოგების ნამატით, პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებით, შრომის ნაყოფიერების ამაღლებით. ამ შემთხვევაში ეფექტიანობა სამეურნეო ანგარიშებრივია. როგორც სახალხო მეურნეობრივი, ასევე სამეურნეო ანგარიშებრივი ეფექტი შეიძლება იყოს საერთო ან შედარებითი.

საერთო ეფექტიანობა გაიანგარიშება ეკონომიკური შედეგების გაყოფით დანახარჯებზე. სახალხო მეურნეობრივი საერთო ეფექტი ეროვნული შემოსავლის წლიური მოცულობის ნამატისა და ამ ნამატის გამომწვევ კაპიტალურ დაბანდებათა ფარდობაა, ხოლო სამეურნეო ანგარიშებრივ საერთო ეფექტიანობას განსაზღვრავს მოგების მასა და მის გამომწვევ კაპიტალურ დაბანდებათა ფარდობა. პირველი გვიჩვენებს, თუ რა ეროვნულ შემოსავალს იძლევა მოცემულ კონკრეტულ ღონისძიებაზე დაბანდებული ყოველი მანეთი სახალხო მეურნეობის მასშტაბით, მეორე — თუ რა მოგებას იძლევა ღონისძიებაზე დაბანდებული მანეთი. მთელი სახალხო მეურნეობისათვის საერთო ეფექტიანობის ნორმატივი დადგენილია — 0,15, ანუ დანახარჯების ერთმა მანეთმა უნდა მოგვცეს 15 კაპიკი მოგება, სახალხო მეურნეობის ცალკეული დარგებისათვის კი დადგენილია საერთო ეფექტიანობის შემდეგი ნორმატივები: მრეწველობაში — 0,16; სოფლის მეურნეობაში — 0,07; ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში — 0,05; მშენებლობაში — 0,22; სხვა დარგებში — 0,25¹.

შედარებითი ეფექტიანობა ცხადყოფს ახალი ტექნიკური გადაწყვეტილის გამოყენების დროს მიღებული სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების რეალურ მატებას საბაზისო ვარიანტთან შედარებით.

¹ იხ.: Методика (основные положения) определения экономической эффективности использования в народном хозяйстве новой техники, изобретений и рационализаторских предложений, М., 1977.

იგი განისაზღვრება სიახლეთა დანერგვის ან კაპიტალური მშენებლობის ახალი და საბაზისო ვარიანტების გამოყენების დროს მიღებული ეკონომიკური შედეგების სხვაობით. ამასთანავე აუცილებელია ორივე ვარიანტი შესაბამისობაში მოვიყვანოთ შედეგების განმსაზღვრელი ფაქტორების მიხედვით.

ნებისმიერი წლისათვის გაანგარიშებულ ეფექტს უწოდებენ წლიურ ეკონომიკურ ეფექტს. მისი გაანგარიშება საბაზისო და ახალი ტექნიკის მიხედვით დაყვანილ დანახარჯთა შედარების საფუძველზე ხდება.

დაყვანილი დანახარჯები მოცემული სახის პროდუქტებზე გაწეული საზოგადოებრივი შრომის სრული დანახარჯებია და თვითღირებულებისა და ნორმატიული მოგების ჯამს წარმოადგენს.

ეფექტიანობის ნორმატიული კოეფიციენტი არის კაპიტალურ დაბანდებათა ქვედა საზღვარი, ე. ი. თუკი ახალი ტექნიკის შესაბამისი ვარიანტი დანახარჯების ერთ მანეთზე იძლევა ნორმატიულ კოეფიციენტზე დაბალ მოგებას, ვარიანტი უეფექტოა. ამჟამად ეს კოეფიციენტი 0,15-ის ტოლია, ეს ნიშნავს იმას, რომ კაპიტალურ დაბანდებათა ყოველ ერთ მანეთზე მიღებული მოგება საშუალოდ უნდა იყოს არანაკლები თხუთმეტი კაპიკისა წელიწადში.

როდესაც სახალხომეურნეობრივი ეფექტის საფუძველზე შეირჩევა ახალი ტექნიკის ვარიანტი, იწყება მისი წარმოებაში ჩაშვება, ხდება მისი წარმოების ორგანიზება.

ახალი ტექნიკის წარმოებისა და გამოყენების პროცესში გაერთიანებები იღებენ სამეურნეოანგარიშებრივ ეფექტს, ანუ მოგების ნამატს, რომლის წყაროა თვითღირებულების შემცირების შედეგად მიღებული ეკონომია.

თუ სახალხომეურნეობრივი ეფექტი განსაზღვრავს ახალი ტექნიკის წარმოშობისა და გამოყენების სარგებლიანობას საზოგადოებრივი წარმოების მასშტაბით მთლიანად, სამეურნეოანგარიშებრივი ეფექტი გამოხატავს ყველა იმ საწარმოს ეფექტს, რომლებიც აწარმოებენ და გამოიყენებენ ახალ ტექნიკას.

ახალი ტექნიკის შექმნა და დანერგვა მრავალსტადიური პროცესია, ამდენად მისგან მიღებული ეკონომიკური ეფექტი უნდა გაანგარიშდეს ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვის ყველა სტადიაზე. ესენია: 1. სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოები; 2. ახალი ტექნიკის წარმოების დაგეგმვა; 3. ახალი ტექნიკის სამრეწველო წარმოება და გამოყენება. ამ-

დენად ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა სამ სტადიას მოიცავს: მოსალოდნელს, გეგმურსა და ფაქტობრივს.

დიდი მნიშვნელობა აქვს გაერთიანებებში ახალი ტექნიკის გეგმით განხორციელებულ ღონისძიებათა სოციალურ-ეკონომიკური შედეგების დამახასიათებელი რიგი მაჩვენებლების გაანგარიშებას. ასეთი მაჩვენებლებია:

1. ახალი პროდუქციის წარმოებით მისაღები მოგების ნამატი;
2. ახალი ტექნიკის გამოყენებით პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება;
3. ახალი ტექნიკის ღონისძიებათა დანერგვის შედეგად შემცირებული სამრეწველო-საწარმოო პერსონალთა რაოდენობა;
4. ახალი ტექნიკის ღონისძიებათა დანერგვის შედეგად მიღებული შრომის ნაყოფიერების ზრდა;
5. კაპიტალურ დაბანდებათა ეკონომია;
6. ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად მატერიალური დანახარჯების შემცირება;
7. კაპიტალურ დაბანდებათა ამოსყიდვის ვადა. ეს მაჩვენებელი ახასიათებს პერიოდს, რომლის განმავლობაშიც კაპიტალური დაბანდებანი, რომლებიც ახალი ტექნიკის დანერგვაზე იხარჯება, თავის თავს ამოსყიდის ტექნიკური ღონისძიების დანერგვის შედეგად მიღებული მოგებით. ამოსყიდვის ვადა ეფექტიანობის კოეფიციენტის უკუპროპორციული სიდიდეა.

სახალხო მეურნეობის ეფექტიანობის ერთიანი ნორმატივი 0,15-ია, ხოლო ამოსყიდვის ვადა ტოლი იქნება $T = \frac{1}{0,15} = 6,6$ წლის ე. ი. თუკი კაპიტალურ დაბანდებათა ამოსყიდვის ვადა აღემატება 6,6 წელს, მაშინ ახალი ტექნიკის შესაბამისი ვარიანტი არაეფექტიანად ითვლება.

როცა ამოსყიდვის ვადას ანგარიშობენ საამქროებსა და საწარმოო უბნებისათვის, მოგების ნაცვლად აიღება პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების შედეგად მიღებული ეკონომია.

8. გაერთიანებათა საბალანსო მოგების ნამატზე ახალი ტექნიკის გავლენა.

ტექნიკური პროგრესი, ახალი ტექნიკის წარმოებაში დანერგვისა და ათვისების დონე დამოკიდებულია მუშათა და სპეციალისტთა კვალიფიკაციაზე. ტექნიკური პროგრესი გადიდებულ მოთხოვნებს უყენებს კადრებს. წარმოების ტექნიკური დონის ამაღლებასთან ერთად იზრდება მუშაკის პასუხისმგებლობა, პირადი ინ-

კიატივის მნიშვნელობა. მშრომელთა ტექნიკური შემოქმედება ხდება შრომითი პროცესის ელემენტი და განსაზღვრავს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპს, ახალი ტექნიკის ათვისების ვადებსა და ეფექტიანობას. თანამედროვე პირობებში მუშას უნდა ჰქონდეს საკმაო ტექნიკური მომზადება, რომ სწრაფად აითვისოს ტექნიკა და სრულად გამოიყენოს იგი შრომის ნაყოფიერების გადიდებისა და გამოშვებული პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების საქმეში. აუცილებელია აგრეთვე ჰქონდეს ცოდნისა და მუშაობის ჩვევების გარკვეული დონე, რომლებიც საშუალებას მისცემენ სრულყოფილად მის განკარგულებაში არსებული ტექნიკა, მონაწილეობა მიიღოს ახალი მანქანების, მექანიზმების, ხელსაწყოების, სამარჯვების, ტექნოლოგიური პროცესების შექმნაში.

ინჟინერთა, ტექნიკოსთა და მუშათა ტექნიკური შემოქმედების ერთ-ერთი მასობრივი გამოვლინებაა გამომგონებლობა და რაციონალიზაცია. 1986 წლისათვის ჩვენს ქვეყანაში 4,7 მილიონზე მეტი რაციონალიზატორი და გამომგონებელი იყო. გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად მიღებულმა ეფექტმა 1981-1985 წელს 362 ნილიარდ მანეთს გადააჭარბა¹.

გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა ტექნიკური შემოქმედება რეგლამენტირებულია საკანონმდებლო დოკუმენტებით. აღმოჩენათა, გამოგონებათა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა დებულებით ტექნიკური შემოქმედების შედეგებს აქვს სამი ფორმა: აღმოჩენა, გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადება.

აღმოჩენებს განეკუთვნება მატერიალური სამყაროს წინათ უცნობ ობიექტად არსებულ კანონზომიერებათა, თვისებათა და მოვლენათა დადგენა;

გამოგონებად ითვლება სახალხო მეურნეობის, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვისა და ყველა სხვა დარგებში ტექნიკური ამოცანის ისეთი გადაწყვეტა, რომელიც არსებითი სიახლით გამოირჩევა და დადებით ეფექტს იძლევა;

რაციონალიზატორული წინადადებად ითვლება წინადადებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ გამოყენებული ტექნიკის, გამოშვებული პროდუქციის, წარმოების ტექნოლოგიის, კონტროლის საშუალებების, ენერგიის, მოწყობილობის, მასალების უფრო ეფექტიანად გამოყენებას.

¹ იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, М., 1987, გვ. 67.

რაციონალიზატორთა მოძრაობა ტექნიკური შემოქმედების ყველაზე მასობრივი ფორმაა.

საწარმოებში გამომგონებლების ორგანიზაციას ხელმძღვანელობს გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ბიურო, რომელიც ასახავს მოცემულ საწარმოში გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის მთავარ მიმართულებებს.

საწარმოში გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ბიურო ექვემდებარება მთავარ ინჟინერს და ეყრდნობა რაციონალიზაციისა და გამომგონებლობის საამქროს ბიუროებს, აგრეთვე საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს.

მშრომელთა ტექნიკური შემოქმედების დარგის საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა შორის ყველაზე დიდ როლს ასრულებენ საბჭოთა კავშირის გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორთა საზოგადოება, მეცნიერულ-ტექნიკური საზოგადოებანი, რომლებსაც საწარმოებში თავიანთი განყოფილებები აქვთ.

ტექნიკური შემოქმედების მატერიალურ სტიმულირებას საფუძვლად უდევს გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საავტორო გასამრჩელოს სისტემა.

გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადებები გარკვეულ მნიშვნელობას იძენს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე პირობებში, როცა წარმოების ტექნიკური სრულყოფის, მისი ეფექტიანობის ყოველი ღონისძიებით ამაღლების საკითხები სამეურნეო მშენებლობის საკვანძო ამოცანა ხდება. ამიტომაც, რომ პარტიის XXVII ყრილობაზე აღინიშნა: „წავახალისოთ მშრომელთა მეცნიერულ-ტექნიკური შემოქმედება. გაავაუმჯობესოთ საგამომგონებლო და საპატენტო-სალიცენზიო მუშაობა. შეექმნათ საკირო პირობები სახალხო მეურნეობაში გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების უსწრაფესი დანერგვისათვის. განვახდინოთ მეცნიერულ-ტექნიკური ინფორმაციის სახელმწიფო სისტემა. სრულვყოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა გაცვლა-გამოცვლა. გავააქტიუროთ სამეცნიერო-ტექნიკურ საზოგადოებათა მუშაობა“¹.

სოციალისტური რაციონალიზაციის ეფექტიანობა, ტექნიკური შემოქმედების გაქანება ბევრად არის დამოკიდებული საწარმოებში რაციონალიზატორული მუშაობის კარგ ორგანიზაციაზე. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ იქ, სადაც მუშაობა გააზრებულია და მეტი

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 434.

შპრომელია ჩაბმული, იზრდება რაციონალიზატორთა და გამომგონებელთა რიცხვი, მათი წინადადებების დანერგვის შედეგად მალდება ეკონომიკური ეფექტიანობა. აუცილებელია საწარმოებში ორგანიზებული იქნეს რაციონალიზატორული მუშაობის ზუსტი დაგეგმვა. რაციონალიზაციისა და გამომგონებლობის გეგმაში, რომელიც საამქროებს უმტკიცდებათ, შეტანილი და დანერგილი უნდა იყოს რაციონალიზატორულ წინადადებათა რაოდენობისა და მათი ეკონომიკური ეფექტიანობის კონკრეტული დავალებები.

რაციონალიზაციის გეგმის ბაზაა მუშებისა და ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების შრომის ნაყოფიერების ზრდის პირადი გეგმები და სოციალისტური შეჯიბრების სისტემა, რომლებიც, როგორც წესი, შეიცავენ რაციონალიზაციის კონკრეტულ ვალდებულებებს.

მოწინავე საწარმოებში რეგულარულად ეწყობა რაციონალიზატორული მუშაობის მდგომარეობის ანალიზი. ეს ანალიზი იწყება საამქროებში, უბნებზე, ბრიგადებში იმ მონაცემების განხილვით, რომლებიც ახასიათებს წარმოების რაციონალიზაციის მასობრიობასა და შედეგებს.

ტექნიკური შემოქმედების მატერიალურ სტიმულირებას საფუძვლად უდევს გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საავტორო გასამრჩელოს სისტემა. გასამრჩელოს ოდენობა დამოკიდებულია იმ წლიური ეკონომიკური ეფექტის სიდიდით, რომელიც ტექნიკური სიახლის დანერგვის შედეგად მიიღება.

ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის ძირითადი მიმართულებანი სახალხო მეურნეობაში სოციალიზმის სოციალური და ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრა მწვავედ აყენებს წარმოების ეფექტიანობის ზრდის აუცილებლობას, რის შესაძლებლობასაც ქვეყანაში შექმნილი მძლავრი საწარმოო-ტექნიკური პოტენციალი იძლევა. სახალხო მეურნეობის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოებრივი წარმოების შემდგომი განვითარების მთავარი მიმართულება მისი ინტენსიფიკაციაა, რომელიც სკკპ XXVII ყრილობის მიერ შემუშავებული ეკონომიკური სტრატეგიის ძირეული საკითხია. „უნდა მოხდეს მკვეთრი შემობრუნება წარმოების ინტენსიფიკაციისაკენ“ — ნათქვამია სკკპ პარტიის პროგრამაში. ეკონომიკის ინტენსიფიკაცია ნიშნავს წარმოების შედეგები იზრდებოდეს უფრო სწრაფად, ვიდრე მასზე დანახარჩები, წარმოებაში შედარებით ნაკლები რესურსების გამოყენებამ მოგვცეს მეტი ეფექტი. ამიტომ, რომ ყრილობამ სახალხო მეურნეობის განვითარების ძირითად, მაგისტრა-

ლურ მიმართულებად ეკონომიკის ინტენსიფიკაცია დასაბა. სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლებისა და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში ნათქვამია: „უზრუნველყოთ ხაკვანძო პოლიტიკური და სამეურნეო ამოცანის გადაწყვეტა — ყოველი ღონისძიებით დავაჩქაროთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი. მნიშვნელოვნად გავზარდოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის როლი საწარმოო ძალების თვისებრივ გარდაქმნაში, ყოველმხრივი ინტენსიფიკაციის რელსებზე ეკონომიკის გადაყვანაში, საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებაში“¹.

სკკ XXVII ყრილობის დადგენილებით ხუთწლიდში გათვალისწინებულია მივალწოთ წარმოების ინტენსიფიკაციაში გარდატეხას, გამოვიყენოთ მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევები, განვახორციელოთ პროგრესული ძვრები წარმოების სტრუქტურასა და მის ორგანიზაციაში, შრომის ტექნოლოგიურ და სახელმწიფო დისციპლინაში, მიმდინარე ხუთწლიდში შრომის ნაყოფიერება მთლიანად სახალხო მეურნეობაში გადიდდება 20—23%-ით, ხოლო მრეწველობაში 23—25%-ით შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე მიღებული იქნება მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, მშენებლობისა და რკინიგზის ტრანსპორტზე პროდუქციისა და გადაზიდვების მთელი მატება. უზრუნველყოფილი იქნება შრომის ნაყოფიერების უპირატესი ზრდა მის ანაზღაურებასთან შედარებით. ყრილობამ დასაბა ეკონომიკის ინტენსიფიკაციის ძირითადი მიზანი და მისი მიღწევის კონკრეტული გზები — მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და სამეურნეო მექანიზმის შემდგომი სრულყოფის საფუძველზე გაფართოებული კვლავწარმოების აუცილებელი ტემპების უზრუნველყოფა საზოგადოებრივი შრომის მინიმალური დანახარჯებით. კონკრეტულად ეს განხორციელდება: შრომითი რესურსების რაციონალური გამოყენებით, ძირითადი საწარმოო ფონდების ეფექტიანობით, ტექნიკის შესაძლებლობათა სრულად გამოყენებით, მოწყობილობის მუშაობის ცვლიანობის გაზრდის, მატერიალური რესურსების რაციონალური ხარჯვის, მასალატევადობისა და დანაკარგების შემცირების, ნარჩენების სრულად გამოყენების საფუძველზე; პროდუქციის ხარისხის ამაღლებით, საბოლოო პროდუქციის ერთეულზე დანახარჯების შემცირებასთან ერთად,

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 432.

მისი სამომხმარებლო თვისებების გაუმჯობესებით, ხარისხის უმაღლესი კატეგორიის პროდუქციის გამოშვების ზრდით. ყრილობაზე აღინიშნა „უპირველესი მნიშვნელობის საქმედ მივიჩნიოთ პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის ძირეული გაუმჯობესება, რაც ეკონომიკის ინტენსიფიკაციისა და სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის მზარდ მოთხოვნილებათა უფრო სრული დაკმაყოფილების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია“¹.

როგორც ცნობილია, მარქსისტულ-ლენინური ეკონომიკური თეორია განასხვავებს საზოგადოებრივი წარმოების ორგვარ ფაქტორს: რაოდენობრივ-ექსტენსიურსა და ხარისხობრივ-ინტენსიურს.

წარმოების განვითარების ექსტენსიური გზის პირობებში ეკონომიკური ზრდა ხორციელდება მატერიალური წარმოების დარგებში მომუშავეთა რაოდენობის ზრდით, დამატებითი მატერიალური რესურსებისა და კაპიტალურ დაბანდებათა გამოყენებით, ახალი საწარმოებისა და ობიექტების ამოქმედებით, სათესი ფართობისა და პირუტყვის სულადობის გაზრდით, ექსტენსიური მეურნეობის წარმოებისას ეკონომიკური ეფექტიანობა უცვლელია, რადგან წარმოების შედეგი იზრდება დანახარჯების რაოდენობრივი ზრდის პარალელურად.

წარმოების ინტენსიური განვითარება უზრუნველყოფილია მეცნიერებისა და ტექნიკის უახლესი მიღწევების გამოყენების, სამუშაო ძალის კვალიფიკაციისა და ხარისხის ამაღლების, საწარმოო პოტენციალის უფრო რაციონალურად გამოყენების, შრომის ნაყოფიერების ამაღლების, საწარმოო ფონდების სრულყოფის, სასოფლო-სამეურნეო კლუტურების მოსავლიანობისა და მეცხოველეობის პროდუქტიულობის ამაღლების ხარჯზე. ინტენსიური მეურნეობის პირობებში ხდება წარმოების ეფექტიანობის გადიდება, რამდენადაც დანახარჯების ერთეულზე იზრდება შედეგები. ამდენად წარმოების ინტენსიფიკაცია მისი ეფექტიანობის გადიდების უმნიშვნელოვანესი პირობაა.

ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში გამოიყენება წარმოების ზრდის როგორც ექსტენსიური, ისე ინტენსიური ფაქტორები. სახალხო მეურნეობის განვითარების ადრეულ პერიოდში, კერძოდ სოციალიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის პროცესში, განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა წარმოების მოცულობის ზრდის ექსტენსიურ ფაქტორებს, თუმცა ინტენსიურსაც მნიშვნელოვანი ად-

¹ სკკ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 430.

გილი ეკავა; რასაც ადასტურებს ის ფაქტი, რომ ამ პერიოდში წარმოების მოცულობის ზრდა წინ უსწრებდა სახალხო მეურნეობაში დასაქმებულთა ზრდას. სტატისტიკური მონაცემები მოწმობს, რომ საწარმოო ძალების განვითარების კვალობაზე სულ უფრო იზრდებოდა ინტენსიური ფაქტორების როლი სახალხო მეურნეობაში. ასე, მაგალითად, მეშვიდე ხუთწლედში შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე სამრეწველო პროდუქციის მატების 62 პროცენტია მიღებული, მერვე ხუთწლედში 73%, მეცხრეში — 74%, მეათეში — 75%, მეთერთმეტეში — 86%¹. ხოლო მეთორმეტე ხუთწლედში მრეწველობის პროდუქციის მთელი მატება მიღებული იქნება მთლიანად შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე.

საზოგადოების წარმოების განვითარების ინტენსიური გზა სოციალისტური ეკონომიკის დამახასიათებელი თავისებურებაა. ამასთან უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ განვითარების ინტენსიური ფაქტორის როლი მკვეთრად იზრდება თანამედროვე პირობებში, მას განაპირობებს ქვეყნის მძლავრი ეკონომიკური და მეცნიერულ-ტექნიკური პოტენციალი.

სახალხო მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ამოცანების პრაქტიკული რეალიზაციისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ინტენსიფიკაციის მიმართულებათა კლასიფიკაციას.

სახალხო მეურნეობაში ინტენსიფიკაციის ძირითადი მიმართულებები შეიძლება შემდეგ ექვს ჯგუფად დავყოთ: მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება, შრომითი და მატერიალური რესურსების, ძირითადი და საწარმოო სიმძლავრეების რაციონალურად გამოყენება, შრომისა და წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფა, პროდუქციის ხარისხის ამაღლება.

სახალხო მეურნეობის ინტენსიფიკაციის ამოცანების პრაქტიკული რეალიზაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ყველა ამ მიმართულებათა ფაქტორების სწორად განსაზღვრას და მათ ეფექტიანად გამოყენებას.

განვითარების თანამედროვე ეტაპზე პარტიის ეკონომიკური სტრატეგიის უმნიშვნელოვანეს მოთხოვნას შეადგენს ეკონომიკის გადაყვანა განვითარების უპირატესად ინტენსიურ გზაზე. აქ ამოცანა ის არის, რომ წარმოების შედეგები მასზე გაწეულ დანახარჯებზე უფრო სწრაფად იზრდებოდეს. ამიტომ, განსაკუთრებული სახალხო მეურნეობრივი მნიშვნელობა ენიჭება ყველა სახეობის რე-

¹ იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, გვ. 107.

სურსების უადრესად მომჭირნე და რაციონალურად გამოყენებას. ეკონომიის რეჟიმი ესაა გეგმაზომიერად განხორციელებული ტექნიკური, ეკონომიკური, ორგანიზაციული და აღმზრდელობით ღონისძიებათა სისტემა, რომლის მიზანია მატერიალური, ფულადი და შრომითი რესურსების და ქვეყნის ბუნებრივ სიმდიდრეთა დაზოგვისა და რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფა. მომჭირნეობის რეჟიმის დაცვა მოიცავს შესაბამის ღონისძიებებს წარმოების ყველა დონეზე, დაწყებული სამუშაო ადგილით და დამთავრებული მთელი სახალხო მეურნეობით. პარტიის პროგრამაში აღნიშნულია, რომ „მომჭირნეობა, სახალხო სახსრების უნარიანი ხარჯვა, ყოველი ჰანეთის რაციონალური მოხმარება, უყაირათობის ლიკვიდაცია, სხვადასხვაგვარი არამწარმოებლური ხარჯებისა და დანაკარგების აღმოფხვრა საერთო-პარტიული, საერთო-სახალხო საქმე, თითოეული შრომითი კოლექტივის, ყოველი მუშაის საქმეა“¹.

სოციალისტური მეურნეობის ეკონომიურად გაძლოის პრინციპული დებულებები ჩამოყალიბებულია ვ. ი. ლენინის შრომებში, რომლებმაც შემდგომი განვითარება პოვეს სკკპ ყრილობებისა და სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმების გადაწყვეტილებებში, საბჭოთა კავშირის კონსტიტუციაში, პარტიის პროგრამაში. ეკონომიურობის ძირითადი დებულებები ჩამოყალიბებულია ლენინის ისეთ შრომებში, როგორიცაა „მოსახლეობისადმი მიმართვა“, „საბჭოთა ხელისუფლების მორიგი ამოცანები“, „დიადი თაოსნობა“ და სხვა.

ეკონომიის რეჟიმის მტკიცედ დაცვის ლენინური მოთხოვნები თითოეული საბჭოთა მოქალაქის მოვალეობაა. სსრ კავშირის კონსტიტუციის 61-ე მუხლში მითითებულია, რომ „სსრ კავშირის მოქალაქე მოვალეა უფრთხილდებოდეს და განამტკიცებდეს სოციალისტურ საკუთრებას. სსრ კავშირის მოქალაქის მოვალეობაა ებრძოდეს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დატაცებასა და მფლანგველობას“².

ეკონომიის რეჟიმი ნიშნავს წარმოების ფაქტორების ყველა ელემენტის — პირვნულის და ნივთიერის — მომჭირნე და რაციონალურ გამოყენებას. ნივთიერი, მატერიალური რესურსების ეკონომიის სახალხო მეურნეობრივი მინიშვნელობა ის არის, რომ

¹ სკკპ XXVII ყრილობის მასალები, გვ. 232-233.

² საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუცია (ძირითადი კანონი), თბ., 1979, გვ. 20-21.

იგი საშუალებას იძლევა ნედლეულისა და მასალების იმავე რესურსებით გამოუშვან მეტი მზა პროდუქცია, მატერიალური რესურსების ეკონომიის გზით მცირდება პროდუქციის მასალატევადობა, ეს გვაძლევს იმის საშუალებას, რომ პროდუქციის წარმოება წინ უსწრებდეს ნედლეულის წარმოებას, რაც არსებითად ამაღლებს საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობას.

ეკონომიის რეჟიმის მნიშვნელოვანი ფაქტორია შრომითი რესურსების ეკონომია. იგი უნდა განხორციელდეს ახალგაზრდობის პროფესიული ორიენტაციის სრულყოფის, სახალხო მეურნეობის დარგების ეკონომიკურად დასაბუთებული გადაადგილების, დარგთშორისი პროპორციების სრულყოფის, საწარმოებში ზედმეტი მუშახელის არსებობის აღმოფხვრის, კადრების რაციონალური გამოყენების გზით.

წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობა ეკონომიკური კატეგორიაა, რომელიც მეურნეობის წარმართვის შედეგიანობას გამოხატავს. წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობა ასახავს მოცემული საზოგადოებრივი ეკონომიკური ფორმაციის ძირითადი ეკონომიკური კანონის მოქმედებას. წარმოების ეფექტიანობის თეორიის მნიშვნელოვანი დებულებები შეიმუშავეს კ. მარქსმა და ფ. ენგელსმა. სსრ კავშირში სოციალიზმის მშენებლობის პრაქტიკული გამოცდილების განზოგადების საფუძველზე ამ თეორიამ თავისი შემდგომი ნეცნიერული დამუშავება და განვითარება პოვა ვ. ი. ლენინის შრომებში. წარმოების ეფექტიანობის პრობლემების შემდგომი დამუშავება, გაღრმავება მოცემულია საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ყრილობების, კონფერენციებისა და პლენუმების გადაწყვეტილებებში. ეკონომიკური ეფექტიანობის პრობლემების მეცნიერულ გააზრებაში რიგი არსებითი სიახლეა შეტანილი პარტიის პროგრამაში. პრობლემამ სათანადო გაშუქება და ასახვა პოვა სკკპ XXVII ყრილობაზე პარტიისა და მთავრობის ხელმძღვანელთა მოხსენებებსა და სიტყვებში.

წარმოების ეკონომიკური ეფექტიანობის გაზომვა და დაგეგმვა ხორციელდება მიღებული შედეგებისა და დანახარჯების ამსახველი მაჩვენებლების სისტემის ურთიერთშედარებით.

საჭიროა ერთმანეთისაგან განვასხვავოთ წარმოების „ეკონომიკური ეფექტი“ და „ეკონომიკური ეფექტიანობა“. ეკონომიკური ეფექტი ნიშნავს წარმოების კონკრეტულ შედეგს, წარმოების მიზანს, რომლის მისაღწევადაც აუცილებელია სახალხო მეურნეობის

მიერ გაღებული გარკვეული ოდენობის საწარმოო დანახარჯები. ხოლო „ეკონომიკური ეფექტიანობა“ სიდიდეა, რომელიც მიიღება ეკონომიკური ეფექტის გამომწვევ ხარჯებთან შეფარდებით. ეკონომიკური ეფექტიანობა პირდაპირ პროპორციულია ეკონომიკური ეფექტისა და უკუპროპორციულია წარმოების დანახარჯებისა. სამეურნეო პრაქტიკაში განასხვავებენ აბსოლუტურ და შედარებით ეფექტიანობას. აბსოლუტური ეფექტიანობა გამოითვლება ეკონომიკური ეფექტის აბსოლუტურ ოდენობის შეფარდებით დანახარჯებთან, ხოლო შედარებითი ასახავს წარმოების განვითარების ერთი ვარიანტის უპირატესობას მეორესთან და გამოითვლება ამ ვარიანტთა აბსოლუტურ ეფექტიანობათა შესაბამისი სიდიდეების დაპირისპირებით. ორივე ეს სიდიდე ერთმანეთს ავსებს. აბსოლუტური ეფექტიანობა ახასიათებს დანახარჯის ერთეულზე უკუგების დონეს ან ღირებულებას და გამოყენებულია რეალური ეკონომიკური დონის შეფასებისათვის, ხოლო შედარებით ეფექტიანობას აყენებენ წარმოების განვითარების ვარიანტების შერჩევისათვის.

წარმოების განვითარების ამოცანების გადაწყვეტისათვის საჭიროა სწორად შევუხამოთ ერთმანეთს ეფექტიანობის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლები. წარმოების ეფექტიანობის შეფასებისა და დაგეგმვისათვის გამოიყენება მაჩვენებელთა სისტემა. აქ ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვაოთ საზოგადოებრივი წარმოების დარგებისა და ცალკეულ საწარმოთა ეფექტიანობის განმსაზღვრელ მაჩვენებელთა სისტემა. საწარმოთა საქმიანობის ხარისხის ყოველმხრივი შეფასებისათვის წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებელთა წრე უფრო ფართოა, ვიდრე ცალკეული დარგებისა და მით უმეტეს, სახალხო მეურნეობისათვის მთლიანად.

✓ საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებლებია:

1. საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერება. იგი განისაზღვრება როგორც დანახარჯების ერთ მანეთზე მიღებული ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის ოდენობა.

2. ერთ მომუშავეზე მიღებული ეროვნული შემოსავლის რაოდენობა. იგი ასახავს ცოცხალი შრომის ეფექტიანობას.

3. ძირითადი ფონდების ფონდუქუება. იგი განისაზღვრება წლის განმავლობაში წარმოებული ეროვნული შემოსავლის გაყოფით იმ ძირითადი საწარმოო ფონდების ღირებულებაზე, რომლებიც ამ შემოსავლის წარმოებაზე მონაწილეობდა. იგი გვიჩვენებს

ძირითადი საწარმოო ფონდების ერთ მანეთზე წარმოებულ ეროვნულ შემოსავალს.

4. საწარმოო ფონდების რენტაბელობის დონე. იგი განისაზღვრება წლის განმავლობაში წარმოებული ზედმეტი პროდუქტის ღირებულების გაყოფით იმ ძირითად საწარმოო ფონდების ღირებულებაზე, რომლებმაც ეს ზედმეტი პროდუქტი აწარმოა. გვიჩვენებს ძირითადი საწარმოო ფონდების ერთ მანეთზე წარმოებული ზედმეტი პროდუქტის ღირებულებას.

5. კაპიტალდაბანდებათა ეფექტიანობა. იგი იანგარიშება ეროვნული შემოსავლის ნამატის შეფარდებით კაპიტალური დაბანდების სიდიდესთან.

აღნიშნული მაჩვენებელი გვიჩვენებს ახალ კაპიტალდაბანდებათა თითოეულ მანეთზე ეროვნული შემოსავლის ნამატს.

სახალხო მეურნეობის ცალკეული დარგებისათვის წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებელთა რაოდენობა უფრო მეტია. იგი მოიცავს: რენტაბელობის დონის, ხვედრითი კაპიტალდაბანდების, საბრუნავი ფონდების ეფექტიანობის, მასალატევადობის, ენერგოტევადობისა და სხვა მაჩვენებლებს. რაც შეეხება ცალკეულ საწარმოთა. გაერთიანებათა წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებელთა სისტემას, იგი გაცილებით მეტია, ვიდრე დარგისა. ეს განპირობებულია სამეურნეო საქმიანობის უფრო მეტი დანაწევრებით.

პარტიის პროგრამაში მკაფიოდ არის ნაჩვენები წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების კონკრეტული გზები. ესენია: მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპების მნიშვნელოვანი დაჩქარება, შრომის ნაყოფიერების არსებითი ზრდა, მართვის სისტემის სრულყოფა, პროდუქციისა და გაწეული მომსახურების ხარისხის ამაღლება, სამეურნეო საქმიანობის დაგეგმვის სრულყოფა, ძირითადი და საბრუნავი ფონდების ეფექტიანად გამოყენება, პროდუქციის თვითღირებულების შემცირებისა და რენტაბელობის დონის ამაღლება.

ჩვენი გაანგარიშებით, როგორც მთლიანად კავშირში, ასევე რესპუბლიკაში არასაკმარის დონეზეა წარმოების ეფექტიანობის მაჩვენებლები. იგი ნელა უმჯობესდება ან ეცემა კიდევაც. ასე, მაგალითად, სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში წარმოების ეფექტიანობის ძირითადი მაჩვენებელი — წარმოების დანახარჯების ერთ მანეთზე წარმოებული ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის ოდენობა 1965-1985 წლებში მცირდებოდა და იგი ამ პე-

რიოდისათვის 3,1 პროცენტული პუნქტით შემცირდა. 1985 წლისათვის კავშირში ერთი მანეთი დანახარჯი იძლეოდა მხოლოდ 1,25 მანეთის ერთობლივ საზოგადოებრივ პროდუქტს. ნაცვლად 1965 წლის 1,29 მანეთისა, რესპუბლიკაში აღნიშნული მაჩვენებელი გაიზარდა, მაგრამ უმნიშვნელოდ, სულ 3 პროცენტული პუნქტით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რესპუბლიკაში წარმოების ეფექტიანობის ზემოაღნიშნული მაჩვენებელი 1975-1985 წლებში მნიშვნელოვნად უმჯობესდებოდა, ვიდრე კავშირის მასშტაბით. 1965-1985 წლებში სსრ კავშირის მეურნეობაში უარესდებოდა ძირითადი ფონდების გამოყენების ისეთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი, როგორიცაა ფონდუქუგება. იგი ამ პერიოდში შემცირდა 31,2 პროცენტული პუნქტით.

სსრ კავშირის მეთერთმეტე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მესუთე სესიამ დაამტკიცა ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმა მეთორმეტე ხუთწლედისათვის. გეგმა შეესაბამება სკკპ XXVII ყრილობის მითითებებს. მასში გათვალისწინებულია, რომ მატერიალური, შრომითი და ფულადი რესურსები მთლიანად მოხმარდეს ეკონომიკის განვითარების ძირითად მიმართულებებს, შეიცვალოს სტრუქტურული და საინვენსტიციო პოლიტიკა საზოგადოებრივი წარმოების ინტენსიფიკაციის ინტერესებისათვის. მისი მიზანია სახალხო მეურნეობის ეფექტიანობის გაზრდა, ეკონომიკური ბერკეტებისა და სტიმულირების ზემოქმედების გაძლიერება, მართვისა და მეურნეობრიობის ახალ მეთოდებზე გადასვლა.

პარტიამ შეიმუშავა სახალხო მეურნეობაში ღრმა გარდაქმნების სტრატეგია და შეუდგა მათს განხორციელებას. ეს გარდაქმნები დიდ ღროს მოითხოვს, რაც დღის წესრიგში აყენებს ეკონომიკური ზრდის ტემპის დაჩქარებას. მეთორმეტე ხუთწლედის თავისებურებაა სწორედ ის, რომ ხორციელდება სახალხო მეურნეობის გადაიარაღება ახალ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბაზაზე და ეკონომიკური წინსვლის ტემპების დაჩქარება. პარტიამ ამ დაჩქარების უზრუნველყოფის პირობად ისეთი რეზერვების მაქსიმალური ამოქმედება მიიჩნია, რომლებიც არ მოითხოვენ დიდ დანახარჯებს და სწრაფ ეფექტს კი იძლევიან. ესენია: ორგანიზაციულ-ეკონომიკური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ფაქტორები, არსებული საწარმოო პოტენციალის უკეთ გამოყენება, შრომის სტიმულირების ქმედითობის გაზრდა, შრომითი დისციპლინის განმტკიცება, უყაირათობის დაძლევა. ხუთწლედის მთავარი თავისებურება ის არის, რომ

დაძლეული იქნება ეკონომიკის ზრდის ტემპის არსებითი შენელების ნეგატიური ტენდენცია. მეთორმეტე ხუთწლედში წარმოებული ეროვნული შემოსავლის ფიზიკური მოცულობა უნდა გაიზარდოს 23%-ით, ნაცვლად 19,4%-ისა, მეთერთმეტე ხუთწლედში მრეწველობის პროდუქცია 25%-ით, ნაცვლად 20%-ისა; ხოლო სოფლის მეურნეობის მთლიანი პროდუქციის საშუალო წლიური მატება 14,2%-ით, ნაცვლად წინა ხუთწლედის — 9,6%-ისა. მთლიანად კაპიტალური დაბანდებანი მეთორმეტე ხუთწლედში გაიზარდება 27%-ით, ნაცვლად მეთერთმეტე ხუთწლედის 19,9%-ისა, ეროვნულ შემოსავალში დაგროვების ფონდის წილი 27,6%-მდე ამაღლდება¹.

მეთორმეტე ხუთწლედის თავისებურება ისაა, რომ მიმდინარე ხუთწლიანი გეგმა ითვალისწინებს ეკონომიკური მაჩვენებლების მატების თანაბარზომიერ ზრდას წლების მანძილზე;

მეთორმეტე ხუთწლედის მნიშვნელოვანი თავისებურებაა ისიც, რომ გეგმაში მკვეთრად არის გაზრდილი შრომის ნაყოფიერების, როგორც ეკონომიკის ზრდის მთავარი ფაქტორის როლი. შრომის ნაყოფიერება მრეწველობაში გათვალისწინებულია გაიზარდოს 25%-ით, მშენებლობაში — 21%-ით, რკინიგზის ტრანსპორტზე 12%-ით. პირველად ქვეყნის ხუთწლედების ისტორიაში მატერიალური წარმოების დარგებში პროდუქციის მთელი მატება მიიღება დამატებით სამუშაო ძალის გამოუყენებლად, შრომის ეფექტიანობის ზრდის ხარჯზე. შრომის ნაყოფიერების ზრდის კვალობაზე გამონთავისუფლება მომუშავეთა რაოდენობა არა მარტო აბსოლუტურად, არამედ შეფარდებითაც. შრომის ნაყოფიერების ზრდის ხარჯზე მეშვიდე ხუთწლედში მიიღეს პროდუქციის მატების 62%, მერვე ხუთწლედში 73%, მეცხრე ხუთწლედში 84%, მეათე ხუთწლედში 75%, ხოლო მეთერთმეტე ხუთწლედში 86%.

მეთორმეტე ხუთწლედის ერთ-ერთი თავისებურებაა ეკონომიკის ზრდის წყაროებისადმი ახალი მიდგომა, გეგმით გათვალისწინებული მიჯნების მიღწევა ნაგარაუდევია ზრდის ახალი წყაროებით: რეკონსტრუქციით, ხარისხის ძირეული გაუმჯობესებით, შრომის დისციპლინის განმტკიცებით, შრომის სტიმულირების ქმედითობის გაზრდით, უყარათობის დაძლევით;

მეთორმეტე ხუთწლედის შემდეგი თავისებურებაა ეროვნული შემოსავლის ენერგოტევადობისა და ლითონტევადობის შემცირების

¹ იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, გვ. 53—55.

მაღალი ტემპის დასახვა. ნავარაუდევია ენერგოტევადობა შემცირდეს 8,5%-ით, ხოლო ლითონტევადობა კი 14%-ით, რაც იმის საშუალებას იძლევა, რომ სახალხო მეურნეობის დამატებითი მოთხოვნილების კარბი ნაწილი სათბობსა და ნედლეულზე დაკმაყოფილდეს ამ რესურსების დანაზოგებით.

მიმდინარე ხუთწლედში გათავლისწინებულია კაპიტალურ დაბანდებათა ეფექტიანობის მკვეთრად ამაღლება, რაც საშუალებას მოგვცემს მნიშვნელოვნად შევამციროთ ფონდუკუგების კლების ტენდენცია 1,5-2-ჯერ გაიზარდოს პროგრესული საბაზო ტექნოლოგია, მნიშვნელოვნად გადიდდეს ახალ ეკონომიკურ სახეობათა მასალების მოხმარება, ორჯერ ამაღლდეს წარმოების ავტომატიზაციის დონე. მოქმედი საწარმოების ტექნიკური განახლებისა და რეკონსტრუქციისათვის ასიგნებანი გადიდდება 70%-ით, განხორციელდება ენერგეტიკული და მატერიალური რესურსების ეკონომიის დიდი ღონისძიებანი. წარმოების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის, ახალი ტექნოლოგიის დანერგვის სამუშაოები ხელს შეუწყობს შრომის პირობების გაუმჯობესებას და 1990 წლისათვის ხელის სამუშაოებისაგან გამოთავისუფლდება 5 მილიონზე მეტი კაცი, რაც ორჯერ აღემატება წინა ხუთწლედში გამონთავისუფლებულთა რაოდენობას. მთლიანად მრეწველობაში შრომის ნაყოფიერებისმატების ორი მესამედი მიღებული იქნება მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა დანერგვით.

✓მეთორმეტე ხუთწლედში უპირატესად განვითარდება მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განმსაზღვრელი დარგები. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა მანქანათმშენებლობის განვითარებას. ამ მიზნით უნდა გამოიყოს 63 მილიარდი მანეთი. ამ თანხის თითქმის ნახევარი მოხმარდება მანქანათმშენებლობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის მოდერნიზაციასა და რეკონსტრუქციას. ✓

500 მილიარდი მანეთი ანუ მთელი კაპიტალურ დაბანდებათა ნახევარი მოხმარდება აგროსამრეწველო კომპლექსის, მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცების, სახალხო მოხმარების საგნებისა და ფასიანი მომსახურების განვითარების ღონისძიებებს. სწრაფი ტემპით წავა სოციალურ-კულტურული და საბინაო მშენებლობა. სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების გადიდების საფუძველზე 1990 წლისათვის მიღწეულ იქნა უმნიშვნელოვანესი სასურსათო პროდუქტების საშუალო სულადობრივი მოხმარე-

ბის ის დონე, რომელსაც სსრ კავშირის სასურსათო პროგრამა ითვალისწინებს¹.

ეკონომიკის დაჩქარებული განვითარების ბაზაზე განხორციელდება დიდი სოციალური პროგრამა. ხალხის კეთილდღეობის გაუმჯობესებას მოხმარდება ეროვნული შემოსავლის ოთხი მეხუთედით. მეთორმეტე ხუთწლედში მომუშავეთა საშუალო თვიური ხელფასი 218 მანეთს მიაღწევს. ერთ სულ მოსახლეზე რეალური შემოსავალი გაიზარდება 14%-ით, ხოლო კოლმეურნეთა შრომითი ანაზღაურება საზოგადოებრივი მეურნეობებიდან — 18%-ით² და მათი პირადი დამხმარე მეურნეობიდან შემოსავლის გათვალისწინებით მუშა-მოსამსახურეთა რეალურ შემოსავალს გაუთანაბრდება.

მეთორმეტე ხუთწლედის ძირითადი ამოცანების წარმატებით გადაწყვეტისათვის დასახულია სამეურნეო მექანიზმის კარდინალური გარდაქმნა, მართვის ეფექტიანი სისტემის შექმნა. დასახულია სრულყოფილი გახდეს მართვის ცენტრალიზებული საწყისები და ამასთანავე გაფართოვდეს შრომითი კოლექტივების უფლებები, სამეურნეო დამოუკიდებლობა. საწარმოები იმუშავენ ბუთწლედის წლების შესაბამისი ნორმატივებით. დარგის, რეგიონის, საწარმოების სამეურნეო საქმიანობის შეფასებისას მთავარი მაჩვენებლებია: მოგება, შრომის ნაყოფიერება, რესურსების ძირითადი სახეობების დანახარჯის შემცირება.

ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული მშენებლობის დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიებანია დასახული რესპუბლიკაში სახალხო მეურნეობის განვითარების მეთორმეტე ხუთწლედში. 1970-1985 წლებში ჩვენი რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობა მთლიანად და მისი ძირითადი დარგები საშუალო საკავშირო მაჩვენებლებზე უფრო სწრაფი ტემპით იზრდებოდა, რის შედეგადაც მნიშვნელოვნად შემცირდა ჩამორჩენა ერთ სულ მოსახლეზე ეროვნული შემოსავლის წარმოების მოცულობის, აგრეთვე სოფლის მეურნეობისა და მშენებლობის პროდუქციის წარმოების მიხედვითაც. ამ ხნის მანძილზე მნიშვნელოვნად ამაღლდა ჩვენი რესპუბლიკის ეკონომიკის განვითარების დონე, გაიზარდა მისი წვლილი ქვეყნის ერთიან სახალხო-სამეურნეო კომპლექსში. მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადიდა ეკონომიკური და სოციალური განვითარების განმსაზღვრელი

¹ იხ.: საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის მასალები, 1986 წლის 16 ივნისი, თბ., გვ. 13-21.

² იხ.: Народное хозяйство СССР за 70 лет, გვ. 53—56.

მაჩვენებლების მიხედვით საშუალო საკავშირო ღონესთან შედარებით რესპუბლიკის ჩამორჩენის დაძლევის გზაზე.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის III პლენუმზე აღინიშნა, რომ მეთორმეტე ხუთწლედის თვისებრივად ახალი ეტაპია რესპუბლიკის სამეურნეო ცხოვრებაში. პლენუმმა დასახა ამოცანა, რათა შენარჩუნებულ იქნას რესპუბლიკის ეკონომიკური უპირატესი ზრდის ტემპი მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დაჩქარების პირობებში. საქართველოს სსრ ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მთავარი ამოცანაა საზოგადოებრივი წარმოების მასშტაბების გაფართოება და მისი ეფექტიანობის განუხრელი ზრდა, რაც მიღწეულ იქნება რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის სტრუქტურის ძირეული გარდაქმნით, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებით, წარმოების ტექნიკური განახლებით და რეკონსტრუქციით, სამეურნეო მექანიზმისა და მართვის სრულყოფით, ეკონომიკური პოტენციალის უფრო ინტენსიური გამოყენებით.

საქართველოს სსრ ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლების სახელმწიფო გეგმის მიხედვით 1990 წელს 1985 წელთან შედარებით რესპუბლიკაში წარმოებული ეროვნული შემოსავალი გადიდდება 28%-ით და მიაღწევს 12.208 მლრდ მანეთს, მრეწველობის პროდუქტი — 25%-ით და იქნება 14 215 მლრდ მანეთი. ამავე პერიოდისათვის ნავარაუდევია გაიზარდოს წარმოების საშუალებათა წარმოება 23,2%-ით მოხმარების საგნების წარმოება — 27,9%-ით, სახელმწიფო კაპიტალური დაბანდებანი რესპუბლიკური დაქვემდებარების მეურნეობებსა და საქართველოს სახაგრომრეწვის მიხედვით 17%-ით, შრომის ნაყოფიერების გადიდება მრეწველობაში 20%-ით, მშენებლობაში — 21%-ით, რეალური შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე გაანვარიშებით 20%-ით, საცალო საქონელბრუნვა — 27,1%-ით¹.

მეთორმეტე ხუთწლედში ჩვენს რესპუბლიკაში პარტიის მიერ შემუშავებული სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად მთელი რიგი ეკონომიკური მაჩვენებლების მიხედვით დასახულია ზრდის უფრო სწრაფი ტემპი, ვიდრე საშუალოდ ქვეყნის მასშტაბით. ასე, მაგალითად, ეროვნული შემოსავლის ზრდის ტემპით რესპუბლიკა 5-

¹ იხ. ჟურნ. „კომუნისტი“, 1986, № 10. საქართველოს სსრ ეკონომიკური და სოციალური განვითარება მეთორმეტე ხუთწლედში, გვ. 3-10.

10 პუნქტით გაუსწრებს შესაბამის საშუალო საკავშირო მაჩვენებელს. სტატისტიკის სსრ სამრეწველო პროდუქციის ზრდა ერთი პუნქტით გაუსწრებს საშუალო საკავშირო ზრდის ტემპს. ამავე პერიოდში სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მოცულობის ზრდა გადაამეტებს შესაბამის საშუალო საკავშირო მაჩვენებელს. ზუთწლედში მანქანათმშენებლობა 1,7-ჯერ გაიზარდა. კაპიტალურ დაბანდებათა საერთო თანხა მიაღწევს 12,7 მილიარდ მანეთს, რაც 20%-ით მეტია გასულ ზუთწლედთან შედარებით. სამრეწველო პოტენციალის გაზრდას მოხმარდება 5 მილიარდ მანეთზე მეტი, რაც კაპიტალდაბანდებათა 54%-ს შეადგენს ნაცვლად მეთერთმეტე ზუთწლედის 46%-ისა.

✓ დასახულია რიგი ღონისძიებები რესპუბლიკის მრეწველობაში ძირითადი ფონდების ეფექტიანობის გადიდების მიმართულებით. ტექნიკურ განახლებასა და რეკონსტრუქციას მოხმარდება 3 მილიარდ მანეთზე მეტი, გადიდება ცვლიანობის კოეფიციენტი 1.6-1.7-მდე. რაც უზრუნველყოფს მანქანათმშენებლობის პროდუქციის საორიენტაციო მატებას 300 მილიონი მანეთის ოდენობით.

განსაკუთრებული ზრუნვა დასჭირდება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების განვითარებას, რადგან იგი ჯერ კიდევ არასაკმარის დონეზეა. ასე, მაგალითად, მეთერთმეტე ზუთწლედში მარცვლეულის საშუალო საპექტარო მოსავლიანობა შეადგენდა 19 ცენტნერს ნაცვლად გეგმიური 23 ცენტნერისა, ბოსტნეულის წარმოებისა — 131, ნაცვლად 143 ცენტნერისა, კარტოფილისა 104, ნაცვლად 123 ცენტნერისა, ხილის წარმოებისა — 36, ნაცვლად 59 ცენტნერისა. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რესპუბლიკა მეცხოველეობის პროდუქტიულობის დონით ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა ქვეყნის მასშტაბით. ვენახის სიმეჩხერე 18-19%-ს შეადგენს, რაც ყოველწლიურად 70-80 ათას ტონა ყურძენს გვაკარგვინებს.

• თვისებრივი ცვლილებები მოხდება რესპუბლიკის მოსახლეობის კეთილდღეობის ამადლების საქმეში, ზუთწლედში გათვალისწინებულია საექსპლუატაციოდ გადაეცეს 10,4 მილიონი კვადრატული მეტრი საცხოვრებელი ფართობი, საბინაო პირობები გაუმჯობესდება 650 ათასზე მეტ კაცს.

✓ 1987 წლიდან სსრ კავშირის მსუბუქი მრეწველობის სამინისტრო გადავიდა მეურნეობრიობის ახალ ნეთოდზე, რომლის არსია საწარმოთა სამეურნეო ანგარიშიანობის განმტკიცება, მათი პასუხისმგებლობის გაძლიერება და დაინტერესების გაზრდა საქონლის

წარმოების გადიდებით, ასორტიმენტის გაფართოებითა და ხარისხის გაუმჯობესებით. წარმოების გეგმების ფორმირების საფუძველი გახდება სავაჭრო ორგანიზაციების შეკვეთები. ასევე განზრახულია სამეურნეო მექანიზმის სრულყოფის ღონისძიებათა გატარება ტრანსპორტზე, ვაჭრობაში და აგროსამრეწველო კომპლექსში.

ამდენად სახალხო მეურნეობის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარება გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს, იგი განსაზღვრავს საზოგადოებრივ პროგრესს. მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა, მისი მიღწევების მეურნეობაში დანერგვამ სამეურნეო მექანიზმის ძირეულმა სრულყოფამ, ადამიანის ფაქტორის გაძლიერებამ, მართვის სისტემის პროგრესულ ფორმებზე გადასვლამ უნდა უზრუნველყოს მეთორმეტე ხუთწლედის გეგმების და მთლიანად პარტიის სტრატეგიული კურსის დაჩქარების რეალიზაცია.✓

თავი მეოთხე

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის ივნისის პლენუმი ეკონომიკური მართვის ძირეული გარდაქმნის შესახებ

მარქსიზმ-ლენინიზმი სოციალისტური ეკონომიკის მართვის მეცნიერული საფუძველია. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1985 წლის აპრილის პლენუმმა და სკკპ XXVII ყრილობამ გააანალიზეს ჩვენს საზოგადოებაში შექმნილი მდგომარეობა და მიიღეს ქვეყნის ბედი-სათვის ისტორიული გადაწყვეტილებანი. მათი არსია მეტი სოციალიზმი, მეტი დემოკრატია. პარტიამ, საბჭოთა ხალხმა უყოყმანოდ დაიწყეს გარდაქმნა და ამ მიმართულებით პირველი ნაბიჯები გადადგეს.

სოციალისტური წარმოების, მათი საზოგადოების მეცნიერულად მართვის მეთოდოლოგიური და თეორიული საფუძველია მარქსიზმ-ლენინიზმი — დიალექტიკური და ისტორიული მატერია-

ლიზმი, მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომია და მეცნიერული კომუნიზმის თეორია. მარქსიზმ-ლენინიზმი შესაძლებლობას იძლევა გავერკვეთ ეკონომიკური და პოლიტიკური ძალების ხასიათსა და ურთიერთმოქმედებაში, გამოვსახოთ სწორი მიმართულებანი, მუშაობის ფორმები და მეთოდები.

სოციალიზმის თეორიისა და პრაქტიკის მთავარი საკითხია, თუ როგორ შექმნას ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური და სოციალური პროგრესის უფრო მძლავრი სტიმულები, სხვა ფორმაციებთან შედარებით უფრო ეფექტიანად როგორ შევუხამოთ გეგმიანი ხელმძღვანელობა პიროვნებისა და კოლექტივის ინტერესებს, როგორ უზრუნველყოთ ამ საქმეში სოციალისტური წყობილების უპირატესობათა რეალიზაცია.

ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის საკითხები განიხილა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის ივნისის პლენუმმა. როგორც პლენუმზე აღინიშნა, მართვის გარდაქმნის კონცეფციის მიზანია მოახდინოს ეკონომიკური ზრდის ხელახალი ორიენტაცია შუალედურიდან საბოლოო, სოციალურად მნიშვნელოვან შედეგებზე, საზოგადოების მოთხოვნილების დაკმაყოფილებასა და ადამიანის ყოველმხრივ განვითარებაზე. იმაზე, თუ როგორ გადავაქციოთ მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი ეკონომიკური ზრდის მთავარ ფაქტორად.

გარდაქმნის უმნიშვნელოვანესი რგოლია ეკონომიკური მართვის რეფორმა.

სამოცდაათიან-ოთხმოციანი წლების მიჯნაზე ჩვენს ქვეყანაში ეკონომიკური ზრდის ტემპი ისე დაქვეითდა, რომ ფაქტობრივად ეკონომიკურ სტაგნაციას მოასწავებდა. სახალხო მეურნეობაში გაიზარდა ფინანსური დაძაბულობა, ვეღარ მოქმედებდა ხარისხის გაუმჯობესებისა და ეფექტიანობის ზრდის ეკონომიკური სტიმულები, დაიწყო ფასების ზრდა და სხვა ნეგატიური მოვლენები. მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის სწრაფი ტემპი, სახალხო მეურნეობის სისტემის მკვეთრი გართულება, ექსტენსიურიდან ინტენსიურ მეთოდებზე გადასვლა, რაოდენობიდან ხარისხზე სიმძიმის ცენტრის გადატანა, სოციალური პირობების გავლენის გაძლიერება, ადამიანის ფაქტორის როლის მკვეთრი ზრდა სულ უფრო მეტად მოითხოვდა სამეურნეო მექანიზმის რადიკალურ გარდაქმნას და ეკონომიკის მართვის მთლიანი, ეფექტიანი და მოქნილი სისტემის შექმნას. ამ სისტემის საფუძველი ხელმძღვანელობის ყველა დონეზე

უნდა გამხდარიყო მართვის უპირატესი ადმინისტრაციული მეთოდებიდან უპირატესად ეკონომიკურ მეთოდებზე, მართვის ფართოდემოკრატიზაციაზე, ადამიანის ფაქტორის ყოველმხრივ გააქტიურობაზე გადასვლა. აუცილებელია გარკვეული იქნეს საერთოდ მართვის და მათ შორის ეკონომიკის მართვის არსი. აქ ფუძემდებლური მნიშვნელობა აქვს მარქსიზმ-ლენინიზმის დებულებას ობიექტური პირობებისა და სუბიექტურ ფაქტორთა თანაფარდობის შესახებ წარმოების, საზოგადოების ფუნქციონირებასა და განვითარებაში. მართვის სრულყოფა გულისხმობს მართვის მეცნიერული საფუძვლების სწორად გააზრებას და მართვის პრაქტიკის სრულყოფას, ადმინისტრაციული და სამეურნეო კადრების სისტემატურ გადამზადებას მეცნიერების უახლესი მონაცემების და პრაქტიკაში დაგროვილი გამოცდილების სისტემატური ანალიზის შესაბამისად.

მართვა არის ის მუდმივი თვისება, ურთმლისოდაც ადამიანთა საზოგადოების ფუნქციონირება გამორიცხულია. იგი ობიექტური აუცილებლობაა და გამომდინარეობს საზოგადოების ბუნებიდან. იმ აუცილებლობიდან, რომ შრომის პროცესში საჭიროა რეგულირებულ იქნეს ადამიანთა შორის ურთიერთობანი. საზოგადოების მართვა მოიცავს ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ სამ სახეს: ეკონომიკური, სოციალურ-პოლიტიკური და სულიერი ცხოვრების მართვას.

ეკონომიკური მართვა საზოგადოების მართვის ერთ-ერთი ძირითადი სახეა. იგი ხორციელდება ობიექტური კანონების მოთხოვნათა შესაბამისად. ეკონომიკური მართვა არის ადამიანების სისტემატური, შეგნებული, მიზანდასახული ზემოქმედება სახალხო მეურნეობის სისტემაზე ან მის ცალკეულ რგოლებზე ობიექტური კანონებისა და ტენდენციების შემეცნებითა და გამოყენებით.

ეკონომიკის მართვის ძირითადი მიზანია სოციალიზმის კანონების მოთხოვნების ოპტიმალური გამოყენება, შრომითი, მატერიალური და ფინანსური რესურსების ორგანიზება და მობილიზება პარტიის წინაშე დაყენებული ამოცანების გადასაჭრელად.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის ივნისის პლენუმზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის მ. ს. გორბაჩოვის მოხსენებაში „პარტიის ამოცანები ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის საქმეში“ შეჯამებულია გარდაქმნის ზოგიერთი პოლიტიკური შედეგი, განსაზღვრულია მისი თანამედროვე ეტაპის.

პირველი რიგის ამოცანები, დასაბუთებულია ეკონომიკური მართვის რადიკალური რეფორმის გატარების აუცილებლობა.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1985 წლის აპრილის პლენუმის შემდეგ განვლილი პერიოდი ყველაზე პასუხსაგები და პოლიტიკურად სისხლსავსე პერიოდია პარტიის ისტორიაში, ხალხის ცხოვრებაში, რომელიც ხასიათდება თეორიული და პრაქტიკული მუშაობის მძლავრი ინტენსიურობით. სამი წლის მანძილზე ქვეყანაში არსებითად შეიცვალა პოლიტიკური სიტუაცია, სულ უფრო მეტად ღრმავდებოდა იმის გაგება, რომ გარდაქმნა აუცილებელი გახდა საზოგადოების განვითარებაში წინააღმდეგობათა გაძლიერების გამო. პლენუმზე აღინიშნა, რომ წინააღმდეგობებმა, რომლებიც ვერ პოვებდნენ დროულ გადაწყვეტას, წარმოშვა კრიზისის წინა ფორმები. სწორედ ამ რთულ ვითარებაში პარტიამ შეიმუშავა გარდაქმნის კურსი, დაიწყო წინსვლითი, განახლების პროცესი, რომელიც სულ უფრო კონკრეტულ ფორმებს იძენს და მოიცავს ახალ აქტუალურ პრობლემებსა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ახალ-ახალ ფენებს.

ჩვენს ქვეყანაში დაწყებული გარდაქმნის მიზანია იმ წინააღმდეგობათა დაძლევა, რომლებიც დამუხრუჭების მექანიზმის მთავარ რგოლებს ქმნის, რათა მიანიჭოს საზოგადოებრივ განვითარებას დაჩქარების მძლავრი და შეუქცევადი იმპულსი. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების მიზანი მართო არსებული ჩამორჩენის დაძლევა როდია, იგი მოწოდებულია უზრუნველყოს სოციალისტური საზოგადოების ახლებური თვისებრივი მდგომარეობის მიღწევა. ამდენად დაჩქარება და ჩვენი საზოგადოების გარდაქმნა ნაკარანახევია ისტორიული საჭიროებით, ჩვენი ქვეყნის საშინაო და საერთაშორისო მდგომარეობის შეცვლილი პირობებით.

ცვლილებები, რომლებიც ამჟამად ჩვენს ქვეყანაში ხდება, ნათლად მოწმობს, რომ მშრომელები მტკიცედ ემხრობიან გარდაქმნის დაჩქარებას, ქვეყნის წინაშე მდგომი მომწიფებული პრობლემების გადაწყვეტას, უძრაობისა და კონსერვატიზმის უცილობელ დაძლევას. ფართოდ იშლება და ღრმავდება ცხოვრების ყველა მხარის დემოკრატიზაციის პროცესი, უფრო ინიციატივიანად მოქმედებენ საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, უფრო აქტიურად ამოქმედდა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. მიმდინარეობს ბიუროკრატიზმზე შეტევა, თანდათანობით ძალას კარგავს მმართველობის ადმინისტრაციული ძალდატანებითი მეთოდები. დემოკრატიზაციის გა-

მოცდილება დამაჯერებლად მოწმობს, რომ გარდაქმნა კარგ პერსპექტივებს უქმნის ჩვენი პოლიტიკური სისტემისა და მთლიანად საზოგადოების სრულყოფას. დიდმნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიღა განათლების თანამედროვე სისტემის შექმნის მიმართულებით.

გარდაქმნის პირველი მნიშვნელოვანი შედეგი იგრძნობა ეკონომიკაში მიმდინარე ცვლილებებში.

შეიცვლება ადამიანთა დამოკიდებულება შრომის, საწარმოო დავალებათა შესრულებისადმი. ეს მოწმობს, რომ მშრომელები საქმით მხარს უჭერენ გარდაქმნასა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების გეზს. დაიწყო ეკონომიკის მრავალი დარგის გადასვლა მეურნეობრიობის ახალ მეთოდებზე, სრულ სამეურნეო ანგარიშზე, თვითდაფინანსებაზე, შრომის ორგანიზაციის პროგრესული ფორმების დანერგვაზე, მათ შორის კოლექტიური იჯარის განვითარებაზე. ახალმა ვითარებამ გარკვეული გავლენა მოახდინა ეკონომიკურ შედეგებზე. ამაღლდა შრომის ნაყოფიერების მატების ტემპი, მან უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე მრეწველობასა და მშენებლობაში მეთერთმეტე ხუთწლედის საშუალო წლიურ მაჩვენებლებს გადააქარბა 1,3-ჯერ, სოფლის მეურნეობაში — 2-ჯერ, რკინიგზის ტრანსპორტზე — 3-ჯერ. სამრეწველო წარმოების მატების ტემპმა 1985-1986 წლებში საშუალოდ შეადგინა 4.4%, ხოლო სოფლის მეურნეობისამ — 3%¹. წინსვლა შეინიშნება ისეთ დიდმნიშვნელოვან და მძიმე მდგომარეობაში მყოფ დარგში, როგორიცაა კაპიტალური მშენებლობა; გამოიძებნა სოციალური სფეროს მატერიალური ბაზის განმტკიცების დამატებითი შესაძლებლობანი. ზუთწლიანი გეგმით დამტკიცებული თანხის ზევით გამოყოფილი იქნა 40 მილიარდი მანეთი.

პლენუმზე აღინიშნა, რომ დაიწყო გარდაქმნის ახალი ეტაპი საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მიმართულებით, კონკრეტული ამოცანის გადაწყვეტის ეტაპი. საზოგადოებრივი რევოლუციურმა გარდაქმნამ წინა პლანზე წამოსწია განახლების, შემოქმედების მოთხოვნებსა და კონსერვატიზმს, ინერციასა და ანგარებას შორის არსებული წინააღმდეგობანი. ამ რეალური წინააღმდეგობის ერთ-ერთი გამოვლინებაა შეუსაბამობა მასების მზარდ აქტიურობასა და სხვადასხვა დარგში ჯერ კიდევ გამჭადარ საქმიანობის ბიუროკრატიულ სტილს, გარდაქმნის გაყინვის ცდებს შორის. ამ წინააღმდე-

¹ იხ.: სკკპ ცკ-ის პლენუმის ნასალები, 1987 წლის 25-26 ივნისი, თბ., 1987.

გობის დაძლევა მოითხოვს ენერგიულ, სწრაფ და გადამჭრელ ღონისძიებებს.

პარტიას ამ წინააღმდეგობის გადაწყვეტის ყველაზე ეფექტიან საშუალებად მიაჩნია დემოკრატიის ფართო განვითარება. როგორც პლენუმზე ითქვა: „დღეს — და ამას ერთხელ კიდევ ამტკიცებს ცხოვრება — საზოგადოების მართვის სწორედ მეთაურულ-ადმინისტრაციული ფორმები აბრკოლებს ჩვენს მოძრაობას. დემოკრატიულ, და მხოლოდ დემოკრატიულ ფორმებს შეუძლია მიანიჭოს მას მძლავრი აჩქარება“¹.

გარდაქმნის, მისი საწყისი ეტაპის გამოცდილება გვიჩვენებს. რომ ახლებურ გადაწყვეტას მოითხოვს წინააღმდეგობები მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფის, კოლექტივის, უწყებებისა და ორგანიზაციის ინტერესთა შორის. გარდაქმნის პირობებში საზოგადოებრივი, კოლექტიური და პირადი ინტერესების შეხამების პრობლემა ახლებურად დგება და მათ შორის სწორ თანაფარდობათა ძიებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს.

მნიშვნელოვანი წინააღმდეგობა, რომელიც გადაჭრას მოითხოვს, არის წინააღმდეგობა შრომისა და განაწილების სფეროში. პლენუმზე აღინიშნა, რომ სოციალიზმის ძირითად პრინციპს „თითოეულისაგან — უნარის მიხედვით, თითოეულს — შრომის მიხედვით“ — პრაქტიკულად ხშირად ცვლიდნენ გათანაბრებით. ცხადია, რომ თანასწორობა გათანაბრებას არ ნიშნავს. გათანაბრება წარმოშობდა შრომის ნაყოფიერების ზრდის შემცირების ტენდენციას, ამიტომაც სამართლიანად არის მითითებული პლენუმის მასალებში, რომ „კემშარიტ თანასწორობას უზრუნველყოფს მხოლოდ იმ პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სამართლებრივი საშუალებების მთელი ერთობლიობა, რომლებიც სოციალიზმს აქვს“².

მთლიანად, მთელი სირთულის, სიძნელისა და დაბრკოლებების მიუხედავად, ითქვა პლენუმზე, გარდაქმნამ იდეური და მორალური გამარჯვება მოიპოვა. იგი ფართოვდება და ღრმავდება.

ივნისის პლენუმმა შეაჯამა რა გარდაქმნის ზოგიერთი პოლიტიკური შედეგი, დასახა გარდაქმნის თანამედროვე ეტაპის უპირველესი ამოცანები: საბჭოთა ხალხის უზრუნველყოფა სურსათით. ბინით, სახალხო მოხმარების საქონლითა და მომსახურებით.

¹ სკკპ ცკ-ის პლენუმის მასალები, 1987 წლის 25-26 ივნისი, გვ. 12.

² იქვე, გვ. 15.

1. სასურსათო პრობლემა. პლენუმზე აღინიშნა, რომ ჩვენს ქვეყანაში ორი უკანასკნელი წლის მანძილზე სასურსათო პირობები უმჯობესდებოდა. მაგალითად, მარცვლეულის წარმოება 1986 წელს 1984 წელთან შედარებით 37 მილიონი ტონით გაიზარდა, ხორცის 1 მილიონი ტონით, რძისა — 4,3 მილიონი ტონით, კვერცხისა — 4.2 მილიარდი ცალით. გაუმჯობესდა საქმიანობა სოფლად, ეს შესაძლებელი გახდა ეკონომიკური მეთოდების შეცვლის, სრული სამეურნეო ანგარიშის, კოლექტიური და საოჯახო იჯარის დანერგვის შედეგად. ამჟამად, როგორც ეს პლენუმზე აღინიშნა, ყველა ობიექტური პირობები შეიქმნა იმისათვის, რომ მოხდეს თვისებრივი ნახტომი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების ზრდაში. შეუფერხებელი განვითარების შესაძლებლობა გააჩნია ყველა კოლმეურნეობასა და საბჭოთა მეურნეობას.

სასურსათო პრობლემის გადაჭრის გზად პარტიას მიაჩნია: ა) მიწათმოქმედებისა და მეცხოველეობის ინტენსიური ტექნოლოგიების დანერგვა; ბ) კოლექტიური და საოჯახო იჯარის უფრო ფართოდ გამოყენება; გ) სოფლის სოციალური პრობლემების უფრო აქტიურად გადაწყვეტა; დ) კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების სამეურნეო ცხოვრებაში არაკანონიერი ჩარევის თავიდან აცილება; ე) სოფლის მეურნეობაში დაბანდებული სახსრების უკუგების ზრდა; ვ) პირადი დამხმარე მეურნეობის ზრდა; ზ) სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის ტრანსპორტირების. შენახვა-გადამუშავების ორგანიზაციის გაუმჯობესება.

პლენუმზე განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა ოჯახური იჯარის დანერგვის საკითხს. „საკმაოდ ფართოდ არ ვრცელდება ოჯახური იჯარაც, თუმცა შრომის ორგანიზაციისა და ანაზღაურების ამ ფორმების ეფექტიანობა საკმაოდ დიდია“¹. დაასახელეს მაგალითები საოჯახო იჯარის დანერგვის ეფექტიანობაზე, მის წვლილზე სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გადიდებაში. საკმარისია ითქვას, რომ ჰავლოდარის ოლქის უსპენსკის რაიონის პანფილოვის სახელობის კოლმეურნეობაში 1983 წელს შეიქმნა ხბორების სასუქებელი რგოლი. გამგეობასა და რგოლს შორის დაიდო ხელშეკრულება. რგოლში სამი კაცია: მერგოლური ა. ი. რუდკო — პირველი კლასის ტრაქტორისტ-მემანქანე, მისი ქალიშვილი და სიძე. ამ რგოლმა 1986 წელს გამოზარდა 563 მოზერი, საშუალო სადღეღამისო წო-

ნამატმა კილოგრამს გადააქარბა, რგოლის თითოეულ წვერზე წარმოებულია 167 ათასი მანეთის პროდუქცია. ცენტნერი წონამატის იკვითღირებულება 95,5 მანეთი, იგივე მაჩვენებელი კოლმეურნეო-ბაში შეადგენდა 155 მანეთს, რაიონში კი 230 მანეთს. რგოლის ყოველმა წვერმა საშუალოდ თვიურად ხელფასის სახით მიიღო 534 ნანეთი.

ფაქტები ადასტურებენ, რომ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მართვაში გადაქარბებულ ცენტრალიზაციაზე უარის თქმა საშუალებას იძლევა იმავე რესურსებით წარმოებულ იქნას უფრო მეტი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქცია. სოფლის მეურნეობაში არსებულ უდიდეს შესაძლებლობათა რეალიზაცია უნდა გახდეს მსხვილი საზოგადოებრივი მეურნეობებისა და კოლექტიური და ოჯახური იქარის შესაძლებლობების გაერთიანებათა პირობა.

2. საბინაო პრობლემა. პლენუმმა აღიარა, რომ მეტად მწვავე და გადაუდებელი ამოცანაა საბინაო პრობლემის გადაქრა. მეთორმეტე ხუთწლედში ნავარაუდევია საბინაო მშენებლობის მოცულობა 60 მილიონი კვადრატული მეტრით გაიზარდოს წინა ხუთწლედთან შედარებით. სულ ხუთწლეულის განმავლობაში ბინებს მიიღებს 15 მილიონზე მეტი ოჯახი. ამ მხრივ დიდი შესაძლებლობები გააჩნიათ საწარმოებს, კოლმეურნეობებს, საბჭოთა მეურნეობებს. ბევრმა ადგილობრივმა ორგანომ საქმიანად მოჰკიდა ხელი ყრილობის მიერ დასახული ამოცანის გადაწყვეტას — 2000 წლისათვის ჩვენს ქვეყანაში ყოველ ოჯახს ჰქონდეს ცალკე ბინა ან ინდივიდუალური სახლი.

მიუხედავად დიდი მიღწევებისა, საბინაო მშენებლობაში ძირეული გარდატეხა ჯერ არ მომხდარა და ეს მნიშვნელოვანწილად აიხსნება არა მარტო სახსრების ნაკლებობით, არამედ ბევრი პარტიული, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანოს, ხელმძღვანელი კადრების საქმისადმი დამოკიდებულებით. 1987 წლის ივნისის პლენუმზე ჩამოყალიბდა ის კონკრეტული გზები, რომლის გატარებითაც შესაძლებელია ჩვენს ქვეყანაში გადაწყდეს საბინაო პრობლემა. პარტიას ასეთ გზებად მიაჩნია: ა) სახლთსაშენებელ საწარმოთა სიმძლავრეების ინტენსიურად გამოყენება. საერთოდ ჩვენს ქვეყანაში ამ სიმძლავრეთა მხოლოდ 80%-ია გამოყენებული. ბევრ რესპუბლიკასა და ოლქში ეს პროცენტი 30-70 აღწევს; ბ) სამშენებლო ინდუსტრიის საწარმოთა მუშაობის რეჟიმის შეცვლა. ქვეყანა განიცდის ბინების, საშენი მასალების ნაკლებობას. სამშენებლო ინდუსტრიის საწარ-

მოთა უმრავლესობა ერნახევარ ცვლად მუშაობს და კვირაში ორი დასვენების დღე აქვს. ამის გამო იკარგება კალენდარული დროის დაახლოებით 50%; არსებობს ყველა პირობა, რომ საამშენებლო საწარმოები გადაყვანილი იქნენ წარმოების უწყვეტ ციკლზე; გ) საშენ მასალათა მრეწველობის საწარმოების — განსაკუთრებით ცემენტისა და აგურის ქარხნების სიმძლავრეთა გამოყენების მაჩვენებლების გაუმჯობესება. დ) დიდპანელიანი სახლების გამოშვებისათვის განკუთვნილ სიმძლავრეთა მოსამატებლად გამოყოფილი კაპიტალური დაბანდების სრული ათვისება. ამჟამად ამ საქმისათვის გამოყოფილი მთელი თანხებიდან ითვისებენ მხოლოდ 20-80%-ს.

3. სახალხო მოხმარების საქონლით უზრუნველყოფის პრობლემა. პარტიამ ქვეყნის წინაშე დააყენა მოსახლეობის სახალხო მოხმარების საქონლით უზრუნველყოფის პრობლემა. პლენუმზე შემუშავებული იქნა იმ კონკრეტულ ღონისძიებათა სისტემა, რომლის გატარებითაც შესაძლებელია აღმოიფხვრას მოსახლეობის სახალხო მოხმარების საქონლით მომარაგების სიძნელეები. ღონისძიებების სისტემა მოიცავს: ა) უკეთესი ხარისხისა და აღორთიშენების საქონლის წარმოებას; ბ) ადგილობრივი რესურსების გამოყენების ბაზაზე სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოების არსებითად დაჩქარებას; გ) ვაჭრობის მომსახურების კულტურის ამაღლებას; დ) ვაჭრობის მუშაობის რაციონალური რეჟიმის დადგენას; ე) ვაჭრობის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განმტკიცებას; ვ) სამომხმარებლო კოოპერაციის საწარმოო და დამამზადებელი საქმიანობის მეშვეობით სასაქონლო რესურსების შევსების ორგანიზაციის გაუმჯობესებას.

4. მოსახლეობის მომსახურებით უზრუნველყოფის პრობლემა. პლენუმზე მ. ს. გორბაჩოვმა განაცხადა: „არ შეიძლება, ამხანაგებო, ეურიგდებოდეთ ჩამორჩენას კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში, საქმის არადამაკმაყოფილებელ ვითარებას სამგზავრო ტრანსპორტზე, კავშირგაბმულობაში, ტურიზმში, ფიზკულტურასა და სპორტში“. ამჟამად მოსახლეობა მომსახურებისათვის ყოველწლიურად კერძო პირებს უხდის დაახლოებით 1,5 მილიარდ მანეთს. არადამაკმაყოფილებელია ბინების საყოფაცხოვრებო ტექნიკის შეკეთება. არ კმაყოფილდება მოსახლეობის მოთხოვნა ხე-

ტყისა და საშენ მასალებზე. ყოველივე ეს გადაუდებელი ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს.

გარდაქმნა გრძელვადიანი პოლიტიკაა. ახალ მიჯნებზე საბჭოთა საზოგადოების გაყვანის ამოცანა ერთის ხელის დაკვრით ვერ გადაწყდება, მაგრამ ისიც უდავოა, რომ გარდაქმნაში დაუშვებელია ზოზნი, რომ იგი ორგანულად არის დაკავშირებული დაჩქარების საერთო სტრატეგიასთან. ახლა წინა პლანზე დგება ამოცანები, რომელთა გადაწყვეტაც არსებითად აუმჯობესებს ადამიანთა შრომის, ცხოვრების, ყოფის პირობებს, აჯანსაღებს მორალურ-სულიერ ატმოსფეროს. საქმე უწინარეს ყოვლისა ეხება სასურსათო და საბინაო პრობლემების გადაწყვეტას, სახალხო მოხმარების საქონელსა და მომსახურების სფეროს, სამომხმარებლო ბაზარზე შექმნილ ვითარებას, დისციპლინისა და წესრიგის განმტკიცებას, ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას.

ჩვენს ქვეყანაში პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1985 წლის აპრილის პლენუმის შემდეგ შეიქმნა ახალი მორალურ-პოლიტიკური ატმოსფერო. ესაა შემოქმედების, ძიების, სინამდვილის რეალისტური შეფასებისა და უკომპრომისო ბრძოლის ატმოსფერო. ფართოდება კრიტიკა და თვითკრიტიკა. ყოველნაირად ღრმავდება და ვითარდება საჯაროობა, გულახდილობის ვითარება და დემოკრატია. ეს თითოეულ ადამიანს შესაძლებლობას აძლევს გამოავლინოს თავისი მოქალაქეობრივი პოზიცია. და აქტიური მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოების საარსებო მნიშვნელობის პრობლემების განხილვასა და გადაწყვეტაში.

პლენუმზე აღინიშნა, რომ საჯაროობის და დემოკრატიზმის განვითარება აწყდება გარკვეულ სიძნელეებს, ზოგან მტკივნეულად მიმდინარეობს და სიტუაციას ამწვავებს. „არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ ზოგიერთი შემამფოთებელი მომენტი. — თქვა მ. ს. გორბაჩოვმა — ვერც ერთ დიდ საქმეში ვერ დაიზღვევ თავს ხარვეზები-საგან. ხარვეზები იყო, არის და იქნება. ახლა ჩვენც გადავაწყდით სიტუაციებს, როცა ზოგი ვინმე არ ერიდება გამოიყენოს გულახდილობის, საჯაროობის ვითარება არა გარდაქმნის ინტერესებისათვის, არა განვითარებადი სოციალიზმის, მშრომელი ხალხის ინტერესებისათვის, არამედ საკუთარი ვიწრო ანგარებითი მიზნების მისაღწევად“¹. აუცილებელია ბრძოლა ასეთი გამოვლინებების

¹ სკკპ ცკ-ის პლენუმის მასალები, 1987 წლის 25-26 ივნისი, გვ. 43.

წინააღმდეგ. უნდა ვიბრძოლოთ აშკარად, საჭაროდ. დემოკრატიის გაფართოების პირობებში ცხოვრება და მუშაობა ნიშნავს არ გვე-შინოდეს დისკუსიების, აზრებისა და პოზიციების შეჯახების. ეს ყველაფერი ბუნებრივი და აუცილებელია. კეშმარიტების ძიების დროს აუცილებელია ყველა პარტიულმა, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანომ, ხელმძღვანელმა კადრებმა ცენტრსა და ადგილებში ის-წავლონ მუშაობა მზარდი დემოკრატიის პირობებში. პლენუმზე აღინიშნა აგრეთვე, რომ არ შეიძლება დემოკრატიულად ჩაითვა-ლოს ის, რომ ერთ ნახევარსიმართლესთან ბრძოლა მეორე ნახევარ-სიმართლით შევცვალოთ, ან ერთი ჯგუფის ამბიციები მეორე ჯგუ-ფის ამბიციებით. ამას ვაწყდებით მასობრივი ინფორმაციის ორ-განოებში, ლიტერატურასა და ხელოვნებაში, სამეცნიერო წრეებ-შიც. ამ მოვლენამ პარტიულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებ-შიც იჩინა თავი.

პლენუმი შეეხო ჩვენს ქვეყანაში ამჟამად ჩამოყალიბებულ სა-კონტროლო სისტემის მუშაობაში არსებულ ნაკლოვანებებს: „ბოლო წლებში ეკონომიკის სფეროში გამოაშკარავებული ბოროტმოქმე-დებისა და დანაშაულის ფაქტები მოწმობს, რომ კონტროლის ჩამოყალიბებული სისტემა ეფექტიანი ვერ არის. მეტისმეტად დაწ-ვრილმანებულია, ფლანგავს სამუშაო დროს, დიდძალი ხალხის შრომასა და სახსრებს ნთქავს, და, რაც მთავარია, შემოზღუდულია უწყებრივი და კუთხური ინტერესებით, დიდად არის დამოკიდე-ბული იმ ორგანიზაციებსა და თანამდებობის პირებზე, რომლებიც უნდა გააკონტროლოს¹“. ყოველივე ეს დღის წესრიგში აყენებს გა-ბერილი საკონტროლო სისტემის რეორგანიზაციის საკითხს. ამ მიზ-ნით აუცილებელია რადიკალური ღონისძიებების გატარება კონტ-როლის შტატების შემცირების, მისი საქმიანობის მოწესრიგების, სახელმწიფოს საყოველთაო-სახალხო ინტერესებისათვის დაქვემდებ-ბარების, კანონიერების განმტკიცების მიმართულებით. ამ მიზნით აუცილებელი ზდება დავეუფლოთ მთლიანად სოციალისტური კონ-ტროლის ლენინურ პრინციპს, რომელიც უფართოეს დემოკრატიზმს უხამებს პარტიულ ხელმძღვანელობას. პლენუმზე დაისვა საკითხი სახალხო კონტროლის კომიტეტის ბაზაზე შეიქმნას კონტროლის ერთიანი მთლიანი სისტემა, რომელსაც ექნება ფართო უფლებამო-სილებანი ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე და რომელიც მაქსიმალურ საჭაროობას დაეყრდნობა მუშაობაში, კომპლექსურად საყოველ-

¹ სკკპ ცკ-ის პლენუმის მასალები, 1987 წლის 25-26 ივნისი, გვ. 44-45.

თაო-სახალხო პოზიციებიდან შეასრულებს თავის დიდმნიშვნელოვან ფუნქციებს.

ამდენად გარდაქმნის ახლანდელი ეტაპის ანალიზიდან გამომდინარეობს, რომ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1985 წლის აპრილის პლენუმის შემდგომი პერიოდი არის სოციალიზმის განახლების, გარდაქმნისათვის ხელსაყრელი ვითარების პერიოდი. მას ახასიათებს მთელი საზოგადოების ცხოვრების, ყველა ფენის მოსახლეობის მოქალაქეობრივი აქტიურობის, ინიციატივიანობის გაძლიერება ქვეყნის ცხოვრების დემოკრატიული საწყისების შემდგომი განვითარება და სოციალიზმის მაღალი პრინციპების შემდგომი განმტკიცება.

ყოველივე ეს საბჭოთა ხალხს ხვალისდელი დღის იმედს უნერგავს. მ. ს. გორბაჩოვმა პლენუმზე აღნიშნა: „ჩვენ არ უნდა გვეშინოდეს პრობლემათა სიახლის, ახალი აღმოჩენების, ახალი მიდგომებისა იდეურ-პოლიტიკურ პროცესში. ჩვენ გვეყოფა საიმისო გონება, ძალა და უნარი, რომ ლენინურად ვაწარმოოთ იდეოლოგიური მუშაობა გარდაქმნის პირობებში, არ აღვფრთოვანდეთ მისი ყოველი წარმატებით, მაგრამ არც ყურები ჩამოვყაროთ, და, მით უმეტეს, სასოწარკვეთას მივეცეთ, როცა რაიმე ნეგატიური მოვლენები ჩნდება. უნდა ვისწავლოთ გარდაქმნის რთული, დიალექტიკურად წინააღმდეგობრივი ხელოვნება“¹.

ეკონომიკური მართვის რადიკალური რეფორმა გარდაქმნის უმნიშვნელოვანესი რგოლია. მარქსისტულ-ლენინური თეორია, სოციალისტური მშენებლობის მთელი გამოცდილება ცხადყოფს, რომ საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესისათვის საჭიროა სახალხო მეურნეობის ხელმძღვანელობის ისეთი მოქნილი და ეფექტიანი სისტემა, რომელიც წარმოების ობიექტური პირობების, საწარმოო ძალების განვითარების მიღწეული დონის შესაბამისი იქნება. მართვის ახლანდელი სისტემა ვერ უპასუხებს ამ მოთხოვნებს. უკანასკნელ დრომდე მოქმედი მართვის ფორმები და მეთოდები ძირითადად შეიქმნა ოცდაათიან წლებში და მისი შინაარსი განსაზღვრა სახალხო მეურნეობის განვითარების იმ სპეციფიკურმა პირობებმა და ამოცანებმა, რომელსაც იმ პერიოდში წყვეტდა საბჭოთა ხალხი. მას შემდეგ ეკონომიკაში გარკვეული ძვრების მიუხედავად არ განხორციელებულა მართვის სისტემის შეცვლის კარდინალური ღონისძიებანი. ამან მნიშვნელოვნად შეაფერხა ქვეყნის გან-

¹ სკკპ ც-ის პლენუმის მასალები, 1987 წლის 25—26 ივნისი, გვ. 47.

ვითარება.; 70—80-იანი წლების მიჯნაზე ეკონომიკური ზრდის ტემპის დაცემა იმ ზომას მიაღწია, რომ ეკონომიკაში დადგა უძრავობის პერიოდი. დაეცა სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის, წარმოების ეფექტიანობისა და პროდუქციის ხარისხის მაჩვენებლები. 60-იანი წლების მეორე ნახევარში დაიწყო სერიოზული ცვლილებების გატარება სტრუქტურულ პოლიტიკაში, კაპიტალურ დაბანდობათა მიმართულებებში, რათა მეტი დინამიკა მიანიჭებოდა იმ დარგების განვითარებას, რომლებიც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, რესურსდაზოგვის, ცოცხალი შრომის ეკონომიის საფუძველს შეადგენს. მაგრამ, როგორც პლენუმზე აღინიშნა, ეს არ მოხერხდა. უფრო მეტიც, მანქანათმშენებლობა ხელმიშვებული აღმოჩნდა, მოძველდა მისი საწარმოო აპარატი, პროდუქცია სულ უფრო ნაკლებად შეესაბამებოდა მსოფლიო დონეს.

განვითარების ექსტენსიურ მეთოდებზე დაყრდნობამ გამოიწვია უზომო ხარჯები სათბომ-ენერგეტიკული დარგების განვითარებაში. არარაციონალურად გამოიყენებოდა ახალი ბუნებრივი რესურსები, მეტისმეტად გაიზარდა დამატებით მუშახელზე მოთხოვნილება და დაიწყო მისი მწვავე ნაკლებობა. სახალხო მეურნეობაში მნიშვნელოვნად დაეცა ძირითადი ფონდების გამოყენების მაჩვენებლები: ფონდუყუბება, ფონდების რენტაბელობის კოეფიციენტი. ეკონომიკური სიძნელების, ეროვნული შემოსავლის მატების ტემპის შენელების ფონზე იზრდებოდა ფინანსური დაძაბულობა სახალხო მეურნეობაში, რამაც სერიოზულად მოშალა საფინანსო-საკრედიტო მექანიზმი. გაუმართლებელი მეთოდებით იფარებოდა გასავალი, ფართოდ იყიდებოდა მსოფლიო ბაზარზე ნავთობი და სხვადასხვა სათბომ-ენერგეტიკული და ნედლეული რესურსები. ზოგჯერ ბიუჯეტში უსაფუძვლოდ გადაირიცხებოდა საწარმოებისა და ორგანიზაციების საკუთარი სახსრები. ამით ძირი ეთხრებოდა მათი ნორმალურ სამეურნეო საქმიანობას. გაუმართლებლად გაიზარდა ღვინისა და არყის პროდუქციის წარმოება და რეალიზაცია. ალკოჰოლური სასმელების გაყიდვის შედეგად მიღებულმა შემოსავალმა ბრუნვის გადასახადის სახით მეთერთმეტე ხუთწლედში 169 მილიარდი მანეთი შეადგინა. ეს მერვე ხუთწლედის შესაბამის მაჩვენებელს თითქმის 2,5-ჯერ აღემატებოდა. როგორც პლენუმზე აღინიშნა, ქვეყანა მეთორმეტე ხუთწლედს მძიმე ფინანსური ტვირთით დახვდა. წარმოებისა და მისი ეფექტიანობის ზრდის ბოლო სამი ხუთწლედის საგეგმო დავალებები არ შესრულებულა, ხოლო

ხელფასის ხარჯები სისტემატურად აღმატებოდა დაგეგმილს. ერთის მხრივ სახალხო მეურნეობაში იზრდებოდა რესურსების ზენორმატიული ნაშთის მოცულობა, მეორეს მხრივ იზრდებოდა რესურსების დეფიციტი. არსებითად გვაკლდა ლითონი, სათბობი, ცემენტი, მანქანები, მოხმარების საგნები, თუ ამას მუშახელის ქრონიკულ ნაკლებობასაც დაუმატებთ, ნათელი გახდება, რომ ასეთ პირობებში ეკონომიკა ნორმალურად ვერ განვითარდებოდა. ველარ მოქმედებდა ხარისხის გაუმჯობესებისა და ეფექტიანობის ზრდის ეკონომიკური სტიმულები, იზრდებოდა ფასები, ღრმავდებოდა მთელი რიგი სხვადასხვა სახის ნეგატიური პროცესები.

ამ პერიოდის ყველაზე მძიმე შედეგი ის იყო, რომ ქვეყანა მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების საქმეში ნელ-ნელა ჩამორჩა მოწინავე კაპიტალისტურ ქვეყნებს, იმ დროს, როცა დასავლეთის ქვეყნებმა ფართო მასშტაბით დაიწყეს ეკონომიკის სტრუქტურის გარდაქმნა, რესურსდამზოგველ და უახლეს ტექნოლოგიებზე გადასვლა და ტექნიკის სხვა მიღწევათა გამოყენება. ჩვენთან ეს საჩუქაოები შეყოვნდა. ამ შეფერხების მთავარი მიზეზი ის იყო, რომ სახალხო მეურნეობამ ვერ იგუა სიახლენი. საგალუტო სახსრები კი, რომელიც ნავთობისა და სხვა ნედლეული რესურსების ექსპორტის მეოხებით შემოდის, ძირითადად ხმარდებოდა არა ეკონომიკის მოდერნიზაციის და რეკონსტრუქციის საქმეს, არამედ მიმდინარე ამოცანების გადაჭრას. ეკონომიკის ასეთმა ჩამორჩენამ უაღრესად ნეგატიური გავლენა მოახდინა მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე, სოციალური სფეროს განვითარებაზე. ასე შეიქმნა 70—80-იანი წლების მიჯნაზე ეკონომიკის შეყოვნების მდგომარეობა. ეკონომიკის ამ მდგომარეობიდან გამოყვანა ნამდვილად რევოლუციურ გარდაქმნებს მოითხოვდა. ამ მიზნით პარტიის მიერ შემუშავდა ახალი ეკონომიკური სტრატეგია და დაიწყო მისი განხორციელება. კარდინალური ცვლილებები იქნა შეტანილი სტრუქტურულ და ინვესტიციურ პოლიტიკაში, შეიქმნა მსხვილი მიზნობრივი პროგრამები, განისაზღვრა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ძირითადი მიმართულებანი. პლენუმზე აღინიშნა, რომ ბოლო ორი წლის მანძილზე პირველი ნაბიჯები გადაიდგა არსებული სიტუაციის ანალიზის საფუძველზე. შემუშავებულია მეურნეობრიობის ახალი მეთოდებისა და დიდმასშტაბიანი, ეკონომიკური ექსპერიმენტების სერიების ჩატარების პროგრამები. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა, ჭერჭერობით მაინც ვერ მოხერხდა შე-

ფერხების მექანიზმის შეცვლა დაჩქარების მექანიზმით და იძულებული ვართ მნიშვნელოვან ნაწილში უწინდებურად ვისარგებლოთ ძველი არაეკონომიკური, ე. ი. ადმინისტრაციული ზეგავლენის მეთოდებით. ჩვენი ამოცანაა შევქმნათ ეკონომიკის მართვის მთლიანი ეფექტიანი და მოქნილი სისტემა. აუცილებელია მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის სწრაფი ტემპი, სახალხო მეურნეობის სტრუქტურის მკვეთრი შეცვლა, სახალხო მეურნეობის განვითარებაში სიმძიმის ცენტრის გადატანა ექსტენსიური მეთოდებიდან ინტენსიურზე, რაოდენობრივ მაჩვენებლებიდან ხარისხობრივზე გადასვლა, სოციალური განვითარების ტემპის დაჩქარება და წარმოების პროცესში ადამიანის ფაქტორის როლის მნიშვნელოვნად გაზრდა დაქინებით მოითხოვს სამეურნეო მართვის ძირეულ, რადიკალურ გარდაქმნას.

სოციალიზმის თეორიისა და პრაქტიკის მთავარი საკითხია სოციალიზმის ეკონომიკური კანონების საფუძველზე მძლავრი ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური და სოციალური პროგრესის სტიმულების შექმნა, ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმიანი ხელმძღვანელობის რაციონალური დაკავშირება ცალკეულ პიროვნებისა და მთელი კოლექტივის ინტერესებთან. წარმოების ეფექტიანობას ზრდის მშრომელი, მისი დამოკიდებულება წარმოებისადმი, შეგნება იმისა, რომ იგი ბატონ-პატრონია ყველაფრისა. უდავოა, რომ მშრომელების, როგორც წარმოების ბატონ-პატრონების ინტერესი ყველაზე ძლიერი ფაქტორია. ამიტომ იგი სოციალურ-ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების ყველაზე მძლავრი მამოძრავებელი ძალაა.

მშრომელის საქმით გადაქცევა საზოგადოებრივი საკუთრების რეალურ და აქტიურ ბატონ-პატრონად ნიშნავს კოლექტივებსა და ცალკეულ მუშაებს მივცეთ სრული შესაძლებლობა განაგოს საზოგადოებრივი დოვლათი, რეალურად მიიღოს მონაწილეობა ეკონომიკის მართვაში მის ყველა დონეზე — დაწყებული ბრიგადით და დამთავრებული სახალხო მეურნეობით. საქმე ისე უნდა მოვაწყოთ, რომ მშრომელთა შემოსავალი დამოკიდებული იყოს იმაზე, თუ როგორ იმშრომებენ ისინი თავიანთ სამუშაო ადგილებზე, საწარმოებში და საერთოდ საზოგადოებრივი წარმოების საბოლოო შედეგებზე.

გააზრებას საჭიროებს სახალხო მეურნეობისადმი ცენტრალიზებული გეგმიანი ხელმძღვანელობისა და მისი ცალკეული რგოლე-

ბის ურთიერთდამოკიდებულება მეურნეობაში, გეგმაზომიერების დაცვა და სასაქონლო ფულადი ურთიერთობის გამოყენების ფორმების პრობლემები. უნდა უზრუნველყოთ ეკონომიკის მართვის მთლიან სისტემაში მათი დიალექტიკური ერთიანობა და ურთიერთშევისება. ახალ სამეურნეო მექანიზმში ეს ამოცანა ეკონომიკური ნორმატივების მეშვეობით წყდება. ნორმატიულ მეთოდებზე გადასვლა საშუალებას მოგვცემს უფრო სრულად განხორციელდეს საზოგადოების ცალკეული კოლექტივების და მუშაკთა ინტერესების შეხამება. ამ მიზნით პარტია შეუდგა მართვის ახალი სისტემის დამუშავებას. მართვის ამ ახალმა ერთიანმა სისტემამ უნდა უზრუნველყოს მუშაკის პირადი, კოლექტიური და საზოგადოებრივი ინტერესების შეხამება და ამით საზოგადოებრივი წარმოების ყველა მონაწილის შეწყობილი მოქმედება. მან უნდა აამაღლოს ყველა მუშაკის და შრომითი კოლექტივის დაინტერესება მატერიალური დოვლათის გამრავლებასა და საზოგადოებრივი წარმოების ამაღლებაში, შეუქმნას საწარმოებსა და გაერთიანებებს სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პირობებში ეფექტიანი მუშაობის პირობა, რომ მათ თვითონ გამოიმუშაონ შრომის ანაზღაურებისა და სოციალური განვითარებისათვის საჭირო სახსრები, უზრუნველყონ მეურნეობის მართვის ცენტრალიზაციისა და ფართო დემოკრატიზაციის შეხამება, საწარმოს და საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარებაში დარგისა და ტერიტორიის ინტერესების ორგანული დაკავშირება, მეურნეობის მართვაში უპირატესად ეკონომიკური მეთოდებისა და კლავწარმოების ინტენსიური ტიპის დანერგვა, წარმოების ისეთი სტრუქტურის ჩამოყალიბება, რომელსაც საშუალება ექნება სწრაფად შეერწყას საშინაო და საგარეო ობიექტური პირობების ყოველგვარ ცვლილებას.

როგორც სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის ივნისის პლენუმზე აღინიშნა, თანამედროვე ეტაპზე ეკონომიკის დარგში პარტიის მთავარი პოლიტიკური ამოცანაა განახორციელოს რადიკალური რეფორმა, შექმნას ერთიანი ეფექტიანი და მოქნილი მართვის სისტემა, რომელიც საშუალებას მოგვცემს სრულად განხორციელდეს სოციალიზმის უპირატესობანი.

ქვეყნის ეკონომიკური მართვის რადიკალური რეფორმის მიზნები:

ეკონომიკური ზრდის ორიენტაციის შეცვლა შუალედურიდან საბოლოო, სოციალურად მნიშვნელოვანი შედეგების მისაღწევად.

საზოგადოებრივ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად; საზოგადოების, კოლექტივისა და თითოეული მუშაკის ინტერესების ორგანული შეხამება, ადამიანის ყოველმხრივი განვითარება, საბჭოთა ხალხის კეთილდღეობისთვისებრივად ახალი დონის მიღწევა; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გადაქცევა ეკონომიკური ზრდის მთავარ ფაქტორად; შეწონასწორების უზრუნველყოფა, მატერიალური რესურსებისა და სამომხმარებლო დოვლათის იმ დეფიციტურობის დაძლევა, რომელიც აბრკოლებს მეურნეობის ეფექტიან გაძღოლასა და წარმოების ინტენსიფიკაციას; მომხმარებლისათვის სამეურნეო ურთიერთობაში პრიორიტეტის, ეკონომიკური არჩევანის უფლებისა და შესაძლებლობების მინიჭება; სახალხო მეურნეობისა და უპირველეს ყოვლისა, მისი ძირითადი რგოლის საწარმოს (გაერთიანების) ფუნქციონირების საიმედოდ მოქმედი ხარტჯოსაწინააღმდეგო მექანიზმის შექმნა.

ამდენად ქვეყნის ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის დედაარსია — ყველა დონეზე განხორციელდეს გადასვლა ხელმძღვანელობის უპირატესად ადმინისტრაციული მეთოდებიდან ეკონომიკურ მეთოდებზე, ინტერესების მართვასა და ინტერესების მეშვეობით მართვაზე, მმართველობის ფართო დემოკრატიზაციაზე, ადამიანის ფაქტორის ყოველმხრივ გააქტიურებაზე.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1985 წლის აპრილის პლენუმისა და პარტიის XXVII ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად გადაწყდა:

საწარმოთა დამოუკიდებლობის საზღვრების მკვეთრი გაფართოება, მათი გადაყვანა სრულ სამეურნეო ანგარიშსა და თვითდაფინანსებაზე; უმაღლესი საბოლოო შედეგებისათვის, მომხმარებელთა წინაშე ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულებისათვის მწარმოებლის პასუხისმგებლობის ამაღლება, კოლექტივის მუშაობის ეფექტიანობაზე მისი შემოსავლის დონის პირდაპირი დამოკიდებულების დაწესება, შრომით ურთიერთობაში კოლექტიური ოჯარის ფართო განვითარება; ეკონომიკის ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობის ძირეული გარდაქმნა, მისითვისებრივი დონის ამაღლება, მთლიანად სახალხო მეურნეობის განვითარების სტრატეგიის, ტემპისა და პროპორციების, მისი შეწონასწორების განმსაზღვრელი მთავარი პროცესების ცალკე გამოყოფა; იმავდროულად ზემდგომი ორგანოების განთავისუფლება ქვემდგომი სამეურნეო რგოლების ოპერატიულ საქმიანობაში ჩარევისაგან; დაგეგმვის, ფასწარმოქმნის, საფინანსო-

საქრედიტო მექანიზმის კარდინალური რეფორმა, გადასვლა წარმოების საშუალებათა საბითუმო ვაჭრობაზე; მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის, შრომისა და სოციალური პროცესების მართვის გარდაქმნა; წარმოების ისეთი ახალი ორგანიზაციული სტრუქტურის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს სპეციალიზაციის გაღრმავებასა და კოოპერაციული ურთიერთობის საიმედოობის განმტკიცებას, აგრეთვე მეცნიერების უშუალოდ ჩართვას წარმოებაში და მის საფუძველზე ხარისხის მსოფლიო დონის მიღწევას; მმართველობის მეტისმეტად ცენტრალიზებული სისტემიდან დემოკრატიულ სისტემაზე გადასვლა, თვითმმართველობის განვითარება; ადამიანის პოტენციალის გააქტიურების მექანიზმის შეცვლა, პარტიული, საბჭოთა, საზოგადოებრივი და სამეურნეო ორგანიზაციების ფუნქციების მტკიცე გამიჯვნა და მათი საქმიანობის სტილისა და მეთოდების ძირეული შეცვლა.

ეკონომიკის მართვის კომპლექსური გარდაქმნა ძირითადად უნდა დამთავრდეს მიმდინარე ხუთწლედში. მომავალში მეცამეტე ხუთწლედის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების გეგმა უნდა შედგეს მთლიანად მეურნეობის გაძლიერის ახალი მექანიზმის შესაბამისად.

სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს მიაჩნია, რომ სამეურნეო მექანიზმის რადიკალური გარდაქმნის ამოსავალი პუნქტია სახალხო მეურნეობის ძირითადი რგოლი — საწარმო. საჭიროა მას შეექმნას განსაკუთრებული ხელშემწყობი ეკონომიკური გარემო, გაუმტკიცდეს უფლებები, აუმაღლდეს პასუხისმგებლობა და ამ საფუძველზე გარდაიქმნას სამეურნეო მმართველობის მთელი სისტემა.

გარდაქმნები, რომლებიც მართვის სისტემაში უნდა მოხდეს, უწინარეს ყოვლისა განხორციელდება საზოგადოებრივი წარმოების ძირითად რგოლში — საწარმოში. სწორედ აქ იქმნება და მრავლდება სახალხო დოვლათი, წყდება ეკონომიკური და სოციალური ამოცანები. სწორედ აქ იყენებენ მშრომელები სოციალიზმის მიერ მინიჭებულ შრომის უფლებას, ავლენენ თავიანთ შემოქმედებითს. უნარს.

სსრ კავშირის მეთერთმეტე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეშვიდე სესიამ მიიღო კანონი სახელმწიფო საწარმოს (გაერთიანების) შესახებ. ასეთი კანონი ჩვენს ქვეყანაში პირველად შემუშავდა. ეს უაღრესად დიდი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობის დოკუმენტია. იგი მთელი სამეურნეო მართვის გარდაქმნის საფუძველია.

კანონის ცენტრალური იდეაა სამეურნეო მექანიზმს შეუქმნას შრომითი კოლექტივების ცხოველმოქმედების ისეთი საწარმოო და სოციალური პირობები, წარმოების განვითარების ისეთი სტიმულები, რომლებიც საწარმოებს ეკონომიკურად დააინტერესებენ შესრულონ მათი მთავარი ამოცანა — საჭირო პროდუქციაზე სახალხო მეურნეობისა და მოსახლეობის მოთხოვნილებათა სრული დაკმაყოფილება უმცირესი დანახარჯებით.

კარდინალური ცვლილებები სწორედ ამ პოზიციებიდან განსაზღვრავს საწარმოს მართვის არსს, ფორმებსა და მეთოდებს. ყველა სიახლე, რომელიც ზემოაღნიშნულ კანონს შეაქვს კოლექტივის ცხოვრებაში, ეკონომიკური სტიმულების მთელი სისტემა უზრუნველყოფს შრომის შედეგებით საწარმოთა კოლექტივის დაინტერესებას, განუყოფლად დაკავშირებული სამეურნეო ანგარიში-სა და თვითმმართველობის ლენინური პრინციპების თანამიმდევრულ დამკვიდრებასთან.

პრაქტიკაში ფეხს იკიდებს ახალი ეკონომიკური კატეგორია — სამეურნეო ანგარიშებრივი შემოსავალი. იგი შრომის ანაზღაურებისა და მატერიალური წახალისების, წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის, სოციალური განვითარების ფონდის ფორმირების ძირითადი წყარო გახდება. მოგების ან შემოსავლის მნიშვნელოვნად გაზრდისაკენ მისწრაფებამ შრომითს კოლექტივებს უნდა მისცეს მეურნეობის ყაირათიანად გაძღოლის, შრომის ნაყოფიერების და პროდუქციის ხარისხის ამაღლების, მთელი რესურსების მომჭირნედ გამოყენების სტიმული.

ამჟამად, სრული სამეურნეო ანგარიში უკვე მრავალი შრომითი კოლექტივის რეალური ცხოვრებაა. 1987 წლის დამდეგიდან ახალ პირობებში მუშაობენ მანქანათმშენებლობის, მსუბუქი მრეწველობის, ნავთობქიმიური მრეწველობისა და საზღვაო ფლოტის სამინისტროს საწარმოები, სახალხო მეურნეობის მთელი რიგი სხვა დარგები.

სამეურნეო ანგარიში და თვითდაფინანსება, რომლებიც მკვეთრად ზრდის მუშაობის შედეგებისათვის კოლექტივების პასუხისმგებლობას, გულისხმობს საწარმოთა საქმიანობის დაგეგმვის ხასიათის ძირეულ ცვლილებებს, მის არსებით დემოკრატიზაციას, დაგეგმვაში შრომითი კოლექტივების აქტიურ მონაწილეობას. პრინციპულად ახალი მოვლენა გახდა ის, რომ ისინი ახლა არა მარტო დამოუკიდებლად შეიმუშავენ, არამედ თავადვე დაამტკიცებენ თავი-

ანთი ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ხუთწლიან. მათ
ბაზაზე კი — წლიურ გეგმებს.

საზოგადოებრივი ინტერესები, ამ პროცესებზე სახელმწიფოს
გავლენა უნდა უზრუნველყონ ეკონომიკურმა მეთოდებმა, საკონტ-
როლო ციფრებმა, სახელმწიფო შეკვეთებმა, გრძელვადიანმა სტაბი-
ლურმა ნორმატივებმა და ლიმიტებმა. ისინი აღრმავებენ სამეურ-
ნეო დამოუკიდებლობას და ამასთან საწარმოებს ორიენტირად უსა-
ხავენ სახალხო-სამეურნეო მიზნებს.

საწარმოებს ახალ პირობებში მოუწევთ სერიოზულად მოჰკი-
დონ ხელი ბაზრის შესწავლას, მოძებნონ მომხმარებელი, დაიცვან
თავიანთი პროდუქციის მაღალი ტექნიკური დონე და ხარისხი. უა-
მისოდ ვერ მიიღებენ საწარმოო და სოციალური განვითარებისა და
შრომის ანაზღაურებისათვის საჭირო სახსრებს. ასეთ პირობებში
სამეურნეო ხელშეკრულებები გადაიქცევა გეგმის ფორმირების
უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად, რადგან მის საფუძველზე ჩამო-
ყალიბდება გამოსაშვები პროდუქციის ასორტიმენტი და ხარისხის
მაჩვენებელი, მათი მიწოდების ვადები და ანგარიშსწორების პი-
რობები. ორმხრივ ვალდებულებათა ზუსტი შესრულება, უშუალო
ურთიერთობის განმტკიცება და კეთილსინდისიერი პარტნიორობა
ახალ პირობებში სამეურნეო ცხოვრების კოდექსი გახდება.

ახალ პირობებში საწარმო ვერ შეძლებს წარმატებით ფუნქ-
ციონირებას, თუ არ დაეყრდნობა მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგ-
რესს, მის პროდუქციას უბრალოდ არ მიიღებს მომხმარებელი. ამდენ-
ად, გარდაქმნის მთავარი ამოცანაა ყოველი კოლექტივის მაქსიმალურად
მომზადება სიახლეებისათვის, მისი დაინტერესება მეც-
ნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა გამოყენების საქმეში.

სრული სამეურნეო ანგარიში და თვითდაფინანსება უეჭველად
გზას დაუხშობს ნეგატიურ მოვლენებს.

კანონში საწარმოს შესახებ გათვალისწინებულია ნაყოფიერი
მუშაობისათვის საჭირო ყველა უფლება, საწარმოთა ვალდებუ-
ლება და პასუხისმგებლობა მინდობილი სოციალისტური საკუთრე-
ბის, მშრომელების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების
დაცვისათვის.

შრომითი კოლექტივების ცხოვრებაში მრავალი პრინციპული
სიახლე შეაქვს სახელმწიფოს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის
ღრმა გარდაქმნას. როგორც ცნობილია, ეს სულ ცოტა ხნის წინათ
მთლიანად ცენტრალურ უწყებათა პრეროგატივა იყო. ახლა ეს უფ-

•ლება მიიღო საწარმოებმაც, შემუშავებულია კოლექტივების საზღვარგარეთელ პარტნიორებთან პირდაპირი კავშირურთიერთობის ახალი სისტემა. ასეულობით საწარმომ უკვე მიიღო საგარეო ბაზარზე პირდაპირი გასვლის უფლება.

კანონის უმნიშვნელოვანესი და პრინციპული მნიშვნელობა ის არის, რომ საწარმოთა საქმიანობაში ყველა გარდაქმნა განუყოფლად არის დაკავშირებული დემოკრატიის არსებით გაფართოებასთან, სოციალისტური თვითმმართველობის თანამიმდევრულ განვითარებასთან. კანონში გათვალისწინებულია კოლექტივების აქტიური მონაწილეობა ყველა გადაწყვეტილების მიღებასა და განხორციელებაში, ხელმძღვანელების (ბრიგადირით დაწყებული და გენერალური დირექტორით დამთავრებული) არჩევეთობა, საწარმოს შართვაში დემოკრატიულ საფუძველზე ერთმმართველობის განმტკიცება.

საწარმოებში იქმნება შრომითი კოლექტივების საბჭოები, რომლებიც გამოხატავენ მათს ნებასა და ინტერესებს. საბჭოებს დიდი უფლებები მიეცემათ საწარმოთა ცხოვრების ყველა მიმართულებით. ამის შედეგად სახალხო ხელისუფლების ორგანოების სოციალისტურ სისტემას შეემატა საწარმოო სფეროს მართვის უმნიშვნელოვანესი რგოლი. საბჭოები უკვე წარმატებით მოქმედებენ ბევრ გაერთიანებასა და საწარმოში.

სრულ სამეურნეო ანგარიშზე გადასვლისას საწარმოთა კოლექტივებს შეუძლიათ შეარჩიონ საწარმოთა საქმიანობის თავისებურებათა კვალობაზე სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების ორთაგან ერთი მოდელი.

მოდელის პირველი სახე ემყარება მოგების ნორმატიულ განაწილებას. ამ პირობებში ხელფასის ფონდი შეიძლება შეიქმნას წმინდა პროდუქციისადმი, ხოლო მომპოვებელ დარგებში — აგრეთვე პროდუქციის რეალიზაციისადმი ნორმატივის მიხედვით ნატურალური გამოხატულებით. მოგებიდან წარმოებს ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან და ზემდგომ ორგანოსთან, ზდება კრედიტის პროცენტის გადახდა, რის შემდეგაც წარმოშობილი ნარჩენი მოგება გადადის შრომითი კოლექტივის განკარგულებაში. ნარჩენი მოგებისაგან ყალიბდება წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების, სოციალური განვითარების, მატერიალური წახალისების ფონდები. ამ მოდელში სამეურნეო ანგარიშებრივ შემოსავალს ქმნის ხელფასის

ფონდი (რომელიც წმინდა პროლეტკიიდან ნორმატივებითაა წარმოქმნილი) და ნარჩენი მოგება.

მეორე მოდელია კოლექტიური იჯარის მოდელი. ემყარება ამონაგებიდან მატერიალური დანახარჯების ანაზღაურების შემდეგ მიღებული შემოსავლის ნორმატიულ განაწილებას. შემოსავლიდან წარმოებს ანგარიშსწორება ბიუჯეტსა და ზემდგომ ორგანოსთან, ხდება კრედიტის პროცენტების გადახდა, რის შედეგადაც იქმნება სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავალი. შრომის ანაზღაურების ერთიანი ფონდი იქმნება როგორც ნაშთი საწარმოს სამეურნეო ანგარიშებრივი შემოსავლისა მას შემდეგ, რაც მისგან შეიქმნება წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის, სოციალური განვითარების ფონდები, რომლებიც განისაზღვრება ნორმატივებით სამეურნეო ანგარიშებრივი შემოსავლის მიხედვით.

პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის ივნისის პლენუმზე აღინიშნა, რომ აუცილებელი იქნება საწარმოების ისეთ პირობებში ჩაყენება, რომ მათ შეძლონ ფართოდ გაშალონ ეკონომიკური შეჯიბრება უმცირესი დანახარჯებით მომხმარებელთა მოთხოვნის უკეთ დაკმაყოფილებისათვის. ასეთი შეჯიბრება საშუალება იქნება მომხმარებლისადმი მწარმოებლის დიქტატისა და მონოპოლიზმის წინააღმდეგ.

საწარმოთა საქმიანობის ახალი ეკონომიკური მექანიზმის პირობებში საჭიროა თვისებრივად ახლებური სახე მიენიჭოს ეკონომიკის ცენტრალიზებულ დაგეგმვას. ცენტრალიზებული დაგეგმვა კონცენტრირებული უნდა იქნეს იმ საკითხებზე, რომლებიც შეიძლება და უნდა წყდებოდეს მხოლოდ ცენტრში. ეს არის, ჯერ ერთი, ეკონომიკური, სოციალური და მეცნიერულ-ტექნიკური განვითარების ზოგადსახელმწიფოებრივი სტრატეგიის განხორციელება, სახალხო-სამეურნეო პროცესების რეგულირება ეკონომიკის სრული და საიმედო შეწონასწორების საფუძველზე; მეორე, საჭირო პირობების შექმნა საწარმოების (გაერთიანებების) და ტერიტორიული ადმინისტრაციული ერთეულების ეფექტიანი მეურნეობრიობისათვის. გარდაქმნამ უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკის ცენტრალიზებული გეგმიანი ხელმძღვანელობის ოპტიმალური შეხამება მისი ცალკეული რგოლების დამოუკიდებლობასთან და სასაქონლო-ფულადი ურთიერთობის განვითარებასთან.

კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის სტრატეგიული მიზნების მიღწევა თანამედრო-

ვე პირობებში მოითხოვს შეიქმნას ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობის სისტემა, რომელიც განხორციელებს ინტერესების მართვის მეშვეობით, ამასთან გამოიყენებს ყველა ეკონომიკურ ინსტრუმენტს — გეგმას, საფინანსო-საკრედიტო ურთიერთობას, ფასებს და სახალხო მეურნეობის მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას.

დემოკრატიული ცენტრალიზმის თანამედროვე ფორმა გულისხმობს მშრომელთა აქტიურობასა და საწარმოთა დამოუკიდებლობის შეზამებას ამ საქმეში, ეკონომიკური მეთოდების ფართოდ გამოყენებას. არსებითად საქმე ეხება ცენტრალიზმის ახალი კონცეფციის შემუშავებას, რომელიც დაეყრდნობა მშრომელთა აქტიურობასა და საწარმოთა დამოუკიდებლობას, ე. ი. ნამდვილ დემოკრატიულ ცენტრალიზმს მისი ლენინური გაგებით.

პლენუმზე აღინიშნა, რომ ეკონომიკის, როგორც ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსის გეგმიანი მართვა მეურნეობის სოციალისტური სისტემის უმნიშვნელოვანესი მონაპოვარი და უპირატესობაა. იგი პარტიის ეკონომიკური პოლიტიკის რეალიზაციის მთავარი ინსტრუმენტია. გეგმიანი ეკონომიკის უპირატესობათა უფრო სრული გამოყენების მიზნით საჭიროა გარდაიქმნას ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სახელმწიფო დაგეგმვის სისტემა.

გეგმებში რომ სრულად აისახოს პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია და მისი განხორციელების პრინციპული გზები და საშუალებები, საჭიროა დამუშავდეს საწყისი სამეურნეო-პოლიტიკური პლატფორმა — სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების კონცეფცია მომავალი თხუთმეტი წლისათვის. იგი უნდა შეიცავდეს ქვეყნის განვითარების პრიორიტეტებისა და მიზნების კომპლექსს, სტრუქტურული და საინვესტიციო პოლიტიკის და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიმართულებებს, სოციალური განვითარების მიზნებს, საგანმანათლებლო და კულტურული პოტენციალისა და ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცების ამოცანებს.

კონცეფცია მეცნიერულად დასაბუთებული პროგრამაა. მის საფუძველზე უნდა დამუშავდეს სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი მიმართულებანი თხუთმეტი წლისათვის, პირველი ხუთწლედის ვრცელი დასაბუთებით. ძირითად მიმართულებებში ხორცი უნდა შეესხას პარტიის სტრატეგიას, განი-

საზღვროს გეგმის საწყისი პარამეტრები უახლოესი ხუთწლეული-სათვის და დაასაბუთოს მისი რეალიზაციის შესაძლებლობები ხუთ-წლედის წლების მიხედვით.

სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სახელმწიფო ხუთწლიანი გეგმა, რომელიც წლების მიხედვით მუ-შავდება, უნდა გადაიქცეს ძირითადი მიმართულებებით გათვალისწი-ნებული მიზნებისა და ამოცანების რეალიზაციის მთავარ ფორმად.

სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სახელმწიფო ხუთწლიანი გეგმის პროექტს ამუშავენ სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტი ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი მიმართულებების, სსრ კავშირისა და მო-კავშირე რესპუბლიკების სამინისტროების (უწყებების) გეგმების პროექტების საფუძველზე, იგი მოიცავს სახალხო მეურნეობის გან-ვითარების საშუალებად პარამეტრების, პროპორციებისა და ეფექტი-ანობის დამახასიათებელ უმნიშვნელოვანეს მაჩვენებლებს.

გარდაქმნის ცენტრალური მომენტია დაგეგმვის ეკონომიკურ მეთოდებზე საწარმოთა საქმიანობის გადასვლა საკონტროლო ციფ-რების, გრძელვადიანი სტაბილური ეკონომიკური ნორმატივების, სახელმწიფო შეკვეთებისა და ლიმიტების საფუძველზე.

საკონტროლო ციფრები ასახავენ საწარმოს მიერ გამოშვებულ პროდუქციაზე საზოგადოებრივ მოთხოვნილებას, წარმოების ეფექ-ტიანობის მანიშალურ დონეს. მათ არ უნდა ჰქონდეთ ღირებუთული ხასიათი, არ უნდა ბოჰავდნენ შრომით კოლექტივს გეგმის შემუშა-ვებისას, ამასთან გადაწყვეტილებებისა და პარტნიორების არჩევის ფართო გასაქანს აძლევდნენ სამეურნეო ხელშეკრულებათა დადების დროს.

საკონტროლო ციფრები შეიცავენ: ხელშეკრულების დადები-სათვის საჭირო პროდუქციის წარმოების (სამუშაოების, მომსახუ-რების) მაჩვენებელს ღირებულებითი გამოხატულებით (გაანგარი-შება), მოგებას (შემოსავალს); სავალუტო ამონაგებს, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ყველაზე მნიშვნელოვან ზოგად მაჩვენებ-ლებსა და სოციალური სფეროს განვითარების მაჩვენებლებს. ახა-ლი სამეურნეო მექანიზმის ათვისებისა და სრულ სამეურნეო ანგა-რიშზე, თვითანაზღაურებასა და თვითდაფინანსებაზე გადასვლის პერიოდში საკონტროლო ციფრები შეიძლება შეტანილი იქნეს აგ-რეთვე შრომის ნაყოფიერებისა და მასალატევადობის მაჩვენებელი.

სტაბილური გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივები განსა-

ზღვრავენ ურთიერთობას ბიუჯეტთან, არეგულირებენ შრომის ანაზღაურების ფონდისა და ეკონომიკური სტიმულირების ფონდების ფორმირებას და ფასებისა და საკრედიტო სისტემებთან ერთად წარმოადგენენ გეგმიანი მუშაობის მთავარ ინსტრუმენტს, საწარმოებზე საგეგმო ორგანოების ზემოქმედების ძირითად ბერკეტს.

სახელმწიფო შეკვეთები უზრუნველყოფს უპირველესი საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას. ისინი საწარმოებს ეძლევათ იმისათვის, რომ სახელმწიფო ცენტრალიზებული კაპიტალური დაბანდებების ხარჯზე შექმნან საწარმოო სიმძლავრეები და სოციალური სფეროს ობიექტები, შექმნან პროდუქცია საერთო-სახელმწიფო ამოცანების გადაწყვეტის, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრამების შესრულებისა და ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცების საჭიროებისათვის.

სახელმწიფო შეკვეთებს საწარმოებს აძლევენ ზემდგომი ორგანოები და შეიძლება განაწილდეს კონკურსის საფუძველზე; ისინი აუცილებლად უნდა შეიტანონ გეგმაში. სახელმწიფო შეკვეთების გაცემისას უნდა გაითვალისწინონ მხარეების, შემსრულებლისა და შემკვეთის ორმხრივი პასუხისმგებლობა.

საწარმოებისათვის დაგზავნილი ლიმიტები განსაზღვრავენ საწარმოების მიერ კაპიტალურ დაბანდებათა, შრომისა და მატერიალური რესურსების გამოყენების ზღვრულ ოდენობას.

ქვეყანაში მთელი გეგმიანი მუშაობის გარდაქმნის საერთო ამოცანების საფუძველზე ძირითადად გარდაიქმნება სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტისა და სხვა ცენტრალური ეკონომიკური უწყებების საქმიანობა. სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტი გახდება ქვეყნის სამეცნიერო-ეკონომიკური შტაბი, რომელიც განთავისუფლებული იქნება მიმდინარე სამეურნეო საკითხებისაგან. მან მთელი მეცადინეობა უნდა მოახმარონ ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმიანი ხელმძღვანელობის სტრატეგიული მიმართულებების, უმნიშვნელოვანესი სახალხო-სამეურნეო პროპორციების დადგენას, მსხვილი სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევების რეალიზაციას, სახალხო მეურნეობის შეწონასწორების უზრუნველყოფას. ამის შესაბამისად დადგინდება სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის აპარატისა და სხვა საგეგმო ორგანოების სტრუქტურა, განმტკიცდება მათი კრებისითი, სოციალურ-ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური და ტერიტორიული ქვეგანაყოფები.

მთელი გეგმიანი მუშაობა ისე უნდა წარიმართოს, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება და მისი ეკონომიკური ზრდის მთავარ წყაროდ გადაქცევა. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებაზე უნდა იყოს ორიენტირებული გრძელვადიანი სტაბილური ეკონომიკური ნორმატივები, ფასები, ფინანსები და კრედიტი, სახელმწიფო შეკვეთები.

ამის შესაბამისად უნდა გარდაიქმნას სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის საქმიანობა, მას დაეკისრება სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების შემუშავება, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების სახელმწიფო შეკვეთების ფორმირება, მათი შესრულებისადმი კონტროლი და დარგთშორისი სამეცნიერო-ტექნიკური კომპლექსების ხელმძღვანელობა სამეცნიერო-ტექნიკური საქმიანობის სფეროში. ფართოდ დაინერგება საკონკურსო სახელშეკრულებო საწყისები, ფუნდამენტური სამეცნიერო გამოკვლევები და ნამუშევრები განხორციელდება სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების, შემკვეთების მიერ სამეცნიერო ნამუშევრების ანაზღაურების პრინციპით.

მეურნეობრიობის ახალ პირობებში მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ორგანიზაცია განხორციელდება მატერიალური რესურსების ცენტრალიზებული ფონდირებიდან და მიმწოდებლებზე მომხმარებელთა მიმავრებიდან წარმოების საშუალებების საბითუმო ვაჭრობაზე მტკიცე გადასვლით.

საბითუმო ვაჭრობა საშუალებას მისცემს მომხმარებელს ზემოქმედება მოახდინოს მწარმოებელზე. დადგინდეს დინამიკური შესაბამისობა მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის, დაძლეულ იქნეს მატერიალური რესურსების დეფიციტი; თითოეულ საწარმოს რეალური შესაძლებლობა ექნება თავისი ფინანსური სახსრების ფარგლებში შეიძინოს მისთვის საჭირო მატერიალურ-ტექნიკური რესურსები, უზრუნველყოს სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების მატერიალური პირობა. წარმოების საშუალებების საბითუმო ვაჭრობა თავისუფალი ყიდვა-გაყიდვის ფორმით განხორციელდება მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შორის პირდაპირი ხელშეკრულებების, ჯანდა შეამავლების, ტერიტორიული მომმარაგებელ-გამსაღებელი ორგანოების საწარმოებთან

დადებული ხელშეკრულებების და საფირმო მალაზიების მეშვეობით.

წარმოების საშუალებათა რეალიზაციაზე გადასვლა საბითუმო ვაჭრობის წესით დამთავრდება უახლესი ოთხი-ხუთი წლის განმავლობაში. ლიმიტების მეშვეობით რეალიზებული იქნება მსოლოდ დეფიციტური რესურსები.

მომმარაგებელ-გამსაღებელი ორგანიზაციები გადაიქცევიან დამოუკიდებელ სამეურნეოანგარიშიან საწარმოებად, რომლებიც ფასიან მომსახურებას გაუწევენ პროდუქციის გასაღების, საკომისიო საწყისებზე მისი რეალიზაციის ყველაზე რაციონალური ვარიანტების შერჩევას, მომარაგების შესაძლო წყაროების განსაზღვრას, პროდუქციის შენახვასა და გადამუშავებას, მეორეული რესურსების გამოყენებას და სხვა მომსახურებას.

სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს მიაჩნია, რომ ეკონომიკის მართვის გარდაქმნის უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილი უნდა გახდეს ფასწარმოქმნის რადიკალური რეფორმა. მეურნეობრიობის ახალ პირობებში ბოლო მოეღება ფასწარმოქმნის როლის შეუფასებლობას სახალხო მეურნეობის მართვაში, ფასები გადაიქცევა საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის გაზრდის. მართვის ეკონომიკური მეთოდების განვითარების, სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების გაღრმავების კმედით ინსტრუმენტად.

ფასწარმოქმნის რეფორმამ უნდა გააჯანსაღოს ვითარება სახალხო მეურნეობაში, შექმნას წარმოების ეფექტიანობისათვის ბრძოლის საუკეთესო პირობები. ფასებისა და ტარიფების სისტემის გარდაქმნისათვის მუშაობა უნდა განხორციელდეს რაც შეიძლება მალე. რათა შემდეგი ხუთწლიანი გეგმა ახალი ფასების მიხედვით შედგეს.

სსრ კავშირის ფასების სახელმწიფო კომიტეტის და მისი ორგანოების მთელი საქმიანობა უნდა მოხმარდეს ფასწარმოქმნის რადიკალური რეფორმის მომზადებასა და განხორციელებას, იმის უზრუნველყოფას, რომ ფასები შეესაბამებოდეს პარტიის სოციალური პოლიტიკის მოთხოვნებსა და პროდუქციის სახალხო-სამეურნეო ეფექტიანობას. მათ კონტროლი უნდა გაუწიონ ფასების საერთო დონეს, სტრუქტურასა და დინამიკას.

კონკრეტულ სახეობათა პროდუქციისა და მომსახურების ფასების დადგენა უნდა დაეყრდნოს ეკონომიკური მეთოდების ფართო გამოყენებას, ფასწარმოქმნის ყველა პროცესის მართვაში ცენტრა-

ლიზებული საწყისების როლის ამღლებას. არსებითად უნდა გაიზარდოს მომხმარებელთა როლი ფასების განსაზღვრაში, გაფართოდეს სალიმიტო და სახელშეკრულებო ფასების დადგენის პრაქტიკა, ერთმანეთს შეეხამოს სტაბილურობა და მოქნილობა, გამარტივდეს ფასწარმოქმნის წესი, მკვეთრად შემცირდეს ცენტრალიზებულად დადგენილი ფასების ხვედრითი წილი.

ფასების კონტროლის ერთიანმა საერთო სახელმწიფო სისტემამ უნდა დაძლიოს ფასების ზრდის ტენდენცია, ხელი შეუწყოს საწარმოთა შეჯიბრებას, დეფიციტის ლიკვიდაციასა და ყოველგვარი მონოპოლიზმის მოსპობას. გაფართოვოს მწარმოებელზე მომხმარებლის ზემოქმედება, რომელიც თვითდაფინანსების პირობებში იძულებულია გამოიმუშავებული სახსრებით შეზღუდოს თავისი დანახარჯები.

სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს მიაჩნია, რომ მეურნეობრიობის ახალ პირობებზე წარმატებით გადასვლისათვის საჭიროა საფინანსო-საკრედიტო სისტემის რადიკალური გარდაქმნა.

ფინანსები და კრედიტი გარდაიქმნება ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად, რომელიც უზრუნველყოფს სასაქონლო ფულადი ურთიერთობის ორგანულ დაკავშირებას ეკონომიკის გეგმიანი მართვის, მისი ეფექტიანობის ზრდის მექანიზმში.

ახალი ეკონომიკური მექანიზმი რომ ამოქმედდეს, საჭიროა ჭეყენის ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესება. ამ მიზნით უნდა შემუშავდეს სახალხო მეურნეობის ფინანსური გაჯანსაღების სპეციალური პროგრამა, ფულის ბრუნვა შევეუსაბამოთ მატერიალური რესურსების ბრუნვას. წარმოების დანახარჯები გაიღება გამომუშავებული სახსრებიდან. დანახარჯები შეეფარდება განხორციელებულ ღონისძიებათა ეფექტიანობას. ამღლებდა საფინანსო დაგეგმვის როლი. ხუთწლიანი ფინანსური გეგმები უნდა გახდეს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სახელმწიფო გეგმების განუყოფელი ნაწილი.

საწარმოების ბიუჯეტთან ურთიერთობა უნდა გადავიყვანოთ ნორმატიულ საფუძველზე, მაქსიმალურად უნდა შემცირდეს სახსრების უსასყიდლო ცირკულაცია.

საჭიროა სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლის ნაწილის სტაბილურობის გაზრდა. გამოყენებული რესურსებისათვის საწარმოთა გადასახდელები უნდა გადაიქცეს სოციალისტურ საწარმოთაგან ბიუჯეტის შემოსავლის ძირითად წყაროდ.

სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტრო და მისი ადგილობრივი ორგანოები მტკიცედ უნდა გადავიდნენ პრინციპულად ახალი საფინანსო პოლიტიკის განხორციელებაზე, რომელსაც საფუძვლად დაედება სახელმწიფოსა და საწარმოების ინტერესების შეხამება; უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მანეთით ნამდვილი კონტროლი მეურნეობრიობის ეფექტიანობისადმი; აღმოიფხვრას საფინანსო ორგანოების ფისკალურ-გადანაწილებითი საქმიანობა, წვრილმანი მეურნეობა, დეტალური რეგლამენტაცია; უნდა განსაზღვრონ კოოპერაციული და ინდივიდუალური შრომითი საქმიანობის ფინანსურ-კრედიტული რეგულირების ღონისძიებათა კომპლექსი, მოაწესრიგონ მოსახლეობის შემოსავლის დაბეგვრა, მუშაობის სტილი. საფინანსო ორგანოებმა თავიანთი მუშაობის მეთოდები და ფორმები წიუსაბამონ მეურნეობრიობის ახალ მეთოდებს.

უნდა შეიცვალოს საბიუჯეტო ორგანიზაციების საქმიანობის დაფინანსების სისტემა, იგი უნდა დაემყაროს გრძელვადიან სტაბილურ ეკონომიკურ ნორმატივებსა და ფინანსურ ნორმებს. უფრო ფართოდ უნდა დაინერგოს მუშაობის ხარისხის ეკონომიკური სტიმულირებისა და გამოყოფილ ასიგნებათა რაციონალური გამოყენების მეთოდები; საბიუჯეტო ორგანიზაციებს, რომლებიც მიაღწევნ მუშაობის დადგენილ მაჩვენებლებს, უნდა მიეცეს უფლება დაზოგილი სახსრები მოახმარონ თავიანთ სოციალურ და საწარმოო საჭიროებებს.

კარდინალური ცვლილებანი უნდა განხორციელდეს კრედიტის ზარტვაში. აქ საჭიროა დადგინდეს დაკრედიტების ძირითადი საფუძვლები, გაიმიჯნოს საბიუჯეტო და საკრედიტო რესურსები, შეწყდეს დაკრედიტებისათვის ემისიის გამოყენება, კრედიტი უნდა გადაიქცეს საბჭოთა მანეთის განმტკიცების იარაღად.

უნდა შეიქმნას სპეციალიზებული ბანკები სახალხო-სამეურნეო კომპლექსების თავისებურებებისა და საკრედიტო-საანგარიშსწორებო მომსახურებაზე მოსახლეობის მოთხოვნილებათა უფრო სრული დაკმაყოფილების გათვალისწინებით, საკრედიტო სისტემა უნდა გახდეს საწარმოთა და ორგანიზაციათა მაღალკვალიფიციურ, საიმედო და დაინტერესებულ პარტნიორად.

უნდა გაიზარდოს სსრ კავშირის სახელმწიფო ბანკის როლი, როგორც ერთიანი საემისიო და საკასო ცენტრისა. მას უნდა დაეკისროს სსრ კავშირის სპეციალიზებული ბანკების საქმიანობის

კოორდინაცია. ბანკების სისტემა უნდა გადავიყვანოთ სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პრინციპებზე.

თვისებრივად ახალ დონეზე უნდა ავიყვანოთ ქვეყანაში სადაზღვევო და საშემენახველო საქმის ორგანიზაცია. სახელმწიფო დაზღვევის ორგანოების საქმიანობაში უნდა გამოვიყენოთ მთლიანი სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პრინციპები, უნდა გაფართოვდეს სადაზღვევო საქმიანობის სფერო, გავაძლიეროთ მისი ოპერატიულობა და მოქნილობა. ავამაღლოთ მათი მუშაობის ხარისხი.

უნდა გაძლიერდეს საფინანსო-საკრედიტო მექანიზმის ზემოქმედება საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობის ეფექტიანობის ზრდასა და გაფართოებაზე. სავალუტო-საფინანსო და სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარება უნდა აიგოს ურთიერთხელსაყრელობის პრინციპის საფუძველზე. საფინანსო-საკრედიტო მექანიზმმა ექსპორტისა და იმპორტის სტრუქტურის სრულყოფის, სავალუტო თვითანაზღაურებისა და თვითდაფინანსების და აქტიური საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების ეკონომიკური პირობები უნდა შექმნას. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მანეთის მყიდველობითუნარიანობის გაზრდას.

პარტიამ გადაწყვიტა ეკონომიკის მართვის მთელი ორგანიზაციული სტრუქტურის ძირფესვიანი გარდაქმნა. ეს გარდაქმნა მოიცავს საწარმოებს, დარგებს, რეგიონებსა და მთელს სახალხო მემურნეობას.

უნდა უზრუნველვეყოთ ეკონომიკის მართვის ძირითადი რგოლის — საწარმოს (გაერთიანების) ორგანიზაციული სტრუქტურის ფორმირება და განვითარება, დავძლიოთ აქ ვიწრო უწყებრივი და კუთხური ბარიერები, რომლებიც აფერხებს წარმოების განსაზოგადოების პროცესებს, მის კონცენტრაციას, სპეციალიზაციას და კომბინირებას.

სრულ სამეურნეო ანგარიშსა და თვითდაფინანსებაზე საწარმოთა გადაყვანა მოითხოვს მათ უფლებათა გაფართოებას. მათ უნდა მიეცეთ ერთობლივ საწყისებზე შექმნან საერთო წარმოებანი, გაერთიანებანი, თუნდაც სრულ შერწყმამდე, თუკი ეს ნაკარნახევია კოოპერაციული და ტექნოლოგიური ურთიერთობის, საბოლოო პროდუქციის ეფექტიანი მიღების ინტერესებით.

მომავალში მმართველობის საკავშირო ორგანოების დაქვემდებარებაში იქნება ათასობით მსხვილი სამეცნიერო-საწარმოო, დარ-

გობრივი, დარგთშორისი და ტერიტორიულ-დარგობრივი გაერთიანება, რომლებიც დამოუკიდებლად განახორციელებენ სამეურნეო-სამეცნიერო საქმიანობის მთელ ციკლს: „მეცნიერული კვლევა—ინვესტიციები — წარმოება — გასაღება — მომსახურება“.

საშუალო და წვრილი საწარმოები, მათ შორის. ადგილობრივ ბაზარზე ორიენტირებული კოოპერაციული საწარმოები უნდა დაექვემდებარონ რესპუბლიკურ და ადგილობრივ მართვის ორგანოებს.

აქ მთავარია ისეთი ორგანიზაციული პირობების შექმნა, სადაც ფართოდ გაიშლება საწარმოთა (გაერთიანებათა) ეკონომიკური შეჯიბრება, გამოირიცხება წარმოების მონოპოლია და მწარმოებლის დიქტატი მომხმარებლისადმი.

სამინისტროები უნდა გადაიქცნენ დარგების სამეცნიერო-ტექნიკურ და საგეგმო-ეკონომიკურ შტაბებად. ისინი განთავისუფლდებიან საწარმოთა ოპერატიული მართვის ფუნქციებისაგან, პასუხისმგებელი იქნებიან ქვეყნის წინაშე დარგის პროდუქციაზე მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის. მათი ამოცანა იქნება დისპროპორციების აღკვეთა, წარმოების ტექნოლოგიისა და პროდუქციის ხარისხის მსოფლიო დონეზე გასვლის უზრუნველყოფა, საერთო-დარგობრივი სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრამების შემუშავებისა და განხორციელების ორგანიზაცია, სპეციალიზაციისა და კოოპერირების გადრმავება, წარმოების ორგანიზაციისა და სტრუქტურის სრულყოფა, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის გააქტიურება, კადრების მომზადება-გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების ორგანიზაცია.

სამინისტროებში გამარტივდება აპარატის სტრუქტურა, განმტკიცდება მისი სამეცნიერო-ტექნიკური და საგეგმო-ეკონომიკური ქვეგანყოფემა და ლიკვიდირებული იქნება აპარატის ის ნაწილი, რომელსაც ოპერატიულ-სამეურნეო ფუნქციები აკისრია, აპარატის მუშაკები ისელმძღვანელებენ მართვის ეკონომიკური მეთოდებით, საქმიანობის ფართო დემოკრატიზაციის და საჯაროობის პრინციპებით.

უნდა გაუმჯობესდეს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მუდმივმოქმედი ორგანოების საქმიანობა, იგი დაექვემდებარება ეკონომიკის მართვის რადიკალური რეფორმის გატარების ამოცანებს. ისინი გადაიქცევიან ცხოველუნარიან ორგანიზაციებად, რომლებსაც უნარი ექნებათ უზრუნველყონ მათს კურირებაში მყოფი კომპლექსების განვითარება. მათი მუშაობა მოხმარდება დარგთშო-

რისი კოოპერაციის განვითარებას, საექსპორტო ბაზისა და საერთაშორისო მეცნიერულ-ტექნიკური და ეკონომიკური თანამშრომლობის განმტკიცებას.

გადამწყვეტი ღონისძიებანი განხორციელდება საკონტროლო აპარატის შემეცირებისა და საქმიანობის მოწესრიგებისათვის, მის მუშაობას დაექვემდებარება საერთო-სახელმწიფოებრივი, საერთო-სახალხო ინტერესები. სახალხო კონტროლი უნდა გასდეს მომწიფებული საკითხების გამოვლენის კმედითი საშუალება, თვითმზართველობის პროცესში მასების ჩაბმის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფორმა, ქვეყნად შეიქმნება კონტროლის ერთიანი მთლიანი სისტემა, რომელსაც ფართო უფლებამოსილება ექნება ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე.

ძირეულად გარდაიქმნება სტატისტიკა. უზრუნველყოფილი იქნება მისი მკვეთრი შემობრუნება თვისებრივი მაჩვენებლებისაკენ, გაფართოვდება ინფორმაცია რეგიონალური და სოციალური განვითარების საკითხებზე, მოეწება სხვადასხვაგვარი, შერჩევითი გამოკვლევები, სტატისტიკა გადაიქცევა საჯაროობის, სოციალურ-ეკონომიკური ანალიზის, ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების გადაჭრაში კომპეტენტურობის ამალლების დიდმნიშვნელოვან საშუალებად. შემეცირდება და გამარტივდება ანგარიშგება, გაძლიერდება ბრძოლა ანგარიშგებაში თვალისახვევისა და წამატებების წინააღმდეგ, გაფართოვდება სტატისტიკური მასალების გამოქვეყნების საზღვრები.

პლენუმზე აღინიშნა, რომ საწარმოო ძალების შემდგომი ყოველმხრივი განვითარების მიზნით აუცილებელია გაძლიერდეს დაგეგმვის ტერიტორიული ასპექტი. ამალდება მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების, ოლქებისა და ქალაქების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმების კომპლექსურობის დონე.

ეკონომიკური და სოციალური განვითარების რეგიონული გეგმების შემუშავებისას მათში აისახოს შესაბამის ტერიტორიაზე განლაგებულ ყველა საწარმოსა და ორგანიზაციის საქმიანობა, მათი უწყებრივი დაქვემდებარების მიუხედავად. გეგმებში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის, იმ დარგთშორისი წარმოებების განვითარებას, რომლებიც აუცილებელია ტერიტორიის კომპლექსური განვითარებისათვის.

ამაღლდება მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების პასუხისმგებლობა რესპუბლიკების ტერიტორიაზე ეკონომიკური და სოციალური ამოცანების კომპლექსური გადაწყვეტის საქმეში. ამისათვის მიზანშეწონილია მათ დაეკისროთ:

— უხელმძღვანელონ მთელ სოციალურ-კულტურულ მშენებლობას და გაუწიონ კოორდინაცია რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მოქმედი საკავშირო, საკავშირო-რესპუბლიკური და რესპუბლიკური დაქვემდებარების ორგანოების, საწარმოების (გაერთიანებების) და ორგანიზაციების საქმიანობას;

— დააკმაყოფილონ სასურსათო პროდუქტებზე მოსახლეობის მოთხოვნილება ადგილობრივ შესაძლებლობათა მაქსიმალური გამოყენების გზით, მთლიანად შეასრულონ საერთო-საკავშირო და რესპუბლიკურ ფონდებში სურსათის მიწოდების დავალებანი;

— კოორდინაცია გაუწიონ საწარმოთა საქმიანობას სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოებისა და მომსახურების სფეროს განვითარებისათვის, აღმოფხვრან მოხმარების საქონლის დეფიციტი, პასუხი აგონ საქონლის გამოშვებისა და მომსახურების გაწევის მოცულობასთან მოსახლეობის მყიდველუნარიანი მოთხოვნის შეწონასწოებისათვის;

— უზრუნველყონ მოკავშირე რესპუბლიკების სოციალური განვითარებისათვის გამიზნული რესურსების მოცულობებსა და რესპუბლიკების ტერიტორიებზე განლაგებულ საწარმოთა ეკონომიკური საქმიანობის შედეგებს შორის სწორი დამოკიდებულება.

სახალხო დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოებისა და მოკავშირე რესპუბლიკების ეკონომიკური ბაზის განმტკიცების, მათს ტერიტორიაზე განლაგებული ყველა საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის შედეგებთან კავშირის განმტკიცების მიზნით უნდა გარდაიქმნას რესპუბლიკური და ადგილობრივი ბიუჯეტების ფორმირების სისტემა.

ფასების ახალი სისტემის შემუშავებისას უნდა გავითვალისწინოთ, რომ გრძელვადიანი სტაბილური ეკონომიკური ნორმატივების მიხედვით ადგილობრივ ბიუჯეტებში შეტანილი იქნეს გამოყენებული შრომითი და ბუნებრივი რესურსების საფასურის ნაწილი, აგრეთვე გარემოს გაქუქვიანებისათვის გადახდილი ჯარიმების მთელი თანხა. ადგილობრივი ორგანოების სასარგებლოდ შემოვიღოთ გადასახადი საწარმოთა (გაერთიანებათა) გაანგარიშებული მოგების (შემოსავალი) ნორმატივების მიხედვით მათი უწყებ-

რივი დაქვემდებარების მიუხედავად. სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოებასა და მოსახლეობისათვის მიყიდვის საქმეში ავამალლოთ სახალხო დეპუტატთა საბჭოების დაინტერესება. ამასთან დავუდგინოთ ტერიტორიაზე შესატანი გადასახადების ანარიცხების სტაბილური ნორმატივები მთელი ხუთწლედისათვის.

არსებითად უნდა გაფართოვდეს რეგიონების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების იმ ამოცანათა შედგენილობა, რომლებიც უნდა გადაწყვიტონ სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივმა საბჭოებმა თავიანთი ბიუჯეტების ხარჯზე. მთლიანად დავაკისროთ მათ ადგილობრივი დაქვემდებარების ახალ საწარმოთა მშენებლობის დაფინანსების, რეგიონალური საწარმოო და სოციალური ინფრასტრუქტურის განვითარების საკითხების გადაწყვეტა და ა. შ. გაფართოვდეს ადგილობრივი ბიუჯეტის ხარჯზე მშენებლობის და ადგილობრივი საშენი მასალების წარმოების მოცულობანი.

უნდა გარდაიქმნას მოკავშირე რესპუბლიკებში ეკონომიკის მართვის ორგანიზაცია. აქ არ უნდა დავუშვათ საკავშირო მართვის ორგანოების შემადგენლობისა და სტრუქტურის მექანიკური გადაღება, შესაბამისად ადგილებზე კი — რესპუბლიკურისა. მძიმე მრეწველობის საწარმოების (გაერთიანებების) და გეოლოგიურ-სადაზვერვო სამუშაოების ხელმძღვანელობის კონცენტრაცია უნდა მოვახდინოთ ძირითადად საკავშირო მართვის ორგანოებში, ადგილობრივი ბაზრისათვის მომუშავე საწარმოების ხელმძღვანელობისა კი — რესპუბლიკური და ადგილობრივი მართვის ორგანოებში.

სახალხო მეურნეობის პრაქტიკული ხელმძღვანელობისათვის მიზანშეწონილია მხარეებსა და ოლქებში შეიქმნას სახალხო დეპუტატთა საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტების მთავარი საწარმოო-ეკონომიკური სამმართველოები. ეს საშუალებას მოგვცემს ახალ სამეურნეო მექანიზმს შევესაბამოთ ადგილობრივი პარტიული, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანოების მიერ საწარმოთა საქმიანობა.

სკკპ ცენტრალურ კომიტეტს მიაჩნია, რომ უმთავრესი პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ამოცანაა გაძლიერდეს ადამიანის ფაქტორის როლი, შეიქმნას მოტივებისა და სტიმულების მძლავრი სისტემა, რომელიც ყველა მუშაკს გაუღვიძებს სურვილს ნაყოფიერად იშრომოს საყოველთაო კეთილდღეობისათვის. ამის განხორციელება საშუალებას მოგვცემს მივაღწიოთ ხალხის

კეთილდღეობის თვისებრივად ახალ დონეს, უზრუნველყოთ თითოეული საბჭოთა ადამიანის ყოველმხრივი განვითარება.

ინტერესების მართვისა და ინტერესების მეშვეობით მართვის, კოლექტივისა და საზოგადოების ინტერესებთან პიროვნების მატერიალური ინტერესების ორგანული შეხამებისათვის საჭიროა:

მტკიცედ გატარდეს წესი, რომ შრომითმა კოლექტივებმა თვითონ გამოიმუშაონ თავიანთი შრომის ანაზღაურებისა და სოციალური განვითარების სახსრები, ყველგან გადავიდეთ კოლექტივების შრომის ანაზღაურების ფონდების ნორმატიულ ფორმირებაზე, რაც პირდაპირ იქნება დამოკიდებული მათი საქმიანობის საბოლოო შედეგებზე.

გარდაეკმნათ შრომის ანაზღაურების სისტემა იმ ამოცანების საფუძველზე, რომელთა მიზანია მისი ეფექტიანობის მკვეთრი გაზრდა და ხარისხის გაუმჯობესება, მშრომელთა დაინტერესების გაძლიერება იმით, რომ სამუშაოები შეასრულონ ნაკლები რაოდენობის მუშახელით. არ დავუშვათ გათანაბრება, უზრუნველყოთ შრომის ანაზღაურების დასაბუთებული დიფერენცია. ამასთან არ შევზღუდოთ იგი რაღაც მაქსიმალური ზღვარით;

თვისებრივად ახლებურად მივუდგეთ შრომის ორგანიზაციას, რათა იგი შეესაბამებოდეს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მოთხოვნებს, ფართოდ გამოვიყენოთ მისი პროგრესული ფორმები.

შევკმნათ კოლექტიური იჯარის მასობრივი დანერგვის პირობები. იჯარაზე უნდა გადავიყვანოთ ბრიგადები, უბნები, საამქროები, საწარმოები. მათში უნდა შევიდნენ ხელმძღვანელი და ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკები. ადმინისტრაციასა და საიჯარო კოლექტივს შორის უნდა დაიდოს ხელშეკრულება მათზე საჭირო ქონების მიმაგრების შესახებ. კოლექტიურ იჯარაზე გადასულ კოლექტივებში უნდა შეიქმნას შრომის ანაზღაურების ფონდი მუშაობის საბოლოო შედეგების კვალობაზე სტაბილური ნორმატივების მიხედვით.

გარდაიქმნას შიდასაქარხნო დაგეგმვა და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის არსებული სისტემა, შემოღებულ იქნას შიდასაქარხნო ანგარიშსწორების ახალი ფორმები.

უზრუნველყოთ მართვაში მეცნიერულად დასაბუთებული სოციალური ნორმატივების ფართო დამოყენება. ამ ნორმატივებს საფუძვლად უნდა დავუდოთ სოციალური სფეროს განვითარების

დაგეგმვა. სოციალური ნორმატივების გამოყენება საფუძვლად უნდა დაედოს ახალი ტექნიკის და ტექნოლოგიის შექმნის, ახალი საწარმოების დაპროექტების, მშენებლობის, რეკონსტრუქციის, შრომის ორგანიზაციისა და პირობების გაუმჯობესების, აგრეთვე გარემოს დაცვის სამუშაოებს. უნდა შეიქმნას მოსახლეობის ეფექტიანე დასაქმების სისტემა, კარდინალურად გაუმჯობესდეს შრომითი რესურსების გამოყენების, კადრების მომზადების, გადამზადებისა და შრომითი მოწყობის ორგანიზაცია. დასაქმების საერთო-სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებისათვის უნდა შეიქმნას სსრ კავშირის შრომისა და სოციალურ საკითხთა სახელმწიფო კომიტეტი და მას დაეკისროს გამოთავისუფლებულ მუშაკთა და დაუსაქმებელი შრომისუნარიანი მოსახლეობის შრომითი მოწყობის, მათი მომზადების, პროფორიენტაციისა და კადრებზე საწარმოთა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების ფუნქცია.

უნდა შეიქმნას მოსახლეობის შრომითი მოწყობისა და პროფორიენტაციის სამეურნეო-ანგარიშებრივი ცენტრების (ბიუროების) ქსელი.

მართვის ძირეული გარდაქმნის ღონისძიებათა ურთიერთდაკავშირებული სისტემის განხორციელება განუყოფელია სამომხმარებლო საქონლისა და ფასიანი მომსახურების მოთხოვნისა და მიწოდების შეწონასწორების უზრუნველყოფის ამოცანების გადაწყვეტისაგან. ამისათვის საჭიროა: ენერგიულად გატარდეს სამომხმარებლო საქონლის წარმოების, მომსახურების დაჩქარებული განვითარებისა და მოსახლეობის მოთხოვნილებებისადმი მისი დაქვემდებარების გეზი, ყოველმხრივ წახალისდეს კოოპერაციული და ინდივიდუალური შრომითი საქმიანობა; მნიშვნელოვნად დაჩქარდეს მოსახლეობის ფასიანი მომსახურების, განსაკუთრებით საბინაო-კომუნალური მეურნეობის, დასვენებისა და ტურიზმის, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო მომსახურების სფეროს განვითარება, კოოპერაციული და ინდივიდუალური საბინაო მშენებლობის ტემპები, უფრო აქტიურად გამოვიყენოთ ამ საქმეში მოსახლეობის სახსრები.

დაჩქარდეს სოციალურ-კულტურული კომპლექსის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარების ტემპი. გეგმების ჩამოყალიბებისას გათვალისწინებული იქნეს სახსრების პრიორიტეტული გამოყოფის აუცილებლობა საბინაო პრობლემის უსწრაფესი გადაჭრისათვის, ადამიანის ჯანმრთელობის განმტკიცებისათვის,

მისი კულტურული და სულიერი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის. არსებითად უნდა გავზარდოთ საწარმოთა საკუთარი სახსრების როლი მშრომელთა ცხოვრების სოციალურ-საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებაში. საწარმოო ობიექტების მშენებლობისას დაზოგილი კაპიტალდაბანდებანი უნდა მოვახმაროთ სოციალურ-კულტურული სფეროს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შემდგომ განვითარებას.

კოლმეურნეობების, საწარმოებისა და სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების გარანტიებით ფართოდ გამოვიყენოთ მოსახლეობის პირადი დანაზოგები სოციალურ-კულტურული ობიექტების მშენებლობის დასაფინანსებლად. ამჟამად მომწიფდა იმის საჭიროება, რომ გარდაიქმნას სოციალურ-კულტურული კომპლექსის — განათლების, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვის, ფიზიკური კულტურისა და სპორტის ფუნქციონირების არსებული მექანიზმი. ამ სფეროში უნდა დავნერგოთ საწარმოთა, ორგანიზაციათა და დაწესებულებათა დაფინანსების სამეურნეო-ანგარიშებრივი ფორმები.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ სამეურნეო მართვის რადიკალური რეფორმის წარმატებით განხორციელების უმნიშვნელოვანესი პირობაა ამ სამუშაოთა ზუსტი ორგანიზაცია. აქ მთავარია არ დაუშვათ მისი გაჟიანურება და ნაწილობრივი განხორციელება. ეს მოითხოვს რთულ ორგანიზაციულ მუშაობას, პარტიული ორგანიზაციების, სახალხო დეპუტატთა საბჭოების, სამეურნეო მართვის, პროფკავშირებისა და კომკავშირის ორგანოების საქმიანობის მკაცრ ორგანიზაციას. ამ მხრივ განვლილ წლებში დიდი მუშაობა ჩატარდა, გადაიდგა პირველი ნაბიჯები. ნაწილი საწარმოებისა გადავიდა ახალი წესით მუშაობაზე. 1988-1989 წლებში დარჩენილი ყველა საწარმო გადავა სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პირობებზე. განხორციელდება დაგეგმვის, ფასწარმოქმნის, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის მთელი სისტემის გარდაქმნა და მეცამეტე ხუთწლედით დაიწყება ახალი სამეურნეო მექანიზმით. ერთდროულად გარდაიქმნება მართვის ცენტრალური, ეკონომიკური, დარგობრივი, რესპუბლიკური ორგანოების მუშაობაც. 1990 წლამდე პერიოდში დამუშავდება და განხორციელდება პროგრამები, რომლებიც მიზნად ისახავს ვითარების ნორმალიზაციას სამომხმარებლო ბაზარზე, და არსებითად გააუმჯობესებს საქონელსა და

ფასიან მომსახურებაზე მოთხოვნისა და მიწოდების შეწონასწორების საქმეს.

ქვეყნის ეკონომიკის მართვის გარდაქმნის განმტკიცების მიზნით გადაისინჯება ყველა ის ნორმატიული აქტი (მათ შორის სამინისტროებისა და უწყებების ინსტრუქციები), რომლებიც ეწინააღმდეგება სახელმწიფო საწარმოს (გაერთიანების) შესახებ კანონს. შეიქმნება ახალი დებულებები დაგეგმვის, ფასწარმოქმნის, ფინანსებისა და კრედიტის, მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის, შრომისა და სოციალური პროცესების მართვის დარგში. კანონმდებლობით საწარმოს ენიჭება კანონით აუქრძალავი ყოველგვარი ეკონომიკური საქმიანობის უფლება.

განხორციელდება სამეურნეო კანონმდებლობის სისტემატიზაცია და კოდიფიკაცია, დაჩქარდება უწყებრივი ნორმატიული აქტების შემუშავებისა და გამოყენების შესახებ საერთო-საკავშირო აქტის მომზადება, გაძლიერდება კონტროლი უწყებრივი ნორმატიული აქტების კანონმდებლობასთან შესაბამისობის დაცვაზე.

მართვის წარმატებული გარდაქმნის უცილობელი პირობაა კადრების ეკონომიკური ცოდნის, დემოკრატიისა და ფართო საჯაროობის ვითარებაში მართვის ეკონომიკური მეთოდების გამოყენების უნარის ამაღლება.

მოეწყობა ეკონომიკური მართვის ახალი სისტემის შესწავლა, შრომითს კოლექტივსა და მართვის ორგანოში მისი ახსნა-განმარტება და საგნობრივი განხილვა. გარდაიქმნება პარტიული, საბჭოთა, სამეურნეო და პროფკავშირული კადრების მომზადების, გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების სისტემა. სწავლებას საფუძვლად დაედება მეურნეობრიობის თანამედროვე მეთოდების პრაქტიკულად დაუფლება. განხორციელდება სწავლების მატერიალური ბაზის განმტკიცების და მართვის თანამედროვე ტექნიკით მისი აღჭურვის ღონისძიებანი.

ფართოდ დაინერგება ყველა რანგის ხელმძღვანელთა გამოცდილების გაზიარება, მოეწყობა საწარმოთა ღირებუტორების საქმიანი კლუბები, ძირეულად გაუმჯობესდება სწავლება უმაღლეს ეკონომიკურ სასწავლებლებში და ეკონომიკის ფაკულტეტებზე, მოგვარდება სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის სპეციალისტთა ეკონომიკური მომზადების ღონის ამაღლების ღონისძიებანი.

სამეურნეო მართვის რადიკალური რეფორმისა და ახალი სამე-

ურნეო მექანიზმის ეფექტიანი ფუნქციონირების უცილობელი პირობაა საზოგადოებაში დემოკრატიული საწყისების განვითარება.

სამეურნეო და სოციალურ-კულტურული მშენებლობის მართვის ორგანოების საქმიანობა უნდა წარიმართოს საჯაროობის, უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილებების შემუშავებაში საზოგადოებრიობის ფართო ჩაბმის პირობებში.

საყოველთაო-სახალხო განხილვისათვის გამოტანილი იქნება დიდი მასშტაბის სამეცნიერო-ტექნიკური, ეკონომიკური, სოციალური და ეკოლოგიური პრობლემები და მათი გადაწყვეტის პროექტები. ფართოდ იქნება განხილული სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საკითხები, რომლებიც ეხება რესპუბლიკის, მხარის, ოლქის, ოკრუგის, ქალაქის, რაიონის ინტერესებს, სისტემატურად მოეწეობა მოსახლეობის გამოკითხვა უმნიშვნელოვანეს სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებზე.

საზოგადოებრიობა მონაწილეობას მიიღებს სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი საკითხების განხილვაში, გეგმების, ბიუჯეტების, კანონებისა და დადგენილებების პროექტების შემუშავებაში. მოსახლეობა ფართოდ უნდა გაცნოს მთავრობისა და უწყებების, ადგილობრივი ორგანოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებისა და გეგმების შესრულების მიმდინარეობას. უნდა გავაფართოოთ ქვეყნის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების, რეგიონების, მხარეების, ოლქების, ოკრუგების, ქალაქებისა და რაიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის პუბლიკაცია.

ქვეყნის ეკონომიკის მართვის ძირეული გარდაქმნის განხორციელება ნამდვილად რევოლუციური პროცესია. დღეს ეკონომიკა გარდაქმნის დამკვრელური ფრონტია. მის მართვაში რადიკალური გარდაქმნები შეუქცევადი პროცესია. მართვის გარდაქმნის მთავარი დანიშნულება ის არის, რომ ახალი იმპულსები მიანიჭოს საბჭოთა საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ პროგრესს.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმმა კომუნისტური პარტიის სახელით საბჭოთა კავშირის მშრომელებს — მუშებს, კოლმეურნეებს, ინტელიგენციას — მოუწოდა მხარი დაუჭირონ სამეურნეო მართვის რადიკალური რეფორმისათვის გამიზნულ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის სტრატეგიულ კურსს, აქტიურად ჩაებან მის განხორციელებაში, დაეუფლონ მართვის ეკონომიკურ მეთოდებს, ისწავლონ ცხოვრება და შემოქმედებითი შრომა

სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების, დემოკრატიზაციის, თვითმმართველობის და ფართო საჯაროობის პირობებში.

მხოლოდ ამ გზით გაბედული და განუხრელი წინსვლით შევძლებთ თვისებრივად გავაუმჯობესოთ ყველა საბჭოთა ადამიანის ცხოვრება, ნამდვილად განვაახლოთ სოციალიზმი, განვამტკიცოთ ჩვენი ქვეყნის პრესტიჟი და ავტორიტეტი.

სსრ კავშირის კანონი სახელმწიფოს საწარმოს (გაერთიანების) შესახებ ეკონომიკის მართვის გარდაქმნის საფუძველია. 1987 წლის 30 ივნისს სსრ კავშირის მეთერთმეტე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეშვიდე სესიამ მიიღო კანონი სახელმწიფო საწარმოს (გაერთიანების) შესახებ, რომელიც სამოქმედოდ შემოღებულია 1988 წლის 1 იანვრიდან და ვრცელდება სრულ სამეურნეო ანგარიშსა და თვითდაფინანსებაზე გადაყვანილ მატერიალური სფეროს საწარმოებზე, გაერთიანებებსა და ორგანიზაციებზე.

კანონი მოიცავს სამ განყოფილებას: 1. საწარმო (გაერთიანება) სახალხო მეურნეობის ძირითადი რგოლია; 2. საწარმოს (გაერთიანების) მართვა და შრომითი კოლექტივების თვითმმართველობა; 3. საწარმოს საწარმოო და სოციალური საქმიანობა.

პირველი განყოფილება — საწარმო (გაერთიანება) სახალხო მეურნეობის ძირითადი რგოლია — მოიცავს ოთხ მუხლს: 1. სახელმწიფო საწარმო (გაერთიანება) და მისი ამოცანები; 2. საწარმოს საქმიანობის პრინციპები; 3. კოლექტივის სამეურნეო-ანგარიშებრივი შემოსავალი, მისი განაწილება და გამოყენება; 4. საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა და სახსრები.

სახელმწიფო საწარმოები (გაერთიანებები) კოოპერატიულთან ერთად შეადგენენ ერთიანი სახალხო-სამეურნეო კომპლექსის ძირითად რგოლს. საწარმოს (გაერთიანებას) ეკუთვნის მთავარი როლი ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის განვითარებასა და სოციალიზმის დროს საზოგადოებრივი წარმოების უმაღლესი მიზნის ადამიანთა მზარდი მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების ყველაზე სრული დაკმაყოფილების მიღწევის საქმეში.

კანონი განსაზღვრავს სახელმწიფო საწარმოებისა და გაერთიანებების ორგანიზაციისა და საქმიანობის საფუძვლებს, სამართლებრივ მდგომარეობას.

სახელმწიფო საწარმოში შრომითი კოლექტივი თადარიგიანად უნდა პატრონობდეს საერთო-სახალხო საკუთრებას, ქმნიდეს და

ამრავლებდეს სახალხო სიმდიდრეს. მან უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების, კოლექტივისა და თითოეული მუშაკის ინტერესების შეხამება.

საწარმოს უფლება აქვს ეწეოდეს საქმიანობას მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, მშენებლობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის, ვაჭრობის, მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების, მომსახურების სფეროსა და სახალხო მეურნეობის სხვა დარგებში. ყველა საწარმო თავისი პროფილის მიუხედავად აწარმოებს სახალხო მოხმარების საქონელს და მოსახლეობას ფასიან მომსახურებას უწევს. საწარმოს უფლება აქვს ერთდროულად ეწეოდეს რამდენიმე სახეობის საქმიანობას, მაგალითად, აგრარულ-სამრეწველოს, საავტრო-სამრეწველოს, სამრეწველო-სამშენებლოს, სამეცნიერო-საწარმოოს და ა. შ.

საწარმო იურიდიული პირია, იყენებს უფლებებს და ასრულებს თავის საქმიანობასთან დაკავშირებულ მოვალეობებს. აქვს საერთო-სახალხო საკუთრების განცალკევებული ნაწილი და დამოუკიდებელი ბალანსი.

საწარმოს მთავარი ამოცანაა ყოველი ღონისძიებით დააკმაყოფილოს სახალხო მეურნეობისა და მოქალაქეების საზოგადოებრივი მოთხოვნილებანი მოცემული სახის პროდუქტიაზე (სამუშაოებსა და მომსახურებაზე), ამასთან უზრუნველყოს მათი კარგი სამომხმარებლო თვისებები და ხარისხის მინიმალური დანახარჯებით. გაზარდოს წვლილი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებაში და მიაღწიოს ამის საფუძველზე თავისი კოლექტივისა და მისი წევრების კეთილდღეობის გაუმჯობესებას.

საწარმოსა და მისი კოლექტივისათვის სავალდებულოა მომხმარებლის მოთხოვნა და მისი დროული და სრული შესრულება. საწარმომ უნდა უზრუნველყოს წარმოების განვითარება და ინტენსიფიკაცია, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება, რესურსების დაზოგვა, შრომის ნაყოფიერებისა და მოგების (შემოსავლის) ზრდა. საწარმომ უნდა უზრუნველყოს აგრეთვე მისი კოლექტივის სოციალური განვითარება და მისთვის საჭირო მატერიალური ბაზის, ნაყოფიერი შრომის პირობების შექმნა, შრომის ანაზღაურებისა და სოციალური სამართლიანობის პრინციპების, გარემომცველი ბუნების დაცვა, შრომითი კოლექტივის თვითმმართველობა, კოლექტივისა და სახელმწიფო საქმეებში მშრომელთა მონაწილეობა.

საწარმოს საქმიანობა ემყარება ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სახელმწიფო გეგმას. საკონტროლო ციფრების, სახელმწიფო შეკვეთების, გრძელვადიანი მეცნიერულად დასაბუთებული ეკონომიკური ნორმატივების, ლიმიტებისა და მომხმარებელთა შეკვეთების საფუძველზე იგი დამოუკიდებლად ამუშავებს და ამტკიცებს თავის გეგმებს და დებს ხელშეკრულებებს.

საწარმო მოქმედებს სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პრინციპებით. მისი მთელი საქმიანობა და შრომის ანაზღაურება ხორციელდება შრომითი კოლექტივის მიერ გამომუშავებული სახსრების ხარჯზე. საწარმო პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) რეალიზაციით მიღებული ამონაგებიდან ინაზღაურებს მატერიალურ დანახარჯებს. საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის განმაზოგადებელი მაჩვენებელია მოგება ან შემოსავალი, რომლის ერთი ნაწილი უნდა გამოიყენოს ბიუჯეტის, ბანკებისა და ზემდგომი ორგანოს წინაშე ვალდებულებათა შესასრულებლად, დანარჩენები კი გადადის მის სრულ განკარგულებაში და შრომის ანაზღაურების სახსრებთან ერთად ქმნის კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივ შემოსავალს, რომელიც საწარმოს ცხოველმოქმედების წყაროა.

შრომითი კოლექტივი სრულუფლებიანი ბატონპატრონია საწარმოში, იგი დამოუკიდებლად წყვეტს საწარმოო და სოციალური განვითარების ყველა საკითხს. საწარმოს მუშაობის მიღწევები და დანაკარგები უშუალოდ გავლენას ახდენს კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავლის დონეზე, თითოეული მუშაკის კეთილდღეობაზე.

საწარმოები მოქმედებენ ერთმანეთთან ეკონომიკური შეჯიბრების პირობებში, რათა უმცირესი დანახარჯებით დააკმაყოფილონ მომხმარებელთა მოთხოვნა ეფექტიან მაღალხარისხოვან და კონკურენტუნარიან პროდუქტიაზე (სამუშაოებზე, მომსახურებაზე). საწარმო, რომელიც ნაკლები დანახარჯებით უზრუნველყოფს უკეთესი შედეგების მიღწევას, მიიღებს მეტ სამეურნეოანგარიშებრივ შემოსავალს საწარმოო და სოციალურ განვითარებასა და მუშაკთა შრომის ანაზღაურებაში.

სახელმწიფო იყენებს დაგეგმვას, საფინანსო-საკრედიტო ბერკეტებსა და ფასებს საწარმოთა ეკონომიკური შეჯიბრების განვითარებისათვის და ზღუდავს საწარმოებს როგორც გარკვეული

სახეობის პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) მწარმოებლების მონოპოლიურ მდგომარეობას.

საწარმო მოქმედებს სოციალისტური კანონიერების საფუძველზე. სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პირობებში მისი უფლებების დაცვა გარანტირებულია სახელმწიფოს მიერ. დადგენილი ამოცანებისა და უფლებამოსილების განხორციელების ინტერესებისათვის საწარმოს შეუძლია საკუთარი ინიციატივით მიიღოს ყველა გადაწყვეტილება, თუკი ისინი არ ეწინააღმდეგება მოქმედ კანონმდებლობას.

საწარმო პასუხისმგებელია სახელმწიფო ინტერესებისა და მოქალაქეთა უფლებების დაცვის, სოციალისტური საკუთრების მოვლა-შენახვისა და გამრავლებისათვის ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების, სახელმწიფო საწარმოო და შრომის დისციპლინის განმტკიცებისათვის.

სახელმწიფო პასუხს არ აგებს საწარმოს ვალდებულებებზე, ასევე საწარმო სახელმწიფოს, აგრეთვე სხვა საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების ვალდებულებებისათვის.

კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავალი საწარმოს საწარმოო და სოციალური განვითარების, შრომის ანაზღაურების წყაროა, იგი საწარმოს განკარგულებაშია, დამოუკიდებლად გამოიყენება და ჩამორთმევას არ ექვემდებარება.

ზემდგომი ორგანოს ნებართვით საწარმოს შეუძლია გამოიყენოს სამეურნეო ანგარიშის შემდეგი ფორმები:

1. მოგების ნორმატიულ განაწილებაზე დაფუძნებული სამეურნეო ანგარიში. მოგებიდან წარმოებს ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან და ზემდგომ ორგანოსთან. იფარება კრედიტის სარგებელი. ამ ანგარიშსწორების შემდეგ დარჩენილი მოგება გადადის შრომითი კოლექტივის განკარგულებაში. ნარჩენი მოგებიდან ნორმატივების მიხედვით ყალიბდება: წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების, სოციალური განვითარების, მატერიალური წახალისების ან ანალოგიური დანიშნულების სხვა ფონდები. ხელფასის ფონდი შეიძლება შეიქმნას წმინდა პროდუქციის ნორმატივის ან პროდუქციის სხვა განზომილების მიხედვით. ამ შემთხვევაში კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივ შემოსავალს ქმნის ხელფასის ფონდი და ნარჩენი მოგება;

2. ამონაგებიდან მატერიალური დანახარჯების ანაზღაურების შემდეგ მიღებული შემოსავლის ნორმატიულ განაწილებაზე და-

ფუძნებული სამეურნეო ანგარიშის შემოსავლიდან წარმოებს ანგარიშსწორება ბიუჯეტთან და ზემდგომ ორგანოსთან. ითარება კრედიტის სარგებელი, რის შემდეგაც იქმნება კოლექტივის სამეურნეო-გარიშებრივი შემოსავალი. შრომის ანაზღაურების ერთიანი ფონდი იქმნება როგორც ნაშთი კოლექტივის სამეურნეო-გარიშებრივი შემოსავლისა. მას შემდეგ, რაც მისგან შეიქმნება წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის, სოციალური განვითარების ან ანალოგიური დანიშნულების სხვა ფონდები, რომლებიც განისაზღვრება სამეურნეო-გარიშებრივი შემოსავლის ნორმატივების მიხედვით.

საწარმოში შეიძლება შეიქმნას საფინანსო რეზერვი და სავალუტო ანარიცხების ფონდი.

ხელფასის ფონდს საწარმო იყენებს მუშაკთა შრომის ანაზღაურებისათვის მათი შრომითი წვლილის კვალობაზე.

მატერიალური წახალისების ფონდი ხმარდება პრემიების და ჯილდოების გაცემას, შრომის წახალისების სხვა ფორმებს და მატერიალურ დახმარებას.

საწარმოს შეუძლია ხელფასისა და მატერიალური წახალისების ფონდის ნაცვლად შექმნას ერთიანი შრომის ანაზღაურების ფონდი, საიდანაც შრომის შედეგების მიხედვით წარმოების მუშაკები მიიღებენ ყველა მისაცემლებს.

საწარმოში წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ფონდი უნდა მოხმარდეს სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების დაფინანსებას, ძირითადი ფონდების განახლება-გაფართოებას, საკუთარი საბრუნავი საშუალებების მატებას, აგრეთვე წარმოების განვითარების სხვა მიზნებს.

საწარმო დამოუკიდებლად განაგებს საამორტიზაციო ანარიცხებს, დადგენილი ნორმატივის მიხედვით ჩარიცხავს მას წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ან ანალოგიური დანიშნულების სხვა ფონდში. შრომითი კოლექტივი სოციალური განვითარების ფონდს ახმარს საბინაო მშენებლობას, სოციალურ-კულტურული სფეროს მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაფართოებას და მისი ობიექტების მოვლა-შენახვას, სხვადასხვა კულტურულ-მასობრივი და გამაჯანსაღებელი ღონისძიებების და სხვა სოციალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას.

საწარმოს შეუძლია შრომითი კოლექტივის თანხმობით სოცია-

ლური განვითარების, საბინაო მშენებლობის, წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ფონდის სახსრების ნაწილი, კანონმდებლობით დადგენილ ფარგლებში მოახმაროს მატერიალური წახალისების (შრომის ანაზღაურების) ფონდის შექმნას.

საწარმო პროდუქციის, სამუშაოების მომსახურების თვითღირებულების ხარჯზე ნორმატივის მიხედვით ქმნის სარემონტო ფონდს. ეს სახსრები ხმარდება ძირითადი ფონდების ყველა სახეობის რემონტის განხორციელებას.

საწარმოს ქონებას, მის მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას და სახსრებს შეადგენს მისი ძირითადი ფონდები და საბრუნავი საშუალებები, აგრეთვე სხვა მატერიალური ფასეულობანი და საფინანსო რესურსები. საწარმოს აქვს ამ ქონების მფლობელობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლებები.

საწარმო ვალდებულია უზრუნველყოს თავისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის კვლავწარმოება, საწარმოო სიმძლავრეებისა და ძირითადი ფონდების ეფექტიანი გამოყენება.

საწარმო თავისი პოტენციალის სრული გამოყენების მიზნით ამყარებს მუშაობის ორცვლიან და წარმოების პირობების მიხედვით მუშაობის სამ ან ოთხცვლიან რეჟიმს. საწარმომ ზემდგომი ორგანოს ნებართვით, სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტთან და შესაბამის პროფკავშირულ ორგანოსთან შეთანხმებით შეიძლება წემოიღოს მუშაობის სხვა რეჟიმიც.

საბრუნავი საშუალებანი საწარმოს სრულ განკარგულებაშია და იგი ჩამორთმევას არ ექვემდებარება. მისი ნაკლებობა ნაზღაურდება კოლექტივის სამეურნეო-ანგარიშებრივი შემოსავლის ხარჯზე, შევსება კი ხორციელდება საკუთარი რესურსებიდან. საწარმო უზრუნველყოფს საბრუნავი საშუალებების დაცვა-შენახვას, მათს რაციონალურ გამოყენებას და ბრუნვადობის დაჩქარებას.

საწარმოს უფლება აქვს სხვა საწარმოებსა და ორგანიზაციებს დროებით სარგებლობაში, უფასოდ, იჯარით გადასცეს ან გაყიდოს და გაცვალოს გამოუყენებელი შენობები, ნაგებობები, მოწყობილობა, სატრანსპორტო საშუალებანი, ინვენტარი, ნედლეული და სხვა მატერიალური ფასეულობანი ანდა თუ ისინი გაცვეთილი ან მორალურად მოძველებულია, ჩამოწეროს ბალანსიდან.

შრომითი კოლექტივის თანხმობით მატერიალური, ფულადი რესურსები და ეკონომიკური სტიმულირების ფონდების სახსრები

გადასცეს სხვა საწარმოებსა და ორგანიზაციებს, რომლებიც საწარმოსათვის მუშაობენ ან მათ ემსახურებიან;

გამოუყენებელი ქონების რეალიზაციიდან ან იჯარიდან ამონაგები და საიჯარო ქირა (თუ ქონების იჯარით გადაცემა საწარმოს ძირითადი საქმიანობა არ არის) შეიტანება წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ფონდში, ხოლო სხვა საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის ქონების გადაცემის, აგრეთვე გაყიდვისა და ჩამოწერის დროს წარმოქმნილი ზარალი საწარმომ უნდა დაფაროს საწარმოს ეკონომიკური სტიმულირების შესაბამისი ფონდების ხარჯზე.

კანონის მეორე განყოფილება — „საწარმოს მართვა და შრომითი კოლექტივის თვითმმართველობა“ მოიცავს ხუთ მუხლს: 1. გაერთიანებისა და საწარმოს სტრუქტურა; 2. საწარმოს მართვა; 3. საწარმოს შრომითი კოლექტივის საბჭო; 4. საწარმოს კადრები; 5. საწარმოს ურთიერთობა ზემდგომ ორგანოსთან და სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივ საბჭოსთან.

სახალხო მეურნეობის დარგებში კონკრეტული პირობების შესაბამისად მოქმედებენ სხვადასხვა სახეობის გაერთიანებანი და დამოუკიდებელი საწარმოები. მათში ძირითადია საწარმოო და სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებები. გაერთიანება, სტრუქტურული ერთეულებისა და საწარმოების ტერიტორიული განლაგების მიუხედავად ფუნქციონირებს როგორც ერთიანი საწარმოო-სამეცნიერო კომპლექსი, საქმიანობს ერთიანი გეგმისა და ბალანსის საფუძველზე და უზრუნველყოფს დარგებისა და ტერიტორიების ინტერესების ორგანულ შეხამებას.

საწარმო და გაერთიანება აწყობს თავიანთი პროდუქციის საფირმო მომსახურებასა და საფირმო ვაჭრობას, ამის მიხედვით ქმნის შესაბამის კვეთგანყოფილებებს.

საწარმოო გაერთიანება იქმნება ცალკეულ სახეობათა პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) გამოშვებისათვის კოოპერირებისა და კომბინირების საფუძველზე, რათა უკეთ გამოიყენოს სამეცნიერო-ტექნიკური პოტენციალი და წარმოების საგნობრივი სპეციალიზაცია. საწარმოო გაერთიანება შედგება სტრუქტურული ერთეულისაგან, რომელიც ეწევა სამრეწველო, სამშენებლო, სავაჭრო და სხვა საქმიანობას. გაერთიანების შემადგენლობაში შეიძლება შევიდნენ აგრეთვე სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო-საკონს-

ტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციები და სხვა სტრუქტურული ერთეულები.

სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანება იქმნება უმოკლეს ვადებში. მისი მიზანია ისეთი მანქანათა დიდფექტიანი კომპლექსების, მოწყობილობის, ხელსაწყოების, ტექნოლოგიური პროცესებისა და მასალების შექმნა და წარმოება, რომლებიც განსაზღვრავენ მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს შესაბამისი მიმართულებით და ამდენად მათ დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა აქვთ. ასეთი სამეცნიერო-საწარმოო გაერთიანებები ყალიბდება სამეცნიერო-კვლევით (საპროექტო-საკონსტრუქტორო) საწარმოთა ბაზებზე.

საწარმოს სტრუქტურა მოიცავს შინაგანი სამეურნეო ანგარიშის ან კოლექტიური იჯარის საწყისებზე მოქმედ წარმოებებს, საამქროებს, განყოფილებებს, უბნებს, ფერმებს, ბრიგადებს, რგოლებს, ბიუროებს, ლაბორატორიებს და სხვა ქვეგანყოფილებებს.

საწარმოს შიგნით ქვეგანყოფილებს მათს მიერვე დადგენილი წესით შეიძლება გამოეყოს მატერიალური წახალისებისა და სოციალური განვითარების ფონდების ნაწილი. გაერთიანებას უფლება არა აქვს გადაანაწილოს ამ ფონდის სახსრები კოლექტივის თანხმობის გარეშე.

გაერთიანებაში მისი სტრუქტურული ერთეულები მოქმედებენ სამეურნეო საწყისებზე და შეიძლება ჰქონდეთ ცალკე ბალანსი და ანგარიში ბანკის დაწესებულებებში.

გაერთიანება თავის სტრუქტურულ ერთეულს გამოუყოფს საჭირო ძირითად ფონდსა და საბრუნავ საშუალებებს, აწესრიგებს შიდასამეურნეო ურთიერთობას და მათს შორის დავის გადაწყვეტის წესს, აგრეთვე პასუხისმგებლობას ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის.

სტრუქტურული ერთეული მისთვის მინიჭებული უფლებების ფარგლებში განაგებს მიმაგრებულ ქონებას და გაერთიანების სახელით დებს სამეურნეო ხელშეკრულებებს სხვა ორგანიზაციებთან. გაერთიანებამ შესაძლებელია სტრუქტურულ ერთეულს მიანიჭოს უფლება თავისი სახელით დადოს სამეურნეო ხელშეკრულებანი და აგოს პასუხი მისთვის მიმაგრებული ქონებით. მისი უკმარისობის შემთხვევაში პასუხისმგებლობას სტრუქტურული ერთეულის ვალდებულების გამო გაერთიანება კისრულობს.

გაერთიანების შემადგენლობას ამტკიცებს ზემდგომი ორგანო,

მასში შემავალი სტრუქტურული ერთეულების — გაერთიანების, საწარმოს ქვეგანაყოფებისა კი — საწარმო.

გაერთიანების მართვას, როგორც წესი, ახორციელებს გაერთიანების მეთაური სტრუქტურული ერთეულის (მეთაური საწარმოს) ხელმძღვანელი და ადმინისტრაცია და იგი ექვემდებარება შესაბამის სამინისტროს, სახელმწიფო კომიტეტს ან სხვა უწყებას.

გაერთიანებაში შემავალ დამოუკიდებელ საწარმოებზე გაერთიანება ახორციელებს ზემდგომი ორგანოს ფუნქციებს. მას საწარმოო-სამეურნეო ფუნქციების მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულების ცენტრალიზაციის უფლება აქვს. ამასთანავე აღნიშნული ფუნქციების შესასრულებლად საწარმოების თანხმობით გაერთიანებას შეუძლია საწარმოთა სახსრების ცენტრალიზაცია.

წარმოების კონცენტრაციის ინტერესებისათვის საწარმოები, გაერთიანებები და ორგანიზაციები შეიძლება შევიდნენ მსხვილი ორგანიზაციული სტრუქტურების — სახელმწიფო საწარმოო გაერთიანებების შემადგენლობაში. ასეთ შემთხვევაში ისინი აღნიშნულ გაერთიანებათა შემადგენლობაში შესვლის შემდეგ ინარჩუნებენ თავიანთ სამეურნეო დამოუკიდებლობას.

საწარმოს მართვა ხორციელდება დემოკრატიული ცენტრალიზმის პრინციპის, ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობისა და შრომითი კოლექტივის სოციალისტური თვითმმართველობის შეხამების საფუძველზე.

სოციალისტური თვითმმართველობა ხორციელდება ფართო საჯაროობის პირობებში, უმნიშვნელოვანეს გადაწყვეტილებათა მიღებასა და შესრულებაზე მთელი კოლექტივისა და მისი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების კონტროლით, ხელმძღვანელთა არჩევითობასა და საწარმოს მართვაში ერთმმართველობის პრინციპის დაცვით.

საწარმოს პარტიული ორგანიზაცია სსრ კავშირის კონსტიტუციის შესაბამისად წარმართავს მთელი კოლექტივის, მისი თვითმმართველობის ორგანოების, პროფესიული, კომკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაობას.

სოციალურ-ეკონომიკური გადაწყვეტილებები, რომლებიც საწარმოს საქმიანობას ეხება, მუშავდება ადმინისტრაციის, შრომითი კოლექტივის, პროფკავშირული, კომკავშირული და სხვა საზოგა-

დობრივი ორგანიზაციების მონაწილეობით მათი წესდებებისა და კანონმდებლობის შესაბამისად.

საწარმოში ხორციელდება ხელმძღვანელთა არჩევითობა (როგორც წესი, საკონკურსო საფუძველზე), რომელიც უზრუნველყოფს ხელმძღვანელი კადრების თვისებრივი შემადგენლობის გაუმჯობესებას და მათი პასუხისმგებლობის პრინციპის განმტკიცებას.

საწარმოს, გაერთიანების სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი გამოხატავს სახელმწიფოს და შრომითი კოლექტივის ინტერესებს. მათ ირჩევენ შრომითი კოლექტივის საერთო კრებაზე (კონფერენცია) ფარული ან ღია კენჭისყრით 5 წლის ვადით. არჩეულს ამტკიცებს ზემდგომი ორგანო.

საწარმოს, გაერთიანების სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი შეიძლება თანამდებობიდან გაათავისუფლოს ზემდგომმა ორგანომ შრომითი კოლექტივის საერთო კრების (კონფერენციის) ან შრომითი კოლექტივის საბჭოს გადაწყვეტილებით საფუძველზე.

ასეთივე წესით ხორციელდება ქვეგანყოფილების — საწარმოების, სამქროების, განყოფილებების, უბნების, ფერმებისა და რგოლების ხელმძღვანელების, ოსტატების, ბრიგადირების არჩევნები და მას ამტკიცებს საწარმოს ხელმძღვანელი. აღნიშნული ხელმძღვანელები შეიძლება თანამდებობიდან ვადამდე გაათავისუფლოს საწარმოს ხელმძღვანელმა შესაბამისი ქვეგანყოფილის კოლექტივის გადაწყვეტილების საფუძველზე.

საწარმოს ხელმძღვანელი მოადგილეები, იურიდიული და საბუღალტრო სამსახურებისა და ხარისხის კონტროლის სამსახურის ხელმძღვანელები თანამდებობაზე ინიშნებიან და თავისუფლებიან დადგენილი წესით მათი ხელმძღვანელის მიერ.

საწარმოს თვითმართველობის სისტემაში ერთმმართველობას ასორციელებენ საწარმოს ხელმძღვანელი და გაერთიანების სტრუქტურული ერთეულებისა და ქვეგანყოფილების ხელმძღვანელები.

საწარმოს ხელმძღვანელი (გენერალური დირექტორი, დირექტორი, უფროსი, მმართველი) ხელმძღვანელობს რა საწარმოს მთელ საქმიანობას, აკისრია მთელი პასუხისმგებლობა საწარმოს მუშაობის შედეგიანობისათვის სახელმწიფოსა და შრომითი კოლექტივის წინაშე.

შრომითი კოლექტივის უფლებამოსილებათა განხორციელების ძირითადი ფორმაა საერთო კრება (კონფერენცია), რომელიც:

ირჩევს საწარმოს ხელმძღვანელს, შრომითი კოლექტივის საბჭოს, ისმენს მათ ანგარიშებს;

განიხილავს და ამტკიცებს საწარმოს ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმებს და განსაზღვრავს მათი შესრულების ღონისძიებების გზებს;

იხილავს კოლექტიურ ხელშეკრულებას, პროფკავშირულ კომიტეტს უფლებამოსილებას ანიჭებს ხელი მოაწეროს მას საწარმოს ადმინისტრაციისა და შრომითი კოლექტივის სახელით და განიხილავს საწარმოს საქმიანობის სხვა უმნიშვნელოვანეს საკითხებს.

საწარმოს შრომითი კოლექტივის კრებას (კონფერენციას) იწვევს შრომითი კოლექტივის საბჭო საჭიროების კვალობაზე, წელიწადში ორჯერ მაინც.

მესამე მუხლში „საწარმოს შრომითი კოლექტივის საბჭო“ გადმოცემულია საბჭოს არჩევის წესი, ფუნქციები და მოვალეობანი. საბჭოს მთავარი ამოცანაა მშრომელთა ინიციატივის განვითარება, საერთო საქმეში კოლექტივის თითოეული მუშაკის წვლილის გადიდება. მისი მთელი საქმიანობა მიმართული უნდა იქნეს საწარმოს საქმიანობის მაღალი საბოლოო შედეგების მიღწევისა და კოლექტივის სამეურნეო-გარიშებრივი შემოსავლის გადიდებისაკენ. კერძოდ, შრომითი კოლექტივის საბჭომ კონტროლი უნდა გაუწიოს შრომითი კოლექტივის საერთო კრებების (კონფერენციების) გადაწყვეტილებების რეალიზაციას, განიხილოს ადმინისტრაციის ანგარიში გეგმებისა და სახელშეკრულებო ვალდებულებების შესრულებისა და საწარმო-სამეურნეო საქმიანობის შესახებ, ასევე პარტიული, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციების არჩევითს ორგანოებთან ერთად სოციალისტური შეჯიბრების პირობები და შედეგები; გადაწყვიტოს საწარმოს მართვისა და ორგანიზაციული სტრუქტურის სრულყოფის, მუშაკთა პირად წვლილთან მათი შრომის ანაზღაურების შესაბამისობის უზრუნველყოფისა და სოციალური სიკეთის სამართლიანი განაწილების საკითხები; განსაზღვროს წარმოების განვითარების, მეცნიერებისა და ტექნიკის, მატერიალური წახალისების, სოციალური განვითარების ფონდების გამოყენების სოციალურ-კულტურული ღონისძიებებისათვის სახსრების გამოყოფისა და კოლექტივის სოციალური განვითარების სხვა საკითხები; განსაზღვროს კადრების მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების, შრომითი შინაგანაწესის,

საწარმოში სახელმწიფო, საწარმოო და შრომის დისციპლინის დაცვის საკითხები.

შრომითი კოლექტივის საბჭო მკიდრო კონტაქტშია ადმინისტრაციასთან, პარტიულ, პროფკავშირულ და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან, მისი გადაწყვეტილებანი მიღებულია უფლებამოსილების ფარგლებში, კანონმდებლობის შესაბამისად და სავალდებულოა ადმინისტრაციისა და კოლექტივის წევრთათვის.

როდესაც საწარმოს ადმინისტრაცია არ ეთანხმება შრომითი კოლექტივის საბჭოს, საკითხს წყვეტს საერთო კრება (კონფერენცია).

შრომითი კოლექტივის საბჭოს ირჩევს საერთო კრება (კონფერენცია) ფარული ან ღია კენჭისყრით, 2-3 წლის ვადით. მასში ადმინისტრაციის წარმომადგენლები არ უნდა აღემატებოდნენ მთელი შემადგენლობის მეოთხედს. მისი წევრები შრომითი კოლექტივის საბჭოს გარეშე არ შეიძლება დათხოვილი ან დასჯილი იქნენ.

შრომითი კოლექტივის საბჭო თავისი შემადგენლობიდან ირჩევს საბჭოს თავმჯდომარეს, თავმჯდომარის მოადგილეებსა და საბჭოს მდივანს. საბჭოს სხდომები ეწყობა საჭიროებისამებრ, მაგრამ სულ ცოტა კვარტალში ერთხელ. საბჭოს წევრები თავიანთ მოვალეობას ასრულებენ საზოგადოებრივ საწყისებზე.

საწარმოში კადრების შერჩევას, განაწილებას და აღზრდას ახორციელებს ადმინისტრაცია და პარტიული ორგანიზაცია შრომითი კოლექტივების საბჭოს, პროფკავშირულ, კომკავშირულ და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა აქტიური მონაწილეობით.

საწარმო აყალიბებს სტაბილურ შრომითს კოლექტივს, რომელსაც შეუძლია სრული სამეურნეო ანგარიშის, თვითდაფინანსების პირობებში, თვითმმართველობის საწყისებზე მიაღწიოს მაღალ საბოლოო შედეგებს; უზრუნველყოფს კადრების შესაბამისობას თანამედროვე წარმოების მზარდ მოთხოვნებთან, ზრდის მათ გერგილიანობისა და პასუხისმგებლობის გრძნობით.

საწარმომ უნდა უზრუნველყოს კადრების პროფესიული და-ოსტატება და მათი პოლიტიკური და კულტურული დონის ამაღლება, კვალიფიკაციისა და წარმოების ინტერესების შესაბამისად მათი განაწილება. მოაწყოს მათი მომზადება-გადამზადება უშუალოდ საწარმოებსა და სასწავლებლებში. განამტკიცოს სასწავლებლის მატერიალური ბაზა, მოაწყოს სასწავლო კომბინატები,

შრომის მოწინავე მეთოდების შემსწავლელი სკოლები, კურსები და ცენტრები, განავითაროს დამრიგებლობა, გაგზავნოს მუშაკები საშუალო სპეციალურ და უმაღლეს სასწავლებლებში, ასპირანტურაში სასწავლებლად და უხადოს მათ სტიპენდია და დადგენილი ოდენობის საფასური მათი მომზადებისა და კვალიფიკაციის ასამაღლებლად.

საწარმო ქმნის ხელმძღვანელი კადრების რეზერვს და აწყობს ხელმძღვანელ მუშაკთა და სპეციალისტთა ატესტაციას. უმატებს ან უკლებს მუშაკებს საკლასო წოდებას, საკვალიფიკაციო კატეგორიას, თანამდებობრივ სარგოს და მასზე დანამატებს.

საწარმოსა და ზემდგომი ორგანოს (სამინისტროს, სახელმწიფო კომიტეტის, უწყების ან სხვ.) ურთიერთობის საფუძველია საწარმოს გეგმიანი მართვის, სრული სამეურნეო ანგარიშის, თვითდაფინანსებისა და თვითმმართველობის პრინციპების განუხრელად დაცვა.

საწარმოს ხელმძღვანელობა ხორციელდება უპირველესად ეკონომიკური მეთოდებით — საკონტროლო ციფრების, სახელმწიფო შეკვეთების, გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივებისა და ლიმიტების მეშვეობით. მათ ამტკიცებს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო. სამინისტროებსა და უწყებებს არა აქვს უფლება დაუგზავნოს საწარმოებს საკონტროლო ციფრები, ეკონომიკური ნორმატივები და ლიმიტები დამტკიცებული ნუსხის დამატებით. სახელმწიფო შეკვეთის შემადგენლობას ამტკიცებენ სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტი, სსრ კავშირის სამინისტრო (უწყება) და მოკავშირე რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭო. საწარმოსათვის დადგენილი დაგეგმვის ამოსავალი მონაცემები ერთმანეთთან მჭიდროდ უნდა იყოს დაკავშირებული.

სამინისტროს, უწყებას, სხვა ზემდგომ ორგანოს შეუძლიათ საწარმოს მისცენ მითითებანი მხოლოდ თავიანთი კომპეტენციის შესაბამისად, რომელიც კანონმდებლობით არის დადგენილი. ამ წესის დარღვევისას საწარმოს უფლება აქვს მიმართოს სახელმწიფო არბიტრაჟს ასეთი აქტის მთლიანად ან ნაწილობრივ ბათილად ცნობის შესახებ.

ზარალი, რომელიც საწარმოს მიადგება საწარმოს უფლების დამარღვევი ზემდგომი ორგანოს მითითების შესრულების ან ამ ორგანოს მიერ მოვალეობის უნიათო შესრულების შედეგად, სახელმწიფო არბიტრაჟის გადაწყვეტილებით უნდა აანაზღაუროს ამ

ზემდგომმა ორგანომ. ზემდგომი ორგანო ეხმარება საწარმოს ტექნიკური პოლიტიკის არჩევაში, აღკვეთავს საწარმოთა მონოპოლიურ ტენდენციებს, თვითღირებულებისა და ფასების წამატების ცდებს, ეხმარება პროდუქციაზე მოთხოვნის დადგენაში, აწყობს საწარმოს სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის კომპლექსურ რევიზიას წელიწადში ერთხელ. საწარმო დადგენილი ნორმით გადაურიცხავს ზემდგომ ორგანოს მოგების (შემოსავლის) ნაწილს ცენტრალიზებული ფონდებისა და რეზერვების შესაქმნელად.

საწარმო ყოველმხრივ ეხმარება სახალხო დეპუტატთა საბჭოებს ტერიტორიული ერთეულების კომპლექსური ეკონომიკური და სოციალური განვითარების პროგრამის განხორციელებასა, მოსახლეობის მოთხოვნილების უკეთ დაკმაყოფილებასა და დადგენილი ნორმატივებით ადგილობრივი ბიუჯეტის ფორმირებაში. სახალხო დეპუტატთა საბჭოები ყოველმხრივ უნდა დაეხმარონ საწარმოებს საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლებაში.

საწარმოს მიერ გეგმით გაუთვალისწინებელი სამუშაოების ან მომსახურების მოცულობის შესრულება ზემდგომი ორგანოს დავალებებითა და სახალხო დეპუტატთა საბჭოების გადაწყვეტილებებით ხორციელდება სამეურნეო ხელშეკრულებათა საფუძველზე. ხარჯებს ანაზღაურებენ ის საწარმო-ორგანიზაციები, რომლებსაც შეუსრულეს აღნიშნული სამუშაოები თუ მომსახურება (სტიქიური უბედურებისა და ავარიების შედეგების სალიკვიდაციო სამუშაოების გარდა).

საწარმო ხელმძღვანელობს იმ ერთიანი ტექნიკური პოლიტიკის მოთხოვნებით, რომელსაც დარგში ახორციელებს სამინისტრო, უწყება, იღებს მისგან დახმარებას კადრების მომზადება-გადამზადებაში, ხელშეწყობას საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის განხორციელებაში.

ზემდგომი ორგანო მოვალეა მთელი თავისი საქმიანობით უზრუნველყოფდეს საწარმოს ეფექტიანი მუშაობის პირობებს, მტკიცედ იცავდეს საწარმოს უფლებებს, ხელს უწყობდეს მათ სრულ რეალიზაციას, არ ერეოდეს საწარმოს ოპერატიულ-სამეურნეო საქმიანობაში, აგრეთვე აცნობდეს საწარმოს შრომით კოლექტივს თავის საქმიანობას.

ზემდგომი ორგანო ეწინააღმდეგება ცალკეულ საწარმოთა მონოპოლიურ ტენდენციებს და ამ მიზნით ახორციელებს ღონისძიებებს, რათა დაძლიოს თვითღირებულებისა და ფასების წამა-

ტება, წარმოების ტექნიკური განვითარების უძრავობა, იმ პროდუქციის გამოშვებისა და გასაღების ხელოვნური შეზღუდვა, რომელზეც მომხმარებელთა მოთხოვნაა.

საწარმო დადგენილი ნორმატივით გადაურციხავს ზემდგომ ორგანოს თავისი მოგების (შემოსავლის) ნაწილს ცენტრალიზებული ფონდებისა და რეზერვების შესაქმნელად. ზემდგომ ორგანოს შეუძლია ამ ფონდებისა და რეზერვების ხარჯზე გამოუყოს საწარმოს სახსრები დარგის განვითარებისათვის საჭირო ღონისძიებათა განსახორციელებლად.

საწარმოთა საქმიანობის დაგეგმვისა და ორგანიზაციის მთავარი ფორმაა ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ხუთწლიანი გეგმა (წლების მიხედვით განაწილებული). საწარმო მას დამოუკიდებლად ამუშავენ და ამტკიცებს. საწარმოში დაგეგმვის ამოსავალი მონაცემებია: საკონტროლო ციფრები, სახელმწიფო შეკვეთები, გრძელვადიანი ეკონომიკური ნორმატივები და ლიმიტები, აგრეთვე მომხმარებლებისა და მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ორგანოების პირდაპირი შეკვეთები. ამასთან. საწარმო გეგმავს პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) გამოშვებისა და ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სხვა მაჩვენებლებს, აკონტროლებს ხუთწლიანი გეგმის დავალებებს: შესაბამის ორგანიზაციებთან და საწარმოებთან ერთად წყვეტს რესურსებითა და საიჯარო სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოებით მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის საკითხებს. გეგმის შემუშავებისას სამინისტრო, უწყება, სხვა ზემდგომი ორგანოები საწარმოსთან ერთად უზრუნველყოფენ მათი წინადადებების კომპლექსურ შეხამებას.

ხუთწლიანი გეგმის შემუშავების პროცესში საწარმო ითვალისწინებს საწარმოო სიმძლავრეთა სრულ გამოყენებას, შრომის დანახარჯების, მასალის და ნედლეულის, ენერგიისა და სათბობის ხარჯის პროგრესულ, მეცნიერულად დასაბუთებულ ნორმებს. ცვლის დეფიციტურ მასალებს და ნაკეთობებს, სამეურნეო ბრუნვაში რთავს მეორეულ რესურსებს, მოგების გადიდებისათვის ამცირებს წარმოების ხარჯებს.

საწარმო ვალდებულია მტკიცედ დაიცვას საგეგმო დისციპლინა და მთლიანად შეასრულოს გეგმები და სახელმეკრულებო ვალდებულებები. წარმოების, მშენებლობის, მუშაკთა რაოდენობის, შრომითი რესურსების ადგილობრივ სახეობათა მასალა-ნედლეუ-

ლის, მეორეული რესურსების გამოყენების, ბუნების დაცვის, მიწათ-სარგებლობის, წყალსარგებლობისა და ტყეთსარგებლობის საკით-ხებზე თავისი გეგმის პროექტი შეუთანხმოს შესაბამისი მოკავშირე რესპუბლიკის, ავტონომიური რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს, სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოს აღმასრულებელ კო-მიტეტს.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დარგში საწარმომ უნდა მიაღწიოს წარმოების ტექნიკური დონისა და ორგანიზაციის მუდ-მივ ამაღლებას, ტექნოლოგიური პროცესების სრულყოფას, მაღალი ხარისხის, მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი პროდუქციის გამოშვებას, მის დროულ განახლებას, მომხმარებელთა მოთხოვნი-ლებებისა და მოთხოვნების ყველაზე სრულ დაკმაყოფილებას. სა-წარმო ავითარებს სპეციალიზებული ტექნოლოგიური მოწყობილო-ბის წარმოებას. მეცნიერულ-ტექნიკურ სამუშაოებს საწარმო სა-კუთარი ძალებით და მოწვეული სამეცნიერო და საპროექტო ორ-განიზაციების მონაწილეობით ახორციელებს.

საწარმო (გაერთიანება) მეცნიერულ-ტექნიკური ნამუშევრების დაჩქარების და წარმოებასთან მეცნიერების ინტეგრაციის დონის ამაღლების მიზნით უზრუნველყოფს საკუთარი სამეცნიერო-კვლე-ვითი, საცდელ-საექსპერიმენტო ბაზის განვითარებას და მათ მეც-ნიერ მუშაკთა და სპეციალისტთა კადრებით განმტკიცებას; ამყა-რებს სტაბილურ პირდაპირ ურთიერთობას სამეცნიერო-კვლევით, საპროექტო-საკონსტრუქტორო და ტექნოლოგიურ ორგანიზაციებ-თან; სამეურნეოანგარიშებრივ საფუძველზე გამოკვლევებისა და ნამუშევრების შესრულების ხელშეკულებებს სდებს სამეცნიე-რო დაწესებულებებთან, უმაღლეს სასწავლებლებთან, სამეცნიე-რო-ტექნიკურ საზოგადოებათა, გამომგონებელთა და რაციონალი-ზატორთა ორგანიზაციებთან, სხვა. საწარმოებთან, მიუხედავად მა-თი უწყებრივი დაქვემდებარებისა.

სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო-საკონსტრუქტორო და ტექნოლოგიური ორგანიზაციები ვალდებული არიან უზრუნველ-ყონ გამოკვლევებისა და ნამუშევრების მაღალი დონე. უხარისხო ნამუშევრებისათვის ეკისრებათ მატერიალური პასუხისმგებლობა.

საწარმო მოვალეა ეფექტიანად გამოიყენოს საწარმოო პოტენ-ციალი, განაახლოს მოწყობილობა-დანადგარები მოწინავე ტექნიკურ და ტექნოლოგიურ საფუძველზე, აამაღლოს შრომის ნაყოფიე-რება.

ტექნიკურ განახლებას, რეკონსტრუქციასა და გაფართოებას საწარმო ახორციელებს წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ფონდის, აგრეთვე სხვა ანალოგიური ფონდების ხარჯზე, ბანკის კრედიტებით.

დიდი მასშტაბით წარმოების რეკონსტრუქციისა და გაფართოებისას, აგრეთვე სოციალური დანიშნულების ობიექტების ასაშენებლად განსაკუთრებულ შემთხვევაში საწარმოს სახელმწიფო გეგმით გამოეყოფა ცენტრალიზებული საფინანსო სახსრები.

საწარმოს უფლება აქვს საკუთარი ძალებით და სახელმწიფო-ლებო წყისით შეიმუშაოს საწარმოთა ტექნიკური განახლების, რეკონსტრუქციის, გაფართოების სამუშაოთა, არასაწარმოო დანიშნულების ობიექტების აგების საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაცია, დაამტკიცოს საპროექტო-სახარჯთაღრიცხვო დოკუმენტაცია და სატიტულო სიები იმ საწარმოო და არასაწარმოო დანიშნულების ობიექტებისა, რომელთა მშენებლობა ხორციელდება საწარმოს, კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავლისა და ბანკის კრედიტების ხარჯზე. დაამტკიცოს აგრეთვე მოიჯარეებთან შეთანხმებით სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოთა წარმოების გრაფიკები.

საწარმოს საქმიანობის უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა აქტიური სოციალური პოლიტიკის გატარება. იგი მოვალეა იზრუნოს თავის მუშაკთა, მათი ოჯახის წევრთა, ომისა და შრომის ვეტერანთა შრომისა და ყოფა-ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისათვის, ინტერესებისა და საჭიროების დაკმაყოფილებისათვის.

საწარმოს შრომითი კოლექტივი, მისი თითოეული მუშაკი თავისი შრომით გამოიმუშავეს სოციალური განვითარების სახსრებს. სოციალური სიკეთის ზომას განსაზღვრავს საწარმოს მუშაობის საბოლოო შედეგი, მისი სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავალი. საწარმო თავის სოციალურ საქმიანობას ეწევა სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივ საბჭოსთან მჭიდრო თანამოქმედებით.

საწარმო ვალდებულია უპირველეს მნიშვნელობას ანიჭებდეს ადამიანის ფაქტორის გააქტიურებას, შრომის პირობების გაუმჯობესებას, მისი შემოქმედებითი შინაარსის გაძლიერებას, შრომის თანდათან გადაქცევას უპირველეს საარსებო მოთხოვნილებად. ამ მიზნით საწარმო იღვწის იმისათვის, რომ მკვეთრად შეამციროს, ხოლო მომავალში აღმოფხვრას მძიმე ფიზიკური, მონოტონური და ნაკლებკვალიფიციური შრომა; მომუშავე პერსონალისა და მოსახ-

ლეობისათვის იყენებს უსაფრთხო წარმოების ტექნოლოგიურ პროცესებს, რომლებიც შეესაბამება სანიტარიული ნორმებისა და უსაფრთხოების ტექნიკის მოთხოვნებს, უზრუნველყოფს აგარიების, უბედური შემთხვევების თავიდან აცილებას და საწარმოო ტრავმატიზმის აღმოფხვრას; ფართოდ ნერგავს ავტომატიზაციასა და მექანიზაციას, აუმჯობესებს სამუშაო ადგილების მოწყობას, სრულყოფს შრომის ორგანიზაციას; განსაკუთრებით ხელშემწყობ პირობებს უქმნის ქალთა შრომას; ყოველნაირად უწყობს ხელს ახალგაზრდობას პროფესიული მომზადების, ზოგადსაგანმანათლებლო და კულტურული დონის ასამაღლებლად.

სოციალური სფეროს მატერიალური ბაზის დაჩქარებული განვითარების მიზნით საწარმო სოციალური განვითარების ფონდის სახსრების ძირითად ნაწილს ანმარს საცხოვრებელი სახლების, ბავშვთა დაწესებულებებისა და სოციალური დანიშნულების სხვა ობიექტების მშენებლობას; საკუთარი ბანკის კრედიტების ხარჯზე აწყობს კოოპერაციულ მშენებლობას და ყოველნაირად ეხმარება მუშაკებს ინდივიდუალურ საბინაო მშენებლობაში. აძლევს სესხს ამ მიზნით; აფართოებს ბაგა-ბაღების, პიონერთა ბანაკებისა და სხვა საბავშვო დაწესებულებათა ქსელს; აშენებს, არემონტებს და გამოიყენებს სანატორიუმ-პროფილაქტორიუმებს, პანსიონატებს, კულტურის სახლებს, ტურისტულ და სპორტულ ბაზებსა და სხვა დასასვენებელ ობიექტებს; ავითარებს ფიზიკურ კულტურასა და სპორტს, მუშაკთა და მათი ოჯახის წევრთა თვითშემოქმედებას; უზრუნველყოფს კოლექტიური მებაღეობა-მებოსტნეობის განვითარებას, საბოსტნე-საბაღე ნაკვეთების, სხვა სოციალური სიკეთისა და შეღავათების განაწილებას.

შრომითი კოლექტივები ზრუნავენ ომისა და შრომის ვეტერანთა, პენსიონერების, ინვალიდებისა და ბავშვებისათვის. შრომისუნარიან პენსიონერებს და ინვალიდებს ეხმარებიან დასაქმებაში. საწარმო მონაწილეობს ღრმად მოხუცებულთა და ინვალიდთა სახლების მშენებლობაში, მოხუცთა, ბავშვთა სახლებს და ინტერნატებს უწევს მატერიალურ და ფინანსურ დახმარებას.

საწარმო ხელს უწყობს სკოლების, სასწავლებლებისა და სამკურნალო დაწესებულებათა ეფექტიან მუშაობას და შეუძლია საკუთარი სახსრების ხარჯზე დააფინანსოს შესაბამისი ღონისძიებანი.

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაზე ან პროფესიულ-ტექნიკურ

სასწავლებელზე მიმაგრებული საწარმო მონაწილეობს მოსწავლეების შრომით მომზადებაში.

საწარმო ვალდებულია ეფექტიანად გამოიყენოს მუშაკთა შრომა და ამ საფუძველზე გააუმჯობესოს კოლექტივის კეთილდღეობა, წარმატებით გადაწყვიტოს მისი საწარმოო და სოციალური განვითარების ამოცანები, მატერიალურ სტიმულირებასთან ერთად ფართოდ გამოიყენოს მუშაკთა მორალური წახალისების სხვადასხვა ფორმა.

შრომითი პოტენციალის უფრო სრული გამოყენებისა და ყოველი მუშაკის დიდნაყოფიერი საქმიანობის უზრუნველყოფისათვის საწარმო ადგენს შრომის მეცნიერულად დასაბუთებულ ნორმებს, რომელიც ორგანიზაციულ-ტექნიკური პირობების გაუმჯობესების კვალობაზე გადაისინჯება; ახორციელებს სამუშაო ადგილების ატესტაციასა და რაციონალიზაციას, განსაზღვრავს მათ საჭირო რაოდენობას, ადგენს მუშაკთა შრომის ორგანიზაციის ფორმებს, აწყობს ტარიფიკაციას, ანიჭებს მუშებს თანრიგებს და სპეციალისტებს — კატეგორიებს, ნერგავს შრომის მოწინავე მეთოდებსა და ხერხებს; სახალხო დეპუტატთა საბჭოსთან შეთანხმებით აწესებს სამუშაო და დასვენების დროის რეჟიმს, მოქნილ გრაფიკებს, აგვარებს შინ შრომას და შრომის კანონმდებლობის შესაბამისად განსაზღვრავს დამატებითი შვებულებების ხანგრძლივობას.

საწარმო დადგენილი ნორმატივით აყალიბებს ხელფასის ფონდს, უზრუნველყოფს შრომის ნაყოფიერების უპირატეს ზრდას საშუალო ხელფასის მატებასთან შედარებით.

საწარმო ვალდებულია უზრუნველყოს სამმართველო პერსონალის რიცხვისა და მის შესაბამისად გამოყოფილი სახსრების წილის შედარებითი შემცირება.

საწარმო განსაზღვრავს მუშაკთა საერთო რიცხვს, მათ პროფესიულ და კვალიფიციურ შემადგენლობას, ამტკიცებს შტატებს.

საწარმო ვალდებულია შრომის ანაზღაურება გამოიყენოს როგორც შრომის ნაყოფიერების ზრდის სტიმულირების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებისა და წარმოების ეფექტიანობის გაზრდის უმნიშვნელოვანესი საშუალება.

საწარმოს უფლება აქვს განსაზღვროს მუშაკთა შრომის ანაზღაურების ფორმები და სისტემები, სამუშაო ადგილები, სადაც ანაზღაურება ხდება გაზრდილი სატარიფო განაკვეთებით, შეღავათე-

ბით; შემოიღოს სართები პროფესიების (თანამდებობების) შეთავსებისათვის. მომსახურების ზონების გაფართოების ან შესრულებული სამუშაოების მოცულობის გადიდებისათვის ხელფასის ფონდის ეკონომიის ხარჯზე და მის ფარგლებში; დაუწესოს ხელფასის ფონდის ეკონომიიდან დანამატები მუშებს, ხელმძღვანელებს, სპეციალისტებსა და მოსამსახურეებს შრომაში დიდი მიღწევებისა და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სამუშაოს დროზე ან ადრე შესრულებისათვის; დაუწესოს მუშაკებს თანამდებობრივი სარგოები სამტატო განრიგის მიხედვით საშუალო სარგოების დაუცველად, განსაზღვროს მატერიალური წახალისების ფონდის გამოყენების კონკრეტული მიმართულებანი, შეიმუშაოს და დაამტკიცოს მუშაკების პრემიების წესი; შრომის სტიმულირებაში უპირატესობა მისცეს უახლესი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დამუშავებასა და წარმოებაში დანერგვასთან უშუალოდ დაკავშირებულ მუშაკებს.

საწარმოში შრომის ორგანიზაციისა და ანაზღაურების სრულყოფა, შრომითი კოლექტივის სოციალური განვითარების ღონისძიებები, სოციალური სიკეთის განაწილების, შრომის ანაზღაურების დადგენილი სისტემების გამოყენებასა და მშრომელებთან ანგარიშსწორების სისწორეზე კონტროლი ხორციელდება პროფკავშირული ორგანიზაციის მონაწილეობით.

საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ორგანიზაცია ითვალისწინებს მის ეფექტიან და რიტმულ მუშაობას და მატერიალური რესურსების მომჭირნედ გამოყენებას. ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გეგმების შესაბამისად საწარმო თვითონ განსაზღვრავს რესურსების საჭიროებას და იძენს მათ საბითუმო ვაჭრობით ან ცენტრალიზებულად ფონდების გამოყენების წესით.

საბითუმო ვაჭრობა საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ძირითადი ფორმა გახდება.

საწარმო ეკონომიკურად პასუხისმგებელია სახელშეკრულებო მიწოდებათა მიხედვით თავისი ვალდებულებების შესრულებისათვის. მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ორგანოები მოვალენი არიან დროულად დააკმაყოფილონ მატერიალურ რესურსებზე საწარმოთა მოთხოვნილება. მათი ტერიტორიული ორგანოები ძირითად როლს ასრულებენ მატერიალური რესურსებით საწარმოს საცემლო უზრუნველყოფისა და მიწოდების ქმედითი კონტროლის ორ-

განიზაციაში. ეკონომიკური პასუხისმგებლობა ეკისრებათ პროდუქციის მიწოდებისათვის იქ, სადაც ისინი მიმწოდებლის როლში გამოდიან, სამეურნეო წესით მიმდინარე მშენებლობის მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას ისინი საწარმოთა შეკვეთებით ახორციელებენ.

საწარმოს უფლება აქვს ხელშეკრულებები დადოს მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ორგანოებთან კომპლექსური მომარაგების ორგანიზაციის, მისაწოდებელი მასალების საწარმოო მომხმარებლისათვის წინასწარი მომზადების, ტექნიკურ საშუალებათა გაქირავების, საინფორმაციო უზრუნველყოფის, სხვა მომსახურების შესრულების შესახებ.

მომხმარებელ საწარმოს უფლება აქვს შეინარჩუნოს და გააფართოოს დამამზადებლებთან დამყარებული პირდაპირი ხანგრძლივი სამეურნეო ურთიერთობა და აირჩიოს მიწოდების ფორმა.

მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების ორგანოებს არა აქვთ უფლება თვითნებურად გადასინჯონ საწარმოთა შორის დამყარებული პირდაპირი ხანგრძლივი ურთიერთობანი. მიწოდების ხელშეკრულებით დადგენილი პირობის დარღვევისას საწარმოს უფლება აქვს ცალმხრივი წესით უარი თქვას მიმწოდებლებთან ან დამმუშავებლებთან დადებულ ხელშეკრულებაზე და მოითხოვოს ამასთან დაკავშირებული ზარალის ანაზღაურება.

კანონით დადგენილი წესის ფარგლებში მიმწოდებელ საწარმოს პასუხისმგებლობა ეკისრება ტვირთის წარდგენის, გადასაზიდი საშუალებების მოცდენისა და არასაკმარისად დატვირთვისათვის, სატრანსპორტო საწარმოს კი — პროდუქციის მიწოდებისა და გადმოტვირთვისათვის, გეგმით ან ხელშეკრულებებით გათვალისწინებული ტრანსპორტი საშუალებების მიწოდების ჩაშლისათვის.

საწარმო ასაღებს თავის პროდუქციას, ასრულებს სამუშაოს და ემსახურება მომხმარებლებს ვაჭრობისა და მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების საწარმოებთან დადგენილ სამეურნეო ხელშეკრულებათა შესაბამისად. მან მთლიანად უნდა შეასრულოს ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ყველა ვალდებულება. შეკვეთებისა და ხელშეკრულებების შესრულება საწარმოს საქმიანობისა და შრომითი კოლექტივების მატერიალური სტიმულირების უმთავრესი კრიტერიუმი. საწარმო ვალდებულია შეისწავლოს მოთხოვნა და განახორციელოს სარეკლამო ღონისძიებანი. საწარმოო-გასაღებითი საქმიანობის დამამთავრებელი ეტაპია მომხმარებლის მიერ

იმ პროდუქციის (სამუშაოს, მომსახურების) ანაზღაურება, რომელიც მიწოდებულია ხელშეკრულების პირობების შესაბამისად.

საწარმო სახელშეკრულებო ვალდებულებებზე ეკონომიკურად პასუხისმგებელი და დადგენილი წესით ანაზღაურებს მომხმარებლისათვის მიყენებულ ზარალს. ხელშეკრულებათა პირობების დარღვევისათვის ისდის ჯარიმას და პირგასამტეხლოს. მიყენებული ზარალის ანაზღაურება არ ათავისუფლებს საწარმოს პროდუქციის მიწოდების, სამუშაოების წარმოებისა თუ მომსახურების გაწევის ვალდებულებებისაგან.

მყიდველი საწარმო ვალდებულია დროულად ანაზღაუროს საკუთარი სახსრებიდან ან ბანკის კრედიტის ხარჯზე მისთვის ხელშეკრულებით მიწოდებული პროდუქცია (სამუშაოები, მომსახურება). დაგვიანებული ანგარიშსწორებისათვის იგი ისდის ჯარიმას.

თუ საწარმოს არა აქვს პროდუქციის (სამუშაოს, მომსახურების) შესასყიდად საკუთარი სახსრები და კრედიტის ზილების უფლება, ამ საქმისათვის ზემდგომი ორგანო მისცემს მას სესხს შესაბამისი ცენტრალიზებული ფონდებიდან და რეზერვებიდან.

საწარმოს ფინანსური საქმიანობა მიმდინარეობს ხუთწლიანი და წლიური საფინანსო გეგმების შესაბამისად. საწარმო პასუხისმგებელია დროულად შეასრულოს ვალდებულებები ბანკების, ზემდგომი ორგანოს. მიმწოდებლების, მოიჯარეებისა და სხვა ორგანიზაციების წინაშე. იგი ვალდებულია ეფექტიანად გამოიყენოს მის განკარგულებაში დარჩენილი ფინანსური სახსრები.

საწარმოს ფინანსური ურთიერთობა სახელმწიფო ბიუჯეტთან ემყარება გრძელვადიან ეკონომიკურ ნორმატივებს. საწარმოს ბიუჯეტში შეაქვს: გადაცემული რესურსების საფასური; მოგების (შემოსავლის) ნაწილი და კანონმდებლობით გათვალისწინებული სხვა გადასახდელები და ანარიცხები.

საწარმოსათვის მოგების (შემოსავლის) და სხვა ფინანსური რესურსების ჩამორთმევა და გადანაწილება დადგენილი ნორმატივების, ნორმებისა და განაკვეთების გადამეტებით კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა შემთხვევებში აკრძალულია.

საწარმომ უნდა იმუშაოს უზარალოდ. დროებითი დაგეგმილი ზარალიანობის დროს საწარმოს აფინანსებს ზემდგომი ორგანო ცენტრალიზებული ფონდებისა და რეზერვების ხარჯზე გეგმით განსაზღვრული დოტაციის ლიმიტის ფარგლებში. იგი ვალდებულია

გაატაროს ფინანსური მდგომარეობის განმტკიცების და მომგებიანი მეშაობის უზრუნველყოფის ღონისძიებანი.

სხვა ორგანიზაციებისა და სახელმწიფოსათვის საწარმოს მიერ მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, ჯარიმის, პირგასამტეხლოს და კანონმდებლობით დადგენილი სხვა სანქციების გადახდა ხდება კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავლის ხარჯზე. საწარმოს მიერ მიღებული ზარალის ანაზღაურებისა და სანქციების თანხა ხმარდება კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავლის ვაზრდას.

საწარმო თავის უფლებებსა და ვალდებულებებს ახორციელებს სახელმწიფო მართვისა და ფასების რეგულირების ძირითადი პრინციპების შესაბამისად. ფასები უნდა ასახავდეს პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციისათვის საზოგადოებრივად საჭირო დანახარჯებს, მის სამომხმარებლო თვისებებს, ხარისხსა და გადახდისუნარიან მოთხოვნას. ფასები გამოიყენება წარმოების ეფექტიანობის ამოწმების, პროდუქციის (სამუშაოთა, მომსახურების) ხარისხის გაუმჯობესების და თვითღირებულების შემცირების აქტიურ საშუალებად. საწარმო ვალდებულია ეკონომიკურად დაასაბუთოს მისი პროდუქტის ფასი, უზრუნველყოს სასაღზო-სამეურნეო ეფექტის უპირატესი ზრდა დანახარჯებთან შედარებით და პროდუქციის შედარებითი გაიაფება.

საწარმო თავისი პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) რეალიზაციას ახდენს ცენტრალიზებულად დაწესებული ფასებით (ტარიფებით). აგრეთვე მომხმარებელთან მორიგებით ან დამოუკიდებლად.

საწარმო პასუხს აგებს ფასების დისციპლინის მკაცრი დაცვისათვის და ვალდებულია არ დაუშვას მათი მომატება. ფასების სახელმწიფო დისციპლინის დარღვევის, სტანდარტებისა და ტექნიკური პირობების დაუცველობის შედეგად საწარმოს მიერ დაუსაბუთებულად მიღებული მოგება ბიუჯეტში გადაირიცხება და გამოაკლდება გეგმის შესრულების შესახებ საანგარიშო მონაცემებს.

საწარმო, რომელიც ფასებს მოუმატებს და დაუსაბუთებელ მოგებას მიიღებს, დამატებით იხდის ბიუჯეტში ჯარიმას კოლექტივის სამეურნეოანგარიშებრივი შემოსავლის ხარჯზე. მწარმოებლის მიერ პროდუქციის (სამუშაოს, მომსახურების) ფასის მომატებისას მომხმარებელს უფლება აქვს გააუქმოს მისი მიწოდებისათვის დაღებული ხელშეკრულება.

საწარმოები ვალდებული არიან ხელმძღვანელობდნენ პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) ცენტრალიზებულად დადგენილი ფასებით, ტარიფებით, აგრეთვე სამინისტროებისა და უწყებების მიერ დამტკიცებული ფასებით (ტარიფებით).

საწარმოს უფლება აქვს შემკვეთთან შეთანხმებით განსაზღვროს ცენტრალიზებულად დადგენილი საბითუმო ფასების სართი (შელავათი) პროდუქციის სამომხმარებლო თვისებებისა და კომპლექტაციის შეცვლის დამატებითი მოთხოვნების შესრულებისათვის.

მომხმარებელთა ინდივიდუალური საჭიროებების უფრო სრული გათვალისწინებისა და მაღალხარისხოვანი პროდუქციის გამოშვების სტიმულირების მიზნით საწარმოს უფლება აქვს გამოიყენოს მორიგებითი (სახელშეკრულებო) ფასები ერთჯერადი და ინდივიდუალური შეკვეთებით დამზადებულ ან პირველად ათვისებულ საწარმო-ტექნიკური დანიშნულების, აგრეთვე ცალკეულ სახეობათა სასურსათო საქონელზე, რომლის რეალიზაცია ზღუდა სავაჭრო ორგანიზაციებთან შეთანხმებით და კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა სახეობების პროდუქციაზე.

სახელმწიფო ფასწარმოქმნის ორგანოები განსაზღვრავენ სახელშეკრულებო ფასების წესს და აკონტროლებენ მათ გამოყენებას.

საწარმო-ტექნიკური დანიშნულების პროდუქციის, სახალხო მოხმარების საქონლისა და მომსახურების ფასებს (ტარიფებს), რომლებზეც არ ვრცელდება ცენტრალიზებულად დამტკიცებული ფასები, აგრეთვე საკუთარი საჭიროებისათვის გამოყენებული ან თავის სავაჭრო ქსელში სარეალიზაციოდ განკუთვნილი პროდუქციის (მომსახურების) ფასებს საწარმო ამტკიცებს დამოუკიდებლად.

საბჭოთა მეურნეობას, სხვა სახელმწიფო სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს უფლება აქვს დამოუკიდებლად დააწესოს სოფლის მეურნეობის საგეგმო პროდუქციის ნაწილისა და მთელი ზეგეგმითი პროდუქციის ფასები, რომელსაც ჰყიდის საკუთარი სავაჭრო ქსელის მეშვეობით და საკოლმეურნეო ბაზარში.

სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების, საბითუმო ვაჭრობისა და პირდაპირი სამეურნეო ურთიერთობის განვითარების კვალობაზე სახელშეკრულებო და დამოუკიდებლად დამტკიცებული ფასების გამოყენების პრაქტიკა გაფართოვდება.

სრული სამეურნეო ანგარიშისა და თვითდაფინანსების პირობებში საწარმო სარგებლობს ბანკის კრედიტით.

ბანკი საწარმოს მოკლევადიან კრედიტს აძლევს მიმდინარე საქმიანობაზე, გრძელვადიან კრედიტს კი საწარმოო და სოციალური განვითარებისათვის, კრედიტი იფარება წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ფონდისა და სოციალური განვითარების, ასევე ანალოგიური დანიშნულების სხვა ფონდების სახსრების ხარჯზე.

ბანკი საწარმოს უხდის პროცენტს წარმოების, მეცნიერებისა და ტექნიკის, აგრეთვე სოციალური განვითარების ფონდების დროებით თავისუფალი სახსრებით სარგებლობისათვის.

საგადამსდლო დისციპლინის სისტემატურად დარღვევისათვის ბანკებმა შეიძლება გამოაცხადონ საწარმო გადახდის უნარმოკლებულად და ეს აცნობონ სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა ძირითად მიმწოდებლებსა და ზემდგომ ორგანოს. კრედიტორ საწარმოებს შეუძლიათ შეუწყვიტონ მას პროდუქციის მიწოდება, სამუშაოთა შესრულება და მომსახურების გაწევა. საწარმო და მისი ზემდგომი ორგანო ვალდებულია განახორციელოს უყარათობის აღმოფხვრისა და საანგარიშსწორებო დისციპლინის განმტკიცების ღონისძიებანი.

ბანკი ჯარიმას, პირგასამტეხლოსა და სხვა სანქციებს (რომლებიც საწარმოს უდავო წესით ეკისრება) საანგარიშსწორებო ანგარიშიდან ჩამოუწერს. უკანონოდ ჩამოწერილი თანხა საწარმოს გაზრდილი ოდენობით უნაზღაურდება. დავა ამის შესახებ განიხილება არბიტრაჟისა და სასამართლო ორგანოებში.

საწარმოს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობა მისი მუშაობის მნიშვნელოვანი ნაწილია. იგი ხორციელდება სავალუტო თვითანაზღაურებისა და თვითდაფინანსების საფუძველზე, მისი შედეგი საწარმოს სამეურნეო საქმიანობის შედეგების ორგანული ნაწილია და უშუალო გავლენას ახდენს ეკონომიკური სტიმულირებისა და სავალუტო ანარიცხების ფორმირებაზე.

საწარმო საექსპორტო პროდუქციის მიწოდებას პირველ რიგში უზრუნველყოფს.

საწარმოს საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობაში პრიორიტეტული მნიშვნელობა აქვს სოციალისტურ ქვეყნებს.

საწარმო ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების საწარმოებსა და ორგანიზაციებთან ამყარებს პირდაპირ

ურთიერთობას. განსაზღვრავს საწარმოო და მეცნიერულ-ტექნიკური კოოპერაციის საზით თანამშრომლობის ეკონომიკურ პირობებს, მათ შორის სახელშეკრულებო ფასებს, დებს სამეურნეო ხელშეკრულებებსა და კონტაქტებს; ათანხმებს პროდუქციის კოოპერირებულ საექსპორტო-საიმპორტო მიწოდებისა და მომსახურების ნომენკლატურასა და მოცულობას. მატერიალური რესურსებისა და შესაბამისი ტექნიკური დოკუმენტაციის გადაცემის საკითხებს, ახორციელებს სამეცნიერო-კვლევით. საპროექტო-საკონსტრუქტორო და საექსპერიმენტო სამუშაოებს, ქმნის მეცნიერთა და სპეციალისტთა ერთობლივ კოლექტივებს, აწარმოებს მეცნიერულ-ტექნიკური დოკუმენტაციის ურთიერთგაცვლას და კადრების სწავლებას; მონაწილეობს სსრ კავშირის საერთაშორისო ხელშეკრულებათა საფუძველზე შექმნილ საწარმოთა გაერთიანებებისა და ორგანიზაციების საქმიანობაში.

კაპიტალისტური და განვითარებადი ქვეყნების ფირმებთან ეკონომიკურ ურთიერთობას საწარმო ახორციელებს ურთიერთ-სარგებლობისა და თანასწორუფლებიანობის პრინციპების საფუძველზე. ასეთი ურთიერთობის განვითარების ძირითადი ფორმებია საწარმოო და სამეცნიერო-ტექნიკური კოოპერაცია გრძელვადიან და შეწონასწორების საფუძველზე, აგრეთვე ერთობლივი საწარმოებისა და წარმოებათა შექმნა. სსრ კავშირის ტერიტორიაზე მათი შექმნისა და საქმიანობის წესი განისაზღვრება საბჭოთა კანონმდებლობით.

საწარმოს, რომელიც ახორციელებს პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) მნიშვნელოვან საექსპორტო მიწოდებას, შეიძლება მიეცეს უფლება უშუალოდ განახორციელოს ეს საექსპორტო-საიმპორტო ოპერაციები (მათ შორის კაპიტალისტური და განვითარებადი ქვეყნების ბაზრებზე) და ამ მიზნით შექმნას შესაბამისი სამეურნეოანგარიშიანი საგარეო-საეკრო ფირმა.

საწარმოები, რომლებსაც არა აქვთ საგარეო ბაზარზე დამოუკიდებლად გასვლის უფლება, საგარეო ეკონომიკურ ოპერაციებს ასრულებენ თავიანთი ან სხვა სამინისტროებისა და უწყებების მეშვეობით.

სამეურნეო ანგარიშის განმტკიცებასა და საექსპორტო-საიმპორტო ოპერაციათა განხორციელებაში დამოუკიდებლობის გაფართოების მიზნით საწარმოს უფლება აქვს: ითანამშრომლოს საზღვარგარეთელ პარტნიორებთან სამეურნეო ხელშეკრულებების

საფუძველზე; შექმნას სავალუტო ანარიცხების ფონდი საექსპორტო პროდუქციის (სამუშაოების, მომსახურების) რეალიზაციით მიღებული სახსრებიდან, აგრეთვე კოოპერირებული მიწოდების ოპერაციებისა და ლიცენზიების გაყიდვით მიღებული სავალუტო ამონაგებიდან, მიიღოს ბანკში კრედიტი უცხოური ვალუტით საექსპორტო წარმოებების შექმნისა და განვითარებისათვის, მისი პროდუქციის ექსპორტის შედეგად მიღებული სავალუტო ამონაგების ხარჯზე დაფარვის პირობით, ეკონომიკურად აგოს პასუხი საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობის ეფექტიანობისათვის და წარმოების განვითარებისა და სავალუტო სახსრების რაციონალური გამოყენებისათვის; თავისი სავალუტო სახსრების ხარჯზე დაფაროს საქონლის ექსპორტის დავალებებისა თუ სახელმწიკრულებო ვალდებულებების შეუსრულებლობით გამოწვეული ზარალი, ჭარბი და გადასახდელები.

ტექნიკური განახლებისა და რეკონსტრუქციის, სამეცნიერო-კვლევითი, საცდელ-საკონსტრუქტორო და სხვა სამუშაოთა შესასრულებლად საწარმო ახორციელებს პროდუქციის იმპორტს სავალუტო ანარიცხების ფონდის ან ნასესხები სახსრების ფარგლებში. მას უფლება აქვს აგრეთვე ეკონომიკური ურთიერთდამარების საბჭოს წევრ ქვეყნებში თავისი შრომითი კოლექტივების საჭიროებისათვის შეიძინოს ის სამედიცინო ტექნიკა, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო, სპორტული და სხვა საქონელი, რომელიც შეტანილი არ არის სახელმწიფო განაწილების გეგმებში.

საწარმოს სავალუტო ანარიცხების ფონდის სახსრები ჩამორთმევას არ ექვემდებარება და შეიძლება მათი გადატანა მომდევნო წლებისათვის.

საწარმოს შეუძლია სსრ კავშირის საგარეო ეკონომიკურ ბანკში კრედიტით მიიღოს საჭირო თანხა და სოციალისტური თანამეგობრობის ქვეყნების ვალუტები სამეცნიერო-ტექნიკურ სამუშაოთა შესრულებასა და კოოპერაციასთან დაკავშირებულ ეფექტიან წარმოებათა განვითარებისათვის.

საწარმო ვალდებულია უზრუნველყოს ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება და აღდგენა; დაიცვას გარემო გაქუქყიანებისა და სხვა მავნე ზემოქმედებისაგან, უნარჩუნო ტექნოლოგიების ბაზაზე ახორციელებდეს წარმოების ორგანიზაციას, როგორც გარემოს მოვლა-დაცვის მთავარ მიმართულებას.

საწარმო უზრუნველყოფს სასარგებლო წიაღისეულისა და სხვა ბუნებრივი რესურსების კომპლექსურ გამოყენებას; იგი ვალ-

დებულია რაციონალურად იყენებდეს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს, ეწეოდეს მიწების რეკულტივაციას და გარემოს დაცვის სხვა ღონისძიებებს, რომლებმაც მთლიანად უნდა აანაზღაუროს გარემოზე წარმოების უარყოფითი ზემოქმედება.

წარმოების გაფართოების, რეკონსტრუქციისა და ტექნიკური ვანახლების პროექტში საწარმო ითვალისწინებს ბუნების დაცვის ნაგებობებისა და დანადგარების აგებას.

ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის საწარმოს ბიუჯეტში შეაქვს დადგენილი გადასახადები და ახორციელებს ბუნების დაცვის ღონისძიებებს საკუთარი სახსრებისა და კრედიტების ხარჯზე. ცალკეულ შემთხვევებში ასეთ ღონისძიებათა დაფინანსება შეიძლება ცენტრალიზებული წყაროების ხარჯზედაც.

საწარმოს მიერ გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას აკონტროლებს სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბაჟო და შესაბამისი დარგობრივი სახელმწიფო კონტროლის ორგანოები. საწარმო მატერიალურად აგებს პასუხს ბუნების დაცვის კანონმდებლობის დარღვევისათვის და ანაზღაურებს გარემოს გაკუჭყიანებით და ბუნებრივი რესურსების არარაციონალური გამოყენებით მიყენებულ ზარალს.

საწარმოო პოტენციალის უფრო ეფექტიანე გამოყენების, საქმიანობის გაფართოების, სამეცნიერო-ტექნიკური პრობლემების და ინფრასტრუქტურის განვითარების მიზნით საწარმო საკუთარი ინიციატივით, სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების ან სხვა ორგანიზაციების მითითებით კოოპერირებას ახორციელებს უწინარეს ყოვლისა მოცემულ ტერიტორიაზე განლაგებულ საწარმოებთან. ისინი აერთიანებენ თავიანთ ძალებს დარგთაშორისი, დარგობრივი და რეგიონალური ამოცანების გადაწყვეტისათვის.

საწარმოებს უფლება აქვთ: ერთობლივად შეასრულონ წარმოების რეკონსტრუქციისა და ტექნიკური განახლების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების, სახალხო მოხმარების საქონლის წარმოების განვითარების და მოსახლეობის მომსახურების სამუშაოები; შექმნან დარგთაშორისი წარმოებები, კოლექტიური სარგებლობის ცენტრები, სამეცნიერო, სარემონტო, სამშენებლო, სავაჭრო და სხვა ერთობლივი საწარმოები და გაერთიანებები; ააშენონ და ამოქმედონ საწარმოო ინფრასტრუქტურის ობიექტები, დამხმარე სოფლის მეურნეობები, ბუნების დაცვის ნაგებობები, საცხოვრებელი სახლები და

საწარმოო, სოციალ-კულტურული და კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო დანიშნულების სხვა ობიექტები; გაერთიანდნენ სხვა საწარმოებთან, მთლიანად შეერწყან მათ, თუკი ეს ნაკარნახევია კოოპერაციული და ტექნოლოგიური ურთიერთობისა და საბოლოო პროდუქციის ეფექტიანი მიღების ინტერესებით; მოაწყონ სპეციალისტთა ერთობლივი მომზადება და შექმნან (სასწავლებლებთან ერთად) სასწავლო-სამრეწველო საწარმოები. ეს ერთობლივი საქმიანობა ხორციელდება ხელშეკრულებების საფუძველზე, სადაც გათვალისწინებულია წილობრივ საწყისებზე ფინანსური, შრომითი და მატერიალური რესურსების გაერთიანება, აგრეთვე საწარმოთა და გაერთიანებათა ორგანიზაციასთან და საქმიანობასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების გადაწყვეტა.

ზემდგომი ორგანოები და ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები ხელს უწყობენ საწარმოთა ამ ერთობლივი საქმიანობის განვითარებას და ამ დარგში მათთვის მინიჭებული უფლებების სრულ რეალიზაციას.

საწარმოს შეუძლია მონაწილეობა მიიღოს იმ დარგთაშორისი და სამეურნეოთშორისი ტერიტორიულ-საწარმოო გაერთიანების საქმიანობაში, რომელსაც ქმნიან მოკავშირე (საოლქო დაყოფის არმქონე) და ავტონომიური რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოები და სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები.

დადგენილი წესით საწარმოსთან შეიძლება შეიქმნას კოოპერატივები. საწარმო ხელს უწყობს ასეთ კოოპერატივებს, აგრეთვე მოქალაქეებს, რომლებიც საწარმოსთან დადებული ხელშეკრულებით ეწევიან ინდივიდუალურ შრომითს საქმიანობას.

სამეურნეო საქმიანობის მსვლელობის ანალიზის და ეფექტიანი მართვის მეთოდების დანერგვის უზრუნველყოფის, საგეგმო დავალებათა შესრულებაში ცალკეულ დისპროპორციათა შესაძლო წარმოქმნის თავიდან აცილების მიზნით საწარმო აწყობს მუშაობის აღრიცხვის და შედეგების კონტროლის ორგანიზაციას, ეწევა ოპერატიულ, საბუღალტრო და სტატისტიკურ აღრიცხვას.

საწარმოს ევალება შემოიღოს თანამედროვე გამოთვლითი ტექნიკის ბაზაზე ინფორმაციის აღრიცხვისა და დამუშავების მოწინავე ფორმები და მეთოდები, შეადგინოს ანგარიშგება, უზრუნველყოს ანგარიშებისა და ბალანსების უტყუარობა და წარუდგინოს იგი შესაბამის ორგანოებს დადგენილ ვადებში; მკაცრი კონტროლი

გაუწიოს მატერიალური, შრომითი, ფინანსური რესურსების რაციონალურ და ეკონომიკურ გამოყენებას, დატაცების და კანონმდებლობის უხეში დარღვევის შესახებ აცნობოს პროკურატურას ან შინაგან საქმეთა ორგანოებს; აამაღლოს იურიდიული, საბუღალტრო და სხვა ფუნქციური სამსახურების როლი და პასუხისმგებლობა კანონიერების, სახელშეკრულებო, საფინანსო დისციპლინის და პროდუქციის ხარისხის დაცვისათვის.

საწარმოების, სტრუქტურული ერთეულებისა და ქვეგანაყოფების ბელმძღვანელებს პერსონალური დისციპლინარული, მატერიალური და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრებათ წამატებების, თვალის ახვევის ფაქტებისა და სახელმწიფო ანგარიშგების სხვა დამახინჯებებისათვის. წამატებისა და თვალის ახვევის ყველა შემთხვევას განიხილავს შრომითი კოლექტივი.

საწარმოს ანგარიშგების შემადგენლობა, ფორმები. მათი წარდგენის ვადები და მისამართები განისაზღვრება კანონით. ყოველგვარი სხვა ანგარიშგების მოთხოვნა და წარდგენა აკრძალულია.

კანონით დადგენილ წესით საწარმოს საქმიანობის რევიზია და შემოწმება შეუძლიათ ზემდგომ საფინანსო-საბანკო და მართვის სხვა ორგანოებს. იგი შეიძლება განხორციელდეს აგრეთვე სამართალდაცვითი ორგანოებისა და სახალხო კონტროლის კომიტეტების მოთხოვნით.

ყველა სახეობის რევიზიამ და შემოწმებამ ხელი უნდა შეუწყოს მეურნეობრიობის ეფექტიანობის ზრდას, არ უნდა დაირღვეს საწარმოს მუშაობის ნორმალური რიტმი. რევიზიებისა და შემოწმებების შედეგები ეცნობება შრომით კოლექტივს.

საწარმოში ირჩევენ სახალხო კონტროლის კომიტეტს (ჯგუფს, საგუზავოს), რომელსაც საწარმოს ადმინისტრაციამ უნდა გაუწიოს ყოველგვარი დახმარება მუშაობაში, განიხილოს მისი წინადადებები, რეკომენდაციები და განახორციელოს საჭირო ღონისძიებანი გამოვლენილ ნაკლოვანებათა აღმოსაფხვრელად.

კანონში გათვალისწინებულია საწარმოს შექმნა და საქმიანობის შეწყვეტის წესები, სადაც აღნიშნულია, რომ საწარმოები იქმნება სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ დადგენილი წესით.

საწარმოთა რეორგანიზაცია (შერწყმა, შეერთება, გაყოფა, გამოყოფა, გარდაქმნა) ხდება დადგენილი წესით სათანადო უფლებამოსილი ორგანოს გადაწყვეტილებით.

საწარმოს საქმიანობა შეიძლება შეწყდეს: თუ საჭირო აღარ

არის მისი შემდგომი მუშაობა და რეორგანიზაცია შეუძლებელია ან კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა საფუძველზე; თუ საწარმო ხანგრძლივად ზარალიანი და გადახდისუუნაროა, არ არის მოთხოვნა მის პროდუქციაზე ან ზარალიანობის ლიკვიდაციის ღონისძიებანი უშედეგოა.

საწარმოს რეორგანიზაციისა და ლიკვიდაციის დროს დათხოვნილი მუშაკების დასაქმებას უზრუნველყოფს სსრ კავშირის კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით დადგენილი უფლებები. მათ სამუშაოზე მოწყობამდე 3 თვე ეძლევათ საშუალო ხელფასი, ენახებათ უწყვეტი შრომის სტაჟი.

მუშაკებს, რომელთა შრომითი მოწყობა შეუძლებელია, მათი პროფესიის, სპეციალობისა და კვალიფიკაციის მიხედვით ახალ სამუშაო ადგილას იღებენ იმ პირობით, თუ გაივლიან გადამზადებას შრომითი ხელშეკრულების დადების დროს დათქმული ვადის განმავლობაში.

საწარმოს აქვს ზემდგომი ორგანოს მიერ დამტკიცებული მისი საქმიანობის მიზნების განმსაზღვრელი წესდება. წესდების დამტკიცების დღიდან საწარმო ხდება იურიდიული პირი, სარგებლობს უფლებებით და ასრულებს თავის საქმიანობასთან დაკავშირებულ მოვალეობებს.

საწარმოს აქვს ბეჭედი თავისი სახელწოდებით და სსრ კავშირის ან მოკავშირე რესპუბლიკის სახელმწიფო გერბის გამოსახულებით (საწარმოს დაქვემდებარების მიხედვით).

სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოებს პასუხისმგებლობა ეკისრებათ სახელმწიფო საწარმოს (გაერთიანების) შესახებ სსრ კავშირის კანონის დებულებათა დაცვის, ამ კანონის პრაქტიკულ რეალიზაციასთან დაკავშირებული ნორმატიული დოკუმენტების დამუშავებისათვის. ისინი საწარმოებთან და გაერთიანებებთან ურთიერთობას წარმართავენ აღნიშნული კანონის ზუსტი დაცვით.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი

3

თ ა ვ ი პ ი რ ვ ე ლ ი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია და მისი რეალიზაციის ძირითადი მიმართულებანი XII ზუთწლედსა და 2000 წლამდე პერიოდში 7

მეურნეობის სოციალისტური სისტემის ძირითადი ნიშნები... 7. სოციალისტური სახელმწიფოს ეკონომიკური როლი...17. მოკავშირე რესპუბლიკების ეკონომიკური დონის გათანაბრება...27. სსრ კავშირის 1981—1985 წლების ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი შედეგები...29. პარტიის ეკონომიკური სტრატეგია...35. კომუნისტური პერსპექტივა და სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაჩქარების აუცილებლობა...36. სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 2000 წლამდე პერიოდის ძირითადი მიმართულებანი...42. სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1986—1990 წლების ძირითადი მიმართულებანი...46. სსრ კავშირის ეკონომიკური თანამშრომლობა სოციალისტურ ქვეყნებთან...61.

თ ა ვ ი მ ე ო რ ა

საზოგადოებრივი შრომის ნაყოფიერების განუზრელი ზრდა მეთორმეტე ზუთწლედის მთავარი ამოცანის გადაწყვეტის ძირითადი პირობაა...65

სკკპ XXVII ყრილობა შრომის ნაყოფიერების შემდგომი ამაღლების შესახებ...65. შრომის ნაყოფიერების ზრდის ფაქტორები და რეზერვები...68. საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების განსაზღვრის მეთოდები...73. შრომის ნაყოფიერების დაგეგმვა საწარმოებში...75. შრომის ნაყოფიერების ზრდის პირადი და ბრჭადული გეგმები...77. საწარმოებში შრომის ნაყოფიერების ამაღლების გზები...79.

თ ა ვ ი მ ე ს ა მ ა

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარება წარმოების ეფექტიანობის ამაღლების საფუძველია...114.

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი და მისი განვითარების ფორმები...114.
მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების გზები...125. ასალი ტექნიკის
ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრა...152. ეკონომიკის ინტენაიფიკაციის
ძირითადი მიმართულებანი სახალხო ჰეურნეობაში...158.

თ ა ვ ი მ ე ო თ ხ ა

**საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1987 წლის
ივნისის პლენუმი ეკონომიკური მართვის ძირეული გარდაქმნის შესახებ...172**

მარქსიზმ-ლენინიზმი სოციალისტური ეკონომიკის მართვის მეცნიერული
საფუძველია...172. ეკონომიკური მართვის რადიკალური რეფორმა გარდაქმნის
უმნიშვნელოვანესი რგოლია... 183. სსრ კავშირის კანონი სახელმწიფოს საწარ-
მოს (გაერთიანების) შესახებ ეკონომიკის მართვის გარდაქმნის საფუძველია...211.

Каландадзе Гиви Александрович
მიკაძე სანო მიხაილოვიჩ

УСКОРЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ СТРАНЫ — СТРАТЕГИЧЕСКИЙ
КУРС ПАРТИИ

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»
Тбилиси, Марджанишвили, 5
1988

რედაქტორები: ლ. თავართქილაძე, მ. ჯაველიძე
შხატავარი გ. ქოქაშვილი
მხატვრული რედაქტორი რ. მაქარაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი ნ. ვეშაბიძე
კორექტორი მ. სარალიძე
გამომშვები მ. მკედლიძე

გადაეცა წარმოებას 06.06.88. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 21.12.88.
უე 02180. საბეჭდო ქაღალდი № 1 60×84¹/₁₆. გარნიტური ვენა.
ბეჭდვა მაღალი. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 14,18.
პირ. სალ.-გატ. 14,41. სააღრ.-საგამომც. თაბახი 12,81.
ტირაჟი 2000. შეკვ. № 1534.

ფასი 80 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5.

საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის შრომის წითელი
დროშის ორდენოსანი სტამბა, თბილისი, ლეხინის 14
Ордена Трудового Красного Знамени типография издательства
ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.